

NEDERLANDSCHE

DICHT- EN PROZAWERKEN.

NEDERLANDSCHE

DICHT- EN PROZAWERKEN.

BLOEMLEZING UIT DE NEDERLANDSCHE LETTEREN,

TEN GEBRUIKE BIJ

Dr. W. J. A. JONCKBLOETS „GESCHIEDENIS DER NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE",

DOOR

Dr. GEORG PENON.

DERDE DEEL.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1886.

Stoomdrukkerij van J. B. Wolters.

Aan den Lezer.

De Firma J. B. Wolters wenschte naast en bij Dr. Jonckbloets *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde* eene *Bloemlezing* te hebben, die zoo was ingericht dat de daarin voorkomende stukken bij de *Geschiedenis* pasten, en dus in zeker opzicht een leesboek vormden, waarin hij, die de *Geschiedenis* bestudeert, stof genoeg vindt om het geleerde met de werken der schrijvers in verband te brengen.

Toen de Firma mij verzocht eene dusdanige *Bloemlezing* te bewerken, nam ik die taak op mij.

In 't algemeen is er naar gestreefd van de belangrijkste schrijvers veel te geven. Voor zoover dat mogelijk is, worden de stukken in hun geheel medegedeeld. Hierdoor komt het dat van menig schrijver, dien de *Geschiedenis* behandelt, weinig of niets gegeven wordt; maar daartegenover staat het voordeel (en dat is naar mijne meening grooter dan het nadeel) dat uit de werken der hoofdpersonen betrekkelijk veel wordt aangeboden.

Aan de nauwkeurigheid en vertrouwbaarheid van den tekst is veel

zorg besteed. Door herhaald nazien der proeven zijn er weinig drukfouten in gebleven.

Voor den tekst werd in den regel de eerste uitgave of het handschrift gebruikt. Belangrijke varianten uit latere drukken of uit een ander handschrift zijn opgenomen, waar dat noodig scheen.

Over den tekst van enkele stukken in dit derde deel der *Bloemlezing* zij hier nog het volgende opgemerkt.

Van de op bl. 15 vgg. opgenomen *Bedencke vander Nederlanden noodt ende hulpe* is nergens eenig spoor eener afzonderlijke uitgave te vinden. Ook in van der Haeghens *Bibliotheca Belgica* wordt geen afzonderlijke druk vermeld.

De *Proeve van goede ruste des ghemoedts* (hier op bl. 26 vgg. geplaatst) wordt ook gevonden in het *Eerste Deel der Wercken Dirck Volckerts Coornhert, ghedruckt ter Goude, By Jaspar Tournay* (Zie over dezen druk Dr. Rogge's *Beschrijvenden Catalogus der Pamfletten-verzameling van de Boekerij der Remonstrantsche Kerk te Amsterdam, Stuk* I, *Afdeeling* I, bl. 3 vg.). Eerst nadat ik vel 2 had laten afdrukken, gelukte het mij den ouderen tekst ter inzage te krijgen. Hij is, zooals mij na vergelijking bleek, eenige afwijkingen in de spelling niet meegerekend, geheel gelijk aan den door mij gebruikten tekst van 1630. — In dien druk van 1612 vindt men ook het *Protest teghen den slaap.* In verband met de noten hier op bl. 12 en 13 zij bericht dat daar in vs. 12 „En oordeel", en in vs. 48 „nootdruft" staat.

Behalve de door mij vergeleken uitgaven van Costers *Teeuwis* bestaat er nog eene uitgave van 1663 (t'Amsterdam, By Jacob Lescaille). Ik vond het niet noodig dezen druk te vergelijken. In den *Teeuwis* zijn de namen der personen, die boven de regels staan, d. i. de namen der sprekers, door mij steeds gelijk geschreven. In de uitgaven vindt men soms afkortingen, en dan weer andere spelling. Zoo treft men b.v. voor *Teeuwis* de volgende vormen aan: *The*, *Theeu*, *Theeuw*, *Theeuwis*, *Teewes*, *Teeuwes*, *Teeuwis*, *Teuwis*. In den tekst zelven heb ik dat ook gedaan, voor zoover mij dat noodig scheen. Daarvoor is *Beely* veranderd in *Bely* in vss. 174, 225, 254, 603, 604 en 1198; *Teuwis* in *Teeuwis* in vs. 622; *Teeuwes* in *Teeuwis* in vs. 1109; *Theeuwis* in *Teeuwis* in vss. 546, 592, 892, 1466 en 1478; *Bartels* in *Bartelts* in vs. 959; en *Bartel* in *Bartelt* in vss. 859, 891, 892, 904, 1466, 1521, 1531, 1631 (alleen in vs. 1588 moest *Bartel* om 't rijm blijven staan).

Om diezelfde reden is in Hoofts *Geeraerdt van Velsen* in vs. 291 *Geeraert* in *Geeraerdt* veranderd; en zijn ook in Brederoo's *Rodd'rick ende Alphonsus* enkele kleine veranderingen in de spelling gemaakt. Zoo staat in den druk van 1616 van dat stuk van Brederoo in vss. 599 en 2474 *Elisabet;* in vs. 858 *Elysabet;* in vss. 2353 en 2444 *Elysabeth;* in vs. 1097, 1127 en 1152 *Haalnaa;* in vss. 1027, 1066 en 1384 *Roderick;* en in vss. 1156, 1379, 1574, 1584, 1878, 2193, 2466 en 2493 *Rod'rick*.

De op bl. 159—226 afgedrukte gedichten van Hooft zijn door mij, voor zoover ze in handschrift bestaan, met het handschrift zelf vergeleken.

Bij het *Graf-schrift* op bl. 225 vg. heb ik eenen ouderen druk kunnen gebruiken, dan dien, welken ik in mijne *Bijdragen*, I, 13 noemde. Toen kende ik die *Lyck-redenen* van 1648 nog niet. Zoo kan ook wel van andere gedichten ergens nog een vroegere druk dan de door mij genoemde aanwezig zijn. Mocht men daaromtrent iets belangrijks vinden, dan zal men mij met de mededeeling daarvan zeer verplichten.

Om aan het verzoek van verscheiden inteekenaren te voldoen, zal, als deze *Bloemlezing* gereed zal zijn, nog één deel volgen met aanteekeningen (korte verklaringen van onduidelijke plaatsen, geschiedkundige bizonderheden, enz.).

GRONINGEN, 1 November 1885. PENON.

DIRCK VOLCKERTSZ. COORNHERT.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, III[3], 28—34.

LOF VANDE GEVANGENISSE [1]).

Godt almachtich is wonderlijck in zijn wercken,
In al 's menschen doen mach men oock wonder mercken,
En ick moet wonder schryven, soo 't hert onrustich is,
Om een Paradox, dats wonder sproock, te bewysen,
Want ick denck de ghevancknisse te prysen,
In 't bethoonen, datse wenschelijck en lustich is.

't Verkrygen der begeerten van 't goedt menschelijck
Is voor allen menschen lustich en wenschelijck,
Soo is oock mede 't ontgaen van 's menschen quade,
Dit goedt is Deucht, 't quaedt sonde, want ware deuchde
Salicht den mensche met gestadige vreuchde,
Maer sonde boet hen selfs, en quelt met ongenade.

Nu oeffent de Kercker den goeden met verblyden,
Den quade doetse boosheydts hanteeringe af-snyden,
En geeft so den goeden vreucht, den quaden ruste:
Baertse dan in den manlijcken verduldicheydt,
En vrijdtse d'andere van quellijcke schuldicheydt,
Is de Kercker dan niet een wenschelijcke luste?

Maer sal hier yemandt seggen, sy rooft den vryheydt,
Dit is der menschen meeste lust, begeerte en blyheydt,
Hoe kan vryheydts verlies eenichsins lustich wesen?
Merckt: misbruyckte vryheydt quetst en is schadich,
Daer af verlost de gevanckenisse gestadich,
Dat van 't quaedt verlost, werdt te recht gepresen.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in *'t Bedroch des Werelts*, uitg. Amsterdam, Dirck Pietersz. (1620), pag. 61 vgg. — Dit gedicht komt niet voor in de uitgave van 1582 van *Vant loeye en leckere leven* enz. (Haerlem, Antonis Ketel).

Ist voor den onwysen kinderen niet te wenschen,
Dat hen trouwelijck by den sorchvuldigen menschen
Vuyr, mes, en al dat quetselijck is werdt onthouwen?
Want het soude in haer misbruyck en handen,
Hen doodelijck wonden en smertelijck branden,
Het is voorwaer lustich dat beschermt voor benouwen.

Vryheydt is macht hebben om wil te volbringen,
Die wil meynt des menschen nut in alle dingen,
Maer sy verkiest dickwils schade deur sotheydt bedrogen,
Dan is haer nut des volbrengers macht te derven
Want soeckende nut, souse hinder verwerven,
Wie soude zijn eygen schade doch wenschen mogen?

Den onwysen staet dan wenschelijck te begeeren
Den macht van haer sotten wille te ontbeeren,
Om soo haer bederffelijcke schade t'ontkomen:
Nu zijn alle menschen op aerden soo onvroedt,
Datse niet en weten, wat hen quaedt is oft goedt,
Des zijn alle menschen sot, niemandt uytgenomen.

Soo volcht, dat voor alle menschen op der aerden
De Kercker nut is, lustich, begeerlijck van waerden,
Want die rooft hem, van macht en verdriet te proeven,
Voorwaer van 't verderven is elck hen afkeerlijck,
Soo is niemandt dan verdervens macht begeerlijck.
Vryheydt derven is dan lustich, want sy werckt bedroeven.

Alsoo wrocht de vryheydt van ons eerste Vader
Pijnlijcke droefheydt voor de menschen allegader,
Als zijn onverstandt 't verderven ginck verkiesen:
Ach had hy die schadelijcke vryheydt ontbeert,
Hy en wy waren noch onschuldich ge-eert
In 't Paradijs, sonder dat te mogen verliesen.

Wyser dan Adam was den vernuftigen Ulisses,
Die, wetende dat 's menschen vryheydt onwis is,
Haer sotticheydt met willige banden bedwanck:

Want hy, om van zijn vrye lust niet te zijn verrast,
Hem selven dede vangen en binden aende mast,
En ontquam soo der Syrenen aentreck en gesanck.

Gemerckt dat de menschelijcke zinnen onvast zijn,
Soo dat wy door onse blinde vryheydt dick in last zijn,
Ons qualijck vaert werckende [1]) deur sot bedencken,
Wie sou hem selven niet voor een wensch toe-schryven,
Dat hy op 't scheepsboordt moeste blyven,
En macht derven om hem selfs te verdrincken?

Nu weder de gevangens die zijn tweevuldich,
Want alle gevangens zijn schuldich oft onschuldich;
De schuldigen vangt men om misdaedt oft borgen,
De misdaet is oock doodelijck of niet,
Den doodt-schuldigen quelt een oneyntlijck verdriet
Soo men 't waent, en d'ander ontwijflijck sorgen.

Als den quaden sterft, soo eynt hy sijn droevige quaetheydt,
Dit is 't gene, daer in sijn wenschelijcke baet leydt,
Ist niet lustich druck en 't quaet datmen vreest t' ontvlieden?
Hy weet dat hy doch van hem selfs eens sterven moet,
Des hy hem begheerlijck om sijn quaedheyt te derven spoet,
Want de doot is wenschelijck voor ellendighe lieden.

Oock is de quaet-doender soo stervende anderen nut,
Want d' exemplaer straffe deur vreese veel quaet beschut,
Dus valt sijn doot vermaert [2]), vruchtbaer en stichtelijck,
Anderen leven hen selfs noch niemant tot profyte,
En werden 't leven nae pynlijcke smerte quyte,
Maer dese sterft ghesont, spoedich en lichtelijck.

Eenighe vereeren Sinte Barber, met kaerssen [3]) wichtich,
Biddende devoot om eenighen doot voorsichtich,

---

[1]) In den tekst in Coornherts *Wercken*, III, fol. 518 staat: qualijckvaert wenschen.

[2]) Dit woord ontbreekt in den tekst in Coornherts *Wercken*.

[3]) In den tekst in Coornherts *Wercken* staat: woorden.

Dat hem dick mist, dan quetst [1]) het onversien geschut meest:
Maer den Kercker houd den doot stadich voor ooghen,
Dat hem de gevangens daer na schicken moghen,
En maeckt datmen deur 't dickmaels vreese den dood niet en vreest.

Is dees gevangens misdaet dan niet dootlijck,
Die Kercker doet hem sijn quade laten nootelijck,
Want nu den Mensch altyt wat moet doen, 't sy goet oft quaet,
Soo volcht dat hy 't quaet latende 't goet moet plegen,
Goet doende, wert goetheyts aerd en 't goet verkreghen,
Soo verkrijght de Kercker 't begeerde goet vroegh en laet.

Valt het verkryghen van 't ghewenschte goet niet lustich?
Dit verkrijght den gevangenen deur den Kerker rustich,
Is dan den Kerker niet wel een lustighe saecke,
Dat ick segge die banden 't quaet doen te beletten,
't Blijckt datmen daer mach noch roven, moorden, afsetten,
Noch knevelen, overmidts die gherede wraecke.

't Is oock wenschelijck dat van 't gesichts becoringhe
Van 't vleys begheerlijckheyt, en 's herten verstoringhe
De gevangen overmits de boeyens wert verlost,
Want hy sit doncker, oft hy siet niet dan onlust,
Des heeft hy geen quade begeerten noch onrust,
En sterft soo de sonden dat hem luttel moeyte kost.

Niemant en is soo vuyl hy waer gaeren reyn ghepresen,
Bemint elck der deuchden schijn, hoe veel meer 't wesen.
Die Kerker maecktet oock, en door dien wordt 't lijf heel reyn,
Naer dien dan de banden de hoochste wensch verkrygen,
Wie sou haer wenschelijck lust konnen verswygen?
Sy geven een suyver hert aller deuchden fonteyn.

Die Kerker doet de sonden treurich bedencken,
Sy kan door af-latingh en berouw de boosheyt krencken.

---

[1]) „Quets" in den tekst van 1620 is eene drukfout.

Sy baert door 't straffende onderwys selfs kennisse,
Sy maeckt den Mensche door oordeel ten goeden spoedich,
Gheduldich, gehoorsaem als een lam, sachtmoedich,
Vorderende soo de deucht met der sonden schennisse.

Inden Kerker spreecktmen dagelijcks van sterven,
Dit vermaen doet de dootlijcke sonde derven,
Want men gedenckt daer by 's menschen oock Godts oordeel,
Dan komt uyt de vrese onnut van slevens noot
Een salighe vreese voor de eeuwighe doot:
Dits wijsheyts begin, wat dunckt u, is dat gheen voordeel?

Is dat gheen voordeel om begeerich na te loopen?
Is dat gheen Peerle, daerment al om soude verkoopen?
Is dat niet 't nodelijckste, en by Magdalena verkooren?
Wat machmen hier doch wenschelijcker begeeren
Dan de verstant bernende vreese des Heeren?
Die dees vint, al verliest hy 't al, heeft niet verlooren.

Dit is 't heylsaem voordeel der Hoeren en Boeven,
Den welken haer sonden meer dan die kluysters bedroeven,
Des sy oock voor den schijnheylighe sullen ingaen;
Och, waer dit verstant by elck gevangen misdadich,
Godt soude haer aller ontbermen genadich,
Maer nu vintmer veele die 't in een verkeerde sin slaen.

De banden betemmem dees wilde dieren fel,
Als rasende Menschen, die in 't duyster bedaeren wel,
Oft als deuchnieten, die de Casteelen woest maecken,
Niemant is soo verwoest, de sloten maken hem tam,
Als daer yemant verandert in een Lam,
Hoe sout genesende goet niet soetlijck smaecken?

Maer is yemand uyt pennincklicke schult gevangen,
Die en heeft geen ancxt voor 't schandelyck hangen,
Want selden sietmen die groote dieven op knopen.
Dees gevangen is schuldigh, buyten, oft met syn schult,
Ist zyn schult niet, soo heeft hy lichtelyck gedult,
En pijnt hem niet seer om uyt de banden te lopen.

Want sulcke menschen en vinden hun selven niet bedrogen,
Als die met smaeds hasert naer goed'ren pogen,
En komen soo in gevancklicker vooghdijen:
Als een Paert tot zyn bederven hout woest en wilt,
Door des opsitters konste met den toom rustigh wert gestilt,
Dat hem tot zyn gemack soetelyck laet berijen.

Soo werd die deught betemt van 't woedelyck hollen,
Van 't moeijelyck leven, van 't onvroedelick sollen,
Door den matigen toom van de Kerker bedaert.
Dit let hen het drincken, hoereren en vechten,
Wonden, dootslach, en ander ongerechticheyts knechten,
Soo datse hen gesont ende onschuldich bewaert.

Dit is noch alleen niet, wantse avond en morgen
Den sorghledigen menschen den kost can besorgen,
Die anders in gebreck hongerigh waren vergeten.
Alsoo verlost de Kercker voorsichtigh en kloeck
Die gevangens van Adams pynlicke vloeck,
Datse sonder sweet haers aenschyns 't broodt waerdigh eten.

Sonderlingh als 't valt dat een milde Merten,
Met een sorghvuldige Anna getrou van herten,
D'arme gevangens oock gerieven ryckelyck:
Want dan zynse in 't volle leuije lecker-landt,
Hebben de onbesorghde kost, vreesen voor geen vrecker handt,
Laten 't vogelken sorgen, en singen Musycklyck.

Dese moghen op haer eyghen Acker niet bouwen,
Des verlanght hem niet te vlieghen uyt de Couwen,
Want sy moghen nae lust eten, drincken, en slapen,
Recht als de gnortende onreyne beesten
Genieten sulcke edele swynige geesten,
Der Epicurenen saligheyt rechtschapen.

Maer diemen doet vangen buyten haer schulden,
Is om haer deucht, oft om een ofte thien 1000 gulden,
Inde betalinghe vande welcke sy faelen,

Sulcke hadde de fortuyn met armoede gedreycht,
Maer gevangen maeckt hyse rijck uyt ionste geneycht,
Hem van alles versiende, dat andere betalen.

Al en gaet hy niet uyt, hy hevet van gheen doen,
Want een ander haelt sijn behoefte avont en noen,
Die hem aen-dient, vlytich, weeldich en begeerlijck,
Wat schaet den geldeloose broerkens het derven van 't gelt,
Alst een ander voor haer wellust mildelijck telt,
Dus is een pennincxken te hebben eerlijck.

Moet dan yemant om deucht gevancknis lijen,
Alst onderwylen wel valt in Turckijen
Daer 't den quaden lust is den goeden te vernielen,
Soo is hy een ionger van Godlijcke klaerheyt,
Die wacht hem met onverwinnelijcke waerheyt,
Om hem te bevrijen van de banden zyner zielen.

Wat baet hen 's werelts vryheyt diens ziel is gebonden
Met duysent aenclevende dootlycke sonden?
Wat scha'et oock de rijcke Ziel dees lichaems banden?
Niet, hy pronckt met zyn Meesters cluysters eerlyck,
Meer dan menigh Zot met ketens van goud begeerlyck,
Der vromen boeyens eeren hun, den vanger tot schanden.

Veel deuchtsame Heydens, soo strijtbaer als geleerdt,
Hebben met haren gevancknis den Kercker ge-eert
Als Socrates, Phocion, Regulus, en meer anderen,
Oock soo veel Propheten, Apostelen, en Gods vrienden,
Die den Heer vrolijck inde gevancknis dienden,
Dat mense ontallijck vindt in schriftuers door-wanderen.

Dat nu de banden geen droefheydts oorsaeck en zijn
Mercktmen lichtelijck aen d'onderscheyt tusschen droefheyt en pijn,
Want droefheydt is een waen bestaende in 't gemoet,
Spruytende uyt meyninge dat de mensch yet quaedt geschiedt,
Maer pijn is smert in lichaem, geen treuren noch verdriet,
En komt uyt honger, dorst, oft gequel, in vleys en bloedt.

Gevangen te zijn en is geen pijn voor [1]) 't lichame,
Want de plaets is grooter dan 't lijf, warm ende bequame,
Oock mach 't lichaem spijs en dranck genoech gebeuren,
De wyse man en heeft geen waen, maer goedt verstandt,
Dat noyt in banden yet sichtbaers quaedtheydts vant,
Dus mach hem die gevancknisse niet doen treuren.

Der onwyse sotten droefheydt vergaet metter tijdt,
Want die voelt dat hy noyt pijnlijcx en lijt,
Als die gesondt, vet, sterck, in boeyens leeft,
Hy treurt niet dat zijn ziel in des lijfs Kerker woont,
Des hy 't snoode lichaem oock niet en verschoont,
Dat veel reynder en ruymer gevancknisse heeft.

Men siet dese veel tijdt na uytkomen verlangen,
Maer alle menschen zijn inde Wereldt gevangen,
Van welcke de duysentste niet na verlossinge hoopt,
Want elck weet, sal hy de Hemelsche vryheydt erven,
Dat hy in 's wereldts gevancknisse de doodt moet sterven,
Maer de hoop van d'ander dick banden en doot ontloopt.

De trou hecht man en wijf, dat geen van hen beyen
By andere mach slapen, sy mogen oock niet scheyen,
Alsoo dwingt de Kercker den menschen op een stede:
Gelijck een vrou voor een man, is een plaets genoech,
't Quelt een man niet maer een wijf te hebben t' zijn gevoech,
Dies heeft oock die gevangen in een plaetse zijn vrede.

Maer de gevangen (denckt men) moet zijn wijf ontbeeren,
Is dat een deuchdelijcke vrouwe met eeren,
Soo verandert het verlangen, die liefde besondere.
Die trouwe doet haer proeve, dat verlusticht de man,
Des byslapens satheydt maeckt zijn krachten niet wan,
Maer 't afwezen maeckt den man vromer en gesondere.

Ist een quaedt wijf, soo elck de syne waent gemeenlijck,
Wat verdriet is 't hem ghescheyden te zijn eenlijck

---

[1]) In den tekst van 1620 staat: voort 't lichame.

Van een twistich, listich, klappich, snappich, heyloos wijf?
Dees is pijnlyck te hebben en lustich te missen,
Want haer afwesen doet stadighe onrust slissen,
Soo streckt de Kerker eñ Kerckhof voor ziel en lijf.

Sy toont de vrienden, en kan veel onlust beletten,
Diemen heeft in 't reysen, honger, kout en hetten,
Regen, windt, vallen, arm, been, ia den hals te breken,
In stock sittende, machmen in Zee niet verdrincken,
Men hoorder geen moordelijcke Swaerden klincken,
Want de Weerloose en vecht niet, en wert oock niet doorsteken.

Eyndelijck rust is 't eynde van al 's menschen wercken,
Dus is sy beter dan d' arbeyt, een kint sou 't mercken,
Inde gevanckenis viertmen altijt rustich,
Daer by, en by al 't verschreven klaerlijck mach blijcken,
Dat gheen vryheyt by haer is te gelijcken,
En dat de ghevangenis wenschelijck is en lustich.

Maer nu op dat oock niemant en waen,
Dat ick hier soude willen bestaen
Vande gevanckenis een Hemel oft Prieel te maecken,
Soo wil ick hier het zeyl gaen swichten,
Om wederom van nieus te dichten
Eenige andere stichtelijcke saecken.

Begonnen ende voleyndt inde gevancknisse,
't Iaer seven en sestich op Vrouwen ontfangenisse.

PROTEST TEGHEN DEN SLAAP [1]).

Ons leven wordt een droevighe slaap beschreven,
Die een dood; dien 'tvolck vreest, om 'tverlies van 'tleven,
Met welcx liefd' elck boven al is bevanghen.
Nu spoedt d'een zijn gheld, d'ander zijn land te meeren,
Dees arbeydt om faam, die om staat van eeren:
Maar wie is naarstigh om 'tleven te verlanghen?
Dunckt dit iemandt boven 'tmenschelijck vermogen:
Die neme de knaghende zorgh voor ooghen,
De walghende zatheyd, het slorpen en storten,
D'uytghemerghelde gheylheyd, de dolle toren,
De quijnende droefheyd uyt boosheyd gheboren:
Een [2]) oordeel, of dees 'tleven niet en verkorten.
Waarom zoude dan een leven van zorghen vry,
Zeker, lustigh, sober, kuysch, vrolijck en bly,
Hem zelfs niet moghen verlanghen oft recken?
Zo veel als de ghemeene zotheyd het leven krenckt,
Werdt dat oock door het zeltzame verstand ghelengt,
'Twelck dat tot zijn volkomen eynde kan strecken.
Men stel twee kaerssen van een lengte, dickt ende smeer,
D'een in een windighe tocht, voor een deur aan keer,
Datse verwaey, verdruyp, ende verloop in 't branden:
D'ander in een stille besloten kamere,
Zal dees niet lichten langher en bequamere,

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in *Recht Ghebruyck ende Misbruyck van tijdlicke Have*, uitg. Amsterdam, Dirck Pietersz. 1610. — In den druk van het *Recht Ghebruyck* enz., die *Tot Leyden by Christoffel Plantyn* in 1585 werd uitgegeven, komt het *Protest* niet voor.

[2]) Ook aldus in den tekst in *Recht Ghebruyck* enz., uitg. Amsterdam, Dirck Pietersz. (1620), pag. 28, en in Coornherts *Wercken*, III, fol. 506. Men leze: En.

Door 'tsnuyten en reynighen van 's menschen handen?
Die dan 'tleven zo minnen, en 'tsterven schromen,
Den slaap ankleven, (die maar door athem en dromen
Onghelijck is de dood der menschen kinderen,
Dies menze recht noemt broeder van de dood)
Wat dwingt heur? wat port heur? wat ist nood,
Door 't willigh sterven heur leven te minderen?
De tsestigh-jarighe zijn leven zo bemint,
Datmen geen schat op aarden zo dierbaar en vindt,
Daar voor hy d' onsekere rest zou verkoopen:
Maar wie bemint doch zijn leven met zulcker vlijt,
Dat hy zijnen lustighen ende zekersten tijdt
Metten doodlijcken slaap niet en laat verloopen?
Zes uren slapens is de schuld der naturen:
Slaapt ghy dan in u levens fleur twalef uren,
Zijdy dan van 't vierendeel uws levens niet zelf een dief?
Noch schaamt hem niemant de natuur te beklaghen,
Van de vlieghende kortheyd der Menschen daghen,
Welcx lanckheyd elck verkort om des slapens gherief.
Oock is de slaap voor dees zat-slapers onlustigh,
Met eysselijcke dromen beswaart, onrustigh,
Recht als den respenden maagh, spijs met overvloed:
Maar ghelijck spijze voor een hongherighe knape,
Zoo valt den wackeren arbeydsman de slape,
Door noodruft [1]) lustigh ende rustigh, kort en ghoed.
Dus protesteer ick teghens u van desen daghe,
O tijt-roovende slaap, luy, zwaar en traghe,
Plompe beeste, die met spa-berouw bedroeft,
Dat ghy in my (dien 't leven gheensins en verdriet)
Van nu af niet meer rechts eyscht noch ghebiedt,
Dan de vermoeyde natuur van zelfs en behoeft.
Doetse slapen, ghapen, sluymen, snorcken en quijlen,
Diens verdrietighe leven maackt langhe wijlen,
Zendt desen u bode *Mankop* laat en vro na,

---

[1]) In den tekst in *Recht Ghebruyck* enz., uitg. Amsterdam, Dirck Pietersz. (1620), pag. 30, en in Coornherts *Wercken*, III, fol. 507: nootdruft.

Begraaft die in u pluymighe fluwijnen,
Kerckertse binnen u duystere ghordijnen,
Wtsluytsters van de ghoudblinckende *Aurora.*
  Bant uyt heur wooninghen de blaffende honden,
De ghekroonde voghels die den dagh verkonden,
En de vluchtighe vloyen, der slapers verdriet:
Ziet dat ghy Smids ende Kuypers, die vroegh wercken,
De klinckende klocken, de zinghende klercken,
Oock ruysschende winden, het zwijghen ghebiedt.
  Zoo mooghdy u dienaars en willighe slaven,
Die levendigh als doode legghen begraven,
In u stomme, stille, blinde dromerijen,
Zoo veel van heur tijd en leven ontstelen,
Als sy gaarne ontberen, en u willigh delen,
Om te ontghaan heur wroeghende fantazijen.
  Maar neemt in my niet boven u recht met liste,
Want ick langh ghenoegh, buyten, oft in de kiste,
Vergheten sal legghen uyt 's volcx memorien,
Tot dat my in de verrijsenis der dooden
Het leven met zijn levende gheest sal nooden,
In 't ghenadighe ghebruyck van zijnder glorien.

BEDENCKE

VANDER NEDERLANDEN NOODT ENDE HULPE [1]).

Daer inne schynt gheleghen te zijn die noodt der Nederlanden, dat sy voor dese tijdt ghedrongen worden aen te nemen des Conincx aengheboden vrede: Een uytlandich Potentaet macht ende wil hebbende om die Landen te beschermen: Een inheymsch Hooft die Landen kan vereenighen, of ten minsten die vereenichden voor voorder scheuringhe te voorhoeden: Of met lyf ende goedt een ellendighe slavernye ende bloedighen roof vande Tyrannische ende gierighe Hispanische Natie te wordene.

Beroerende het eerste schynt te zijn een moetwillighe dolheyt soodanigen verbitterden versoenden vyant te betrouwen, so meest alle Ghereformeerde self daghelijcx volmondich uyt spreken.

Op 't tweede is te mercken dat vreemde Potentaten het onse, ende niet ons meynende alle saken tot hunluyder eyghen nut, al waert oock tot der Landen verderven souden dirigeren.

Ist dan datmen het vierde deel, namentlijck slavernye ende verderf begheert te ontkomen, soo moet nootlijck het derde ter handen werden ghenomen.

Want het nae Menschelijck bedencken (vande miraculeuse hulpe en spreeckt men hier niet, maer van Menschelijcke hulpe met welcke die Krijch wert gevoert) onmoghelijck schynt, dat dese Landen ende Steden aldus onderlinghen twistende, soo moghenden ende listighen vyant langhe wederstaen souden.

Het derde schijnt dan het eenighe middel tot die bescherminghe deser Landen. Dat is datmen bekome een ghetrouw ende verstandich Inlandtsch Hooft, wiens liefde totten Nederlanden,

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in Coornherts *Wercken*, uitg. Amsterdam, Jacob Aertsz. Colom, 1630, I, fol. 518 vgg.

der selver nut ende welvaren, boven syn eyghen behertighe: ende wiens versochte wysheydt, overmidts ware kennisse vander Landen ende Landtsaten aert, middel soude hebben om den teghenwoordigen twist te versachten, ende die aenstaende te voorhoeden.

Hier toe dient vernoeginghe ende versekeringhe der Landtsaten elck in 't zijne. Daer uyt dan ontwijfelijck soude spruyten een alghemeynen ende eendrachtighen wille om 't ghemeen Landt teghen soo hatelijcken vyandt te beschermen.

Aen desen eendrachtighen wille hanghet al. Want macht isser (Godt lof) noch ghenoech.

Om desen wille te doen worden ende blyven inden ghemeynen Landtsaten schynt noodich datmen eerst verstae die oorsake van den onwille, om die te verlaten ende die contrarie ter handen te nemen.

Van der Landtsaten tweedracht ende onwille schynen die twee Hooft-oorsaecken te zijn mishandelinghe der Overheydt in Polityque ende in Kerckelijcke saken.

Want inde Politycque beledinghe ziet het volck opentlijck dat sy veel gheschat ende weynich beschermt worden. Waer af zijne Excellentie niet seer bedecktelijck den Staten, ende ter omnes zijne Excellentie beschuldighet.

Maer inde Kerckelijcke saecken zietmen onlochbaerlijck den onbescheyden yver der Ghereformeerden arbeyden om allen anderen Religien uyt te roeden om alleen te heerschappen over alle mans conscientien, beloften, eeden, zeghel ende brief verachten, ende in somma sulcks handelen metten Catholijcken tot velen plaetsen, ende dat al onghestraft, dat vele der selver met ons oock vyanden gheweest zijnde der Spangiaerden, zich van onsluyden (die sy mercken te tenderen tot extirpatie van haren Religie) af keeren totten Spangaerden.

Als die liever hebben te ghedoghen die Tyrannije der Spangiaerden in 't goedt ofte Have, dan der Ghereformeerden in goedt ende ghemoedt. Ghemerckt syluyden wel versekert zijn dat die Spangiaerden henluyden wel sullen laten blyven in 't ghebruyck van henluyder Religie, dat heur opperste goedt is, ende liever alles dan dat souden verliesen.

Soodanigen exterpatie van Religie wert met redene beducht [1]) niet alleen byden Catholijcken, maer oock byden Dooperen, ende by alle anderen als Schwenckfeldianen ende dierghelijcken meer, noch gheen uyterlijcke exercitie hebbende, wert gevreest voor dwang ende levens pericule, om dat sy anders ghevoelen, leeren ende belyden dan die Ghereformeerde.

Waert nu niet een openbare sotheydt voor alsulcke Catholijcke, Dooperen ende anderen, dat sy tot styvinghe ende sterckinghe vande macht der geenre die sy zien arbeyden om henluyden heur summum bonum, dat is [2]) vryheydt in 't ghebruyck haerder Religien, ofte in 't belyden haers ghevoelens, te beroven, willens ende mildelijck heur ghelt souden handtreycken? Wat waer dat doch anders dan sottelijck den bast te maken om aen ghehanghen te worden?

Dit maeckt dan eenen grooten onwille inden Roomschen Catholijcken, inden Doperen ende in anderen, anders dan die Gereformeerden ghezindt zijnde in saecken van Religie, die henluyden, niet min dan die Gereformeerde die hare, boven allen dinghen hooch ter herten gaet.

Daer by komt noch een veel grooter ende alghemeynder aert van Landtsaten, soodanich wesende ghezindt, dat sy het gheldt boven alle dinghen beminnen. Dese soude men niet oneyghentlijck moghen noemen Geldisten, waer onder werden begrepen Epicureenen, Quistgoetgens, Gierigaerts, ende allen anderen, die nae Godt noch nae den Duyvel, maer alleen nae 't lieve gheldt vraghen.

Zoodanighen smert hooch de zware ende onvruchtbare schattinghen, daer by die rijcke Landen bedorven, ende vele bedorven luyden rijck worden. Wat sulcke Geldisten uyt verdriet van 't besnoeyen van heuren Godt Mammon, daghelijcx van sulck polityck misbruyck beginnen te klappen, werdt wel ghehoordt vanden kleynen beneven, maer niet vanden grooten, niet met henluyden verkeerende.

Zoo zien oock alle verstandighe dat die autoriteyt der Overheydt die eenighe oorsake is van 't ontzich ende onderdanicheyt

---

[1]) In den tekst staat: bedacht.

[2]) In den tekst staat: sommum bonum, dat vryheydt.

des ghemeynen volckx. 't Welck nu al merckende dese grove mishandelinghen der Overheydt te strecken totter Landen verderven, oock al vrymoedelijck begint te wandelen den padt die daer leydt tot verachtinge der Overheydt.

Te meer noch ghemerckt sy sulcx leeren aenden Ghereformeerden self, die teghen accoordt, teghens eedt, ende teghen 't ghebodt der Overheydt, stoutelijck doen saken, waer van [1]) die doenders vande wetten der Overheydt ghedreycht werden met lijf-straf, als perturbateurs vande ghemeyn ruste, sonder nochtans dat niet alleen gheen straffe altoos aen sulcken perturbateurs self daer nae en volcht, maer oock sonder dat d' Overheydt eenich leetwesen van sulck moetwillich perturbeeren vande ghemeyn ruste betoont in 't restitueren vanden verongelijckten in 't heure, soo die Exempel van Amsterdam, van Haerlem, &c. onlochbaerlijck betoghen.

Meyntmen oock dat nu dese perturbateurs vande ghemeyn ruste tot Wtrecht meer straffe sal aenghedaen worden dan die tot Amsterdam ende Haerlem?

Zoo laet d' Overheydt toe dat die Ghereformeerden henluyder [2]) Wetten verachten, teghen den Catholijcken, welcke Ghereformeerde naemaels in sulcke rebellie teghen anderen verstijft zynde, die selve oock vryelijck sullen pleghen teghen haer Overheydt self als die wat ghebiet of verbiedt dat tegen haren wille zy.

Nu weten dese Ghereformeerden wel dat zy verde het kleynste hoopken zijn.

Dit sal henluyden doen vreesen dat die veronghelijckte Catholijcken hen sulcx sullen verghelden.

Ende dit voornaemlijck in d' eerste gheleghentheydt van eenighe nieuwe schattinghe, daer [3]) die Catholijcken niet anders dan vuyr ende vlam, zich souden menghen metten Gheldisten als drooch stroy tot oproer bereyt zijnde door 't verlies van heuren Mammon.

Desen anghst voor uytroedinghe sal den Gereformeerden in

---

[1]) In den tekst staat: maer van.

[2]) In den tekst staat: henluyden.

[3]) In den tekst staat: daer zich.

allen Steden doen arbeyden om Knechten inne te nemen tot heure versekeringhe.

Die Catholijcken, oock van andere Religien, ende sonderlingen die Geldisten, sulcx als die doodt vreesende, sullen zich daer tegen op maecken ende gheen Knechten inne willen nemen.

Daer sal Man tegen Man in elcke Stede in 't Harnasch komen, eenen bloedighen Mommeschants werpen, ende d' een d' ander overwinnen; waer die Ghereformeerde onder legghen, sullen die Malcontents ende Spaengiaerden inne ghenomen, waer die Catholijcken verwonnen worden, sullen die Gereformeerden Knechten in nemen.

Oft nu schoon al ghebeurde voor den Gereformeerden dat sy in allen Steden d'overhandt behielden (dat niet te hoopen staet), wat vrucht anders sal hier uyt moghen verwacht werden, dan dat het Landt, dat gheen macht (om dees tweedrachts willen) en heeft een Crijchs-Heyr in 't Veldt teghen den vyandt van buyten te onderhouden, noch nootsaeckelijck in elcke Stadt Guarnisoenen teghen den vyanden sal moeten onderhouden?

Soo sal d'onwyse yver der Gereformeerden dit ghemeen-Lants-Schip, nu al overladen zijnde, noch veel meer overladen om spoedigher te zincken, ende dit door 't verminderen van vrunden, ende vermeeren van vyanden.

Waer af het een deel klaecht over dwangh inder conscientien, in 't beletten van hare Religions-exercitien ende vrye belydinghe, teghen die alghemeyne meyninghe datmen om vryheydt inden conscientien heeft ghevochten. Ende het ander deel zich beklaecht over die verderfelijcke schattinghen, diemen niet en ghebruyckt tot bescherminghe der Landen, maer opentlijck misbruyckt, tot rijckmaeckinghe van eenighe particuliere persoonen, ende tot verdruckinghe van allen menschen, van ander ghevoelen zijnde in Religions-saken dan die Gereformeerden.

Alsoo zietmen zijne Excellentie oneens metten Staten in 't stuck vande Politycque Regheringhe, ende wederomme het meerdeel verde van 't volck oneens mette Staten in 't stuck vande Religie, oock van Politycque handel.

Wat mach [1]) hier uytte (soomer niet wijslijck ende snellijck

---

[1]) In den tekst staat: machmen.

in en voorziet) doch anders uyt beducht werden dan een Madianitische (dats een onderlinge) moorderye ende verderfnisse?

Sal 't Schip der Nederlanden, alsoo overladen zijnde midts inde stormen vande Spaensche winden, door sulck onderlingh twisten binnen 't Scheeps Boordt vande Schipper teghen den Stierluyden ende teghen dese beyde die Bootsgesellen (oock onderlingh twistende), niet jammerlijck moeten verzincken ende met zijn twistich ingeweyt verdrincken?

Dat is dan 't verderf datmen sekerlijck verwacht soomer niet vredelijck ende spoedelijck inne en voorziet. Ende dat zijn die Hooft-oorsaken van soodanighen inwendighen twist ende zaedt vander Landen verderfnisse.

Omme waer inne recht te voorzien nootsakelijck twee saecken contrarie die voorsz. ter handen ghenomen moeten worden, sulcx datmen metter daedt verlate dit verderflijck beleedt, soo wel inde Burgherlijcke als Kerckelijcke saken.

Het quaedt beleydt inde Politycque saken bestaet voornaemlijck in 't veel-hoofdich regiment, in 't soecken van elck zijn particulier boven 't gemeen nut, ende inde quade administratie vande Justitie.

Het veel-hoofdich regiment doet lancksaem versamen, lancksamer resolveren, ende noch veel lancksamer executeren, ende maect oock den aenslaghen soo ondicht, dat die vyanden meest al weten wat men handelt al eer 't selve noch gheresolveert is. Zijn dat niet twee Landtverderflijck saken?

Wat remedie is hier teghen? Datmen een Inheymsch ghetrouw ende verstandich Hooft kiese, die met weynich Crijchsraden ofte Legaten neven hem als een Romanisch Dictator gheduerende desen tijdt van noot, volle macht hebbe, om in alle toevallende saken die om haer snelheydt gheen lanck beraden, ende om haer secreetheydt gheen veel-Hoofdich weten en moghen lyden, te doen dat hy verstaen soude totter Landen welvaren te strecken.

Belanghende nu het soecken van elck zyn particulier mosten uyt alle regheringhe ghesteldt worden sulcke onverstandighe eygenbaetsoeckers, ende in henluyder plaetse ghestelt menschen die 't ghemeen boven haer eyghen welvaren soecken uyt liefte tot het ghemeen Landt.

Vindtmer weynich die soo goedt zijn, men vindter ten minsten eenighe soo wys, dat sy verstaen dat het eyghen niet en mach behouden blyven, als het ghemeen vergaet, ende sulcx noch door sulck verstant het ghemeen behouden benaerstighen, ist niet om 't ghemeens wille, 't is ten minsten om heur selfs wille.

Zijn 't niet openbare zotten die 'tgemeen Landt in sulcken noot heur macht ende hulpe ontreckende, heure Rijckdommen liever den Victorieusen vyant tot een roof, dan het verdruckte Vaderlandt tot een bescherminge souden gonnen?

Is die vergaderinghe der Staten, so particuliere als generale, vry van sulcke zotten, die [1]) op alle Propositien van gheldt te becomen, voorwenden heure armoede, heuren vermoghen verbergen, ende elck den last van synen zwacken schouderen opter zwacken schuyven: dat schynt eer te wenschen dan te ghelooven.

Wat Justitie oock werdt gheadministreert, heeftmen moghen zien teghen den Bloedtraedt van Noorderlandt, teghen den Straetschenders die den Amsterdammer Willem Adamsz. uyt zijne wooninghe namen om te rantsoeneren, ende daer op ghevanghen maer los ghelaten waren, ende sonderlinghe teghen den Roovers, geweldigers ende Moorders tot Haerlem in 't berooven ende ontweldighen vande groote Kercke aldaer.

't Welck niet ghebetert wordende, Contemptus Magistratus ende rebellie met oproer voor die deure aenkloppen, ende licht te helpen ware, soomen gheen Wetten en maeckten dan diemen ernstlijck dacht, ende daer toe gherede middelen voor handen zijn om te executeren.

Comende nu van 't quaedt beleydt ende remedie van dien inden Politycque saken tot die inden Kerckelijcke saken, vindt men hier die zotheydt niet kleynder dan inde Politycque.

Elck, soo wel Staten, Landen ende Steden als 't ghemeen volck, immers oock die Ghereformeerde selve met heure Predicanten, weten te segghen ende te schryven, jae te doen drucken dese navolghen saken:

Dat het Gheloove een gave Godes is.

Dat gheen Religie met ghewelt mach inghedruckt werden.

---

[1]) In den tekst staat: daer.

Dat ons onderlinghe twisten om Religions saken de beste wapenen onser vyanden zijn.

Dat het een zaedt is van tweedracht onder den volcke, als men teghen beloften bestaet d' een d' anders Religie te extirperen.

Ende dat sulcx een vlamme van Burger-Krijgh soude veroorsaken, tot een algemeyne ruine der Nederlanden.

Dit alles weet elck te segghen, ende daer by noch dat die hooft, ja eenige oorsake van desen Oorloghe niet anders en is dan die bloedige dwangh inden conscientien, byden Roomschen Catholijcken ghepleecht.

Oock mede weet elck te segghen dat onse sekerste macht gheleghen is in een Unie, soo dat wy om Religions saken niet en twisten of partyen.

Dat het onmoghelijck is het Landt in vreden te houden sonder toelatinge van vrye exercitie van Religie.

Dat niet alleen in een Landt of Stede, maer oock wel in een selve Kercke twee Religien vredelijck moghen ghe-exerceert worden.

Ende dat het ontbeeren vande Religions exercite over d'een of d'ander zyde, opentlijck is streckende tot een verwilderinghe ende Atheismum, 'twelck ghevalt daer d'een partye bestaet d'ander te extirperen.

Al des niet teghenstaende zietmen opentlijck dese onwyse elck het verdervens pad vande dwangh inden conscientien hartneckelijck inne treden, metter daedt bestaende den Catholijcken ende allen anderen heure Religions exercitien te benemen, ja grootelijck te extirperen.

Zonder te beduchten dat zyluyden als verde het minste deelken zynde, hier door even soo wel (als die Catholijcken ghevallen zijn) oock in 't verderven sullen vallen, ende het volck teghen henluyden oproerich maecken.

Zoo dat sy dan souden moeten lyden van 't selve volck die, beters van hen hoopende, hen inghelaten hebben, arghers bevindende, henluyden weder sullen helpen uyt jaghen, Landen ende Steden den vyanden openen, Omme alsoo ghesamentlijck met heuren dwinghers inde conscientie, die heerlijcke Landen den Spaenschen slavernye te zien onderwerpen [1]).

[1]) In den tekst staat: zyn derwerpen.

Veroorsaecken alle sulckx niet die ghene (dits noch het erchste) die hare Religie met Wapenen inne ghevoert, ende die selve noch noyt in een vry Colloquium, zwyghe een nationael, veel min generael Concilium met den Wapenen der waerheydt oprecht te zyn bewesen hebben.

't Ghebreck is aengheroert, laet ons nu die middelen sulcx te beteren soecken by d'Overheydt.

Die heeft macht om rechtelijck zijne ondersaten te doen een gheloove dat hen goedt dunckt aen te nemen of niet.

Zeytmen ja, zoo moetmen oock ja daer toe segghen dat die Ghereformeerden in Hollandt rebellen zyn teghen den Coningh als heur Grave, wiens ghebodt zy in desen wederstaen.

Zeytmen dan oock neen daer toe, soo hebben die Staten eer minder dan meerder macht om den volcke een gelove te doen aennemen na der Staten believen.

Oock ist openbare verkeertheyt dat d'executie gae voort oordeel. Want dat waer ghezeyt byden Overheyt, hanght den Man huyden, morghen of overmorgen sullen wy het oordeel gheven oft een Dief zy dan niet.

Zoo verbiedtmen nu den Catholijcken in Hollandt heur exercitie van Religie teghen die satisfactie tot Amsterdam, ende teghen zyne Excellentie beloften tot Dordrecht, Anno 1572 allen Gheestelijcken in Hollant door die van Luther ende Aldegonde solemnelijck ghedaen.

Ende dit noch voor ende aleer heur Religie in disputatie, vele min verwonnen is geweest.

Ghenomen nu schoon hun Religie al valsch ware in zich, soo moeten zyluyden nochtans, soo langhe men soo verkeerdelijck procedeert, hen laten duncken dat hen onrecht ende ghewelt ghe-schiet, ende den ghenen die hen sulcx doen, voor Tyrannen achten, ende bitterlijck in heure herten haten.

Om sulcx aenden Catholijcken, Dooperen ende allen anderen te vermyden, schynt dan noodich een van beyden, te weten: Dat men den Coningh van Polen naevolghe, daer inne, datmen elck laet ghelooven ende oock exerceren alsulcken Leere ende Ceremonien als elck verstaet te zijn nae Godes wille, midts dat in al sulcx niet bestaen werde tot naedeel van een ander, of dat

zy teghen die Politycque Wetten, het Doopen inde bejaertheydt oock vry ghelaten zynde, tot dat alle saken in rusten ende versekertheyt sullen wesen.

Of (wilmen daer niet aen, dat onder het kryghen teghen den vyandt nutste schynt) so schynt noodich datmen beschryft een Colloquium van Religions saecken in eenighe stede daer toe bequaemst zynde.

Al waer veylich verschynen ende heure Leere verantwoorden souden mogen, maer dat alleen met loutere Schrifture, sonder Patres Concilijs ofte Menschen glosen, Catholijcken, Confessionisten ende Dooperen, alle die een uyterlijcke Kercke hebben, of zich des aennemen te hebben.

Die men daer toe met openbare Placcaten in druck tot allen Steden ende plaetsen in Noorderlandt soude senden, inhoudende d' Overheydts groot leetwesen van die desordre, by 't vulgus der Ghereformeerden tot eenighe plaetsen bedreven, die om daer inne ordentlijck te voorzien, allen Leeraren van allen Kercken beroepen tot vry Colloquium, met verklaringhe summierlijck vande maniere diemen soude houden in 't ghespreck.

Te weten: Dat zyluyden versaemt zijnde elck anderen in schrift souden overleveren in wat stucken elck met d'ander dry, twee of een, over een komen ofte oneens zyn.

Daer eenighe metten anderen inne eens zijn, souden sy heur meyninghe ghesamentlijck by gheschrift stellen, een stemme voor hen allen makende, daer mede sy of heur meyninghe verdadighen, of des anders hun teghen zijnde, souden aenvechten.

Die soude daer weder op antwoorden, zyluyden repliceren, d'ander dupliceren, ende daer met eynden als sulcke Schriften opentlijck voor den volcke ghelesen ende gheregistreert souden zijn om een ander questie voor te nemen.

Hier soude het schuym uytten Leere ende Ceremonien van elck der vyer Kercken ghebrandt, ende alsoo uyt elck der vyer Kercken alle het loutere ende overblyvende Goudt eenen klompe louter Goudts ofte Kercke ghemaeckt worden, die dan alsoo in 'tghene zy alle vyere voor waerheydt hielden gaerne aennemen ende zich in een vereenighen souden.

'tWelck gheschiedt zijnde soude toe ghelaten worden den

Swenckfelders, den Franckisten, ende allen anderen gheen uytterlijcke Kercke hebbende, Ja oock den Libertynen teghen soodanighen vereenichden Kercke alle te segghen (maer dit mede niet dan met louter Schrifture) 'tgunt zyluyden of elck wiet ware, mochte wanen noch onrecht te zijn in soodanigen vereenichden ende ghelouterden Kercke.

'tWelck die Kercke dan noch gheensins schaden, maer wel nut zijn wesen mochte.

Want soo daer noch eenighe onwaerheyt of dolinghe in ware overgebleven, so mocht hen die suyveringhe hooren, nut zijn.

Waer daer oock niet dan waerheyt, Wat loghen soude die beschamen of verwinnen moghen?

Immers die aenvechters souden self in schanden komen, soo dat het volck, daer alsoo wettelijck voor ghewaerschouwt zijnde, van soodanige loghen-gheesten niet verleyt soude moghen worden.

Ende elck in 't zijne alsoo voldaen zijnde, soude met reden verhoopt moghen worden (waert niet een gheheele eendracht inde Leere) ten minsten een ghewenschte eendracht in 't wederstaen vanden Spaenschen vyandt.

Die Malcontenterye soude minderen, 't ghenoeghen des volcx vermeeren.

PROEVE VAN GOEDE RUSTE DES GHEMOEDTS [1]).

De [2]) Mensche werckt of hy rust, alle sijn werck streckt tot rust. Die is dan des werks, ende niet het werck des rusts eynde [3]). Het verkrijghen van 'teynde daarom men werckt, is beter dan 't wercken. Rust is dan beter dan 't wercken, als sy goedt is.

Goet is de rust, die gheduyrigh is. Want na dees en volght gheen onrust. Dit is saligheydt die ghenoeghlijck is door 't niet begheren van 't quade. Dat houdt op daar rust is. Oock rust het ghemoedt in 't verkrijghen van 't begheerde goedt. Dit verkrijghen valt altijdt lustigh.

Soo is dan het ghenieten van goede rust altijdt lustigh. Want begheertens verwerven doet moeyten derven ende ruste erven. Dit valt na vermoeytheydt soet. De soete ende vrolijcke lust is het eynde van goede rust, ende dese van vrolijcke lust. Dit [4]) is waarachtighe saligheyt ende een heylsame ghenietinghe van 't oneyndelijcke goedt.

De rechte eyghenschap van goede rust is genoeghte. Men ghenoeght in 't gunt ons ghelijck is. Daar 't ons al ghelijck is, daar staat oock de waghe des ghemoedts ghelijck, overmidts het stille staan van 't bewegen in 't oprijsen ende nederdalen. Want dan en verkiest het gemoedt niet meer dit boven dat. Hier rust het

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in Coornherts *Wercken*, uitg. Amsterdam, Jacob Aertsz. Colom, 1630, I, fol. 335 vg. Men vindt deze *Proeve* daar nogmaals afgedrukt op fol. 373 vgg. Deze laatste tekst is bijna alleen gebruikt om enkele drukfouten in den eersten te verbeteren.

[2]) Op den rand staat in den tweeden tekst: Sabbath.

[3]) In den tweeden tekst staat: die is dan des werckx eynde, niet het werck rusts eynde.

[4]) Op den rand staat: Saligheydt, wat.

gemoedt rustelijck in sijn gherustheydt met een rustigh ende volkomen ghenoeghen.

Siet dat is een goede rust, een salighe rust, een heylighe ende veylighe rust, meer Godlijck dan menschelijck, ende boven al datmen goedt noemt, vrolijc, lieflijck ende wenschelijck. Want sy is ghestadigh, ende soo onveranderlijck, dat daar nemmermeer onrust, moeyte noch arbeyt na en volght.

De [1]) goede rust is nemmermeer doende, maar altijdt ledigh ende stille. Sy laat al dat quaadt is, namelijck, het blint verkiesen, het sot begeren, het onbedacht toestemmen, het willen anders dan Godt wil, ende het doen van 't gheene Godt verbiedt, van 't gheene den mensche verderft, ontrust, quetst, quelt ende ellendigh maackt; ende in somma sy doet den mensche stille zijn, ledigh wesen, ende rusten in alle saken die hy niet versekertlijck en weet goedt te zijn.

Dit seecker weten van ons niet weten wat ons goedt of best is, veroorsaackt de goede rust. Daar uyt spruyt dan vreese van qualijck ofte quaadt doen: 'twelck is de vreese des Heeren, het ware beginne van Wijsheydt. Soo wijcktmen af van 't quade. Dit is verstant. Dat verstaat sijn selfs onverstant, het siet sijn selfs blintheydt, ende verstaat by sijn eyghen zotheydt Godes wijsheydt, ende by sijn eygen quaatheyt de Godlijcke goedtheydt.

Dan verneemtmen ancxt voor quellijcke onrust. Dees komt uyt voorgaande bevinden van pijnlijck wroeghen, met het moeyelijck onghenoeghen vande ghehanteerde vermetelheydt in 't blindt begheeren ende bewillighen van onbekende saken. Moet dit niet noodtlijck baren een mistrouwen van eygen waan, een hate van sulck vermetel bestaan ende een laten van in sulck quaat doen voort te gaan?

Hier wordt sulck mensch recht onseker. Die onsekerheydt maackt hem seker. Want waans betrouwen verdwijnt, ende mitsdien oock het onbedacht toestemmen. Daar rust de mensch van sijn doen, ende dan beghint Godt sijn doen inden mensche. Die en verkiest niet in sulck sijn vieren. Wie anders dan de Schep-

---

[1]) Op den rand staat in den tweeden tekst: Sabbath.

per soude hem bestieren? Tis sijn schepsel ende scheepken. Waan is niet meer stuyrman; soude hy 't int wilde laten drijven, sonder met sijn wijsheydts bestuyr te gerijven? Die der vogelkens vlucht bestiert daar sy aas vinden, hoe soude hy sijn redelijck schepsel versuymen 'tbroodt des verstants te besorghen?

Soo weynigh als de lucht het water ende de Sonne eenige ydelheyt, laaghte ende openinge vindende, mogen laten sulcke onbesloten plaatsen met heur self te vervullen, so weynigh mach de gaaf-rijcke God laten sodanighen wetenden niet weter, wijse zot ende mistrouwer sijns wanens, metten gheest sijnre wijsheydt te vervullen. Dit gheschiet allencxkens ende metter tijdt. Soo veel waans als uyt hem ruymt, soo veel wetens komt in hem.

Sijn eerst ruymende waan is, van wat te weten; ende sijn eerst inkomende weten, is het weten dat hy niet en weet. Soude dat niet wel Socratis gheest zijn? Die riedt hem noyt tot doen, maar alleenlijck tot laten. Van wat saken? Die hem onbekent waren. Die altijdt laat te doen, 'tgunt hy niet en verstaat, en doet niet dan hy wel verstaat. Mach sulck weter van sijn onwetenheyt, later van 'tgunt hy niet en weet, ende doender van niet onghewetens, oock erghens in dolen of missen, ick swijge sondigen?

Sulcx leert ons de H. Schrift met ander woorden. Die seyt, dat al wat niet uyten Gheloove en gheschiet, sonde is. Daar mach geen geloof zijn buyten Gods woort, daar op 't gheloove alleen siet. Godts woordt is de waarheyt. Nu is geen geloof sonder kennis, want de gheloovighe en gelooft niet blindelijck, maar weet wien ende wat hy gelooft. Die dan weet dat hy Godts waarheydt ghelooft ende niet altoos en doet dan dat uyten Gheloove geschiet, en doolt noch en sondight niet.

Immers dat meer is, sulck gheloovighe en doet self niet, maar hy wort met sijn bewilligen van Gode ghedreven. Hy viert, maar Godt werckt. Godt, als goedt wesende, en doet niet quaats; ende de mensch, als vierende, dats niet doende, en doet oock niet quaadts. Wie soude daar dan quaat doen oft sondighen? De goede Godt? daar mach niet quaats uyt komen. De vierende mensche? Die niet en doet en misdoet niet. Hy rust van 't quade, maar God rust niet van 't goede te doen. Sodanige Sabbateerders roe-

pen tot Gode [1]): Ghy sult ons vrede gheven, Heere, want alle onse wercken hebt ghy ons ghewrocht.

In sulcke rustige rusters is het rijcke Godes. 'Twelck is rechtvaardigheyt, vrede ende blijtschap inde H. Geest [2]): want sy geven Gode het sijne, dat's 'tghebieden, de regeringhe ende bestieringhe in 't rijck haarder zielen; ende sy eyghenen sich niet dan dat heur toekomt, dat's onderdanigheydt in't laten gheschieden van Godes wille in sijn voorsz. rijcke. Daarmen elck 'tsijne geeft en wort gheen twist, ende daar geen twist en is, daar is vrede ende salige ruste. Moet die soete ende vreedtsame ruste ghenoten zijnde na 'tbitter wroeghen, knaghen ende onruste, dan oock niet nootlijck blijtschap baren?

Sulck rustigh mensch is saligh. Want hy gheniet stadighlijck het opperste Goet, dat is Godt. Die beheert hem in sijn vreedtsaam rijck. Daar is rust sonder moeyte, ende lust sonder rouwe. Sijn rust is lustigh, ende sijn lust is rustigh. Sijn vreught is in stilligheyt, ende sijn gheneught is in goedtwilligheyt, ja in gelijckwilligheyt met de salige wille sijns Scheppers. Dien staat hy ghelaten, sonder alle wederwille in al dat hem gheschiedt. Dit bevrijt hem van het onrustigh verdriet.

Al is nu de salighe ende vrolijcke rust des gemoets het eynde van alle 'smenschen wercken, soo komt niemandt daar toe sonder het middel van het menschelijck werck. Hier af is't eerste wackere achtneminghe op sijn eyghen doen ende laten, sijn selfs quaadtheydt in 't licht der waarheydt te leeren kennen, vyandtlijck te haten, te dooden ende te vernielen.

Dat is in desen des menschen doen. Sulck vernielen van 't quade gheschiedt oock niet sonder middel van des menschen vieren, rusten ende laten, 'twelc niet lastigh valt, maar lustigh. Want soo elck gaarne sijn vyandt afbreuck doet ende vernielt, so bruyckt mede elck niet ongaarne de middelen tot sijn verderven dienende.

Dese middelen bestaan meest in des menschen niet doen of laten. In 't laten van wat? Onsen verderver te laten verderven,

---

[1]) Op den rand staat: Isai. 26.12.

[2]) Op den rand staat: Rom. 14.17.

door hem gheen voedtsel, cracht oft wapen meer teghen ons self te gheven, want laatmen af onbekende dinghen te verkiesen, de waan moet nootlijc haar cracht verliesen; laatmen af blindelijck te begheren, geen ontberen sal meer moghen deren; ende laatmen af het onverstandigh oordelen, toestemmen ende willen, al 'sherten onrust, moeyten ende verdriet sal haast rustigh stillen.

Alle sulcks gheschiedt niet hier namaals in de eeuwigheyt, maar hier inder tijdt, hier inde werelt, inwendelijck inde herten der rust-lievende menschen: die soecken in allen dinghen de soete ruste, sy soecken die met ernst t'allen tijden ende ter plaatsen daar sy is, dats in Christo Jesu; hem volgen sy na, daar inne dat hy niet sijn, maar sijn Vaders wille dede, dat hy ootmoedig was ende sachtmoedigh van herten [1]). So vinden sy daar dan oock altijdt de ware rust haarder zielen. Een ronde kloot van een berge af-gestoten en mach niet rusten voor dat hy op't nederste vanden dale is, ende een harde steen ghestooten teghen sijns ghelijck steut af met quetsen, maar werptmense in sachte pot-aarde, sy cleeft daar in met rusten.

Maken onrust ende verstoornisse des ghemoedts den sondaren ellendigh, wie sal ontkennen dat ware rust ende vrede des herten den deughtsamen menschen saligh maken? Pijne des Lichaams veroorsaackt noodtsakelijck onrust inden Lichame. Maar gheen Lichamelijcke pijne en mach de rustighe vrede van een Godt-saligh gemoet verstooren noch ontrusten. Want het heeft sijns meesters, niet des werelts vrede, welcke vreughde hem van niemandt en mach worden benomen [2]).

Dese rust is sijn lust ende waarde schat [3]): daar is sijn hert by, die heeft hy lief, die bewaart hy sorghvuldelijck. Want hy siet datse goet is. Hy bevindt dat een handt vol met rusten beter is dan beyde handen vol arbeydt ende ghequel des ghemoedts [4]). Rijckdom, ghesontheydt, ja 'tleven moghen hem menschen benemen, maar niet sijn rustighe ghelijckmoedigheyt.

---

[1]) Op den rand staat: Mat. 11.29.

[2]) Op den rand staat: Joan. 14.27; 16.22.

[3]) Op den rand staat: Gene. 49.15.

[4]) Op den rand staat: Eccle. 4.6.

Want niet anders dan een compas in stilder rusten blijft onbeweeght mits in 'tbeweeghde schip onder de rasende golven vander Zee: soo blijft een recht ghelaten herte in onbeweeghder gherustigheydt midts onder de verstoorlijcke stormen van alle tijtelijcke voor of teghen-spoedigheyden. Sijn wandel is hier boven inden salighen Hemel, welcx stille ruste van gheen aardtsche veranderinghen van lief ende leedt bereyckt noch verstoort en mach worden.

Dit's dan de ghedaante der soeter ende wenschelijcker rusten, die is 't begeerde eynde, daarwaarts alder menschen arbeydelijcke moeyten strecken, ende dit is de eenighe paarle, om welcke te verkrijghen de vroede kenners haarder hooghwaardigheydt alles verkoopen, jae verwerpen ende als dreck achten. Somma dit's het Een dat alleen van noode is.

Die dese heylighe rust ende veylighe lust niet en heeft, en heeft niet, al hadde hy't anders alle datmen sonder haar mach hebben; die haar heeft, die hevet alle datmen mach begheren, al hadde hy anders niet met allen. Hemel ende aarde sal vergaan, maar der rust-lievenden lustighe rust mach niet vergaan.

Want Godt is haar rust, Godt is heur lust, Godt is heur salighheyt, wensch ende vreughde. Die was, is ende sal eeuwigh blyven: so mede in hem alle sodanighe wijse rustlievende, die op den steen-clip der vast-staande eeuwiger waarheyt, niet op drijfzant des veranderlijcken wanens zijn ghegrondet. Want de baren des windighen Loghens niet en vermoghen teghen sodanighen.

O hoe wel is hem, die dit hooghste goet op 't hooghste benaarstight. *Ick hebbe gheseydt.*

Finis desen 25. Junij, 1587.

HENDRICK LAURENTSZ. SPIEGHEL.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, III[3], 37—41.

HET LOF VAN DANSEN [1].

Verscheyden luy prysen verscheyden hanteringe,
Sommige wijsheyt, const, ofte goede leeringe,
Andere prysen vechten, stormen en schansen,
Het lof der sotheyt hoortmen oock verbreen,
Eenighe prysen een kercker of een blaeuwe scheen:
Comt hier en hoort het lof van dansen.

Langh heb ick ghetwyfelt of ick't sou verswyghen,
Want men can haest deur spreken hinder cryghen;
Oock ist een sware last voor mijn swacke schoud'ren,
Om nu te bewysen bey voor leeck en clerck,
Dattet dansen is een pryselijck werck,
En datmen eerlijck ghedanst heeft byden Oud'ren.

Menich acht nu het dansen voor quaet en voor sonde,
Dus sal haer vreemt duncken t'geen dat ick vermonde,
Als poghende quaet oft sonde te prysen:
Waer sonde of quaet in haer opiny gheleghen,
Soo had ick hier gantsch niet te segghen teghen:
Nu meen ick met reden contrary te bewysen.

Alle dinck oock wat ter Werelt gheschiet,
Is goet of quaet, of gheen van beyden niet:
T'quaet canmen gheensins tot goet ghebruycken,
Maer blijft quaet; jae oock wie dattet doet,
Ende wort nemmermeer middelbaer of goet:
Want men can uyt gal gheen heunich suycken.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in de *Brabbeling van Roemer Visscher. By hem selven oversien, en meer als de helft vermeerdert. t'Amsterdam, By Willem Jansz.* 1614, bl. 111 (lees: 211) vgg.

Het middelbaer dat is goet of schadelijck,
Nae des gheens hert die daer werckt dadelijck,
Hier onder hoort het dansen en springhen:
Of onder 't goet datmen oock tot quaet can keeren,
Hoe wel dat rechte goetheyt niet can varieren,
Nochtans is t'meeste misbruyck in de beste dinghen.

Christus, Gods ware goetheyt onghemeten,
Wort selfs een steen des aenstoots gheheten.
In't salich Paradijs creech Adam smert.
Judas heeft tot zijn bederf Christum ghegheten.
Caiins gheveynsde Godsdienst wort hem verweten:
Dus leyt het rechte quaet in s'menschen hert.

Ist dansen om't Calf der Israeliten kinderlijck?
Was Herodias dansen Joanni hinderlijck?
Salmen schadelijck houden hun beyder daet?
Wijt dat het dansen niet menichvuldich,
Maer den quaetdoenders self die zijn schuldich:
Haer dansen had anders niemant gheschaet.

t'Dansen in hem selven dat is seer pryselijck:
Met dansen loofde David God jolyselijck,
En ghebiedt ons met dansen Gods lof te verbreden.
Moses Suster heeft Gods lof gedanst en gesprongen.
Israel heeft haer victory dick ghedanst en ghesonghen:
Dat het dansen niet quaet is, volcht uyt dese reden.

Want het blijckt datmen gedanst heeft van oude tyen:
Met dansen loofdense God in hun verblyen:
t'Dansen heeft met de menschen begin ghenomen:
De dwalende Sterren in't Firmament,
Houden haer tret in 't veranderen jent:
Dus seytmen ist dansen vanden Hemel ghecomen.

Is het dansen dan een teecken van victory?
Maecktet heerlijck, en verbreytet Gods glory?
Ist ghebruyckt van den Ouden, Vromen en Wysen?
Heefter Israel Gods lof door verbreet?

Ghebietet ons de Schrift te doen met bescheet?
Segt, waerom salmen't nu dan misprysen?

De Schrift ghebiedt onder andere saken,
U met gheen dansersse te maken,
Dit heeft men nu altoos inde mont met vlijt:
Maer ist gheen Dronckaert die zijn nootdruft drinckt?
Ist gheen Musijcker die nae luste singt?
Soo ist oock gheen danser, die danst op bequame tijt.

Alle Const voorwaer gheen meerder vyandt heeft,
Als die, die van de selfde gheen verstandt heeft:
Dits een out spreeckwoort, en seker warachtich,
Dattet dansen is een eerlijcke exercitie,
Diemen wel ghebruycken can sonder malitie:
Dat blijckt aen alle dese reden eendrachtich.

Het dansen had by onse Voorouders sulcke cracht,
Dat Cicero Roscium dapperder acht,
Om t'volck te beweghen door zijn dansen aerdich,
Als hy door cloecke reden, zijnde een Oratoor:
Want het ghesicht is veel crachtigher als t'ghehoor:
Is dan het wel dansen niet seer eerwaerdich?

Want het dansen heeft sulcke melody,
Dattet oock den treurighen can maken bly:
In't dansen canmen veel brenghen te weech,
Door ghesicht, beweging, en handen douwen:
De vrome ghebruycktet op eer en trouwen:
En de quade doet gheen goet werck te deech.

De Romeynen in haer feesten te dansen pleghen,
t'Ghebruyck haddense van de Hetruscis ghecreghen:
De voornaemste in Thessalonia dansten al om:
De Lacedemoniers hebben seer op't dansen ghepast
Datse oock op't spel ten oorloch traden vast:
Hier af comt noch inde krijgh pijp. en trom.

In Delos gheen Godsdienst sonder dansen was:
Salij de Roomsche Priesters dansten op haer pas,
In hun Godsdienst religioos en prelatich:
Plato heeft self in't dansen wetten ghestelt:
Dus ghy swijcht vry, die u hooft daer me quelt:
Want al dit volck heeft gedanst manierich en statich.

Merione was voor Troyen onder de Griecken befaemt,
En door zijn wel dansen hooch vernaemt.
Thymele schrijftmen heeftet dansen eerst opgebracht
Neptholemus wert door zijn dansen hooch geeert:
Socrates heeft in zijn ouder self dansen gheleert:
Van desen ist dansen een loflijck werck gheacht.

Het dansen scharpt de memory van binnen:
t'Maeckt voorsichtich verstant, en snelle sinnen:
t'Leert elck vlytich op zijn doen acht hebben:
t'Maeckt het lichaem ghesont, en snel de leden:
t'Leert de voeten vast en seker treden:
Dus comt datter d'Ouders seer na getracht hebben.

Homerus, Virgilius, en meer ander gheleerden,
Achten dat de Goden sulcken hoochlijck vereerden,
Dien sy jonden de gave om wel te dansen.
Castor en Pollucx zijn constighe dansers gheweest:
Oock Orpheus en Museus, alsmen noch leest:
Dese zijn al ghecroont met Laure cransen.

Want sy brochten de menschen daer door tot tuchticheyt,
Tot maticheyt, wackerheyt, en tot Godsvruchticheyt,
Instellende in haer Godsdienst dansen en springhen:
Want in't dansen moetmen zijn voorsichtich,
Op de passen achten vaerdich en lichtich:
En men moet wel maet houden in alle dinghen.

Maet in alle dinghen wort immers hooch gepresen,
Maer bysonder hier in moet goe mate wesen,
Of spel en dans is moeyte verloren:
Conden ons teghensprekers sulcke mate houden

In't berispen, als wy in't dansen, seker sy souden
Ons niet meer quellen, noch haer self verstooren.

t'Dansen dan is een verheuchlijck tijt-verdrijf,
En t'helpt menich jongman aen een wijf:
De ervarentheyt doetet mijn prysen eerlijck:
Want wilmen de jongheluy hier van ontryven,
Segt, waer me sullense doch den tijt verdryven?
Dat soo goet sal zijn, soo tuchtich, soo eerlijck?

Sullense drincken dat haer de ooghen puylen?
Sullense elck in een hoeckgen sitten en pruylen?
Sullen sy slordighe raetselen gheven uyt?
Sullen sy achterclap van anderluy spreken?
Sullen sy beschimpen malcanders ghebreken?
Of sullen sy altijt singhen even luyt?

Men wilse immers van byeencomst niet ontwennen,
Op dat elck ander mach leeren kennen:
Wat ander tijdt verdrijf salmen haer stellen ter hant?
Onse Voorouders en zijn gheen kinderen gheweest,
Dese presen het dansen in een vrolijcke feest:
Nu wilment bykans achten voor schant.

Dat eenighe Outvaders t'dansen verboden,
Dat was op die tijt hooch van nooden:
Want de Pantomimij, als lichte guyten,
Brachten alle zedicheyt daer door te niet:
Nu machmen t'ghebreck helpen datter gheschiet,
En daerom de speelluy de mont niet sluyten.

Wilmen de dansen nu niet toe laten al,
Den ronden dans moetmen ghedoogen in allen geval,
Daer een voor singht een Liedeken pryselijck:
Want dat is een manier van een ray:
Diemen van outs ghebruyckt heeft eerlijck en fray,
Diese dan nu sou verachten, die deed' onwijslijck.

Want als Israel de Egyptenaers verdroncken sagen:
Als Goliath de Reus int velt was verslaghen:
Als Jephtha zijn vyanden met cracht bedwangh:
Als Davidt de Philisteen d'Arck had benomen:
Als de verloren Soon was weder ghecomen,
Hebbense allegaer vrolijck ghedanst met sangh.

Machmen over t'misbruyck met reden claghen,
Worttet veel onrecht ghebruyckt in onsen daghen,
Tot dertelheyt, ydelheyt en tot lichticheyt,
Wilt vry t'misbruyck met reden straffen,
Wilt helpen reformacy int dansen schaffen,
Datment mach eerlijck ghebruycken tot stichticheydt.

Plato heeftet in zijn tijt ghereformeert,
Eenighe dansen verboden, en andre gheleert:
Oostwaerts wordense nu noch al niet toe ghelaten:
In alles comt misbruyck metter tijt,
Men sie toe datmen dat vermijt,
En daerom salmen niet alle de Dansers haten.

Hier sou noch wel veel meer te segghen vallen,
Maer mijn mont is moe, ick can niet meer kallen,
Daer is ghenoech gheseyt, diet wil verstaen,
Het onmanierich dansen wil ick niet prysen:
Maer ick heb alleen hier willen bewysen,
Datmen wel eerlijck te dans mach gaen.

MAY-LIED.

1588[1]).

Op de wijze van de 24 *Psalm.*

Wat dolheyd ist die u bekoort,
Dat elck om strijd elck ander moort,
En zoeckt na maght door boze weghen?
Ghy die op burgh en sloten bout,
En weet niet als ghy 't wel beschout,
Een waar rijck waart in is gheleghen:
Van als te hebben overvloed,
Kisten ghevult met gheld en ghoed,
Noch oock gheen starcke hoghe woning,
Een purper of een ghulden rock,
Veel dieners met een scepter stock,
Of ghoude kroon, en maackt gheen Koning.

Quis vos exagitat furor,
Alternis dare sanguinem,
Et sceptrum scelere aggredi?
Nescitis cupidi arcium,
Regnum quo iaceat loco.
Regem non faciunt opes,
Non vestis Tyriae color,
Non frontis nota regiae,
Non auro nitidae trabes.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in Spieghels *Hertspieghel en andere zedeschriften*, Amst. Wetstein, 1694, bl. 221 vgg.

Een Koning ist die vreze derft,
En die zijn boze lusten sterft,
Die in zijn doen hier is ghoeddadigh,
Die op gheen valsche eerzucht stuent,
An 's vollix ghunst zich niet en kruent,
Die doch altijd is onghestadigh:
Die al 't ghegraaf van Westerland
Klein acht: en Tagus ghulden zand,
Met 't ongheachte ghoud der Moren:
Die storm en vloed lyt onbedeest,
Gheen scheve donder slaghen vreest,
Noch krijghers ysselijcke toren:
Die vayligh en hem neder hout,
Die 't al beneden zich anschout,
En gheen bezwaar en heeft van sterven.

Rex est, qui posuit metus,
Et diri mala pectoris:
Quem non ambitio impotens,
Et nunquam stabilis favor
Vulgi praecipitis movet.
Non quidquid fodit Occidens,
Aut unda Tagus aurea
Claro devehit alveo:
Non quidquid Libycis terit
Fervens area messibus:
Quem non concutiet cadens
Obliqui via fulminis:
Non Eurus rapiens mare,
Aut saevo rapidus freto
Ventosi tumor Adriae:
Quem non lancea militis,
Non strictus domuit chalybs:
Qui tuto positus loco,
Infra se videt omnia,
Occurritque suo libens
Fato, nec queritur mori.

Men roep de Koningen by een,
Die 't rood koraal en kostel steen
Hoogh achten, dat hy licht kan derven:
  Die met een uyt ghetoghen zwaard,
Zo onbedocht als onvervaart,
Haar rijck, ja rust en leven waghen:
Om Turkse zijd' en perlen rond,
Der Rus en Taters kostel bont,
Te nut niet, maar tot pronk te draghen.
  't Ghemoed heeft in zich Konings schat:
't Behoeft gheen spiets of paarden rad,
Gheen harnas, boogh, pijl, roer of kloten:
't Behelst in zich zijn eyghen nut:
Ten hoeft gheen dondrigh grof gheschut,
Om burgh of schanssen neer te stoten.
  Een Vorst ist dien gheen vrees ankleeft.

Reges conueniant licet,
Qui sparsos agitant Dacas,
Qui rubri vada littoris,
Aut gemmis mare lucidum
Late sanguineum tenent,
Aut qui Caspia fortibus
Recludunt juga Sarmatis.
Certet Danubium licet
Audet qui pedes ingredi,
Et quocunque loco jacent,
Seres vellere nobiles.
Mens regnum bona possidet:
Nil ullis opus est equis,
Nil armis, et inertibus
Telis, quae procul ingerit
Parthus, cum simulat fugas:
Admotis nihil est opus
Urbes sternere machinis
Longe saxa rotantibus.
Rex est, qui metuit nihil.

Dit rijck ellick zich zelven gheeft.
Hy klim door 't avontuur verheven
In wankel hoghe staat, die 't lust:
Ick kies in onbekentheyd rust,
Een onbekommert zoet zacht leven.
  Dat my noch Boer noch Eelman ken,
Wensch ick in stilt te varen hen,
En een vergheten burgher sterven.
Het valt voorwaar een lastigh end,
By elck te zijn heel wel bekent,
En zelf zijn zellefs kennis derven.

Dueghd verhueght.

Hoc regnum sibi quisque dat.
Stet, quicunque volet potens
Aulae culmine lubrico:
Me dulcis saturet quies,
Obscuro positus loco
Leni perfruar otio.
Nullis nota Quiritibus
Aetas per tacitum fluat.
Sic cum transierint mei
Nullo cum strepitu dies,
Plebeius moriar senex.
Illi mors gravis incubat,
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur sibi.

Seneca in Thyest.

JUBEL-JAAR-LIEDT.

1600.

OP

SIMPELIJK GHELOVEN EN WELDOEN [1]).

Stem: Zoo 't beghint.

'T Is huyden een dach van vrolikheid,
Zoo wy dit Jubel-jaare
Verlaten alle partydigheid,
En Christus vrêe bewaaren.
Wat is dat ons dogh twisten doet
In krijgh en moordt aldus verwoedt?
De liefd die maakt een Christen:
De haat teelt antichrists ghebroedt,
Zy komt al uytter hellen gloed:
't Is duyvels werk te twisten.

Die Ikker heeft lang zijn Jubel-jaar
Met haat en nijdt ghebrouwen:
Dies hy ons Christenen meest te ghaar
Door twist brenght in benouwen.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in Spieghels *Hertspieghel en andere zedeschriften*, Amst. Wetstein, 1694, bl. 212 vgg.

Dees heeft hy op de baan ghebracht,
Hy stooktze noch met alder kracht,
Zoo dat wy al verflouwen,
En storten in verdervens gracht
Met lijf en ziel, daar hy om lacht.
Is 't niet tijdt op te houwen?

Ons ouders waaren slecht en recht:
Zoo was ook haar ghelove.
Weetzuchtigheid broedt dit ghevecht,
Hout slecht en recht verschoven.
Zy bruykten Gods woort, tot Gods min;
Dat duid nu elck een na zijn zin;
Dit doet ons dus partyen.
Begheeft alzulcke twist beghin,
Haalt slecht en recht gheloof weer in,
Zoo moghen wy verblijen.

Ons kindsheids kerke-kinder-leer
Die hield alleen van node
Het Vader ons, 't Gheloof, niet meer,
Beendijst, en Tien gheboden.
Och laat ons noch hier blijven by,
Dees woord-twist stellen aan d'een zy,
En 's duyvels list verfoeyen!
God is de liefd. Dit is het slot.
Wie in de liefd blijft blijft in God:
Laat ons in liefde bloeyen.

d'Hooftman en Kananeesche vrouw
Hadden maar slecht gheloove,
Een hert ootmoedigh en ghetrouw,
Vreemdt van woord-twists-haar-kloven,
Ook vreemdt, en buyten Godes kerck;
En krijghen (dits een wonder werck)

Huel by ons Heiland ghoedigh,
Voor haar dochter, en voor zijn knecht,
Door haar gheloof onwetel-slecht,
Maar hertigh en ootmoedigh.

Prince.

Ghy Christen prinssen wijs en vroed,
Wilt ghy dees twist beslechten,
Eyscht slecht gheloof, als Christus doet,
Verbiedt daarom te vechten.
Slecht gheloven, wel te doen,
Is deze kerk-twists rechte zoen.
O God wilt ons dat gheven!
Zoo moghen wy dit Jubel-jaar
U vree ghenieten alleghaar,
En Christelijk wel leven.

ROEMER VISSCHER.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, III³, 34—37.

T'LOFF DER MUTSE [1]).

Al wel op met vreuchden, ons kat heeft jonghen;
Ick behoeffde wel te wenschen om duysent tongen,
Duysent pennen, en duysent verstanden wijselick,
Want ick segghe dat den Muts een soete neringhe,
Teghens alle philosophen meningh en leringhe,
Is wenschelick, behaechlick, goet, en prijselick.

Wech dan ghy Muse [2]), ick wil van u niet zijn ghehulpen:
Comt hier ghy aerdighe Meyskens en jonghe Wulpen,
Helpt my t'loff vande Mutse te deghen [3]) wicken:
Comt ghy Speelluy, die de Muts-draghers verblijt:
Helpt oock ghy Schoenmaeckers, t'sal zijn u profijt,
Want de Muts doet lopen veel schoenen aen sticken [4]).

Comt spiegel-blasers, camme-zagers, en huyve-breysters,
Wel op cousse-makers, snijders, en linne neysters,
En ghy vinders van nieu fatsoen van cleeren,
Paerlstickers, borduyrwerckers comt doch ghereet,

1 Nu wel — 4 segh dat de — 5 teghen — meyningh — 6 behaechelijck — 8 aertige — 13 cammesagers, huyve braysters — 14 linden naysters — 16 Peerl stickers, borduer-werckers comt toch.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in *T'Loff vande Mutse, ende van een Blaeuwe Scheen, met noch ander ghenoeghelicke Boerten ende Quicken. Tot Leyden, By Jan Paets Jacobszoon. Anno* 1612, bl. 1 vgg. — Hier zijn de afwijkende lezingen genoteerd, die gevonden worden in de *Brabbeling van Roemer Visscher. By hem selven oversien, en meer als de helft vermeerdert. t'Amsterdam, By Willem Jansz.* 1614, bl. 173 vgg.

[2]) Naar ed. 1614. In ed. 1612 staat: Muts.

[3]) Naar ed. 1614. In ed. 1612 staat: draghen.

[4]) Naar ed. 1614. In ed. 1612 staat: stucken.

Passement wevers brengt all by dat ghy weet
Om tloff vande loffwaerdighe Muts te vermeeren.

Maer wat is de Mutse? een begeerlicke gheneghentheyt
Met lust verblint, soeckende alle gheleghentheyt
Om t'ghebruyck van een waerde vrouwe te verwerven,
Deur natuyre bewegende de jonghe sinnen
Tot het aengheboren werck, het spel van minnen,
Om te verhoeden t'menschelick gheslachts verderven.

Nu is niemant ter werelt soo mal off geck
Weetende dat het verderven sou wercken ghebreck,
Sal met vlijt om sulcx te beletten trachten:
En elck weet dat de werelt most vergaen,
Ten dede de Muts, die port het houwelick aen:
Isse dan niet wenschelick voor alle gheslachten?

Een die deur gramschap een mensch slaet doot,
Wort die niet gheacht voor een moordenaer snoot,
En ghestraft naer de wet met des scherprichters swaert?
De Mutse aensiende de menschen verminderen
Is begheerte om teelen barvoete kinderen:
Contrarij van t'quaet is dat niet prijsens waert?

Iemandt mocht segghen, prijst ghy de manieren
Vande Mutsdraghers, die als ontsinnighe [1]) tieren,
Int spreken, int suchten, int huppelen, int gaen,
Met oochwincken, hantdouwen, int cussen de clinck?
Jae men vint ter werelt gheen soo sotten dinck,
Zoot de lieffde gheboot, t'werde van hen ghedaen.

Het midden en t'beginsel van all datmen doet
Wort ghepresen om het eynde, soo dat is goet,

19 Wat is de Muse — ghenegenheyt — 20 gheleghenheyt — 22 natuere — 24 Om verhoeden het — 27 te beschutten — 29 huwelijck — 31 door — 33 na — scherprechters — 39 in hippelen of gaen — 40 hant duwen en cussen — 42 Liefste gheboodt het worde van hem — 43 en beginsel.

---

[1]) Naar ed. 1614. In ed. 1612 staat: ontsinnighe menschen tieren.

Want halff ghedaen werck en toontmen gheen sotte clercken.
Al sloven dan dees Vryers, die de Mutse draghen,
Dach en nacht, als sotten om haer Lieff te behaghen,
Ten houwelick strecken all haer sotte wercken.

Nu is het houwelijck immers soo zeer van noot
Tot nootdruft des levens, als wijn, water, en broot:
Ist dan niet recht datmen daer van loff en prijs zeyt?
Prijst oock dan de Mutse, want sy stroyt het padt.
Al isser sotheyt me vermengt, wat schaet doch dat?
Op bequame tijt sott zijn, is de meeste wijsheyt.

Al der Wijsen wijsheyt is niet waert een boon,
Al haer wijsheyt maeckte niet een jonghe zoon,
Dan dese bequame malheyt is al der wijsheyts vader:
Hier uyt zijn ghesproten al dees groote cadetten,
Al die Aristoteles brouck opt sware [1]) hooft setten:
Die der Muts werck laeckt, laeckt ons allegader.

Laetse praten watse willen, zy weten anders niet
Dan dat het is een gheneuchelick verdriet,
Een verstandighe dwalinghe, een rasende blijheyt,
Een [2]) hoop vol sorghe, een lieffelicke vracht,
Een willighe slavernie, een goede wil sonder macht
Een quellende vreucht, een ghevanghen vryheyt.

Van wit en swart mengt de schilder graeu:
Heet vermengt met coud wort van passen laeu:
Die noyt bitter en proeffde weet niet wat soet is:
Edick en suycker geeft een smaeckelicke suer [3]):
Harde steen en weecke calck maeckt een vaste muer:
Hieruyt sietmen dat de Mutse niet quaet, dan goet is.

45 werck toontmen — 49 immer — 51 daer af — 52 wantse — 57 dees — alle wijsheydts — 59 broeck — 60 Die des — 61 datse — 62 Te segghen, dan dattet is een — 63 dwalingh — 64 Een hope vol sorghen, een lieflijcke — 65 goe — 67 swert — 70 smakelijck suer — 72 Muts.

---

[1]) Naar ed. 1614. In ed. 1612 staat: swarte.

[2]) Naar ed. 1614. In ed. 1612 staat: En.

[3]) Naar ed. 1614. In ed. 1612 staat: guer.

Godt almachtich, schepper aller dinghen,
Heeft ons deur natuyre daer toe willen dringhen,
Als hy Eva schiep om te wesen Adams maet,
Segghende dat het leven soud wesen vol rouwen
Sonder het gheselscap van waerde vrouwen:
Dus moet de Mutse goet zijn: of werckt Godt quaet?

Daerenboven heeft hy gheboden datmen sal begheven
Vader en moeder, en t'lieve wijf aencleven,
Om te wassen en de werelt te vermenichvuldighen.
Seght nu ghy neuswijse, soo ghy leght inde loech,
Is dese reden u noch niet crachtich ghenoech
Om al de sotheyt vande Mutsdraghers te ontschuldighen?

Ist waer het segghen van veel cloucke verstanden,
En het ghemeen spreekwoort in verscheyden landen,
Dat Godt noch Natuyre gheen dinck maeckt om sus;
Waer toe dienen ons die prickelende leden,
Waer toe zijn nut der vrouwen aentreckende zeden,
Waer toe is dan ghevonden die lieffelicke kus?

Om een mensch te steecken als een peert met spooren?
Om ons sonder t'ghebruyck tot lust te bekooren?
Of om t'paesbort te cussen inder kercke?
Neen zeker: sy doen ons inwendich vermaen
Dat wy moeten als ons ouders hebben ghedaen
Ons pont niet begraven, maer stellen te wercken:

Twelck gheschiet deur t'houwelijck dat Godt ghebenedijt,
Dat sonder sotheyt vande Muts niet waert waer een mijt,
Want sonder liefde en machmen houden geen goet huys,
En de Mutse is eensdeels der lieffden fondament,

74 Heeft deur natuere — 75 Doe hy — 76 sou — 78 Muts — 80 en het lieve — 85 Is — cloecke — 86 Om het ghemeene — 87 noch de natuere geen dingh — 88 ons dan de — 90 lieflicken — 91 Om de — paert — 92 sonder ghebruyck — 93 inde — 96 wercke — 97 doort — 98 sonder de Mutse niet waert is — 99 liefden machmen.

Als die Liefs ooghen op Liefs ghebreken verblent [1]):
Als t'fondament gescheurt is, dooch t'bouwen niet een cruys.

Ghy sult niet meenen als t'houwelijck is gheknocht
Dat de Mutse dan sijn heylich avont heeft volwrocht,
Als niet meer nut de ghehouwede personen;
Neen, neen: want als de Muts verliest sijn cracht,
Soo comt terstont twist, haet, en tweedracht
En verchieren de hooffden met doorne croonen.

Daer de Mutse deur verachtinghe is versleten,
Daer comt zuyrmuyl, en pruylert dick ten eten,
En crackeeltghen loopt over thuys en bast;
Maer daerse altijt blijft in eenen doen,
Ist soete Lief comt te bedde, en geeft my een soen,
In hoe langhe hebt ghy mijn borstgens niet ghetast?

Soo veel de deucht beter is dan de archeyt listich,
Passeert dees vrede-makende sotheyt de wijsheyt twistich,
Is de mensche oock veel nutter en bequamer:
De eenvoudighe vrede maeckt rijck en overvloedich,
Twistende wijsheyt maeckt de swaerden bloedich,
Welck behoort ons dan te zijn aenghenamer?

T'is niet ghenoech dat wy hebben bewesen
Dat de Mutse goet is, en waerdich ghepresen,
Maer willen oock met exempelen verclaren,
Datse vreese verjaecht voor hel, duyvel, en doot,
Datse wijsheyt verleent, en hulpe ter noot
Is ghevende all haer trouwe dienaren.

102 T'fondament gheschaert, deuch — 104 Muts — 105 ghehoude — 107 twist ende tweedracht — 109 verachtingh — 110 Comt Suermuyl en Pruyler — 111 En Crackeelken loopt over het — 113 bed — 114 langh — borsten — 115 dan archeyt — 116 vreed — 117 menschen — 124 Datse de vreese verjaecht van — 125 hulp.

[1]) Naar ed. 1614. In ed. 1612 staat: veerblent.

De Mutse dede Jacob dienen trouwelijck
Seven jaer om te crijghen ten houwelijk
Zijns ooms dochter Rachel de jongste gheboren.
Maer Lea hem ghegheven zijnde duer bedroch,
Liet hem niet verdrieten om te dienen noch
Seven jaer om te crijghen zijn uytverkooren.

Al ist dat van Amadijs is gheschreven,
Welcke feyten van wapenen heeft hy bedreven
Om Oryane zijn Lieff te dienen en te behaghen,
Hoe menichmael zijn lijf in perijckel ghestelt,
Om haer te verlossen off beschermen voor ghewelt,
Tot exempel van alle Eedelmans die de Mutse draghen.

Orpheus en heeft niet ghevreest te gaen inden hel
Om zijn lieff te lossen met zijn snaeren spel
Wt Plutoos handen, diese hem hadde ontschaekt:
Leander en dochtet gheen arbeyt te wesen
Alle avont te swemmen nae de lieffste ghepresen
Door de Zee Hellesponte heel moedernaeckt.

Pelops heeft Hippodamie van gieriger aert
Met gulden appelen vertoeft haer snelle vaert,
Dies hy haer tot prijs met lopen heeft ghewonnen:
Acontius desgelijcx met listighe treecken
Zijn lieff het woort van trouw dede spreken.
Door de Muts is menich stout en listich feyt begonnen.

De Mutse heeft Chymons verstant verweckt,
Die te voren als een plompaert worde begeckt,
Soo haest hy Iphigenie had sien slapen int groen,
Dies hy veel wijsheyt leerde in corter tijt,

127 deed — 129 Sijn — 130 hem toe ghestopt zijnde door — 133 Ist waer dat — 134 wapenen zijn doorhem — 135 en behaghen — 138 Een exempel — Eelmans — 139 Orpheus heeft — inde — 141 had — 145 Hippodame — 146 ghetoeft den snellen — 153 Ifigene — 154 wijsheyts leerde in corte.

Hanterende boecken, wapenen, en t'hoff met vlijt
Want lust maeckt arbeyt licht, en doet wel spoen.

Den Godt Jupiter deedse veranderen in een stier,
In een swaen, in een arent, en menich ander dier:
Inden gedaente van Amphitruo ginckse hem stellen:
Mercurium constse met een bocx huyt bedecken:
Apollinem t'wesen van een herder aentrecken:
En noch veel meer, dat te lanck is om te vertellen.

By de menschen schijntse niet soo crachtich te zijn,
Al maecktse altemet (tis onder menschelijck schijn)
Een bock sonder hoornen, een esel sonder staert.
Dan zy can veranderen wonder wel
Een lelijcke zwarte huyt in een schoon wit vel,
En maecken van een graeuwen een schoonen swarten baert.

Tibullus, Propertius, met haer gulden tonghen,
Hebben veel schoon veerssen deur d'Muts ghesonghen,
Diemen waerdich acht om met gulden letters te schrijven.
Ovidius draghende de Mutse goede jonste,
Heeft daer door gheschreven der minnen Konste.
Sulcx dat hun namen in eeuwighe ghedachtenis sullen blijven.

O loffwaerdighe Mutse oorspronc [1]) aller deucht,
Ghy hout de ellendighe werelt in ghestadighe vreucht,
Ghy verjaecht haet en nijt, en tweedracht mede:
Als de Vorsten t'lant bedurven hebben met oorlooch verwoet,

157 De Godt — 159 Inde — Amphitreon — 161 Apollo het — 162 om vertellen — 166 veranderen uyter maten wel — 167 Een swarte — schoon blanck vel — 168 graeuwe een schoone swarte — 169 met gulden — 170 schoone vaersen door de — 171 Die waerdich zijn met gouden letteren — 174 Dies zijn naem in — sal — 175 alder — 177 verjaecht kyvage hateringh en — 178 oorloch.

---

1) Naar ed. 1614. In ed. 1612 staat: onspronck.

Ghy maeckt door een houwelijck al de saecke haest goet,
En brengt door u goetheyt weer pays en vrede.

Ghy maeckt den jonghelinck die u draecht
Stout, sterck, clouckmoedich, en onversaecht,
Ter wapenen vroom, luchtich, en rat ter hant;
Ghy leert hem dichten refereynen en rondeelen,
Minne-brieven, balladen, liedekens, en spelen;
Ghy scherpt de sinnen, en oeffent het verstant.

Ghy leert slaen op herpen, cijthers, en luyten,
Blasen op cromhoorns, schalmeyen, en fluyten;
Daertoe de Musijcke op de mate singhen,
Een almande dansen voor de vuyst,
Een passemese treen op de passe juyst,
Lustighe spronghen inde gailliarde springhen.

Een vrecke doet ghy spelen de ghilde,
Een tamme voghel verandert ghy in een wilde,
Een aerdich gheest maeckt ghy haest van een molick,
Een slaeperighe luyaert cunt ghy houden wacker,
Van een slordighert[1]) maeckt ghy wel Jan de backer,
Den swaermoedighen peynser doet ghy singhen vrolick.

Ghy zijt de Vrijers by nacht een lanteern;
Een uyrwerck dat d'Vrijster doet wachten gaern;
Een oorsaeck van lachen voor de kannekijckers;
Een rente daer hem de coppelaers op gheneeren;
Een recept om des nijders hart te verteeren;
Materie om te dichten voor de jonghe Rethorijckers.

179 huwelijck al de saeck — 180 deur — weder — 182 cloeckmoedich — 183 wapen — 184 refereynen rondelen — 188 cromhorens — 190 allemande — 191 passemede — passen — 192 galjaerde — 193 Den vrecken — 195 aertich — 196 Den slaperighen luyaert cont — 199 lantaern — 200 de Vrysters — 201 En een oorsaeck om — 202 renten daer hen — 203 hert — 204 om dichten voor de Rethorijckers.

---

[1]) Naar ed. 1614. In ed. 1612 staat: slordigher.

Om de cramers niet te slachten die over lant lopen,
Haer waer seer prijsen diese willen vercoopen,
Soo heb ick dit hier by te laten ghedacht,
Want het brillen vercoopen ben ick al moe
Sonder gelt, en gheven de huyskens toe.
Kijckt deur de vingher, bid ick, gheen faulten acht:
Hier hebt gy t'eyndt Lieff, maer niet daer ghy nae wacht.

205 die achter landt — 206 prysende — 207 heb dit — 210 door — fauten.

T'LOFF VAN EEN BLAEUWE SCHEEN [1]).

Wonderlick is Cupido met zijne lose minnen,
Wonder koockt Venus in domme jonckheyts sinnen,
Wonder schijntet te wesen dat ic wil voort stellen,
Want ic denck met een wonder spreuck te beweeren
Dat een Blaeuwe Scheen is te prijsen en te begheeren
Voor alle lustighe rustighe jonghe ghesellen.

Dan op dat ghy weet wat Blaeuwe Scheen is te seggen,
Soo sal ick dat met corte woorden uytleggen:
T'is affsnijdinghe van hoop, en waen, dat t'wijffel doet derven
Als yemant zijn lieffd' op een onrecht heeft gheleyt,
Als hy dan crijcht seecker en claer bescheyt
Dat hy t'begeerde Lieff nummer sal verwerven.

Nu hope dat is een onseecker verlangen,
Dat mit sorghe en vreese altijdt is behangen,
T'welck een Blaeuwe Scheen alder best can genesen:
Want sy verdrijft t'wijfel deur weygerings claerheyt,
Verjaecht de waen, en thoont de waerheyt.
Dat de waerheyt toont is dat niet waert gepresen?

1 minne — 2 sinne — 4 sproock — 5 en begeeren — 6 rustighe lustighe — 9 afsnyding — twijfel — 12 nimmermeer — 14 met sorch — 16 twijffel door weygherens — 18 Dat waerheyt.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in *T'Loff vande Mutse, ende van een Blaeuwe Scheen, met noch ander ghenoeghelicke Boerten ende Quicken. Tot Leyden, By Jan Paets Jacobszoon. Anno* 1612, bl. 13 vgg. — Hier zijn de afwijkende lezingen genoteerd, die gevonden worden in de *Brabbeling van Roemer Visscher. By hem selven oversien, en meer als de helft vermeerdert. t'Amsterdam, By Willem Jansz.* 1614, bl. 163 vgg.

Die in lieffden noyt heeft gehadt ongeluck,
Die weet van gheen blijschap, want had noyt druck,
En wroet inde weelde met de sotte menschen:
Maer een Blaeuwe Scheen maeckt wijs en vroet,
Leert in reden stellen t'bedroefde gemoet.
Dat redelick en wijs maeckt hoortmen dat niet te wenschen?

Een Blaeuwe Scheen beschermt voor nootelijck quaet
Dat de jonckheyt begeert door onbedachten raet,
Waer door schade, schande, moeyten hem comen bestrijen
Had Paris zijn scheen ghestoten by de schoone Helena,
De huysen van Troyen stonden noch op een na.
Ist niet lustich en goet dat behoet voor lijen?

Een Doctoor die den siecken zijns cranckheyts gront seyt,
En brengt hem deur zijn conste weder tot ghesontheyt,
Loontmen met croonen en ducaten vaerdich:
En een Blaeuwe Scheen, die door danck off spijt
De Vrijers vande eeuwighe coortse bevrijt,
Is die dan niet wel wat prijsens waerdich?

Nu mocht yemant vraghen, soudmen dan niet vinnen
Een goede vrouwe, deuchtsaem, waerdich om beminnen,
Die s'mans hert mocht verheugen, en van verdriet ontlasten?
Onder de vijftich dochters van Danaus gebroet
Isser een maer naulijcx gevonden goet:
Dus isset een heet hangyser om aen te tasten.

T'zal met my soo niet lucken denckt den meestendeel,
Mijn Lieff is goedertieren, verstandich, en eel,
Getrou, en sinnelick, en dat sal sy wel blijven.
Maer dit docht van zijn wijf elck man bysonder:
Waer comen dan van daen, dat geeft my wonder,
Al dees leelijcke, slordige, snarre quade wijven?

25 voort — 26 deur — 27 comt — 32 door — 33 Loontmen die — 35 van d'eeuwighe — 37 soumen — 40 Danaes — 41 nauwelijx — 42 ist — 43 locken denckt de — 45 salse.

Tis beter zijn Scheen te stooten deur t'lopen vlijtich,
Dan te crijghen een wijf quaet, snarre en spijtich,
Die derff seggen, hout u mont, ghy liecht als een wachter,
Ick sal inde winckel de coopluy wel nemen waer,
Gaet siet of de pot-spijs oock sal worden gaer,
T'kint dat schreijt, nu Jan gaet achter.

Zijt ghy soo goet dat ghy dit all verdraecht,
Soo sult ghy niet moeten dan dat haer behaecht,
T'sy int coopen oft vercoopen, int beuyten off ruylen,
End soo gansch moeten volghen haeren sin,
Dat ghy u oude speelnoot niet sult brenghen in,
Of sy sal terstont knorren, kijven, en pruylen.

Maer segt ghy eens, jae wel hoort dit quae vel baeren,
Soo zeytse wel weer, all soude ick inden hel vaeren,
Ick ben soo wel voocht als ghy, ghy droncken snuyt,
Ghy caelgat, ghy luysbos, t'zijn mijn schijven die daer clappen.
Sal ick mee gelden soo wil ick mede snappen,
En is het huys u, soo gaetter dan uyt.

Is sy al goet en oprecht, soo men daer luttel vint,
Die sal nu sieck zijn, dan bevrucht, off met kint,
Soo sult ghy niet een ooghenblick moeten van haer zy zijn,
En hooren haer stenende seggen, och Lieff ick ben soo sieck,
Ick heb pijn in mijn hooft, in mijn buyck, in mijn crieck:
Denct dan die een Blaeuwe Scheen loopt die mach wel bly zijn.

Hy is niet verwachtende t'schreijen vande kinderen,
Hy heeft maerten noch knapen die zijn goet verminderen
Met backen, brouwen, met smeulen en smoocken:
Al heeft hy gheen peris, hy speelt wel mit fluys,
En waer dat hy comt, hy is willecoom thuys:
Daer zijn beurs op gaet, daer roockt zijn koocken.

50 snar — 51 darf — 57 of vercoopen, in buiten — 58 En soo gantsch — 59 ouden — 62 soud ick inde — 63 droncke — 64 die clappen — 65 mee — 71 hooft, in mijn rug — 75 vrouwen — 76 met — 77 comt, is hy wellecoom.

Waer een mont eet die crijcht haest de cost,
En voor meer te sorghen de Blaeuwe Scheen verlost,
Daerom mach hy de kolff wel werpen nae de ball:
Hy vaert van huys met minder verdriet,
Nae t'wederkeeren verlangt hem soo seer niet,
Want als hy opspringt soo waechtet all.

Een Blaeuwe Scheen bevrijt datmen niet mach worden
Bock, coeckcoeck, haneraey[1]), nochte jorden.
Gheen jalousij comt quellen de gedachten.
En t'savonts alst hem lust hy slaepen gaet,
En slaept sonder sorghe totten dagheraet:
Dus heeft hy goede daghen, en rustige nachten.

Een hopende Vrijer die is altijt in treuren,
Kijckt deur t'clinkgat, cust den ring vander deuren;
Waer deur hy verliest zijn naem, zijn rust, zijn blijheyt:
Maer deur t'dancken dat de sotheyt niet wil dooghen
Werden gheopent zijn verminde blinde ooghen,
En crijcht weder zijn naem met zijn eerste vrijheyt.

Het dancken van haer die t'hart dede doolen
Beschermt de handen voor die brandende coolen,
Drijft de voeten met gewelt opten wech van ruste,
Reijnicht het breyn van woedende rasernij,
Maeckt het onrustige hart nae droefheyt blij:
Is danck van lieff dan niet een goede luste?

Danck van lieff brengt menich tot wanhoopen,
Wanhoop doeter menich in een clooster loopen,

88 s'avonts — 89 sorch tot den — 90 goe — 91 hopent — 92 de — 93 door — 94 doort — 95 worden — verminde ooghen — 97 hert — 98 voor de — 99 op den — 100 rasery — 101 hert — 102 een groote luste — 104 doeter veel in.

---

[1]) Naar ed. 1614. In ed. 1612 staat: haveraey.

Daer sy deur vasten en bidden de sonden vernielen,
Versaecken de lieffde van alle schoone vrouwen,
Een Godt sy beminnen, op hem sy betrouwen:
Danck van lieff werckt dan oock zalicheyt der zielen.

Als Martha, die altijt tot woelen was gesint,
Is een man die te besorghen heeft wijf en kint,
Gheen oorsaeck van profijt laet hy gaen verlooren:
Maer een Vrijer die aff laet deur hoope cranck,
Die heeft met Maria (al ist tegen zijn danck)
Verre het beste deel uytvercooren.

Een Vryer die zijn Lieff om geen troost derff vragen,
Of die ten eersten van zijn Lief wort beslagen,
Zijn beyde gequelt [1]) met goetduncken t'wijfelick;
D'een denckt, dorst ick het vragen, k'sou wel troost ontfaen:
D'ander, had ick hooger gevrijt, ick had beter ghedaen:
Hier voor is een Blaeuwe Scheen oock seer gerijffelick.

Veel hebben haer Lieff boven maten ghepresen,
Niet segghende soo't is, dan soo't mocht wesen:
Datse is liefflick, manierlick, en schoon bysonder,
Voorts datse gheen mensch is, maer een Goddinne,
Wel waerdich te wesen een Coninginne:
En datse haer scheen stooten, dat geeft haer wonder.

Veel prijsens ontsteeckt het hart hovaerdich,
Meenen dat het soo is, en dat zijt al zijn waerdich,
Willen niet hooren nae Lieffs bidden en smeecken,
Denckende, ben ick schoon, en ghy zijt leelick,
Mijn manieren zijn vriendelick, de uwe smeelick,
Ick wil u niet hebben, al soud u harte breecken.

105 Daerse door — 108 werckt oock — 116 van zijn eerste Lief — 117 twijffelijck — 118 ick sou — 123 lieffelijck — 127 hert — 128 dattet — 130 laelijck — 131 smaelijck — 132 sou u herte.

---

[1]) Naar ed. 1614. In ed. 1612 staat: gequest.

Zijnder dan sommighe die haer niet en verhoogen,
Wel wetende dattet is een versierde loogen,
Betaelen goede woorden met een soete praet,
Soo blijft hy ghevanghen in zijn eygen strick,
En stoot dan alsoo zijn scheenen seer dick,
Tot dat hy hem recht op de neringe verstaet.

Een Blaeuwe Scheen dan geloopen, nae oude wennisse,
Die geeft deur t'ondervinden goede kennisse
Dat vrouwen gedachten seer diep zijn te delven,
En dat zijn tonghe deur ontijdich vleijen
Zijn ooghen bereyt heeft een treurich schreijen:
Dus leertse kennen een ander, en hem selven.

Die verwinner, en niet de verwonnen persoon,
Crijcht een roosen hoet voor arbeyts loon,
Tot een teycken van eer en van victorie:
Die zijn zelven verwint in Lieffs verliesen
Wort gecroont met een hoeyken van biesen:
De Blaeuwe Scheen is oorsaeck van triumph en glorie.

Hoe syn de Vrijers dan soo malle gecken,
Dat sy 't teycken van eere met de kous bedecken,
En houdent vermorst als gecapte heylicheyt?
Om schimp en nijt, zijnde van dier aert
Datse altijt schieten nae een vermaert:
Dus blijft het verborghen om rust en veylicheyt.

Niemant dencke dat ick thouwelijck wil laken,
Off dat ick een Sant off Santinne wil maken,
De Blaeuwe Scheen prijsende met sulcke heerlickheyt:
Dan t'is een plaester die heelt en versacht,
Buygende onder reden die wil sonder macht,
Om te ghenesen des Scheens blaeuwe begeerlickheyt.

135 eenen soeten — 138 neeringh — 139 blaeuwen — 140 doort — 142 door — 145 De verwinner — 149 hoetken — 153 vermuft — 154 Om dat — zijn — 155 schieten op eer — 156 blijftet verburghen — 158 Sanct of Sanctin — 160 playster — 161 den

Beter leven heeft een Vrijster[1]) te verhoopen
By een man die een Blaeuwe Scheen had geloopen,
Dan by dees joncxkens die sy nemen uyt het nest:
Want elck moet doch eens kooten in zijn tijt,
Deur t'stooten van de Scheen wortmen veel kooten quijt,
En t'is beter opt eerst te kooten dan opt lest.

Een jongman die van zijn eerste Lieff wort bestruijft,
Is een wilde valck ghelijck, die eerst wert gehuijft,
Die vliecht dickmael op, al teghen den bant:
Maer die zijn Scheen te stooten is gewoon,
Blijft stil sitten, want hy weet van t'loon,
Laet hem streelen, en stroocken, en nemen op de hant.

Heeft de jongman schoon een wijff, hy voelt geen banden,
Loopt drincken, hoereren, tot zijnder schanden
Tot verdriet van zijn lieff, en ongemack van zijn lijf:
Maer die zijn Scheen gestooten heeft, is moed en mat,
Dat loopen en jaeghen by nachte is hy al zat,
Comt wel thuys eeten, en slapen by zijn wijff.

Bysonderlick soo zy is vrolijck en deuchdelijck,
Zijn hart hout zy met vreuchden vreuchdelijck,
Waer deur hy wel alle anderen can vergeten,
Van t'loopen, vant draven is sy het endt,
Zijn moeyte wert deur haer tot ruste gewendt:
Dat met arbeyt vercreghen is, wort met minnen beseten.

Dan de Blaeuwe Scheen wil ick niet prijsen soo seer,
Off de houwelicke staet acht ick noch veel meer,

166 toch — 167 Doort — 170 wilden — eerst is — 174 en draghen — 178 moe — 179 nacht — 181 Bysonder — 182 herte — vreuchde jeuchdelijck — 183 door — ander — 185 moeyten wort door — 186 minne — 187 blaeuwen — 188 den huwelijcken

---

[1]) Naar ed. 1614. In ed. 1612 staat: Vrijer.

Als van God ingestelt, den menschen zalich en nut:
Maer als ick niet crijghen mach die ick wil,
Soo troost ick mijn selven, en swijghe stil,
Denckende datter quader mee wert beschut.

Want een goet schutter die schiet wel mis:
Een goet visscher en vangt altijt geen vis:
Een goet vogelaer om niet zijn net wel can spreen:
Een goet pijper blaest altemet wel discoort:
Een goet zeeman valt oock wel buyten boort:
Een goet ghesel loopt wel een Blaeuwe Scheen.

Verlies opte waer gheeft de coopman verstant:
Een naerstich boer woont op onvruchtbaer lant:
Harde smacken [1]) leeren den rijder op het ijs:
Schip-brekinghe scherpt des stuyrmans sinnen:
Nederlaech doet de crijchsluy voordachter beginnen:
Scheen stooten maeckt den Vrijer voorsichtich en wijs.

Nu Vrijers vaert wel, leeft altijt rustich,
Loopt ghy een Blaeuwe Scheen, toont u even lustich.
Hout u stil, soo can daer niemant op spreken.
Tis ghenoech ghepresen dat elck een laeckt.
Die t'sop gheproeft heeft, die weet wel hoet smaeckt,
T'is best dat wy hier dan een spelleken by steecken.

189 de — 191 my — 192 wort — 194 Visscher vanght — 199 op de waer gheeft den — 201 Ryer — 202 Scheepbreeckinghe — Stuermans — 207 Hout het stil — 210 speltken

---

[1]) Naar ed. 1614. In ed. 1612 staat: slaghen.

SAMUEL COSTER.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, III³, 103—106, 132—186, 237—254, 259—267, 290—293.

BOERE-KLUCHT

VAN

TEEUWIS DE BOER,

EN MEN JUFFER VAN GREVELINCKHUYSEN [1]).

Op het Woordt,

'tKrom hout brandt soo wel alst recht,
alst by de vyer ken komen.

TOT DEN LESER [2]).

Goedt gunstighe Leser, alsoo mijn ter handt ghecomen is (door veel moeytens) het boertigh en vermakelijck spel van den Geleerden *Poeet* en *Doctor*, *Samuel Koster*, op het woort, *'tKrom hout brandt soo wel alst recht, alst by de vier ken comen*, hetwelck voor desen, int jaere 1612 ghespeelt is op de Ouwe Camer, *In Liefd' bloeyende*, ende nu herspeelt op [3]) de Brabantsche

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in de uitgave *t'Amstelredam, voor Cornelis Lodowijcksz. van der Plasse*, 1627. — Hier zijn de belangrijkste afwijkende lezingen genoteerd, die gevonden worden in de uitgave 1633 bij Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse (B), in de uitgave 1633 voor Dirck Cornelisz. Houthaeck (C), en in de uitgave 1642, gedruckt by Nicolaes van Ravesteyn, voor Dirck Cornelisz. Houthaeck (D). In B staat er op den titel bijgevoegd: „Op 't nieuw verbetert door den voorsz. Autheur"; in C en D: „Door den Auteur oversien ende verbetert." — De uitgave 1627 wordt hier A genoemd. — Over Costers *Teeuwis* leze men Jonckbloets *Gesch. der Ned. Lett.*, III[3], 105, 290—292. Eene uitgave van den *Teeuwis* van 1612, door Dr. Jonckbloet t. a. pl. vermeld, bestaat niet.

[2]) Voor de uitgave A.

[3]) In B: op de Nederduytsche Academie.

Camer, *Uyt levender Ionst*, soo heeft mijn goedt ghedocht, het selfde u metten druck ghemeen te maecken. Ende alsoo ick u voor desen noch verscheyden Speelen vanden selfde Poeet, *S. Coster*, hebbe mede ghedeelt, ende noch drie of vier Geschreven Copyen by mijn zijn, sal die oock metten eersten in druck laten volghen, die soo wel stichtelijck, als vermaeckelijck zijn. Wilt desen vermaeckelijcken Klucht, u lieden behandight, ten besten nemen, alsoo onsen arbeydt daer toe meest streckt, om u yets vermaeckelicks mede te deelen, van V. L. Dienaer,

C. L. VANDER PLASSE [1]).

R E G H E L.

Het Krom hout brant soo wel alst recht,
Alst by de Vyer ken komen.

P E R S O N A G I E N.

TEEUWIS, de Boer.
Ioncker BARENT VAN GREVELINCKHUYSEN.
Iuffrou MEYKEN VAN GREVELINCKHUYSEN.
ANNE KOME WOUTERS, Boerin.
Meester BARTELT, een Advocaet.
IAN SOETELAER, een Stalmeester.
KRIJN, de Ionckers Knecht.
BELY, Iuffrous Meyt.
KEESJEN, het Boeren Soontjen.
Twee Bedelaers.
D'Een, } Twee Sanghers.
D'Ander, }
Rederijcker.
Twee Getuygen, Stom.

---

[1]) In C luidt het voorbericht: „Tot den Leser. Alsoo goetgunstighe Leser my door veel moeytens weer ter handt gecomen is het vermakelijck ende boertige Spel van den Gheleerden Poëet ende Doctor *Samuel Coster*,

DE EERSTE UITKOMST VANT EERSTE DEEL

IS

TEEUWIS EEN BOER BRENGHT EENICH BRANDTHOUT OP'T TONEEL, MET EEN BIJL OM DAT TE KLOOVEN, EEN WEYNICH GHEHOUWEN HEBBENDE, ROEPT HY SIJN ZOONTGEN ALDUS:

Keesje, Keesje, op as een man, nou wel op, mijn vaer.

KEESJEN VAN BINNEN ROEPT:

Wel.

TEEUWIS.

Hoor jet wel?

KEESJEN.

Ja alree man, Terstont ben ick klaer.

TEEUWIS.

Nou dan 'kselt wel sien; wijf hy wijf, benje al op?
Alrie 'tgadt uyt, schadt ick; eer den Icker sijn schoenen
[an het, isse haesop,
Dorst ick het seggen, 'kloof niet ofse rijt snachts op kol.

---

op het spreeck-woort: "*'tKromhout brandt soo wel alst recht, alst by de vyer ken komen*, het welcke voor desen Anno 1612 ghespeelt is op de Oude Kamer *In Liefde Bloeyende*, ende eenighe Jaren daer naer herspeelt op de Brabantsche Kamer *Uyt Levender Ionst*, doch met verscheyden ende vele uytghelaten regulen, ende menichte van faut-woorden, alsoo het Principael van den Poëet hem ontduystert was, soo heeft my nu goet ghedocht, met believen van den Poëet, diet op nieus noch heeft overghesien ende verbetert, het selfde te herdrucken, tot vermaeckingh ende wel-ghevalle van den Goetwilligen Leser. Vale. U. L. Dienaer D. C. Houthaeck." — In D is het voorbericht als in C, maar achter *Ionst* staan nog de woorden: „en teghenwoordigh op de AMSTERDAMSCHE SCHOUBURGH door *Yver in Liefd' Bloeyende*."

'Kheb daer alsulcken Anne, se is soo blanck as een mol,
Se het een paer oogen in haer kop, soo bruyn as een schellevis,
Met een nues, en de meer mient noch, datset self is.
Daer by hetsen mongt vanner ien oor totter aer,
En ooren as een vries varcken, die slingertse after teughen mekaer,
Asse quaet is, trouwen dat selden buert, maer seven dagen
[inde weeck.

ANNE KOMT SINGENDE UYT, TEEUWIS HAER SIENDE SEYT VOORT [1]):

De Nicker isser altijt ontrent, as icker van spreeck,
'Khoorse al duncktme, liefelijck; seecker dats een keeltghen.
Saegiese nou eens grijnsen, dan sou je u eerst verwonderen
[vant beeltgen.
Hoor byget dat is een stemmetgen as een mager varcken,
Op me siel godts tis om een benaut hart wat te verstarcken.
Dat selje beter ghelooven, asse voor den dach komt en dat
[jese siet.
Daer komt den droes.

ANNE COMT UYT, EN SEYT:

Arme vaer, daer staet hy en werckt dat hy swiet.
Laet ick liever wech gaen, want dat hy my vernam,
Smeet hy de bijl int hout en vatteme, 'tis sulcken haen
[met een dubbelde kam,
En ick maecker niet veel werck of.

ANNE GAET BINNE, TEEUWIS SEYT:

Jae Anne, ick noch al vuel min.
Gans bloemer harten hoe wispeltuerich setmen oock op een
[meydt sijn zin.

16 B siel 't is | D siel gorts 't is | CD hert

---

[1]) In B staat: *Anne singht, boenende een Melck-emmer.*
Tanghdeloose bolle Trijn
Die wringht de Kaes met wangten,
Die wat van d'ontyge zijn
Dat zijn haer beste klangten.
In C en D staat: *Anne singht.*
Wel wie wil hoore singhen, Al watter is gheschiet
Van een soo loosen boerman, Die sijn vroutgen in dolen liet.
Teeuwis haer hoorende seyt voort.

Wat dochtje daer, was ick mee niet wel te deghen begaen
[om vleys,
Dat ick so te marckt ging, 'khou jae'ck, maer mocht 'knou
[een reys,
'Ksoume soo niet wech werpen, dat vertrout me vry toe.
Ick prijs wat moeys, want 'tkostme nou altemet wel een koe,
Datse so verbrant lelijc is, en dat machse niet lyen, en nocht
[alder miest,
Sy is al goet schick jeloers, en een mensch is immers gien biest.
Jonge, jonghe, ic wed hy alweer slaept die besuchte guyt.

TEEUWIS TREEDT BINNEN, EN SEYT:

Jou leckertgen.

KEESJEN VAN BINNEN.

Och och mijn gouden vaertgen.

TEEUWIS UYT

Her, her dan, der uyt,
Jou bengeltie.

KEESJEN UYT KOOMENDE SEYT:

Neen, neen, Pestelency neen.

TEEUWIS.

Jou guytgen, is dat jou gebedt?
Her, her, lustich dan, alle ochtens heb ick hier sulcken pret,
Dan leg ick eens met de moer over hoop, en dan eens met de meyt,
En dan ien reys mit jou, jou leckertgen, en ick hebje so
[dickwils gheseydt
Datje mit jou moer op sout staen sochtens heel vroo,
Maer neen, een luye naers, en een werm nest, die scheyen
[soo noo.
Nu wel aen dan, duese reys sie ickje noch duer de vingeren,
Maer soo't weer buert, sel ickje soo dapper om de ooren
[slingeren,
Dat het je hueghen sel, verstaeye dat wel, lecker?
Sulcken eyntgen swieps, he, he, dats sucken moyen wecker.
Nou lustich dan.

KEESJEN.

Wel hey, ick bin immers al op.

24 CD Doe ick — 27 A meest — 29 A slaep — 33 CD iens [bis] — 34 B eseyt — 36 B scheyen noo | CD scheyen te noo — 40 ACD wrecker

TEEUWIS.

Voort dan scherluyn.

KEESJEN.

Wat paerden sal ick dan neemen?

TEEUWIS.

Maer de jonge blaeu, met de bonte ruyn
We moeten wat briet uyt coomen, we varen alle daech niet tot
[men Heer.
Pastmen datje de starten wel op steeckt, dat is jou eer,
Na de nieuwe snof, hoorje, met een dray, met ien sway, met
[een krul mier,
Gelijck jou buer jonges doen, Claes, jonge Jaep, Jan pier,
Die het een hangie van een pairt op te potsen, die is wel soo
[dreeps,
Je bent niet een ding sindelijc. nou lustich iens op sijn groot
[scheeps.

KEESJEN.

De bongt het maer een yser, maer de graeu hetse allegaer,
Laetewe die twie ien reys gaen slaen tegen mekaer,
En de blau loopt immers niet een ding ande hanght.

TEEUWIS.

Ick wil de bongt hebben, wats hier, je hebt geen verstangt.

KEESJEN.

Wel, wel, beghint hy dan op straet te hincken, soo heeftiet
[my niet te wyten.

TEEUWIS.

Kijck wijsheyt, hoe na sorchje dat hy sijn bienen sou verslyten,
Hy sel lang songer ysers loopen, eerse tot de knien of binnen.

KEESJEN.

Aswe so weyts uyt komen, selle de luy mienen dat wy vant
[hof binnen,
En juyst selt een joncker van Losduynen wesen, en een boer
[in sijn gat.

TEEUWIS.

Lustich dan, dat gaeter duer, hou daer noch iens dats dat,

45 B meer — 47 B hanckje | CD hachje — 48 D ien dingh — 49 CD ien — 51 A met een | CD niet ien — 53 B so hebjet | CD soo heeftjet

Mit dat inde bogaert leyt heb ick pas soo veel alsme paerden
[muegen trecken.
Jongetie, jongetie, ja benje al wech, soo mach icker selver me
[gaen decken,
En stuwent na de kunst, en na me sin iens op de wagen.
'Kweet niet of ic het ten iersten altemael sel kennen draghen,
Ackermenten dat weecht, om een haer lap ick het wel weer neer.
Waer nou mijn Anne hier, die blauwe starcke meer,
Byget se ken soo wat doen, se is soo starck as ien paertjen;
Lichtelijck schorten sy alde rest voor ien staertjen,
En ick selder wel twie mael over moeten torssen.
Dat was een kleyn scheel, maer ic vrees me moye kleeren
[te bemorsen,
En ick bin soo sindelijck, dat icker gien vuyl aen mach sien.

TEEUWIS MEENT MET HET HOUT OP TE RYSEN, EN
HY VALT, EN SEYT:

Bloemerherten is dat vallen, ey men arm, ellemente me bien,
Pestelency me bil, duncktme, is schier uyt het lit,
Dat isse oock by gans bloet.

ANNE COMT UYT, EN SEYT:

Benedijstes wat is toch dit?
Wel lieve Krynen kint, wel lieve vaer, hoe koomje te vallen?

TEEUWIS.

Krijnen kint, he datje sint Felten schen onder je allen,
Dat icket by gans bloet omme eer niet en liet,
'Ksouje wat aers seggen.

ANNE.

Wel kindt ick en doetje niet.
Nou mijn Teeuwis Krijnen, nou mijn vaer, ten is gien noot.

TEEUWIS.

Dat denck ick wel, kijck pruym, viel ick maer doot,
Je weet niet, watje anme sout verliesen, dat ick sturf.
Oy, oy, 'kmoetme qualick houwen, 'tis sucken slechten slurf,
Oy my Anne, jae wel wat ist nou, nou bin ick wel weer op
[de bien,

68 CD ien — 71 A dunckme tis | CD dunckme is — 72 A Dat is ick oock | CD Dat ick oock | D Benedijsters — 74 CD schent — 76 B 'kSouwe

Maer ick vil weer los int hol neer, lietjeme allien,
En wat raet Anne, 'thout moet evenwel op de waghen.

ANNE.

Was daer alle ding wel me, ick souter wel op draghen.
Maer lieve Krijnen kint dus te vallen, wis, wis, wis,
Gaet daer wat sitten rusten, moghelijck oft flus wat over is,
Ick sel terwijl gaen schicken 'thout op het voer.

ANNE SET TEEUWIS WAT NEER, IN EEN STOEL,

TEEUWIS SEYT ALDUS:

Ja, ja, misselijck is wonderlijck, soo soo men moer,
Laet my iens kijcken, hoe starck datje bent, gants bloet Anne,
Gaet tweemael.

ANNE.

Niet een mijt, 'kselt ten eersten wel vermannen,
Hou jij je stil mijn Vaer, waerje slechts uyt de smart.

TEEUWIS.

Ja wel lieve Anne, hier sit ick, de pijn slaetme schier an 'thart.
By get Anne, dat sou ickje niet connen na doen.
Anne hoorje wel, segt Keesgen dat hy hem moet dra spoen,
Wangt ick sou evenwel garen te middach tot men Joncker
[bancken.

ANNE INGAENDE SEYT:

Wel.

TEEUWIS BLIJFT, EN SEYT:

Daer gaet moer heen, dat heb ick al wech met me rancken,
Datse me dat werck afneemt, ick had pas soo veel noot an
[me bien,
As an men ellebooch, an men bil, en an me knien,
Maer heb ick inme sin voor de klock thien of elf,
Of voor de middach in den Haech te comen, so mach ic selt
Gaen stuwen me wagen, sy scheyender niet af, ic sel toch
[moeten aenhouwen,
Mijn volc weet aers met mekaer niet te doen as te wiewa-
[wouwen,

89 CD Laet nou iens — 90 A Met een meyt | B niet eene mijt | CD niet ien mijt, 'kselt ten iersten — 95 CD me — 96 B jancken — 98 B me bil — 101 CD moeten alrie grawen — 102 B wiewouwen | CD wiewawen

Daerom moet icker self by wesen, en sien hoe 'twerck [voort gaet.
Anne, Kees, Neel, by gans kraft, datje de moort slaet,
Waer nicker steeckje allegaer in ien gat, waer benje ontrent?

ANNE KOMT UYT, EN SEYT:

Hoe loopt hy dus tieren dese herseloose Vent?
Wat of sijn roepen en tieren nou weer beduyt?
'kSie wel watter of is, hy speult de schavuyt,
Hoe sier had toch de man flus sijn bien ghedaen.

TEEUWIS BINNEN ZIJNDE, SMIJT KEESJEN SIJN SOON,
ANNE HOORT DIT, EN SEYT VOORT:

Hoort daer, 'tviel hem soo suer, soo 't scheen, allien te staen,
Dat icker hiel in beducht was, maer hy loopter al weer heen.

KEESJEN COMT HUYLENDE UYT, ANNE SEYT:

Wat isser Keesje?

KEESJEN.

'kVraech me vaer of ic me sel, en hy seyt neen,
En hy hettet me gister avont immers noch belooft.

ANNE.

Je Vaer Keesje, is ien recht breyndeloos hooft.
Het hy je smeten?

KEESJEN.

Jae, en hy smijt soo besucht stijf.

ANNE.

'kLoof niet oftje Vaer smijt om tijt verdrijf.
'kWeet niet wat we noch met die man sellen gaen beginnen
Hy wort soo quaet van sijn eygen boose sinnen.
Och 'tis alsulcken, wat wil ickje seggen, sulcken ongalijc- [ken man.
Die een quaet hooft het, seggese, isser selver wel qualijck an,
Want hy moet sijn qua kop, mienense, selver dragen,
Maer 'tWijf dat het met hem draecht is wel te beclagen.
Deuse man is so oplopent van sinnen, hy wort so quaet [as ien baers,
Maer ic mach dencken, haestige luy binnen weer gien verraers.

114 CD breyneloos — 116 BCD ofje — 118 C soo quelt van | D soo gequelt van

Hy drinct weer niet droncken, met ien pot melck ken ic
[hem wel houwen,
Maer ien gebreck het hy, hy siet te byster gaern vrouwen,
En met ien diel Hoeren sou hy sijn leste gelt wel verteeren,
Gelijck alsme al onse Bueren seggen, dat binnen luytjens
[met eeren,
En Pier Neef wistet lestent ooc al, dats ien man die laeckt het,
En raet hem of, maer wat ist? al sach met, hy versaeckt het.
Daerom geloof ick de luy beter as hem, al swoer hy by sijn keel.
Daer sal hy nou na den Haegh toe, en daer het hy de Magere
[Neel,
Die Truy Jeroens, die Friessche Fem, die wort hy niet sadt,
Dan noch Scheele Lijs, dat is alsulcken vel met ien gadt.
Neen seecker, hy selme allien niet na den Haegh, dat sweer ick,
Ick sel mee, of jy selt mee, laet sien oock, dat begeer ick,
Al sou hy soo quaet worden, dat ic wel wist dat hy me sou
[vernielen.
Hoor jijt wel Keesje, past datje je Vaer staech bent op sijn hielen,
En wetet my te seggen waer dat hy al gaet.
Daer en leyt niet aen, al wort hy altemet al iensjens quaet.
Blijft ghy al by hem die rechte vuyle schalck.

TEEUWIS COMT UYT, EN SEYT:

Kees, Kees, hier Kees, waer binje huyle balck?
Nou je selt me, knap je selt me, al je best gaet sitten op het hout,
Maer pastme datje vroet bint, weest me je leven niet stout.
Dat grijnsertjen, waerom mach dit leckertjen toch pruylen?

ANNE.

Nou Krynen kint maeckt de Jongen toch niet an 'thuylen,
Laet hy toch ien reys mit je varen na den Haegh,
Hy hetter sijn leven niet geweest, daerom is hy soo graegh,
En 'tis nou ooc Vastelavont, hy crijcht licht wat van men
[Jonckers Tafel,
De iene warme pankoeck, of d'are leckere Wafel,
Om dees tijt 'sJaers hebbense toch in stee sulcken ghesnor.

128 B Bueren wel seggen — 129 CD dat is — 130 CD ment, hy missaeckt — 132 B hy die — 138 C ben — 141 B Blijft al by — 145 CD Dit grijnsertjen — 149 CD nu

TEEUWIS.

Wel laet hy mee varen, maer ick wil gien gheknor
Noch gien gepreutel onger weech van de Lecker verdraghen.

KEESJEN.

Neen ick sel niet, en soose tot men Joncker over me claghen,
Laet ick dan van me leven nergens meer mee gaen.

TEEUWIS.

Wel an dan, maer datje mient dat potten en pannen daer al
[ree staen
Om Pankoecken te backen, neen seker, 'tis daer al kael Hof,
'kHebber iens geweest, doe liepter soo besuckt schrael of,
Dat ick hongerich van Tafel gingh, 'tisser nergens na soo bongt.
Se comen daer mit een lecker beetjen ontwervele je de mongt,
'tHet niet te beduye; dan vragese je noch, smaeckt dat
[niet wel?
En 'tmach een Boer soo veel helpen, als een Boef inde Hel.
Nou as een man na de Wage, hoe sieje toch soo gryselijck?
Hadieu Anne.

ANNE.

Hadieu Krynen Kijnt, wangert wyselijck.
Ick machme te vreen stellen, waer mee wil ick de dwaes dwinge?
Nou wel, terwijl Neel uyt is, soo moet ick de Kaes wringe,
Ick bin soo wat verkluemt, 'ksou wel altijt Wangten hoeven,
Maer ick bin puntich genoech Moer, al singen de Boeven:
Anne Kome Wouters se wringt de Kaes met Wangten,
Die maer vande ontydighe zijn, dat binnen haer beste
[Klangten.
Neen seecker, ick bin soo klaer, 'ksou jou wel uyt durven
[tarten.

---

154 D tot me — 160 CD ien | ABCD ontwerveleje — 163 CD ien — 169 AB Anne Wane Wouters — 170 CD ontyghe — 171 CD 'ksou wel yemant durven

DE TWEEDE UYTKOMST VANT EERSTE DEEL

IS

KRIJN, BELY, EN MEN VROU VAN GREVELINCKHUYSEN.

BELY SEYT:

Me Vrou hoe kenje je ooc houwe, wat hebje bygut ooc parten!
Me Joncker mient al waers, hy wort seker hoe langer hoe
[grover.

VROU.

Hy en isser niet te veel Bely, maer hy schietter pas over.
Hoe dat ick hem langer heb, hoe dat hyme meer tuegen wort.

BELY.

Ic hoor wel, was hy doot, en hadden hem vier sellebroers
[geschort,
De blyste, na me dunckt Vrou, die souwen voor aen gaen.

VROU.

'kKenme niet versinnen waerom ic de Vent toch mocht
[aenslaen,
Sulcken Deen, mal, of altijt nergens na de sneechste van
[sen vriende,
En dat meer is, hy is opt thiende deel na soo Rijck niet
[als ick miende,
Soo dat ick heel bedroghen ben, en om sijn goetien wast
[dat ic hem nam.

BELY.

Maer Vrou, namje oock om 'tgoet sulcken Jan achter lam,
Sulcken plompen Drent, een mensch soo bot en onbeschoft,
Sulcken futselaer? dat en had ick niet ghedaen, aent vleys
[ismen meest bekoft.
Sulcken Hennetaster, 'kweet niet waer by dat ic best sijn
[gefemel lijck;
Maer seker een menschen sin, vrou, is wel een menschen
[Hemelrijc.

186 CD is een

Neen moer, over Rijck over al, ick wil wat int ooch.

VROU.

Hy sou haest mans genoech wesen, maer hy is te beseten drooch.
Comt hy thuys, hy spreeckt niet, gaet hy uyt, hy swijcht stil,
'kLoof nau dat hy spreken sou, alwaert dat hy over me vil.
Altijt siet hy even bang, nimmermeer gaet hy eens uyt sijn tred,
En dat noch 'tmeeste is, nimmermeer comt hy eens lachende
[te bed,
Ja tis hem nau te pyne waert, dat hy me iens over zy sou
[toeloncken,
Maer hy keert me sijn aers toe, en gaet ligghen roncken.
'tMoeyt me altemet wel, dat ic dus me jonge leven moet
[verslyten.

BELY.

By get vrou, wast me man, ick zou't hem by elck een
[verwyten.
Onse lieven Heer wil me slechts mit sulcken man niet
[bedroeven,
Of ick zou aers me wel gaen segghen mit de boeven,
Trouwen int hoey, dats moey,
Maer trouwen inde kerck, dats ewich werck.

VROU.

Ja meysie, je weet noch niet hoe 'theylicken een mensch
[comt verlacken,
'tComt soo schielick aen, lieve Kijndt, as het kacken.
'kWaer me wel soo wijs, doeck iens jaers te vryen waer,
'kEn docht niet dan nae vreught, en niet nae dit lyen zwaer.
Neen ick moet een man hebben, seyd ick, die me maeckt
[tot een wijf,
En nou icker een heb, ben ick al weeu by sijn levende lijf,
Maer doeck hijlicken zou, was dat trouwens 'tminste dat
[ick gisten.

BELY.

'tWas wel goet vrou, dat sommige luy van je noot wisten.
Daer zijn seker noch goe mannen, dier over de heymelijcke
[armen,

191 A sijn hel — 192 AB comt eens — 193 CD nau de pijne — 196 B mijn — 202 A Krijndt

Wt naeckte liefde nae de gouwe werelt noch ontfarmen.
Maer vrou, hoe ken je sulcken mensch noch liefde betoonen?
'kSou hem seecker met Oenes kolf altemet koning kroonen,
En de luy zouwender om lachen, als sijt al quamen te weten.

VROU.

Maer Bely, wat zouwen de luy segghen, datwe mekaer smeten?
Dat is onder de rijcke luy soo gheen manier.

BELY.

Over manier over al, 'kzou me leven met sulcken stier,
Waer ic in jou stee vrou, soo lusteloos niet brengen duer.
Ic bin de meyt, en jei bint nu de vrou, maer 'kneem
[mijn leven voor de kuer,
Want al binje rijc, jei bent gevangen, maer ic ben vry, al
[ben ic pover.

VROU.

Ick ben met de droes gescheept, en ick moeter me over.
Patiencie per fors, wie weet waer voor dat het goet is.
'tIs by provisie quae noech, dat hy soo bijster onsoet is
Also wel 'snachts als daegs, want of ic by hem dan of ic
[by jou slaep,
Daer en is niet veel keur aen.

KRIJN COMT UYT, EN SEYT:

Bely, Bely, waer benje Woudt aep?
Hey hoorje niet Bely? waer of se ergens is om een hoeck?

VROU.

Wat is hier nu weer?

KRIJN.

Vrou, meyt, d'een met d'aer is t'soeck,
Modde van gompe Bely! pestelensie, daer coom ic kael of.

VROU.

Onbeschoften Reeckel, hoe is hy toch dus bot en grof?
Siet hem nou iens staen of hy gien vijf kan tellen.

BELY.

Soo neemt hy me altijt mit een deel toenamen te quellen,

212 A met ooms kolf — 215 A is over — 216 B al, 'kbrocht me — 217 A vrou, ic brocht mijn leven soo lusteloos niet duer | B niet deur — 218 CD jy [ook vs. 219] — 222 B qua enoch — 223 A by jou stae — 224 BD Daer is — 230 CD met ien

Dan bin ick ien modde, dan bin ic ien varcken, en dan
[bin ic een meer.

VROU.

Nou wat isser te doen?

KRIJN.

O bloet, maer Vrou, mijn Heer,
Me Joncker Vrou, mijn Joncker segh ick y got.

VROU.

Wat is je Joncker? hoe staje dus, benje sodt,
Of geckje mit me, hoe sal ick het verstaen?
Swijgt Bely!

BELY.

As je maer om kijct Vrou, so dreygt hyme te slaen.

VROU.

Dat hy dat maer iens docht, nou wel wat is je Joncker?

KRIJN.

Wat sou hy wesen, hy is quaet datje hem daer int doncker
Alleen na sijn kleeren en sijn goet soo laet soecken,
En weetse nergens te vinden, daerom begint hy te vloecken.
Dan wil hy sijn cousen, dan wil hy sijn laersen, dan ist
[dit, dan ist dat,
Nou krijgh ick een oorwangt, dan ien voet inme gadt,
En wat weet ick van sijn kleeren, waerom geeft hy me slagen?

VROU.

Wat klieren nou?

KRIJN.

Sijn ouwe klieren, daer hy mee gaet jagen.
Hy wil enckel te velt, om een Haes te bedrapen.

VROU.

Ick docht seker dat hy al den dach sou hebben blyven
[liggen slapen.
Wel hoe schiet hem dat soo schielijck in sijn sin?
Die Jichtigen Hont, hy klaecht immers dat hy niet ien vin
Noch ien lidt an sijn Lijf kan reppen, hy hou hem vry stil.

KRIJN.

Wat hy reppen kan of niet, sijn tongh het hy hiel wel tot sijn wil,

231 CD ien meer — 240 CD Hy weetse — 242 B oorbangt — 243 A me toe slagen — 249 ACD hout

En sijn hangden oock wel, dat verneem ick altemet op
[mijn kop.
Hy gafme daer terstont noch ien averechse klop,
Was dat met ien lamme hangt, soo speelter de Nicker mee.
Nou gaet by hem Bely!

VROU.

Wat souwer Bely doen?

KRIJN.

Maer dat icker dee,
En soecken sijn klieren, diemen nerghens kan vinden.

BELY.

'tIs waer Hanne, je loopt al soecken as de blinden,
Je sout je oogen in de hangt nemen, en kijcken door de gaten.

VROU.

Blijf jy hier Bely, laet ick gaen, ick weet hem noch te bepraten.
'tSchijnt datwe toch alle gaer moeten de murchloose schonck
[vresen.

DE VROU GAET BINNEN, KRIJN SEYT:

Dat jy by hem quamt moer, jou hooft sou honck wesen.
Bloemerhelten hy tiert soo, dien besuchten uyl.
Mijn Vrou siet toe, sy crijcht ooc wel goe coop een vuyst op
[haer muyl.
Hy het me soo besucht ghepuelet, ten is niet om te spreken,
En om ien haer Bely, sou ick het aen jou weer wreecken,
Had ickje by me solen maer ergens om een hoeck allien.

BELY.

Je bint al sulcken soetert, nou, nou, je moet soo suer niet sien,
Nou as ien man, lach iens, en com, volgewe me Vrou alle bey,
En helpewe den drent, je Heerschap, int gherey.

259 A schenck wesen — 264 D hayr

PAUSE.

D'EERSTE UYTKOMST VANT TWEEDE DEEL

IS

JONCKER BARENT, EN KRIJN.

DEN JONCKER SEYDT ALS VOLCHT:

Wen ich soe toe mit bi mir selben go speculieren
Desse butte Hollanieren duen mit alle hun hentieren,
Ken ich mir gaer qualichen vom lachen ontholden.
'tLet wense op voedet waren von dem zmihir[1]) in wouste Wolden,
Dose hun dogen mit geyn cortoysch minsch reddede, byde
[melementen
Sint mijnder zielen hesselijche plompe Venten;
Went eyn Joncker wie ich bin, van olden gheslechten,
En statelijcken Adel,, wettense je me nit tho echten,
Wien schruer, wien Kofkeerl en dierghelijcken,
Wemen in desse stede gros achtet, on holdt de rijcken
Voor aensienelijck persoonen, on dat is gar nerrisch.
Mo wentse verstendich weeren, en nie soo nerrisch,
Se sollen reverentiallich om mit Cortosy erbieden
Ontsach haben vom den Joncker; mir neyt, 'tsint lieden
Von gheringer conditcioen, die wie den Esopus hoon
Eyn adamant in den drech hoop vinde, on hun min steyt oon,

270 B doen, und al hun — 273 B dagen — 276 B wettense jome bet tho | CD wettense je nit tho | ABCD achten [verg. vs. 310] — 277 B ond dergelijcken — 278 CD om holdt te rijcken — 279 A Voor eyn sinnelijck persoon, on | B Man voor statelyger Kerels, on — 282 A Joncker, mir meyt, 'tsint | B Joncker, aber, 'tsint | CD Joncker, mee neyt, 'tsint — 283 A die lecket wie den Esopus heen | B Esopus haan | B vom — 284 A Eyn ordonnant im den drech hoop vinde on hun munsteyn oon | B Eyn Adamant im drech hoop vinde on hun munsteyt oon | CD Eyn ordonnant nu den drech hoop vinden on hun minsteyn oon

[1]) Aldus in A. In B staat: *dem suuk seer in;* en in CD: *dem zou in.* Dr. R. A. Kollewijn teekende bij deze plaats aan (*Costers Werken*, bl. 627): „Waarschijnlijk te lezen *zwinir* of *zwiner*, zwijnenhoeder (Kil. swijner)." Ik zou, lettende op de lezingen in CD en A, de voorkeur geven aan den vorm *zouhirt* (Hd. Sauhirt), dat ook zwijnenhoeder beteekent.

Wie en enich gersten Cueren, lijcket soo desse Hollanieren
[estimieren
Geringe Schifluyden boven den Joncker van vier quartieren.
Wat segstu Krijn?

KRIJN.

Ick mach ja seggen, en vragen wat hy seyt.

JONCKER.

Du Krijn, huer i nie?

KRIJN.

Ja ic Heerschop, je vraecht oft oock weyt
En oft oock onweer in Zee is, doeje niet mijn Heer?

JONCKER.

Den stuerten sueck rueren.

KRIJN.

Ja, ja, beginje al weer?

JONCKER.

Wo sint dijn sinnen?

KRIJN.

Mijn ghedachten waren ginder heel.

JONCKER.

Men sellet dijn mit eyn geffel loffen in gin hinderdeel,
Eyer du plomphausen des dincx sellet geweer worden.

KRIJN.

'kWeet seecker niet hoe me gedachten daer soo duer mekaer
[snorden,
'kHeb niet een ding verstaen Heerschap, van datje me
[vraechden.

JONCKER.

Ja Krijn, dats om dat dijn mijn redden ny en behaechden.
Ick vrooge dijn wet herlicher is eyn Schiffer wy eyn Joncker.

KRIJN.

Ick en weet niet Heerschap, de vraech is al wat doncker.

JONCKER.

Du meeren rier, wet i den toe den vreege geyn entwoort?

285 B gersten keren, lijcke so de Hollanieren — 290 D begintje — 291 A ginderheel | CD ginderdeel — 292 B Men sollet — 293 B Eer du plomp-hausen des dinghs — 299 B i to den

KRIJN.

Neen ick seecker, want daer toe al mans verstant hoort,
En dat en heb ick niet, ist aers waer datje altijt segt.

JONCKER.

Du grueve Keerl, 'tis goor billich da men dijn begeckt,
Wet i jo das nie? hatstu dat entwoort nie gereet?

KRIJN.

Laetje dat niet nieu doen, 'ksegh noch al, dat ick het niet [en weet,
En weet jijt, soo segtet mijn iens in jou tael.

JONCKER.

Ja dem Joncker.

KRIJN.

Ja y *par dariere* seyt de Wael,
De Joncker mochter na wesen.

JONCKER.

Wat hatstou du vue gebrummel?
Je selle nie swigen ier ich dy wet op dem bech trummel,
Du ner, sully twyfelen wie vom twey meer
Te echten is, eyn enckel Schif Keerl wie eyn Her,
Eddel ghebooren und van olden stam,
Wiens twelfsten Olt Vedder, do mijn geslicht heer quam,
Had wesen den Eerweerdighen Bisschof van Paderboorn.

KRIJN.

Sijn twaelde Bestemoer argo een Hoer, waer halenset uyt [een hoorn,
Daerse de eeldoom van rekenen van haer gheslacht?
Mijn Vaer (Heerschap) pleech Wijngaerden te snoeyen by [nacht,
Ick bin oock aen geen Boom ghepist, houtme dat ten besten.

JONCKER.

'kHecke dijn tho hans op den smoel, dat i mit bey de [handen do na testen,

304 A niet wee doen | B niet nuw doen — 307 CD hatstou do vue — 308 B Holt smoel ier — 309 A twey em eder | B nar, sully twyfelen wie vom jo meer | CD vom twey eder — 310 ACD Me te echten | B To echten — 312 A gelicht | BCD geslecht — 313 CD Paderborn — 314 CD twaelfde | CD halense uyt een horn — 318 B tasten

Want ick gaer colerisch nu vergramme my metter veert.

KRIJN.

De Knoeten bennen oock te besucht ras op haer Peert.

JONCKER.

Elementisschen bedder, he, wen i den smoel nie en holt.

KRIJN.

Jaeck, jaeck, byget wel jaeck, 'khebt mijn leven soo niet
[verkrolt.

JONCKER.

Wen ijt endermool verkaerve, und my den kof maeckt mue,
Werd ich dijn op ender wyse smitten mit den lenghen rue,
Dats ten huesen her uyt jaghen, wie ghevollet dijn dat?
De bruet krumer stecken dijn, du vrette dijn an mijn disch
[tho sadt,
Mo ich sel dijn den porcioen soo een wenschen besnoeyen.

JONCKER BARENT GAET BINNEN, KRIJN BLIJFT BUYTEN, EN SEYDT:

Soo seecker, 'tmocht soo luttick vallen, waer sou ick van
[groeyen?
Om de waerheyt te seggen, 'tloopter aers schral enoch of,
'tIs tot onsent nummermeer iens open Hof.
En wil hy noch al mee seggen van sijn ghekoock?
Daer en mach seker aers niet uyt as de roock.
Praet hy noch al mee van sijn Taeffel, wat brabbelt hy?
Seven dagen in de weeck schaft hy water en bry,
En die de vult, wel den mingelens pot vol elck,
Doch trouwen songer botter, of songer melck.
Wy eten of wy wel te deghen pover waeren,
We mogender lijf en ziel me samen houwen, maer vet me
[over garen
Dat en loof ick me leven niet, of de Kaert is vals.

319 B ick weerde gaer colerisch, ond vergramme | D calerisch — 322 CD verknolt — 325 AB ghevoelet — 327 A patricen | CD portionen — 329 CD 'tloopter al ree schral — 335 A de vulsen wel

DE TWEEDE UYTKOMST VANT TWEEDE DEEL

IS

BELY, KRIJN, JONCKER, EN JUFFROU.

BELY SEYT EERST ALS VOLCHT:

Wel Vryer, wat praetje al, hebje den baas aan den hals?
Wel lieve Krijn, hoe hebjet dus verkerft?
Al je best me Joncker na, maeckt datje ghena verwerft,
Want hy praet hiel starck, dat hy je wil laten gaen.

KRIJN.

Dat mach hy soo seggen, dan hy sal hem wel weer beraen.

BELY.

Beraen seecker, om de waerheyt te seggen, an jou is wat te
[vangen.

KRIJN.

Ja wel, en an jou, met je blauwe hangende wangen;
'kWeet seker niet hoese tot onsent na sulcken morsigen slet
[vragen,
Jou lelijcke pry, men sou Kinderen met jou te bet jaghen,
Alje best na Enckhuysen, en verhuertje voor een keet meyt.

BELY.

Of hy me dat verwijt, dan of hy mee niet ien beet seyt,
Ick passer niet op, vaer jy konme deeren niet,
Noch alje snappen en kaken raecken aen me kouwe kleeren niet.
Ben ick de moyste niet, ic ben deugdelijc, dat weet de
[hiele stadt wel,
En haest dat ick soo moy ben as jy, verstaeje dat wel?
Ja wel kijckt toch hier een reys, dese goelijcke vaer,
Jy en Lijsjen waer is Jan, waert even juyst een paer.
Ja wel jy bent me ien fatsoentjen, ja wel lieve Krijn,
Van sulcke mannen as jy, gater net twaelf in ien dozijn,
En die wat nau dong, kreecher wel een toe op den hoop,
Dan 'tsou wesen, hoe meer om 'tghelt, hoe quader koop.

KRIJN.

Wel wat brabbelt me dese Meyt, en besuchte Teef,

351 B kanme — 361 B Meyt, dees' besuchte | CD Meer en besuchte

Om de waerheyt te segghen, je bindt oock duer genoech
[te geef.
Laetwe mekaer de hangt vry geven en singen al schoon al
[schoon,
Die ons twee de kost geeft onthoudt ons niet van ons
[arbeyts loon.

BELY.

Hola dat schut ick, en dan noch altemet een eerlijck kleet.

KRIJN.

Een eerlijck kleedt toch, dat waer aen jou recht wel besteet,
Want je bint soo beroeyt, 'thangt niet dan van lappen an
[mekaer,
Hier buyten lijcktet wat, maer onger ist nergens nae so klaer.
Tis met iou recht op sijn kalen adels dier so wat nauwetges
[bedropen,
Buyten een poveretgen, een leurtgen, en onger 'thembt vol
[knopen,
Of met een blauwe draet samen geregen excelent op sijn Hoofs:
'kVersinme Bely, 'kwil seggen, op sijn groofs
Ghelijck wy hier leven, soo wel de jongen as de ou,
Soo wel de meyt as de knecht, de meester as de vrou.

JONCKER BARENT COMT UYT, KRIJN HEM SIENDE SEYT VOORT:

Me Joncker Bely, me Joncker of we hem daer haest vernamen.

JONCKER.

Krijn komdy her, on Bely goe by dijn matamme!
Krijn, wen ji ein fijn ghesel wil wesen, so had ich dijn wol
[ghesint,
On weerde dijn licke wol doen wie mijn selfs kindt,
On ji solle deelhaftich wesen van al myne hoven,
En wen ich nie kinderen kryghe, werd ich dijn begoven
Mit einen herlichen bruyloftfeest, wen y in mijn hous comt
[te trouwen.

KRIJN.

Dat segje wel Joncker, maer je seltet niet lang onthouwen.

JONCKER.

Neyn mijnder zielen, dijn dienst zol dy wel werden vergolden.

369 AB die so — 371 AC geregent — 378 ACD licke vuldoen

Nu Krijn van dessen stunde wol ich eyn goeden disch holden,
En schaffen hupsche hesp met wurst, na der olde wyse
Eijn hinderdeel vom swien ghesode keerls spijse,
En ich werdet den lantlieden wedder rechtschaffend duen [betsalen.
Nu tou dan Krijn, geyt ons de honden halen,
Wy wollen hen to jachte uyt om etwas to vangen.

KRIJN.

Alree man, daer toe heb ick louter verlangen.

DEN JONCKER EN KRIJN GAEN BINNEN, DE VROU EN BELY COMEN UYT, EN SIEN KRIJN GAEN,

BELY SEYT:

Jae ij Vrouw, maer Krijn dunckt me gaet daer uyt.

VROU.

Waer heen toch, hoe nae maeckt hy hem t'soeck, dat arge kruyt?

BELY.

Neen, me Joncker dunckt me, dat hem ergens stuert.
Krijn, Krijn, Krijn.

KRIJN.

Jae ick gae hier by eens inde buert,
Om een hondt of twee te leenen, we sellen gaen jaghen.

BELY.

Past dat yet niet en lieght, me vrou selt meester vragen,
Jou rechte plompert.

JONCKER.

Je benne noch veel plompfer.
Matamme ben yi do, kum hie min herts lieve Jonfer.
Wen ich dijn saghe verheuget hem mijn geyst.

VROU.

Mijn lief, die mijn meer als waerde liefd bewijst,
Ick ben een slavinne om u te dienen geboren.

BELY.

Die niet doof is, wat moet die al hooren.

386 [Deze regel ontbreekt in A en B] D swijn — 387 B rechtschaffen | CD vetsalen — 389 ACD vom etwas — 396 B jyt — 397 ACD plomper | B Du bist noch veel plompfer — 399 B verheuget sich mijn — 400 C als naer waerde | D als nae waerde

Nou ist liefje, troosje, mijn hart, mijn moer,
En flus mochtet wel wesen Kats hoer.
Dat volcks liefd is altijdt niet langduerigh,
Den Baes verandert haest, en Vrou is soo wispeltuerich,
Datse niet schielijck mal sal worden, de besucte meer.
Kijck toch, dats seecker een groenicheyt van men Heer.
Wel, wel, van waer komt me Joncker toch dese vreught?
Diet weten mocht, 'kwed het me vrou niet en heught,
Dat mijn meester haer met soo veel getuels porden.
Wel wat sal hier wesen, zou dese man wel speuls worden?
Wel meester, as je lacht, soo lachen al je kleeren.

VROU.

Neen lief, terwijl dat sulcx is u begeeren,
En wil ick u niet tegenstaen, maer doet u sin en lust.

JONCKER.

Jo wen ich to huys come mijn Jonfer, dus hollet dijn rust,
To hans ben ich gaer melancolisch, on weten jo nie te doen,
Dan den droeven geyst etwes te recrieren int groen,
Derhalben werd ich mit dem Krijn om kurts wijl goen tyen
[ter jacht.

VROU.

Mijn lief, mijn dunckt je bent niet te wel bedacht,
Ick bidde wilt toch beter op u gesontheyt letten.

JONCKER.

Mijnder sielen, ja wy haben jo to hans nie wel te vretten,
Da om bin ich geresolfiert den haes een wenschen te temtieren.

VROU.

Wat noot wast mijn lief, wist je je selven wat te vieren;
Maer den yver en grooten lust, dieje hebt int jaghen,
Doetje noch nae kleeren noch nae gesontheyt vraghen,
Maerje siet niet an, je treet door dick door dun.
'kEn segh dit niet om dat ick u de lust wan gun,
Maer ick wenschten wel dat ghy't op naemt met gemack.

405 A lief | B liefde | C lieft — 419 A vom kurtwijl | CD van kurtwijl — 420 ACD niets — 421 ACD better — 422 A wy hats jo | B wy hatten jo to hans nie nie wel

KRIJN COMT UYT MET EENIGHE HONDEN, EN SEYT TEGHENS BELY:

Waer pestilensy Bely is ons ouwe Brack?

BELY.

Blijft wat staen, neen de honden selje wel vinnen.

JONCKER.

Herts liebe wybelijn, rustet dijn sinnen,
Ich ben Grevelinchousen van kints been aengewent das so
[to doen,
By dem Elementen mijn muttunt jo keyn exercition,
Den bludighen uurluch het jo mihr das wol gheliert.

KRIJN.

Tis te bijster, inde krijgh het hy sijn leven wel geviert,
Dat hy daer van roemt, neen seecker hy mach wel swyghen,
Een deel hasen gheloof ick is hy wel ghewent an 'tspit te
[ryghen,
Maer van sLandts vyanden reech hyer sijn leven niet ien.
Trouwen, dat comt aers by, want hy hetse sijn leven niet ghesien.
Een Edelman seytmen, wast tegen de krijgh op, as een os
[tegen de bijl,
Maer dese man houdt gaern een borstweeringh van een mijl,
Dan is hy immers wel schoot vry; hy seeckers en sijns
[ghelijcken,
'tBennen Krijghsluy int velt, die niet schielijck beswijcken,
Achter een haes, die vreesachtigh begint voor haer honden
[gebaer te loopen.

JONCKER.

Wo blijfst Krijn?

KRIJN.

Ic ben doende met de honden an mekaer te knopen.

JONCKER.

Nu dan Matamme, sijt man lustich, wy goen te gaer
Hen uyt to Jacht.

KRIJN.

De ouwe jagher dat was sijn vaer.

432 A ruskt | CD ruste — 434 ACD exercitions | B Elementen my mattiert jo — 435 ACD vurluch | B hat — 441 CD ien os

Hy zou wel een haes volgen, dat het hem sijn lamme gat
[maer toe liet.

BELY.

Niet waer, hy is soo radt als een vogeltjen dat koe hiet.
Wel wanneer raeckje noch voort, Godt segen ons voor dit beyen.

KRIJN.

Twee goe liefs, meysie, en kennen soo haest niet scheyen,
Hy pleech me vrou immers altijt een soentien voor haer
[loon te langhen.
Geen dingh met der haest, Bely, dan vloon te vangen.
Hoe nae machje de vrientschap niet lyen van meester en vrouw?
Ick denck datje mient dattet beter besteet was aen jou,
Of segme, hoe komtet, dat je ons dus voordt stuudt?
Is hier ergens een Pol, die vast nae de poordt guudt?

BELY.

O jae we souwen bancken, en setten de taefel met betielen dicht.

KRIJN.

Dat beurt altemet wel, soo haest mijn Joncker sijn hielen licht.

BELY.

Wis, ja we souwe bruyloft houwe, waer je maer uyt.

KRIJN.

Hoe nae sou jey Spuelnoot wesen, en me vrouw de Bruyt?

JONCKER BARENT COMT BY KRIJN, ALS SIJN VROU BINNEN GAET, EN SEYDT:

Ben je dan tenemael veerdich, Krijn?

KRIJN.

Hier nou mijn beesje,
Moeytges dan sitop ereys, her om, dat is een geesje.
Ighet me Joncker, hoe wille we't velt nu oock boenen!

JONCKER.

Ja Krijn, geswint kueft dijn voeten een paer nie schoenen,
Je selle lustich moeten loffen den Haes achter heer.

KRIJN.

Dats recht werck me Joncker dat ick begeer.

457 A dat ons — 459 B souwen pankoeken bancken — 462 BCD jy — 465 B By gort me Joncker | D Iget mee Joncker | C wille 't velt — 466 B geswint lueft dijn

K'weet niet waerom datje op 't jaeghen soo verbruydt stoft,
K'sel by get lopen of ick een bien om en duyt koft,
Ick doe toch niet no'or dan dat ick thuys sit en suf.

JONCKER.

'Tlet dat i luem benne, Krijn, en gans duf,
Moer i benne gaer lustich, wen i kueme inde locht.

KRIJN.

Ick ben te bijster gaeren alle daghen inde bocht.
Me Joncker, selle wė 'twest-eyndt uyt?

JONCKER.

Neyn, by noorden 'twoldt,
Doo wet ich dat den haes mit stigen hem ontholdt,
En habbet heurt van mijn olde bekende.
Der halben om mit geyn ydele henden
Wedder thous tho kuemen go ich do tho Jacht.

KRIJN.

Daer haes! je selt bedroghen wesen, soo ick acht,
Want het daer alte seer gheschrobt wort snachts vande boeren,
En by daegh bender de kodde-beyers, die der op loeren,
En tis in de klinge buytens tijts, we worden lichtelijck bekuert.

JONCKER.

Eynder van adel wie ich doe mit nieten verbuert,
Des en bekommere i dijn dae mit niet suns,
Ich goe dessen weege tou.

DEN JONCKER GAET BINNEN, KRIJN BLIJFT, ENDE SEYDT ALDUS:

'Truyckt hier al wat vuns,
Her achter jou reeckel, me nues is noch niet wel verstaelt,
Houdt toe je buers vrij, tlach is hier al betaelt.
Wat ien Heerschap heb ick, hy mach gien sont doen, hy
[is mal geboren,
Mit ien Ey hebjem gewonnen, en met ien Appel weer verlooren.
Hy selse daer soo drapen, had hy maer wat versch Zout,

469 CD jagen dus verbruyt — 470 CD been — 475 AB Krijn by noorden — 476 B stigen sich — 477 B Ich habbet — 478 A Der halben min mit | B halben meyne ich mit — 479 B kuemen do hen wol ich tho — 484 CD niet en — 487 B niet al verstaelt

Dat hyer achter op de steert leyde, en riep dan hout, hout,
Loopt niet wech, wacht wat, 'kselje komen slaen.
Al de Hasen, die we vangen, soü ick wel durven aen me
[vingers braen,
Met dese Hongden, Fobert, ja je bent me ien vrient,
Al dese Hongden hebben we hier en daer noch ghelient.
Tot onsent schiet soo veel niet over, dat we souwen
Een Hongt of twie tot de eele Jacht onderhouwen.
Nou ick mach dit ingaen, mogelijck of hy een Koe voor
[een Haes vangt.

DE DERDE UYTKOMST VANT TWEEDE DEEL

IS

TEEUWIS, JUFFROU, BELY, EN KEESJEN.

TEEUWIS ALLEEN ZIJNDE SEYT:

Dit Haachje is recht een Vastelavonts, en een Sinter Claes langt,
'kWeet niet hoeder van opsnappers sulcken gheswerm is,
'tIsser alle Sondage bruyloft, en voort alle de heele weeck duer
[Kermis.
Jonghe, blijfje daer an de after poort by de waeghen,
Ick sel vuer ant Jonckers Huys gaen vraghen,
Ofse terstont 'tHout willen komen helpen inde Schuer.

DE JUFFROU KIJCKT BOVEN UYT, DEN BOER TEEUWIS HAER SIENDE SEYT VOORT:

'Ke daer, ke daer de Juffer, ofse wel siet hoe ick na'er tuer,
kAcht neense, 'kselme houwen of ick niet merckte datse me sagh,
En praten soo wat drollichs, datmen beter doen als seggen mach.
Se mach toch wel hooren, daerom wil ick wat toe treen, as
[een man,
Se selt haer niet belgen, al loopter wat onger van Sint An,

501 D gheswarm — 506 ABC naer

De kleeren maken de man, diese het die trecktse an.
Die'm by gort by sulcken Juffer iens mocht verwarmen,
En hebbense een reys een gantsche winterse nacht in sijn armen,
'kHebber moet toe, se sou segghen de Boeren weten oock wat.
Wy sitten tot onsent daer in sulcken besuckten roock gat,
Soo datter mijn Wijf uytsiet als een beroockte Lieve Vrou.
Daerom staetse me niet an, maer me dunckt dat ick wel sou
Goet coop in sulcken stee Juffer crygen behaghen;
Mocht icker een korte wijl by haer zijn, 'kverteerde mijn
[Ros en wagen.

JUFFROU HAELT HAER HOOFT IN, ENDE ROEPT VAN BINNEN ALDUS:

Bely, gaet stracx heen, en laet den Huysman comen an.
'tSchijnt dat hy hier driecht te kloppen met schroomen an,
En wijst hem terstont hier boven op mijn Kamer.

TEEUWIS.

Moey, ten quam van sijn leven noyt bequamer,
Hoe avontuers raecktmen altemet met sijn naers inde ramme-
[lingh.
De Meyt dunckme maeckt daer binnen vry wat sammelingh.
Hoe vaertet, beste Kijnt, wil de deur niet open?

BELY BINNEN ZIJNDE SEYT:

Se klemt soo Teeuwis, je selter van buyten op moeten loopen,
Ick kense niet na me trecken.

TEEUWIS.

'tIs waer hangdeloose moer,
Sta ruym dan, hoorje, hou daer mee leytse op de vloer,
Hou daer dan; pestilency daer legh ick.

BELY.

Juyst so ic het stemde.

TEEUWIS.

Wel hey Meyt, ick docht dat de deur soo beseten klemde,
Dat ickse niet opgekregen sou hebben met den eersten stoot.

BELY.

Hebje je slechs gien sier ghedaen?

523 CD Mooy — 525 A versammelingh — 527 CD seltse — 529 BD daer me leytse

TEEUWIS.

Neen niet een dingh, 'kheb gien noot.
Knap as ien Meyt, waer is sober Staetjen,
Krijn wil ick segghen, dat arghe maetjen?
Hy most na achteren, daer staet me Waghen voor de poort
[te lossen.
Wordje stekelich Meyt, kom an, willewe een reys bossen,
Lustich wie de harste kop het, jy of ick, om een vaen?

BELY.

Nou je Wagen sel wel leech worden, laetje mallen maer staen,
En gaet boven by me Vrou, se selje betalen.

TEEUWIS.

Dat ghelt sel ick op ien aer tijdt wel iens komen halen,
Secht huer gendach meysje, en me Joncker mee.

BELY.

Me vrou is allien thuys, me Joncker is niet in stee,
Hy is mit Krijn flus eteghen op de Jacht.
Dus gaet by me vrou, die je allien sit en verwacht.
Seecker gaet by haer Teeuwis, se hedje noodich ghebreck.

TEEUWIS.

Dat ken ick wel deyncken, hoe na schort haer een geck,
En dat ick die wesen sou? 'ken durf niet waeraftichgens.

BELY.

Se selje niet byten, wat binje voor ien mens?
Se sel quaet wesen komje niet, hoe staeje dus houten?

TEEUWIS.

Liever as datse kyven sou, wil ick me noch wat verstouten,
En gaen byer, maer ick bin lijckewel al wat beschaemt.

BELY.

Dat dencke ick wel, je bint voor ien beschaemt gasgen vernaemt.
Nou as ien man naer bovenen, me Vrou mocht dencken
[wat hier te warren was.

TEEUWIS.

Wat, ic sie ooc liever een Vrou int Hemt, as ien Ruyter
[int Harrenas.

534 A sober Taetjen — 538 B hartste — 548 AB waeraftich gens —
554 A te schorse was | CD te sarren was — 555 AB Harnas

DEN BOER TEEUWIS GAET MET BELY BINNEN.

KEESJEN KOMT EN SEYT:

Wel waer mach me Vaer toch blyven?
Hy weet wel dat die Peerden hier staen en verstyven.
Hy sou de Poort open laten doen, en daer kijckt niemant om,
Hey segh! benje doof alle gaer, of benje stom?
Of wilje niet spreken, hoe hebbewet in een kaer?

BELY KOMT UYT, EN SEYT:

Soo d'ouwe songhen, soo pepen de jonghen, de Soon is
[as de vaer.
Wel Keesje, binje al everechs op estaen, wel wat ist?

KEESJEN.

Wat souwer aers wesen, ick docht datje dat wel wist?
Onse Paerden staen daer en verkluemen after an de poort,
En wat ick klop, daer is niemant dieme hoort.
Mijn Vaer weeter of seecker, hy is niet meer as ien Kint,
Hy sou de deur open doen seyd hy, en hy gaet drayen
[an de wint,
Neen seecker, hy beschickt sijn dinghen niet qualijck.

BELY.

Wel Keesje, je Vaer is hier.

KEESJEN.

Dat is seecker gaelijck.
Waerom laet hy dan de Poort niet open doen, is hy mal?
Hy weet wel de Paerden daer staen krimpen, se moeten op stal,
En wanneer sellewe los raken, wy bennen daer mit ien wagen
[houts.

BELY.

Ja dat is wat nieus.

KEESJEN.

'tIs waer moer, kacken is wat outs.
Jy souter noch wel om lacchen, wat mienje dattet me niet
verdriet?
Ick ga wel weer draeyen heen, wilje de Poort op doen of niet?
De wech en is niet op edolven, dat is noch ien lock.

559 A Hy segt | B Hy segh | C Hy segk | D Hy segh'k — 561 A is ons de — 562 B averechs | CD aeverechs — 564 D daer verkleumen

BELY.

Hoe kan Keesje kyven, 'ksel de deur op gaen trecken mit ien rock.
Brengt je Wagen op de plaets, en stalt je Paerden.
Wel Keesje, wist ick dat jy soo baerden,
Oftje niet naje sin was? je bint ien gasje.

KEESJEN.

Ja moer as ick begin, ick bin al ien hart quasje,
'kSouwer niet vuel na vraghen, of ickje; ja maet.

BELY.

Dese Lecker, me dunckt dat hy sen Vaer altemet nagaet.
Je selt ien duegniet worden, hebje ien aertjen van je Vaertjen.
Dat ickje Moer waer, ick streeckje de Broeck af,
Daer worden de qua Leckers gheschickt en kloeck af,
'kSouje op ien aer kam setten, jou olijcke Lecker.

KEESJEN.

Jaje, ick bin de Gard al ontwassen, seyt me Vaer.

BELY.

Je Vaer is gecker
As malle Pier, seyt hy dat, dat is seecker moey.

KEESJEN.

Ja hy seytet, en 'tis waer, oock jy bint maer ien malle doey,
Ick bin al te out wat op me gat te kryghen, seyt me Moer.

BELY.

God gheef malle Anne, en je Vaer Teeuwis de Boer
Een goet Jaer, seggese dat; ick sou dencken dat het jock waren.

KEESJEN.

Wiljet iens besoecken, com latewe iens plockharen.

BELY.

Jy plockharen, flus lap ickje op je gat songer segghen.

KEESJEN.

Ja je maet, ick ken onse groote dicke Neel wel onger legghen,
Se is wel soo sterck as jy mit je twien.

BELY.

Lecker ick strijckje de Broeck of, alwaerje met je drien,

580 B Alstje niet — 583 B al met nagaet — 588 CD ontwossen — 593 CD dat jock

Maer 'tis me niet te pyne waert, dat ickje soo vuel acht.
Com as ien man na afteren toe, en lost alje best je vracht,
Je Vaer sel strack comen, en ick volchje haest.

KEESJE GAET BINNÉN, DE VROU KOMT UYT, EN SEYT:

Wie is daer beneen, die daer soo staet en raest?
Ben jy daer Bely? wacht wat, 'kselje wat komen segghen,
Waer benje Bely?

BELY.

Hier.

VROU.

Laet terstont alle dingh legghen,
En gaet in de Ros-Kam, en seght Jan Soetelaer,
Dat ick twie Paerden te koop heb, ende segt dat den
[Hoetelaer
Sijn Beurs mee brengt, en die al wat welghestelt.
Ick wil s'em wel goet coop geven, dan aers niet as voor
[geriet gelt.
Segt hem, dat hy terstonts comt, eerje Joncker comt vande
[Jacht,
Daerom seght hem, dat hy niet toeft noch wacht.
Hooriet wel as een meyt, treet lustich over je kooten.

BELY.

Wel vrouw. Hetse de Boer alree voor sijn paerden ghesnooten?

VROU.

Maerje most toe sien, datje teghens Keesie of een aer
Je mongt van toe houdt, want soo 't ymant werde ghewaer,
Soo waer ick de buyt quijt, en 'tgelt heb ick wel van doen.
Dus besteltet wel, ick selje ien nieu hembt geven en je huer
[vergoen
Met een paers schorteldoeck, dus loopt al je best.
'kSel den boer noch terwijl gaen nemen met vier blaetgiens
[uyt de nest,
Dus loopt ras me meysken, eer dat het wordt te laet.

DE VROU GAET BINNEN, BELY BLIJFT, ENDE SEYT:

Ick selme haesten Vrou, en dat om mijn eygen baet,

599 CD niet de — 602 AB daer binnen — 606 ACD segt den — 609 B terstont

Een nieu hembt met een paers schorteldoeck, dats dat ick
[behoef,
'kSegh altemet: Teeuwis, Teeuwis, wat binje een boef,
Maer wou je soo altemet comen en doenme wat profijt,
Dan zou ickje voor een fijn man houwen over al en altijdt.
Dan eer ick heen gae, mach ick Keesien gaen helpen voort,
Dieme vast verwacht after aen de poort,
'kMach hem seggen dat hy sijn paerden tot ongsent vry stalt,
En sijn hout voor de Schuur neer werpt, soo't hem wel ghevalt.
Als ick vlus t'huys kom, sel ick het met Krijn onse knecht
Wel schicken daer 'twesen moet. Of Jan Soetelaer noch woont
[daer hy plecht?
'kSelt altijt eerst inde kroegh vragen, daer hy hem int gemeen
[sochtens vertoont,
So hy daer niet is, sellense wel seggen waer dat hy dan woont.

P A U S E.

DE EERSTE UYTKOMST VANT DERDE DEEL

IS

JAN SOETELAER, GHECLEET ALS EEN STALKNECHT, MET OPGHESTROOPTE ARMEN, EN EEN EMMER MET WATER, COMT EN SINGT ALS VOLGHT:

Och hadden wy Vastelavent, wy gavent,
Comt Valentijn, brenght ons de wijn,
Dus kryghen wy Paeschavondt.
Dit stof vande paerden gaet een mensch soo sitten inde keel,
Brochtmen nu yemant een half bier, al waerter een heel,
Hy zoume onghelijck meer vrientschap doen, dan of hy me wat
[smeet.
Ick win men kost wel suyrlijck, alle daegh ben ick dus besweet,

629 CD kom, ick het — Na 632 A opghestroopt | CD water, en singt — 639 B bin

Dan 'tbest datter van is, 'tis een werck dat ick gaern doe,
Wat dat ick sat wordt, de roskam word ick niet moe,
En 'tbennen oock maer een deel uylen, die die niet hanteren.
'tIs een oeffeningh gheacht by Princen en by Heeren,
En in alle groote Meesters hooven spantse de kroon.
Schand moetenser doch van hebben en hoon,
Die de macht hebben, en de edele roskam niet beminnen.
Wat! Ick wort altemets schier uyt mijn sinnen,
Als ick het sie, datse hier soo weynich wort gheacht,
En dat noch van rijcke-luy, persoonen van macht.
By get, had ick haer goet, ick waer een aer geest.
Wech met dat volck, sy quamen haer leven op gheen levendigh [beest.
Een paert ist immers altemael, waer me soumen sijn lust aers [blussen?
En die dat niet looft, is niet waert dat hy een paerdt zou voor [sijn aers cussen,
Want hy de nobliteyt niet weet van dat princelijck dier.
Boven al andere arbeyts beesten is dit alleen moedigh en fier,
En 'tverhoeveerdight hem, alst comt by sijns ghelijck,
Het bruyst, het kneust, en kneet de aerde tot stof en slijck.
De moedicheyt wort recht by een goedt paerdt vergeleecken.
Daerom mocht ick, ick zou by gantsch eleweecken,
Altemets wel plockhairen teghens die die de roskam haten.
Maer wat wil icker teghens een deel volck af praten,
Die liever in een schuytjen varen, om sonder acxijs haer gat vol [te poyen?
Ick mach liever swyghen, dats recht roosen voor varckens [stroyen,
Dan tis voor de noble baasen, die hier mogelijck staen onder [den hoop,
Die een paerdt uyter vuyst beslaen connen, maer niet ter loop.
Dat zou een kunsjen wesen, daer ick wel een duyt aen wou [versien.
Oeffeningh van't lichaem is dat al de Medecijns ghebien:

645 A moetense doch | B moetenser oock van | CD moetense van — 655 C beesien | D beesjens — 664 B Dat is voor — 667 B Medicijns

En wat oeffening isser dan heerlijcker, eerlijcker, en bequamer
[als desen?
Mynen t'halven ick weet niet, dan 'tzou konnen wesen,
Dat de Jacht te ghelijcken was by desen in eer,
Dan selden, laet ick vry segghen nimmermeer,
Ken die heerlijck ghenoech gebruyckt worden sonder paert,
Daerom is de onse dan boven alle andere prysens waert.
En soo is een paerd door toeval oock des gesontheyts eerste
[goedt,
En laet ons sien, wat het ons noch al meerder doet.
Door sijn eyghen statuer en aengebooren schijn
Soo bevintmen seecker dat het een vyant is van veel fenijn.
Want sijn mest inghenomen in tyde van noodt,
Heb ick hooren segghen, dat het pestich fenijn inde menschen
[doot,
Door dien dat het de zweet gaten soo dapper ontsluyt,
Dat het daer de viericheyt doet loopen uyt.
'tSelfde doet sijn sweet, sijn mest, als sijn poort gaet ontluycken:
Somma die siec was, die worde gesont, mocht hy een paert
[gedurich ruycken.

JAN SOETELAER BLIJFT SITTEN WASSEN SIJN ROSKAMMEN,
BELY COMT, EN SEYT:

Hier ontrent moet het wesen, en siet ginder wel te pas
Een Stalknecht, of soo een Kabouter, dieme wel ras
Sel wysen waer hy woont. God geefje gen dagh.

JAN SOETELAER.

Die geefterje elf.

BELY.

Waer woont Jan Soetelaer hier?

JAN SOETELAER.

Ick ben de man self.
Wel wat wilje me seggen, soete bolle meysjen?

BELY.

Maer mijn Vrou van Grevelinckhuysen zouje wel een reysjen,
Quaemtje gelegen, van stongden aen willen spreecken.

668 B eerlijcker, heerlijcker — 682 A sijn mert — 683 BCD een paerdevijg ruycken

JAN SOETELAER.

'kSelmen metter haest inde klieren gaen steecken,
En volgheje datelijc, maer weetje oock watter is?

BELY.

Jae'ck, se het een paer paerden te koop, maer ghelt byde visch.
Weetje daer raet om, je raeckter goet coop an.

JAN SOETELAER.

Ja'k seer wel, maer waer is Grevelinghousen me Joncker,
haer man?

BELY.

Die is ter Jacht, daerom komt terwijl hy uyt is,
Want dit voorseecker voor u een grooten buyt is.
Se het noodigh ghelt van doen, en an de paerden comtse
[hobolligh;
Me Joncker weet niet datse se het.

JAN SOETELAER.

Wel dat is drolligh.
Maer meysjen, ick en denck immers niet datje met me geckt?

BELY.

Neen ick seecker; daerom volght my met de Beurs wel
[gespeckt.
Hondert guldens is soo goet niet, als je dach huyr van daegh.

JAN SOETELAER.

Om wat te winnen ben ick wel soo graegh
Als yemant inde werelt, betrout me dat vry.

BELY.

Maer sooje met me vrou koop maeckt, soo denckt om my,
Daer most een drinckpenningh off, ick selje helpen dinghen.

JAN SOETELAER.

Dat beloof ickje aen mijn handt, en in sonderlinghen,
Sooje me ien vrientschap wilt doen, hoor hier, luyster.

BELY.

Kijck Mallert iens. soeckje dat, kom t'avont by duyster,
Dan sellewe sien hoe dat dat wil vallen.

692 A volghegeje — 694 ABCD aen [verg. vss. 714, 715, 949, 950, 1053, 1054, 1215, 1216, 1401, 1402, 1495, 1496] — 695 CD Grevelingh onsen me Joncker — 709 B komt

JAN SOETELAER.

Dat neem ick an, moghelijck off wijt dan soo veer kallen
Dat ick, hoort.

BELY.

Neen neen, ick ken wel dencken watje mient.

JAN SOETELAER.

Nou welan meysjen, 'kselje by komen, en hetje vrou noch
[wat datme dient,
Dat setje al me aen een kant, want alle dingh staetme an,
Byname jou bolle backisje, o meysjen hadje my tot een man,
Wy zouwen so wel by mekaer schicken, jen zoutet jou leven
[niet loven.

BELY.

'tIs te wongder met jou, wel hoe kenje je toch soo hoven?
Wastje te deghen schoon, wel je bent te bijster net.

JAN SOETELAER.

Wat duncktie? tyje nou niet wel goedt koop by my te bedt?

BELY.

Neen vryer, Je bentme noch al te begrobbelt, en te vuyl,
Hier tusschen ye neus, inde hoecken vanie oogen, after u
[oor, Jandruyl.
Lustigh dan lobbert noch al wat.

JAN SOETELAER.

'tSelt hem soo wel doen.
Kom hier nou een reys you dingh, en geeftme een soen.

BELY.

Hier op straet? soo vaer, dat het al de buert siet,
Neen borght my dat nou, nou dat int vat is, dat suert niet.
Maer alle jocken laavaeren, ye hebt daer noch sulcken swarte
[stee,
Laat ickie die off wassen, en gaet dan voorder mee.
Nou bock wat, wel dat sit wel te deghen vast,
Wel ten wilder niet off, hoe datmeje oock wast.
'kLoof niet of dat is hiel out suyvel.

717 AB soo houwen — 721 A ye muts, inde

BELY HEEFT JAN SOETELAER SWART GHEMAECKT, EN TREET VAN HEM, EN SEYT:

Laet kijcken, rechtevoort lijckie wel de baarlijcke duyvel.

JAN SOETELAER.

Wel wat pestelency hebie my eleert?

BELY.

Maer ick heb ie kinnebacken met schoon swartsel gesmeert.
Adieu, en laetie mier van vrijsters dienen, onbedachte Jan.

JAN SOETELAER.

'tIs wel meysie, tis een arme Schout, die sijn boete niet [verwaren kan.

DE TWEEDE UYTCOMST VANT DERDE DEEL

IS

JOFFROU EN TEEUWIS.

JOFFROU SEYT EERST ALS VOLGHT:

Ksal iens uytkijcken, offer oock yemant ontrent is,
Want hoe dat onse saeck minder luy bekent is,
Hoe beter; 'ken sie niemant omheynt noch om veer,
Daerom uyt, nou rasch Teeuwis, terwijl me Heer
Noch buyten is, en maeckie terstont hier uyt de straet,
Op dat het mijn Man niet merckt, want dat hy niet weet, dat [hem niet schaet.

TEEUWIS.

Yget Juffer, mocht ickme noch een lutje vermaecken.

VROU.

Neen 'tis nou te laet, comt metie kromhout vaecke.

742 B Byget

Adieu Teeuwis, ick sluyt de deur, ick bidje gaet toch voort,
Op dat niemant van ons vryery int minste siet of hoort.

TEEUWIS.

Nou moet ick vande Camer gaen, ick mach me wel beclaghen,
Ick segh dat d'ien als d'ander is, mijn rouwt me ros, me waghen.

VROU.

Nou Teeuwis, en blijft daer niet staen, ick raeje voort best,
Want soo me Joncker de Voghel hier betraepte op het nest,
Soo wast verkerft, en ick wist ons alle bey gien raet.

TEEUWIS.

G'adieu dan, gadieu Juffer. de Nicker, ick denck het te laet,
Nou mach ickme t'huys laten dragen van me Apostels paerden.
'tMoet wesen dat de Jonghe veultijts nae de oude aerden.
'kHebme vaer wel hooren seggen, datme Bestevaer hem an drie
[vrouwen
Teffens verlooft had, en elck wod hem voor aer trouwen,
Om datse wisten wat hy in sijn lever had, dat ickye segh is waer,
Wantse waren alle drie ghelijck by hem swaer.
En voor mijn vaers deur, dat heb ick selver ghesien,
Worde altemet een Kint te vondeling geleyt, hy knooptent an
[sijn bien.
En nou ick speul Wel-gevolght, ic schiet noch de Papegay,
En ben noch al veer koningh van haer allebey.
Dan ick hebme gat wel gheschraept, neen ick kent overlegghen,
Me mach oock by me soolen wel segghen,
Out mal, dat het altijdt gheen stal.
Ist nou niet moy? vlus wast mijn, en nou ist heur waghen.
Dat ghenoeght mach ick wel verby de Schouts deur draghen.
Al heb ic het ghesnoept, ic hebt altijdt niet ghestoolen,
En evewel soo ick het niet en hou verholen,
Zou ick noch in grooten last comen by de Schout;
Hoewel dat het me wagen cost, me paerden en me hout,
Nochtans zou hy het kalf willen lubben onger de moer.
Pestilensy wist hijt, 'tzou wesen: Schaf op you Boer,

744 B deur, bidje — 747 ACD Ick sey — 749 C betrapte | D betrapt — 751 CD godieu Juffer — 759 CD knoptent — 761 A al veel — 764 A dar het — 766 C ghenoehie | D ghenoeghje

En van me Anne zout me worden alle uren verweten.
Ick hebt verkerft by get, ick heb in de Schuer ghescheten,
En nochtans wat raet, hoe sal ick dit Varcken best wassen?
'kWeet by get niet hoe 'khier best mouwen an sel lassen.
Hoe ben ick oock int fomfelgadt, hoe wil Anne rasen!
Hetse oock gien reen? Paerden quijt, Waghen quijt, by gat jase.
Alsmen recht sal kallen, ick ben oock nu altemael Schipper te
[voet.
Dat besuckte vrou volck, die Nicker loof ick dat het doet,
Dat me soo beseten sot is, wat, wat, dit is te grof.
Kon ick beget, ick beet me selven de Keel of.
'tIs hier Lenten, en die Ploech moet int Velt,
En ick heb naulijcx Peerden, noch gheen overschot van ghelt
Om voort eersten weer te koopen, dus bin ick het kijnt,
En al lijckewel sel de Ploech niet voort gaen van de wijnt.
Daerom ick maeck het hoe 'khet maeck, ick moet een gat vyne
Om mijn blauwe Anne te payen, laet sien 'tmoet wat schyne.
Dat ick seyde dat mijn Peerden doot waren, sout wel schicken?
Neent pestelency, se sou me vraghen: waer benne dan de sticken?
En die loopender heen, dat ick my wel mach beklaghen
Dan se passen de Juffer al eveliens, als 'tvijfde Wiel de Waghen.
Sou seme mit bangh kyken, schat ick, niet wel weer gheven?
Een Kous, me Joncker, loof ic, moet op sulcke dofgies as
[een Heer leven.
'tWas aers onmogelijck hoe set daer souwe kennen grutten
[in huys,
Wangt ick hoor se benne daer soo beroyt as ien luys,
En al lykewel sietmen, lykent noch wel Mensuers.
Dan se hebbent soo goet te doen, op een are man sijn beurs.
Zint her thuys hoorns, op straet denckense is haer een kroon.
Maer dat overslagen, ick bin rechtevoort wel dapper schoon,
'kMach van een aer wel swyghen, terwijl en soo langh
Ick hier selver sta en prijck met het luyer an me wangh.
Pestilency, hoe wil me Gerrit, qua Neel, en al die quae ruy,

777 C int fomfel gedt | D in 't fomsel get — 779 B ben nu oock — 781 B te veel grof — 785 CD eersten are te — 794 CD lof ick — 797 B Monseurs — 799 A Zent — 803 B me Griet, lange Neel

Nou neme te ribsacken, komt dit stuck onger de luy.
Gorter lyden Corneles Jan, doe'ck lest met die goelijcke
[brock peep,
Gingh daer raempieren, en soo leelijcken, an de klock reep,
Soo't die verneemt, hy selt gien Varckens seggen, soom
[menschen moeten.
En mick ereys hoe louter dat Crijn Teeuwis me dit sel
[begroeten,
Om dat ick men mongt lestent van hem soo dapper roerden.
En Claes blaesop sel ooc seggen: heuchtet je wel hoeje de
[vlag voerden
Van Jan Neef de mos? 'khad niet iens op die sot egist;
Als die hoort dat Teeuwis het buyten de pot epist,
Die selt verseecker verklicken, en soot die Baljou hoort,
Soo raeck ick by me soolen wel goet koop op de Poort,
En wort daer vergeeten te water en te broot, dat hy me
[sou doen bereyen,
En krijgh dan ten lesten noch twie of, twie an, van Delft
[te Leyen,
En dat sou me op me Ribben an komen, neen dat mallen moet of.
Maer ien troost heb ick, dat is Godt lof,
Dat me Jonckers Wijf niet vry sou gaen, wortet mijn buert,
En sucke eerlijcke luy worden daer op soo licht niet bekeurt.
En soo't lijckwel op mijn regent, selt op Juffrou druypen,
Daerom sou ick tusschen de druppelen wel duer sluypen.
Maer daer me heb ick noch niet evenwel dat ick begheer,
Wangt me Waghen en me Peerden heb ick dan noch niet weer
En die binne seecker mier weert as hongdert gulden.
Daerom of ickt Heerschap mit ien dubbelde Lijsbet de ooghen
[vulde,
En dat ick hem seyde hoe soo ien man was ghevaren,
Moghelijck of hy me dese saeck selve wel sou klaren.

804 CD nemen — 805 A die godlijcke dreck piep | CD Cornelessen Jan doe'k lest met die braeck peep — 806 A leelijcken om de klock riep | B Hoe leyd hy of? dit hanght hy nou pas mee an de klock-reep | CD Hingh daer raeuwe pieren eer soo leelijck aen die klock reep — 808 ACD micke reys | B mee — 810 B blaes-pap — 824 B Paerden — 826 CD de handen

Wangt hy sou deyncken, al is dit wel ien rijcke Boer,
Joncker van Grevelinckhuysens Wijf is weer ien Hoer,
En Jonckers Tas het gien gelt, maer sijn schie het stael in,
Daerom sout wesen: deckt toe de pot, daer is Ael in,
Wangt de Juffer is van goen huyse en van groote maghen.
Hy sou deyncken, ick strijck 'tghelt, en help de Boer an sijn [Wagen.
Dus of ick by hem gingh, en van veers wat af begon te kallen,
'kSou wel haest hooren, oft sou willen vallen.
Hy woont noch int Westeynt, schat ic, maer 'tis sulcken gragen [gast,
Laet ick me liever wat bedeyncken, eer ick me selven belast,
Want hy kent Teeuwis wel, en hy weet dat hy moytjens is [bestoven,
Hy soume ien knoy gheven, maer huylende Hoeren, ende [lacchende Schouten salmen niet loven.
Daerom wil ick ierst tot Miester Bartelt gaen, mijn ouwe Avocaet,
En soo 'k hem niet thuys en vin, geef ic sijn Wijf voort me ien [praet,
En daer teughen, schat ick, comt hy wel te pas van de Rol.
Maer holla, men Beurs is rechtevoort al vry wat hol,
Laet sien of ick wel consultatie ghelt ken uyt rien,
Drie groot, mit ien duyt, 'kmach hem drie groot mit ien duyt [bien.
'tIs seecker ghelt enoch, voor ien woort of twie te seggen,
Maer hy sel me wel raen, over wat boech dat ick het sel legghen.

MEESTER BARTELT EEN ADVOCAET COMT UYT,
TEEUWIS HEM SIENDE SEYT VOORT:

Ke daer gants bloet! ist al elf? daer comt hy al ree.

MEESTER BARTELT.

Ist met welsprekentheyt te doen, *quis eloquentior me?*
'kSel de Raets Heeren gaen paeyen mit ien fabel flus,
En me perty *est nisi pauper diabolus*,
Infacundus bestia, een onbegracijt bloet,

837 CD in Westeynt — 839 CD dat moytiens — 840 BCD knoey — 850 A *eloquencij* mee | B *eloquencior* mee | CD *eloquenci orme* — 853 A *Infamindus* | B *Infamis*

Diet toch niet anvalt, wat dat hy oock doet.
Sed ego, die al 'tghelt van de pleyt-sack in de lae duw,
Exelleer in wetenschap, tot in *superlativo gradu.*
'tPunt van de saeck *ipse non intelligit*, en dat ist alderbest,
Daer dreyt het proces op, *hoc opus*, *hic labor est.*
Bey, men sel nu Bartelt flus sien staen *in cervello*,
En daer schietme noch al wat in de sin, toef, toef, bello!
Quia notatu dignum est, sal ick het *in margine* noteren,
Est subtilissima questio, en raeck oft de Heeren
Selver sellen kennen vatten, kloeck by gort, ja *me deus amat*,
Necesse est, dat ick dien bloet eens beschaem wat.
En van de loeyen weet hy pas soo veel, as 'tKalf vande hoo mis,
Die hem teghen Miester Jan, die toch soo bloo is,
Lestent soo ombeschaemdelijck verhief,
Nam aere sibi comparavit unum brief.
'kHebt verslach al wech, 'kselt hem voor de volle banck
[verwyten,
En we hebben sucke Doctoren al mier, of set niet luyt en
[kryten.
'tIs nou al *accipiamus pecuniam*,
Mittamus asinum in patriam.
Benne dan de luy niet wel bewaert mit soo ien leur?
Verum ut dicam, nerghens na soo wel as mit ien goet
[Procureur,
Die ien goet costumier is, en het de Wetten op sen duym.
Wech, wech met sulcken titel docter, die vande rest weet
[niet ien kruym.

854 CD aenvalt — 855 AB *de la du* — 858 A *hoc opes*, *hoc* | B *hoc opes*, *hic* | CD *hic opes*, *hic* — 860 CD noch wat — 861 A *notatum* | AB het in de mergene — 862 A *subilissima* | B *subilissimo* | CD *sublissima* — 863 A sellen kommen wen kloeck by gort, ja *medeus amoer* | B sellen vatten kennen kloeck by gort, ja *medeus amat* | CD selmen konnen vaeten, kloeck by gort, ja *ita me deus amat* — 864 A beschaem, u Boer — [865, 866, 867 staan in ABCD in de volgorde 866, 867, 865] — 865 A vande vree mis — 866 AB Dien teghen | B Meester | A bloos is — 868 A Van die *sibi comparan* & *unem* brief | B *Sed ipse sibi* | CD *comperavit* — 871 ABCD *accipamus* — 873 B een — 874 AB *verum verdicam* — 876 A titec dochter | B *titulo* dochter

TEEUWIS.

God schen de gec, wel wat noch al mier?

MEESTER BARTELT.

Causidicus primarius ego.
Dat Meester Harmanus by my te ghelijcken is *hoc nego*,
Et negare est prima Regula Juris.

TEEUWIS.

Offer voor dese man dan niet ien Dolhuysgen te huer is?
Wat mach hy al prebelen, denck ick, Latijn of Francoys,
Of beleest hy de Nicker? hy praet niet veul roys.
Nou versta ick hem, nou versta ick hem niet,
Maer na sijn facxie lijckt, het hijt wel dapper briet.
'kMerck altijt soo veul wel, dat hy sen selven prijst.

MEESTER BARTELT.

Een die wat weet, prijs ick, dat hijt mit de daet bewijst.
Dits ien verwart Kluwen, 'ksel te Hoof gaen, en ontwarrent.

TEEUWIS.

Beter datje stijf blaest, dan datje je mongt barrent,
Meester Bartelt.

MEESTER BARTELT.

Ha grovaert!

TEEUWIS.

Wel waerom,
Miester Bartelt?

MEESTER BARTELT.

Habe respectum personarum.

TEEUWIS.

Heer Bartelt, hey, Joncker Bartelt dan, wel hey, schat ick.

MEESTER BARTELT.

Joncker Bartelt, weet Teeuwis soo veel? dat woort dat vat ick.
Wel wat begeerdy, *quid mihi*, 'kwil seggen wat sydy me lastich.

TEEUWIS.

Deuse mensch, dunckt me, is al wat quastich.
Heerschap, Heerschap, hy hy iens, Heerschap maer ien woort.

MEESTER BARTELT.

Wat wilje segghen? scheyter of, ick moet voort.

877 A *Cumjudici primerij ego* — 884 A biet | CD lijckt het, het hijt — 885 CD 'kMerckt — 893 A *quid nisi* | B *quid petis*

TEEUWIS.

Sou ickje wel ien reys moghen spreken, Heer Advocaet?

MEESTER BARTELT.

Rechtevoort niet, het is teghenwoordich te laet.
Toch hebje wat te segghen, dat segt int kort.

TEEUWIS.

Maer jy Heerschap, verstaje wel?

MEESTER BARTELT.

Ja ja een fort.
Ist hier al van 'tmal, 'kheb wat aers te doen as hier te staen
[lellen,
Wat hier ghequelt te worden mit ien diel droncke vellen.
Gaet legghen slapen as ien man, je bent beschoncken.

TEEUWIS.

Neen ick waeraftich Meester Bartelt, ick ben niet droncken.
Ey hoort, ick bidje om gootselen hoort.

MEESTER BARTELT.

Scheyter dan of,
Of kenjet niet uyt kroppen, door overvloet van stof?

TEEUWIS.

Maer me Joncker van Grevelinckhuysen wil ick segghen.

MEESTER BARTELT.

Wats hier te wil ick segghen, 'kmach nou daer niet meer
[over legghen.
'kMoet na de Rol.

TEEUWIS.

Monsuer Advocaet!

MEESTER BARTELT.

Wel hoe staje dus?

TEEUWIS.

Ey, ey, een woortjen, maer ginder, verstajeme wel.

MEESTER BARTELT.

Adieu tot flus.

TEEUWIS.

Ick selje seggen, me Joncker van Grevelinckhuysen, die
[goe Heer.

908 B 't mach

MEESTER BARTELT.

Is hy je wat schuldich, schelt hem quijt, en borcht hem
[niet meer.
'tIs ien kalen Voghel, daer is gien plocken an.
Comt flus tot mynent.

TEEUWIS.

Soo deur? soo haelje de pocken dan.
Wat, God seghen de Liefsten, is de Kar allien aen jou gat
[gebongen?
Daer benne mier Advocaten, rechtevoort bender wel soo veel
[Jongen,
Die oock wel weten waer Oost leyt; hoe wilje soo grof gaen?
Neen vrient, Spieringh doet de Kabbeliau wel of slaen.
Je binter allien niet, verstaje dat wel vaer?
Om de waerheyt te segghen, ick acht dat de een soo veu
[weet as de aer.
'tIs maer die vant krackelen den meesten hoop het,
En vant warrighe volck den meesten loop het,
Dat is dan de beste man; en wat verstaender de Luy of?
Wat ick hebber, ick had daer by gat na qualijck ghesproocken[1].
Waer ick soo niet ien lutgien aen hem verbonghen,
Hy soumen hier soo niet laten staen as ien Jonghen.
Ick souje gaen draeyen terstont na Miester Joost,
Dats alsulcken goen man, die de bedruckten altijt troost,
En gheefter ten minsten goe moet voor haer ghelt.
Maer me dunckt ick heb de Klock daer al thien ghetelt.
'kMach de Vent nu voort wachten, en hooren wat raet hy
[me gheeft.
Maer al lijckewel ick heb dus langh al me eleeft,
En ick heb van me dommelijcke daghen de Rol noch niet
[ghesien.
Ofmer wel gaen moet? ja denck ik. wat kennese meer as me
[verbien?

915 ACD aen je — 918 AB Men vrient — 919 CD binder

[1]) Aldus in ABCD. Het rijm wijst aan dat in dezen regel of in den vorigen iets moet veranderd worden.

En mach icker in, soo sal ick hem daer, tot dat hy gedaen
[heeft, wachten.
Dit is de deur, ist niet? jaet, sou ick wel achten.
'kSelder by gord in treen, hou daer dan dat is ghodwouts,
Se sellen dencken: wat Boer komt daer, mit ien eynt Houts.
Se sellen om me lachen, maer wats dat? de Boeren dragen
[toch altijt ien kruys,
'kSegh, isser niemant in? gendach, gendach allegaer, gen-
[dach int Huys.

PAUSE.

DE EERSTE UYTKOMST VANT VIERDE DEEL

IS

TEEUWIS, EN MEESTER BARTELT.

TEEUWIS COMT, EN SEYT ALDUS:

Is dat de Rol? 'tmach de Nicker met sijn Moer!
God seghen ons, wat hebben de kakelaers daer al remoer.
Is dat ien Huys, daermen ter neer leyt de luy haer verscheel?
Overschouwer, me dunckt daer begint eerst het krackeel.
Benedistus, ick sou dat in me hooft niet mogen verdraghen.
Tis daer maer: Jae, neen; ick segt, ic ontkent. 'kheb me leve
[daghen
Sulcken ghetier, tis wonder hoe dat het de Heere lyen.
Ken ick het verby, ick sal dat volck wel myen,
En die allijckwel een goedt Avocaet vint, dats een geluckich
[man,
Maer dieder geen van doen en het, isser noch veel beter an.
Gants krachten, hoe gaettet daer hoogh en laegh.
Tis niet vreemt, al schiender veel dootslaghen inden Haegh,

939 ABCD wats dan | B altijds het — 940 A 'kSeck | C 'dSeck | D d'Seck — Na 940 ABCD vant derde — 951 B Gantsch kracht! hoe

Daer loopter so veel met het rapier op sy, die vinnen altijt
[haer luy,
En die met de swarte Tabbaerden die hebben noch al een
[quaer buy,
Se spreecken balcken aen sticken, en dat alsoo droogh,
Ic docht altemet, daerme raeckter een met de pisser om hoogh,
Soo asse daer tegen mekaer legghen en hassebassen.
Die mijn soo toesprack, daer zou voorseecker een opsteecker
[op passen.
Daerom was ic van M. Bartelts wegen altemet alliens bangh,
Want die me half so veel toeseyde, creegh voorseker een
[jaepgen in sijn wang,
Of een snee over sijn neus, en dat al eer as hy't wel meende.
Datjet verstaet goe luy, so mercken de boeren tot ongsent de
[Eende.
Ick segh niet meer, se benne daer wel stijf inde beck,
Hebbense half soo veel harts, soo hebbense gheen hart ghebreck.
Gingh ick daer een dach vijf of ses an mekaer, of een
[weeckgien,
Ick sou dat wel me leeren klaren uyt een eeckgien.
Want tisser met seggen te doen, en dat acht ick niet een vijgh,
Wangt alsme yemant wat seyt, heb ic het hart niet dat ic swijgh,
En daer by heb ic een paer vuysten, die hangeme soo verhijt los,
Om een haer flensten icker wel een voor de kop, dat hy vil as
[een boer-os.
En daer me schat ick, had ick het recht dan ommers gewonnen.
En met huer, ast ghedaen lijckt, wordt het eerst op sijn
[best begonnen,
En dan blijftet ten lesten noch wel hanghen aen een spijcker.
De Pleyter mach rijc worden, maer de Advocaet veel rijcker,
Wangt tis niet dan van gelt, gelt, daerse van droomen.
Soo knap as de luy om te crackeelen byer comen,
Vernemense of her beurs vol is van ghelt,

960 B veel seyde | CD voorseker altemet een — 964 ACD harts nae, soo — 970 B hayr — 971 B ummers ewonnen — 972 A huer afghedaen, lijckt wordt eerst | B heur af-gedaen? daer wort het | CD heur asgedaen, lijckt wort eerst — 977 AB is of ghelt

En sooder dan wat sit, en de vueghel wel is ghestelt,
So ist geeft gelt hier voor, geeft gelt daer voor, want de saec
[gelt jou,
Tis geeft my dat, tis coopt hem dat, tis schinckt dat me vrou.
Se hebben in beleeftheyt sulcken aertgien vande grauwe
[municken,
En in banquetten volgense niet luttick onse geestelijcke
[knunnicken,
Een heele dach wetense de vrye smeer.
Hier makense een crackeeltgen, en daer leggense een crac-
[keeltgen ter neer,
En 'tcomt al op de crackeelder an, want dat volc haer
[altijt vry telt
Daerom behoeft de pleyter wel een paertgien Schijtgelt,
En dat en heb ic niet, daerom wil ic het Hof vlien,
Ten minsten soo veer as ic een wit paerdt can off sien,
Want de crackeelen groeyender as in een potters cleet de
[luysen nesten.

MEESTER BARTELT COMT UYT, GAENDE BY HEM SELVEN SPECULEREN, EN TELLENDE OP SIJN VINGEREN, DEN BOER HEM SIENDE SEYT VOORT:

Ke daer M. Bartelt, ke daer, hy het het hooft vol muyse
[nesten,
Al recht vijf vingeren an een hangt, dats even gepast.

MEESTER BARTELT.

Imposui contrario meo silentium, 'kheb me Casus vast.
Conticuere omnes, se sweghen al, al segh ic, al die daer waren,
En de Presedent sach me an met een bedaeren,
En dat nerghens aers om as om dat groot verlangen
Dat hy het om me weer te hooren pleyten, so is me tong
[gehangen,
Niet een woortgen stuyt ick, niet een reden gaeter verlooren.
Hic Cicero est, hier is een Cicero herboren,

982 A geestelijcke Kurnuyten | CD luttigh onse geestelijcke knuncken — 989 D luyse — 992 A *Imposua contrario me cilencium* | B *cilencium* | CD *meocilentium* | A Cases — 993 A *Convincere* — 994 CD President — 997 B fluyt ick — 998 CD *Cecero*

Want Cicero heeft soo veel connen doen met syne kallen,
Dat *Caesar* opgetrocken tot hooren sijn boec uyt sijn hant [liet vallen.
Soo ic ooc maecke door mijn eloquentie cloeck,
Dat de toehoorders blyven sitten gapen, as een boer na een [boecwey coeck.
En neffens sulcken gracy, behoort het hooft van een goet [Advocaet
Een register te wesen, daer 'tgantse *Jus* in geschreven staet,
Gelijc as dese Cop, want niemant rept of ic weet waerom.
Pandecta, *codex* is in me besturven, ende *Leges duodecim* [*tabularum*
Berusten maer by my alleen, *et sunt magni momenti*,
Al segghense datse van cleene waert zijn, *hoc sunt visemetenti*,
Dat seggen Esels Coppen, die spijt dat ic sulcx by de handt nem,
Sed scientia non habet inimicum nisi ignorantem.
Dat is de manier soo, en 'tsel de manier wel blyven.
Al heur roepen is, laet sien wat Barteldus en Baldus vande [saec schryven,
En wat maect dat volc ons aers as een warnes?
Daerom, *Ipse ego sum* in mijn saecken *Legum interpres*,
Dat sal noch eerst blijcken, dan de tijdt wilt noch niet lyen.
Habeo ingenium hereticum, uyt mijn come noch Ketteryen,
En sulcke obollighe uytlegginghe van de wetten,
Daer de hondert duysentse Professor niet eens zou op letten.
Faber wil noch wat segghen, dan tis noch maer een vuyl [broecgien,
Want int Jus loopt noch wel hondert mael meer schuylhoeckjen,
Dan se zijn my niet verburghen, of 'tgaet me buyten me vermoen.
En daerom ist ooc dat ic soo veel meer as andere heb te doen,

1001 CD eloquentie die luy so kloeck — 1002 CD een bockweytekoec — 1003 CD een Advocaet — 1004 A *Juris* — 1005 AB niemant reyt — 1006 A *Pandatat codex* | CD *Panderta codex* | A *duodecem tabulorum* | B *Legis* — 1007 A *moment* — 1008 A *visemetent* — 1009 ACD neem — 1012 B Bartelus — 1013 ABCD een war les — 1014 A *Legura interpres* — 1015 AB wil — 1016 A *Habet* | AB comt | CD kome — 1020 A int Juris | A schuylhoecken

Jae meer as ic waer can nemen, maer datsme geen lust,
Want liet ic me na 'tvolcx sin gebruycken, nacht noch dach
[had ic rust,
Hier van een Joncker, daer van een Coopman, ginder van
[een boer,
Die den heelen dach t'onsent thuys loopen vande vloer,
Alst blijct, hier staet Teeuwis alree en neemtme waer.

TEEUWIS.

Gendach Heerschap, Gendach Heer Advocaet.

MEESTER BARTELT.

Teeuwis, benje daer?
Wel wat is nou u segghen? laet hooren, nu mach me't beuren,
Flus quamje me daer in me fantasyen steuren,
Want as ic te Hoof gae, so heb ic geen tijt, dat ic met
[yemant spreec.

TEEUWIS.

Me docht dat dat flus noch wel moytgens bleec,
Je grauwde, je snaude, je beet om na je staert,
Je waert soo nors, ten scheen je niet te pyne waert,
En de saeck daerom dat ick by je coom, datje dat mient,
Hangt macht an, daer werdt lichtelijck een nieuwe hoedt an
[verdient,
En daerom com ick by je, wangt ick hebje van doen.
Ic zouje aers niet comen soecken.

MEESTER BARTELT.

Dat ken ick wel vermoen.
Nou wel aen wat isser? wat hebje me te klaghen?

TEEUWIS.

Maer ick bin daer onnosel geraeckt om me paerden, en om
[me waegen.

MEESTER BARTELT.

Hoe om je paerden en waghen, wel wat praet is dat?
Hebje dan geholdt teghens de kueren vande stadt?

TEEUWIS.

Een vijch, met de diefleyers accordeertmen wel van sulcken leur.

1023 CD meer dan — 1029 D mach mee beuren — 1030 CD fatasyen — 1033 A om je

MEESTER BARTELT.

Jae of jy ien kindt doot gereen had, sou dat dan alsoo deur?

TEEUWIS.

Jae een kindt doodt ghereen segh icker tuegen, nou ick mach
[swijghen.

MEESTER BARTELT.

Neen, je most seggen, souje goe raet van me kryghen.
Daerom begeer je me hulp, openbaert me watter is.

TEEUWIS.

Wat noot wast, mocht ick je vertrouwen, maer ick gis,
Dat jy 't stracx voor wat nieus sout gaen vertellen.

MEESTER BARTELT.

Hebje se dan verspuelt, of hebje sitten vellen
Een achtdagen over een boech, daerse blyven staen voor 'tgelach?

TEEUWIS.

Geckje mit me? dat sou ick je wel seggen. neen seeker, ick mach
Een vaentie drincken, maer 'tnachje knoop icker niet an.

MEESTER BARTELT.

Hebjese so niet verbuert, niet verspuelt, niet verdroncken,
wat ist dan?
Hebjese in een Hoerhuys ghelaten? ye bent toch goet snoeps.

TEEUWIS.

Sus sus by get, je bent te bijster luyt roeps.
Neen ic in gheen hoerhuys, neen ic seecker, deghelijcke deegh.
Maer evenwel je raet soo bijster veer niet uyt de weegh;
Toch in gheen perdiel, en is de vrou een hoer, soo isse een
[hoer met eeren.
'Ken durfje niet meer segghen.

MEESTER BARTELT.

Wel wat is dan je begeeren?

TEEUWIS.

Maer goet raet, en die is duyr, wat duyvel heb ik ghemaect.

MEESTER BARTELT.

Hebjer dan by gheslapen?

TEEUWIS.

Neen, ick hebber by ghewaect.

1046 A Neen ick — 1053 ABCD aen [verg. vs. 694] — 1054 ACD is het dan — 1058 AB je praet

MEESTER BARTELT.

Wel Teeuwis, ye hebt t'huys een cloeck eyghen wijf,
Dat is seecker te grof. verneemt den officier dit u bedrijf,
Je raeckter verseecker met de helft van ye goedt niet off.
Wel Teeuwis!

TEEUWIS.

Jae wel Bartelt, is dat dan soo grof?

MEESTER BARTELT.

Voorseecker dat, wangt *Jus Canonicum* gaeter fel me duer.

TEEUWIS.

Ic en weet van die brabbelerye niet, noch van you gheluer,
Ick com hier maer, om datie me goet raet zoudt gheven.

MEESTER BARTELT.

Goe raet is, datie u mongt toe houdt, en betert u leven,
En datiet u daghen niet denckt, en noch veel minder doet.

TEEUWIS.

Moye praet, een mens is, vaer, van vleys en van bloedt.
Dat weet ie ooc wel, al hou je je soo slecht.

MEESTER BARTELT.

Teeuwis, Teeuwis, je blijft noch al de ouwe knecht.
Selje je dan niet eens beteren, loopje staegh met de Clap?

TEEUWIS.

Ic beterme as yei, as suer scharbier op den tap.
Maer allijckewel wat raeje, je moet practiseren.

MEESTER BARTELT.

'kSelder nae soecken, dan 'ksal niet vinden dat u sal profiteren,
Want de wetten spreeckender allegaer teughen.

TEEUWIS.

Soo segh ick, dat de Wetten niet een olyecoeck en deughen.
Dan ick gis, datje 'tnauste niet weet, wat in je boecken al staet.

MEESTER BARTELT.

Treckje me wetenschap in twijffel, soo maeckie me quaet.
Wat ghy babock, Ick wilie den Officier wel iens op sennen,
En ghetuyghen van u daedt.

TEEUWIS.

Jae maer ick sout ontkennen,

1067 A *Canonicus* — 1072 B Moy epraet — 1073 A weet ic | B weet ick — 1074 B blijft al noch — 1075 CD de Cap — 1082 CD Trekje men

En hy zou mijn alsoo wel ghelooven as iou.

MEESTER BARTELT.

Nou wel an, houdt ie mongt. maer Teeuwis, dese vrou,
Ist een vrye persoon, of het se oock een man, soo ie gist?

TEEUWIS.

Se hadder altijdt veur een half uyr noch ien, asse niet beter wist.

MEESTER BARTELT.

By go, houdt dan ie mongt, ick raedtie as een vriendt.

TEEUWIS.

Jae wel, me dunct datie raedt me evenwel niet en dient,
Maer allijckewel, nou slaetje boeckien op, en siet watter staet.

MEESTER BARTELT.

Voor jou weet ick wel isser niet dan alle quaet,
Maer omje in alles te voldoen, soo wil icker eens nae lesen.
Nou bock, je most me lessenaer soo langh wesen,
Tot dat ick het veyn, ick salder nae soecken.

TEEUWIS BOCKT VOOR OVER, EN LUENT OP SIJN STOCK,
MEESTER BARTELT LEYT EEN GROOT BOECK OP
SIJN NECK, TEEUWIS SEYT ALS VOLGHT:

Soeckje seecker? ic docht dat je al de Latijnse boecken
Heel en dal van buyten kondt.

MEESTER BARTELT.

Nou wel aen dan, staeje vast?
Jen hoort aers niet te doen Teeuwis, soo wel as dit werck u past,
Je hebt sulcken moyen breen rugh, men zouwer wel op leggen [slapen.

TEEUWIS.

Datje noch seyde, inde slachtijdt pensen op te schrapen.
Se is moy rondt oock, hebje de uwe wel esien?
Hoe vaerje, kenje wat veynen?

MEESTER BARTELT.

Jae ick hebber al ien.
En siet daer vat ick de tweede iuyst op sijn hooft.

1088 B alsse — 1095 C vyn | D vijn — 1096 CD Soecken seecker! — 1097 B heel end al — 1099 A ruggh — 1101 A moy oock | B de jouwe | CD die uwe — 1102 C vynen | vijnen

TEEUWIS.

Wel! wel! dat is ongdieft, Godt zy ghelooft,
Laet hooren M. Bartelt, wat goets compter uyt?

MEESTER BARTELT.

Niet aers dan dat de Wetten u verclaren voor een guyt,
En datje waert bent (tot exempel van een aer) te zijn ghestraft.

TEEUWIS.

Daer is voor my (hoor ick wel) al sobertgiens geschaft.

MEESTER BARTELT.

Alst doet. en Teeuwis, *'t jus canonicum* maeckt het al veel [quaer.

TEEUWIS.

Hoe lieght dien dief, sey Harmen teughen sijn Vaer.
By get M. Bartelt, me dunct ye verstaeye de saeck niet wel.
Hoe kent quaer als doodt?

MEESTER BARTELT.

En inde Hel.
Bock noch wat, moghelijck vijnd icker noch wel ientgen toe.

TEEUWIS.

Nou wel an, haestje wat, ick bin dit bocken al moe.
By get, watten ficxen Duyvel, hoe soect hy by stoelen by [bancken!
Ist al de pyne waert, dat ick hem hier voor zou bedancken?
Onse Keesien ken 't ooc wel lesen, had ic sijn boecken [maer wat te lien;
Hy zoume ooc haest sulcken Advocaet verstrecken met daer [wat in te sien.
Maer hey! hoe vaerje met mecaer? hoe langh sal ic dus staen?

MEESTER BARTELT.

Nou nou, wacht noch een ooghenblick, terstont ist ghedaen.
Maer de Vrou, die u paerden het, sal ic oock wel dienen [te kennen,
Om seeckere redenen.

1107 AB aer) ghestraft — 1109 A Teeuwes *Canonicam* | CD doet. En het *jus* — 1112 B as — 1113 B vind — 1116 CD de pijne — 1117 A ken 'tboec wel lesen, had ic sijn boecken maer uyt te sien | BCD ken ooc wel

TEEUWIS.

Ja om ons alle bey mit jou spytighe tong te schennen,
Of om deselfde Borstel (Heerschap) om te brouwen,
En as 'tnest volgebroet was, mijn voor de schuldige man te
[houwen.

MEESTER BARTELT.

Neen seecker, 'tselje hiel dienstich wesen in je saeck.

TEEUWIS.

Wel as icse al noemde, soo wast al ien raeck
Ofjese kenne sout, maer al lijckewel dienjet te weten.
'kWiltje wel seggen, maer duympgen op. 'kheb huyden ochtent
[ontbeten
Tot me Joncker van Grevelinckhuysen, dat me wel rout,
Verstaje wel, ick breng haer alle Jaers een Wagen met Hout,
Datse teghen de Winter te droghen legghen op Solder,
En verstaje, ick creech daer alsulcken kittelingh inme Kolder,
Dat ick me niet bergen con, je verstaet wel wat me deerde,
En 'tschijnt wel dat het vrou mensch daer 'tselfde begeerde.
Wat wil ickje seggen, se het me Peerden en me Waghen
[verdient.

MEESTER BARTELT.

Ick schric dat ic het hoor, 'kdenc niet datje de Juffrou mient.

TEEUWIS.

Ic doe seker.

MEESTER BARTELT.

Doeje noch seker?

TEEUWIS.

Ja ic, sowaer as ic leet.

MEESTER BARTELT.

Jou Rabaut, dat is me Nicht.

TEEUWIS.

Geluc dan, so binje dan me Neef.
Daer bin ick blijdt om seecker, soo veel te beter seljet swyghen.

MEESTER BARTELT.

Nou ick de draet heb, sel ick het Klouwen wel cryghen;

1123 BCD an te brouwen — 1124 B 'tnest vuyl ebroet | CD vuyl gebroet — 1125 CD seer dienstich — 1126 A as jese | CD as ic se je — 1135 A seggen, me Peerden

Had icker tuygh by Voghel, 'twas mijn duysent Guldens waert.

TEEUWIS.

En noujese niet en hebt, hebje ien gladden Ael by de staert.
Ke hy toch, o lieve knecht, hoe sweet jy?
Weetje aers gien raet te gheven, soo brengt dan vry
Al je Boecken te coop, en laetse voorts broets broen,
'kWeet je ruyltse an suyckerde erreten, in ien Apteeckers
[Winckel,
Daer sullense om Peperhuysgens of te maken noch wat goets
[doen,
En comje opt lant, in ien half uer wordje ien volcomen
[Kinckel [1]).

MEESTER BARTELT.

Jou guyt, ick selje ien duerwaerder senden, en dat eer niet
[langh.

TEEUWIS.

Ke daer maet, soo crijcht hy wel te pas ien snee in sen Wang.

DE TWEEDE UYTKOMST VANT VIERDE DEEL

IS

BELY, JUFFROU, EN DE TWEE BEDELAERS.

BELY ALLEEN SEYT:

Waer mach de paerde tuysser blyven? 'kheb hem nog niet
[vernomen,
En 'tis op het tipje dat me Joncker van de Jacht sel comen,

1142 CD nouje niet | CD ein — 1145 A laetje — 1147 AB goet — 1149 CD een — 1150 CD een — 1151 B peerde

---

[1]) Deze regels zijn niet duidelijk. Ook het rijm is ongewoon. Zie boven, bl. 114, op vs. 879. Misschien is vs. 1147 vóór vs. 1146 te plaatsen met verandering van Daer in Dan. In elk geval is in vs. 1147 goets beter dan goet.

En deuse Paerden dienen we wel ierst quijt te wesen.
Sou Jan Soetelaer (denck ick) wel voor mijn verwyten vresen,
Om dat hy hem van mijn soo leelijck liet bedrieghen?

TWEE BEDELAERS COMEN UYT, BELY DIT SIENDE SEYT VOORT:

Maer siet toch, wat comen hier toch voor twie bare vogels [vlieghen?
Dits de rechte slach, ien eerlijck bedelerijtjen,
Kijck toch, ien mannetgen mit ien Wijfgen, ien sijtjen mit [ien hijtjen
De Kleederen gheschort, de middel ghegort, en 'thooft [bebongen,
En elck ien krijt Korf op de rugh, vol kale Jonghen.
Wel wat moghen dit toch wesen voor ghesellen?
'tSchynen wel Luycker Walen, die nou loopen kokerellen,
Die hier met ien Krijdt Ben comen int Landt,
En blyven ons voort al haer leven aen de handt.
Ten is niet wonder, want se sien hier het volcks groot [erbarmen
Over de behoeftighen, en by namen over de vreemde Armen.
De miltheyt oock van de Huyssitten, en groote giften van [de Gemeent
Lockt het Landt vol van dit volck, en grift in haer ghebeent
De luyheyt, oorsaeck van haer grootste ghebreck.
Dan wat leyter mijn aen, ben ick oock gheck?
Dan wat roertet mijn, waer of datset gheven, aster slechs is,
En dat het der is, is ondieft, want ick bent ongheluc ooc [niet mis.
Lichtelijc coom ick te hylicken an den eenen bloet of den aer,
En dan sout al goet singen wesen, Huyssitten vaer, hier [comt noch ien paer.

JUFFROU COMT UYT, BELY HAER SIENDE SEYT VOORT ALS VOLCHT:

Wel wat of me Vrou hebben wil, datse soo comt as de [Bruyt prijcken?

1155 D leelijck niet — 1156 CD barre — 1158 CD mannetgen met — 1159 D gebongen — 1164 A onn voort — 1171 A mijn winnen waer | B Wat roertet | CD mijn wienen waer

JUFFROU.

Daer en comt (sie ick wel) niemant van uytkijcken.
Souwer dat Meysgen wel gheweest hebben? wat ick denck jase.
Hetser bootschap ooc qualijc ghedaen, byget ic slase,
Datse voor mijn voeten blijft legghen, die vuyle pry.

BELY.

'tIs best dat ick men hier wat ga houwen an d'een zy,
Om te hooren hoe datse al ghenoecht, die goe Vrou.
Sus, sus.

JUFFROU.

Ja wel, me Hart barsten wil van rou,
Soo dese Vent niet comt en coopt die Paerden;
Was hy hier maer, ick gafse hem half beneden de waerden,
Soo ben icker mee verleghen, want het wort schier doncker,
Soo dat ick aers niet vrees, as dat me Joncker
Haest thuys sel comen, en vindense hier noch op stal.
Soo heb ick dan van dese moye buyt niemendal,
En dat sel altemael by onse Bely schult toe komen,
En is dat soo Bely, hoe wilje dan van den Droes dromen!
'kHebber wel eer ghesmeten, maer ick souwer nou wel
[aers slaen.

BELY.

Rechtevoort soumen wel ien Ey in me Vrous neers braen,
Soo bangh isse in haer gadt, en se het oock wel reen,
Wangt 'tselfde dat sy vreest, dat leyt mijn ooc op de leen,
Want mist haer anslach, 'twas niet wonder datmense doort
[hiele Lant hoorden.
Maer eerse de schult op mijn leyt, wil ic me gaen verant-
[woorden,
Ten comt seecker by my niet toe, dat de Crijgh soo langh duert.

JUFFROU.

Wel Bely, loopje hier larryen by de buert,
En vergeetje je bootschap? wat gedt seghen ons gaet toch voort!

BELY.

O lieve Vrou, 'kheb al je clachten al ghehoort.

1195 B wonder datmer van door't

Seecker Vrou, datje dat mient, dat ie in mijn achteloosheyt
[quelt,
Je hebt onghelijck, want ick heb de bootschap al bestelt,
En 'tis rechtevoort wel ien half uer gheleen.
'kVolgie terstont, seyde hy, gaje maer voor heen,
'kSelder noch alsoo haest wesen als jy, die rechte Schavuyt.

JUFFROU.

En al lijckewel en comt hy noch niet, wat of dit dan beduyt,
Of hy wel mienen sou, denck ick, datmen met hem geckt?

BELY.

Wat ien struyf, comt strack, seyd ick, hier, mit de Beurs
[wel gespeckt,
En ick seyd hem noch wat int oor, soo dat hy en sal wis
Niet achter blyven, ten sy hy altemael mal is.
Dus weest gherust Vrou, noch maecktje daerom niet bedroeft.

JUFFROU.

Wat noot ist, heb ick het lock, dat me Joncker noch wat
En dat die flus niet en comt op het slach. [vertoeft,

BELY.

Gien sorgh, die sit nu al erghens in ien droncken ghelach,
Die selje te nacht by doncker mit het volle Schip comen
[stooten an,
Of soo hy 'techter laet, en dat het niet vlooten can,
Sel hyt wel erghens strijcken onder weech.

JUFFROU.

Dat ick al lijckewel de tijingh soo ien reys creegh,
Dat hy erghens ghesnevelt was in ien drooghe sloot,
Arme bloet, 'ksoume noch al wat bedroeven in sijn doot.

BELY.

Hadje dat lock, soo waer jyer mit ien of verlost.
Waer je hem seecker soo quijt uyt de kost,
O Vrou, soo behoefden je niet ien kruym te schromen.

JUFFROU.

'tIs oock waer, 'klegh hem my noch al voor ien aer thuys
[te comen,

1201 AB achterloosheyt — 1208 CD met — 1209 CD hy sal — 1213 CD op de slach — 1216 B 't achter | CD 't over — 1217 A struycken — 1218 CD tijngh — 1223 BCD kruys

Hy draecht al te goen sorgh voor sijn jonghe leven.
Ken wensten aers niet, as datse nou soo langh achter bleven,
Tot dat ick dese Paerden van stal maer quijt waer.
Dat me dese anslach misluckte, 'ksegh dattet de grootste spijt [waer,
Diemen van sen leven sou moghen schien, en oock groote [schandt.

BELY.

Had Soetelaer de Paerden slechs, en jy 'tghelt in u hant.
Wil icker liever noch iens gaen stappen heen?

JUFFROU.

Ken weet niet.

BELY.

Wel wat segje, seghje jae of neen?
'kSel hem wel mee brenghen, dien besuckten bloet.

JUFFROU.

Wel ja, gaet heen, maer slaet dat in, misschien of je'm ontmoet,
En laet hy toch mee gaen, 'kselje op me Camer sitten [verbeyen.

JUFFROU GAET BINNEN, EN BELY BLIJFT BUYTEN, ENDE SEYT:

Ist dat dese anslach mist, hoe wil me Vrou schreyen,
En ast soo locken wil, wat isser teghens te doen?
Nou wel an, ick mach me al lijckewel wat spoen,
En besien dat ick mijn dinghen wel beschick, wangt 'tis tijdt,
En soot wel lockt, ist oock mijn eyghen profijt.

TWEE BEDELAERS KOMEN UYT, BELY DEES SIENDE SEYT VOORT:

Kijck hier staen dese twee Bedelaers noch, wat ofse sellen [anrechten,
Wel wat ofse voor hebben, 'tlijct of 'tWijf wou tegen de [man vechten.
Neense seecker, wat hebben dees twee Liefjens vuer?

D'EEN BEDELAER.

Knap, knap, al onse best nae ginder, daer stater een voor duer.

1228 B 't segh

Vryster, wistewe datwe wat souwen crygen,
Soo souwe we iens singhen, maer aers willewe swyghen,
En soecken are luy, die onse sangh behaecht.

BELY.

Wel singht op vry, wel waer nae of je dat vraecht?
Klinckt het me wel in me ooren, soo hoor ickje uyt,
En soot me niet wel gaet, soo danck ickje of met ien duyt.

D'ANDERE BEDELAER.

Wat voor ien Lietje hoorje liefsts, van jou of van je Vryer?

BELY.

Vraechje dat? van me lief, soo word ick vrolijcker en veel blyer,
Wangt dat is al 'tloc, dat ick noch verwacht.
Moghelijck of ic noch door hem word gheacht,
Maer soo langh as ick allien blijf, word ic niet meer mans.
Van ien Vryer verwacht ic noch ien onversien cans.

DE BEDELAERS BEGINNEN TE SINGHEN, INT BYWESEN VAN BELY.

De Vastelavont cryghen wy,
Help houwen, help knoopen,
Sta nu ghy jonge Knaepjes by,
En Maegdekens met hopen,
Besetse met ghelijcker handt,
En laetse niet dra gaen van hier,
Maer slaet te vier
De Pan an elcken kandt.

Backt Wafels en Pankoecken vet,
Ooc Yser Koecken mede,
Diemen opt lest op Tafel sedt,
Mit ander leckerhede;
Dees tijdt en comt maer iens int Jaer,
Daerom ghebruyckt, terwijl ghy meucht,
U Jonge Jeugt,
En hout u by me kaer.

Eer u d'anstaende tijt wangunt,
Die geen geneucht mach lyen,

1249 AB mee — 1268 D met — 1274 ABCD lyden

Belegt de knoop, indien ghy kunt
Of soo 'tniet wil gedyen,
Soo denckt: ic bint ooc niet alleen,
Diet block van minnen slepen gae;
Vraecht daer niet nae,
Al loopje ien blauwe scheen.

Want Vryers eer dat niet beviect,
Want goe raet is daer tegen,
Een swarte Kous daer over treckt,
Dus zijt niet iens verlegen;
Soo schoone Schepen comen an,
Alser van Lande varen af:
Ist Meysjen straf,
Spant nae ien ander dan.

Men kent soo licht verbeuren niet
In dese Copper daghen,
U Liefgien sal haer steuren niet,
Nu meugdijt vrolijck vraghen,
'tGaet met de Vastelavont deur,
Al loopje met de nar ghekapt,
En slordich clapt
Van 'teen en 'tander leur.

Aensiet eens dese Kales bendt
De vuyle druyt stofferen,
Sy loopen mommen onbekendt
In omgekeerde kleren,
Sy spelen op een roeste tangh,
En drillen opt ghebom van't schot
Of rommel pot,
Met berrevoetsche sangh.

Som rollen 'tclootgen om de stadt,
Men siet het turfgen rapen,

1275 ABCD keunt — 1288 CD Speur — 1292 CD vrylijck — 1298 B bruyt

En drincken haer dan vol en sadt,
Som commender met apen,
Die brenghen vreemde grillen voort,
Se comen danssen op de straet,
As 'tveeltgen gaet,
En buytelen om een koordt.

U hoeden rondom dight bekleedt
Met lecker hoender bouten,
De varckens billen niet vergeet,
Al zijnse wat ghesouten,
En an u halsen kransen maeckt,
Van worsten en sausysen veel,
Ghepepert eel,
Daer wel een dronck op smaeckt.

De maeghdekens met ranckjes loont
Van pancoecken en vladen,
Waer me men haer verdiensten loont,
Schaf op ghesoen, ghebraden,
En viert de Vastelavonts dach,
Want daer nae comt, met druck belaen,
De Vasten aen,
Die gheen wit sien en mach.

Op hoop ofse nae dese tijdt,
Die daer verbiet te trouwen,
U jonnen mocht, dat ghy haer vrijt
Om voor u lief te houwen,
En alsoo met haer wil en danck
Vercryghen u ghewenst begeer,
In deught en eer,
Aen haer u leven lanck.

BELY SEYT:

Wel loopje dus 'theele langt deur? en singje over al?
En geefje elck ien wat? soo ben ick wel mal,

1310 CD op de maet — 1312 CD buyten — 1323 CD verdienste — 1324 B gesoon | CD ghesoon

Dat ic hier ligh en wroet om sulcken cleynen huer.

DE EEN BEDELAER.

Laetje dat niet verdrieten, 'tvalt ons wel dapper suer.
Isser yemant die ons een duyt geeft, of een luer,
Daer wysender ons veel met een Godhelpie duer.
Dan hier gaetet relijckes toe, Godt danck en lof.

BELY.

Ick hoor wel watter af is: Je raet al de luy je neering of,
En maeckser teghen. hoe nae meenje datse u sullen ongergaen?

DE ANDER BEDELAER.

Wel willewe ruylen?

BELY.

'kMoet me daer op noch wat beraen.
Maer jey luy, waer gaeje nou heen, asje tijt van hier?

DE EEN BEDELAER.

Maer nae Vlaenderen, en in Brabant, en in dat quartier.
Dan comen de goe Hollanders daer met hopen,
Om teghen Paesschen te biechten, en de vormdoeck te laten [knoopen.
Och die sien dan soo devoot, datjet u leve daghen niet [ghelooft!
Doe'ck het eerst sach, meend ick, datse allegaer met pijn [int hooft
Waren ghequelt, daer nae begon ick beter te leeren,
Want ick hoorde van de luy, dat Heeroom dat het gaen [practiseren,
Om 'tvolcx ghelt te cryghen in sijn onversadelijcke kist.

BELY.

Je hanght de huyck na de wijndt, hier bin je Geus en ginder [Papist.
Asje in Brabant comt, soo groetme de Vryers daer allegaer.

DE ANDER BEDELAER.

Dat sellewe wel doen, addieu tot op een ander Jaer.

PAUSE.

1340 B 't val — 1345 CD datse sullen u ongergaen | B sellen — 1347 CD luy, gaeje

DE EERSTE UYTCOMST VANT VIJFDE DEEL

IS

TEEUWIS DEN BOER ALLEEN.

Die verbribbelde Jonghe, waer heb ic die Lecker nou ver-
[looren?
'kHeb hem over al loopen soecken, en nergens can ic wat
[van hem hooren,
'kHeb hem om laten roepen door de hiele stadt, en nie-
[mant en weter off,
En ick weet niet beter of hy was flus noch mit me op het Hoff.
Of zou hy daer wel nae de Vaendels (denck ick) staen blyven
[gapen,
Of sou hy wel indie Kerck op een banck legghen slapen?
Ghelijck een goet Heer lestent, die, soo sijn Vaer en moer
[gisten,
Inde Kerc gegaen was, asse trouwen niet beter wisten.
Dan hy quam snachts niet t'huys, soo datse dochten,
Dat hy daer in slaep ghevallen was, dan doe s'em smorghens
[sochten,
Vongense niemant minder, as haer lieve suentgen.
Maer haddense saerendaeghs noch ghegaen tot swarte
[Teuntgien,
Ginder op het Spuy, se hadden daer wel ghevonden haer
[lieve kindt.
Dats trouwen me een kerc, dan daermen de heyligen met
[hoepen bindt,
En de Koster houter duyven op Solder, wat ken hy mac-
[kelijcker doen?
En wat de Koster doet, weet al 'tvolck wel van mijn fatsoen;
Selden marcktdach coom ic inden Haegh, of ick bin daer
[vrolijck.
Maer de Schelmse Jonghe, segh ick, die besuchte Molijck,

1364 [Deze regel ontbreekt in A en B] — 1367 A dachten — 1368 B doens'em — 1372 B dar daermen — 1373 CD mackelijcken

Die selme nu hier oock comen maken swaricheyt.
Dan met me waghen en paerden heb ic meer mewaricheyt,
Wangt se kosten me oock al vry wat meer as hy,
'kMistender noch gaeren een half dozijn met de moer daer by.
'kLas iens in ien Almanach, Weeldigh man songder wijff,
Dat stong me soo wel an, me vijndt toch wel sijn gherijf
Soo hier soo daer, een mensch vint over al noch degelijcke
[luy na sijn sin.
Tis een costelijcke tijdt, self winckel op te setten het al vry
[wat in,
Dat vernemen de jonghe Snyers wel, die 'tnaeyen eerst
[opsetten.
En datser eerst wat beter nae vernamen met een goet opletten,
Eenighe zouwender, trouwen nae mijn plomp vermoen,
Soo rueckeloos niet me duer gaen, asse nou wel doen.
'kZou aere wel berispen, en daer bescheydelijc af praten,
Wist ic waer ick me selve soo lang zou laten.
Maer me Keesje lijckewel, is hy nerghens? waer of ick hem
[dan soeck?
Hoe louter heb ick van daegh geweest hier om me pancoeck,
'tSelme wel heughen, al leefde ic hongdert Jaer nae den dach.

MEESTER BARTELT COMT UYT, DEN BOER HEM SIENDE SEYT VOORT:

Gans bloet me docht ick M. Bartelt weer sach.
Zou hy me wel burgher connen maken?

MEESTER BARTELT SEYT TEGHEN TWEE GHETUYGHEN, DIE WAT HOUDENDE AEN D'EEN SY:

Houdje soo langh aen d'een sy.

TEEUWIS.

Hy isser alleen niet, daer isser noch twee drie by.
Zouwent wel dienaers wesen, denc ic, vande Procureur,
Dieme hier grabbelen zouwen, voor me Jonckers deur?

MEESTER BARTELT.

Ten is niet noodigh, dan ic selje de leus wel gheven,
Houdje hier slechs ontrent, daer is niet aen bedreven.
'kSelt moghelijc met ghemac wel claren, toch soo ic soo niet
[en can,

1381 CD Almanack — 1386 ACD datset

Soo weet icje altijdt te roepen, soo tastje hem dan an.
We sellen hem een vrees an jaghen, ic zweer hem dat,
En cloppen hem een deel ghelts uyt sijn gat,
En wat wyder van cryghen dat sellewe verslempen.
We sellen hem met een Rechts gheleerde soo wat leeren
[schempen.
Maer de Camer most dicht wesen, we hebben immers alle-
[gaer een sin?

TEEUWIS.

Tis best datje Kaes coopt, daer is gien bien in.

MEESTER BARTELT.

'kTree met een authoriteyt na'em toe, houdtje byder hant.

TEEUWIS.

Een, twee, drie treetgens in een saciertgen, 'tvierde op de cant.

TEEUWIS CRUYPT IN EEN HOECK, MEESTER BARTELT DAT SIENDE SEYT:

Hic sibi conscius cruypt in een hoeck.
Troc hy sijn schouwers noch wat op, hy raeckte wel heel
[in sijn broeck,
Die'm nou tot onger sijn armen al comt. 'tvalt hem wel suer,
Sie een reys hoe hy crimpt, daer comt altemet een drollighe
[postuer.
Hy siet wel dat het hem ghelt, dan hy en weet niet waer heen.
Onbeschoften Reeckel, *adsis*, voor den dach, hier voor
[den dach, ghy Deen,
Voor den dach Teeuwis, nou as ien man, comt daer uyt
[de stoep!
Het de Karel 'tPopelecy, dat hy niet hoort hoe ick roep?
Teeuwis, Teeuwis segh ick! wat ick roep, tis al verlooren.
Laet sien iens, ksel hem van daer halen by de ooren.
Wat mach den Rekel voor hebben? nou as een man, Voor
[den dach hier!
Hoe wel ick verstuert ben, evenwel dunctme ick lach schier.
Nam obstupuit: siet hy is schier doodt van vrees.

1406 B so leeren — 1409 ACD Sus Keesjen, 'ktree — 1411 A *Constius* | CD *Consius* — 1414 AB reys, hy — 1416 A ordsis voor | B Orsus voor | B Onbeschoften — 1423 A *abstupuit* | B *obstupvit*

In een langen tabbaert, vrienden, ghelijck as dees,
Is ontsigh, met reden, want de gheleertheyt, ho de geleertheyt!
Ongeleerde daden sijn maer enckle verkeertheyt.
Maer door de gheleerden werden Landen en steden geregiert.

TEEUWIS.

Jae as dan de gheleerde luy wijs bennen, wort het wel bestiert.
Tot redgeren is een half geleerden, dat een hiele wyse Baes is,
Bequamer, as een hiel gheleerde, dat een half backen dwaes is.

MEESTER BARTELT.

Wel Teeuwis, ick docht datje betovert waert, en datje niet [hoorden.
Kenje spreken?

TEEUWIS.

Jae'ck God danc, door de cracht van u woorden.
Nou lieve M. Bartelt, leestme toch wat inje boeckie,
Wangt de gheleertheyt isme rechtevoort een eeckigh doeckje.
Och ick krijgh elcken oogenblieck schier een hardt vang.
Lieve M. Bartelt, wat is mijn dit een duere martgang!
'kHad al t'huys gheweest, maer mijn lieve jonghe Keesje,
Dat soete Jongetgien, was alsulcken Geesje.
Dat is ghenochtent hier mitme ghecomen in stee,
En ick ben de Jonghen quijt, nou ick hem eens breng me.

MEESTER BARTELT.

Dit sijn parten om me jou schelmery te slaen uyt het hooft.

TEEUWIS.

Neen seeker M. Bartelt, ick bid je dat je me gelooft.
Daerom stae'ck hier en neem hem waer, gelijck een vaer [behoordt;
'kHeb laten omroepen dat die'm vindt sou brenghen aende [Jonckers poordt.

MEESTER BARTELT.

Hoe't is of niet, tis alleens, ick heb inde sin
Me Joncker te gaen openbaeren jou en de juffers min,

1426 [Deze regel ontbreekt in A en B] — 1427 A geregeert | B Ja door de geleertheyden | CD gheregeert | D Want door de — 1429 B regeeren | CD gheleerden hiele dat een wijse — 1430 BD as ien — 1434 A eertich — 1441 AB Dit sy praten

En dat hy dan jou om te straffen dese bloedt schandt
By de kop doe yatten, en soo hijt dan goet vandt,
Sou ick jou doen setten t'Amsterdam int tuchthuys.

TEEUWIS.

Je mocht de nicker, loopt alje best met dat gerucht thuys.
Me Joncker gans bloet! me Joncker! ick bid je houdt je mongt,
Pestilency, weesje maer een goet gesel, 'kselje terstongt
Een paer ouwe Nobels passen, datje swijcht.

MEESTER BARTELT.

Knap haest je dan, eer me Joncker siet dat jese krijcht.

DEN JONCKER COMT VANDE JACHT, TEEUWIS HEM SIENDE SEYDT:

Ackermenten hy is ons te dicht op't lijf,
M. Bartelt, M. Bartelt! neemt me hiele tas, maer rept niet
[vant wijf,
Neemt me tas seg ic met gelt met al, over acht dagen koom
[ic je weer by,
En hael de rest weerom, maer spreeckt een woortgien int vly,
Maer laet my mit men Heer begaen, 'ksel hem een knoey
[gheven.

DE TWEEDE UYTKOMST VAN'T VIJFDE DEEL

IS

JONCKER BARENT, KRIJN, TEEUWIS, MEESTER BARTELT, ENDE DE JONCKERS VROU.

DER JONCKER SEYT:

Een exercitioen des Jechtens vallit mi te swoor, ic verfoey
['tleven
Vondem gestodigen joger, on recommandier das de jonge
[venten.
Krijn toe, du sie eyn mool, wa sundt do voor zwie venten?

1450 B loop — 1452 B wees jy — 1458 A haelt — 1459 D een koey — 1460 ACD exercitioens

Mijn grouwelt. sijndt moonders? on wen ich dat wust
So sol ich spancieren goon, ond vernemen mir lust.
Wat zijnt voor ghesellen, Crijn? hie her, du loer!

KRIJN.

D'een is Meester Bartelt je Neef, en d'aer is Teeuwis de Boer.

JONCKER.

O keyn mangel, 'kwert toe en goon, 'tseyn hupsche bosen.
Ponsoer, mon Cosin! we sten ij wie tswey dwosen?
Wet mangelt dijn Teeuwis? woor vom gen ij niet in hous?

TEEUWIS.

In huys gaen Heerschap? jae ick mocht de Droes.
Ic coom hier flus met ien Waeghen Houts,
En om wat Krom hout, dat daer in is ghedwouts,
Is Juffer soo versteurt, datseme Ros noch Waghen wil gheven.
Duncktje dat wel reen? of we de saeck nou aen men Heer
En dat het die nou selver maeckt soo ast hoort? [bleven,
Hadmen Heer niet ghecomen, soo sou Miester Bartelt 'twoort
By me Vrou voor mijn hebben ghedaen.

JONCKER.

Keyn manghel Teeuwis, keyn mangel.

TEEUWIS.

Sel jese dan ontslaen?

JONCKER.

Jo warlich inder ijl. Krijn, saghet dijn Vrou datse in stunt
Hie by me cueme. men ij datse dijn Rosse wil holden?

TEEUWIS.

Jae soo hadset ghemundt.

JONCKER.

Neyn meynder zielen, do toe isse jo tho vroom.

MEESTER BARTELT.

Dat segh ick oock al, se doetet om hem een schroom
En een angst an te jaghen, en om wat met hem te druylen.

JONCKER.

Jae wisselijck, wat sunt de Boeren hie voor uylen!

1463 A moorders | B mooanders | CD Maanders — 1464 BCD ond nemen — 1467 AB borsten — 1468 B wie sten | CD 'swey — 1469 AB huys — 1477 A By mee — 1479 B So warlich — 1480 CD meij ij

JUFFROU KOMT UYT, EN SEYT

Wat seghje van dien schelm? wellecom mijn harts lieve Joncker,
Bonjoer mijn Cousijn! wel Teeuwis, 'twort immers al doncker,
Benje noch niet na huys, wat comje hier noch vraghen?

TEEUWIS.

Ey, ey Juffer, gheeft me me Ros en me Waghen,
'kSelje in de are weec voor 'tKrom hout recht hout brenghen.

JUFFROU.

Dese reys mach ick het doen, dan ick selt niet meer ghehenghen
Jou Kromhout t'ontfanghen, dat heb ick voorghenomen.

TEEUWIS.

'tKromhout brant soo wel alst recht, alst by de vyer kan komen.
Laetje aers niet wijs maecken, mijn waer is goet,
Je sellet je noch beclaghen, dat jyer niet meer van op doet,
Voorseecker gaje op ien aer Jaer al weer an.

JONCKER.

Jo warlich Teeuwis, dijn Holt is goet, wy wollen do me van,
Du bist den olden Knecht, i wette hoet huert.

TEEUWIS.

Ja, me Juffer weet het ooc wel, maer 'tis nu huer buert
Datse me wat neemt te quellen, maer comtet iens slaegs,
'kSel me niet staen of ic mal was, 'kleer nou wel Haegs.
By gat me Joncker, jy bint noch ien eelen Baes,
Daer vuer sel ickje iens gaen bestellen ien exellente Haes,
Je sout iens uytcomen, se houwen bij onsent mit hoopen.
Maer toch, 'twort tijdt dat ic na huys toe ga loopen,
Eerme de nacht bevalt, dus allegaer ghenevent.
En ick wenschie allegaer een vrolijcke vastelevont.
Meester Bartelt, ien woortjen, *Calie la bocca* seyt Jan.

MEESTER BARTELT.

Hebt daer gien sorgh voor, wat binje veur een Man?

TEEUWIS.

Hoort, hebje niet ien halve gulden, of ien dingh voor me [te lien?
Je hebt me Tas, en ick en heb niet ien penningh aen ghelt.

1496 CD warich — 1497 CD u wette — 1500 B 'kSel mee — 1505 CD ghenavent — 1506 [Deze regel ontbreekt in A en B] D vastel-avont

MEESTER BARTELT.

Ick sal sien.

TEEUWIS.

As ick wegh ga, sel ick je·comen geven de hangt,
Dutether dan met ien abelheyt in, je hebt toch me Tas te pangt.

KRIJN COMT, EN SEYT:

Heerschap, 'kheb Teeuwis sen wagen en Paerden, die hier
[waren gestalt,
Al weer gereet geset, gelijck jy terstont bevalt.

JONCKER.

Dats goor wol, du bist mir eyn rechtschaffen ghesel,
Go hen Teeuwis, en doe dus als jy plege.

TEEUWIS.

Dat beloof icje dat ic sel.
Je bent byget ien openborstich mensch, 'kmeen jou men Heer.
Jy Juffer, so as je dat Kromhout bevalt, so coopt me
[Cromhout weer.

JUFFROU.

'tIs wel Teeuwis, je maeckt ons hier al vry wat spoocks.
Maeckje om de Wagen en Paerden seecker soo veel roocks,
Datje Bartelt Neef daerom al herwaert jaecht?
'kHadjese wel ghegheven, hadjer maer iens om ghevraecht.
Wat maeckt ons dese Reeckel hier gheraes, dese soete vaer?
Een Boer maeckt meer spuls as tien steeluy op me kaer,
Dat blijckt hier wel, want van dees iene Boer woelt het spel.

TEEUWIS.

Niet waer Juffer, en die wat crijcht die voeltet wel,
Je bent noch al blijt toe, as de rasende Boeren wat comen
[brenghen.

JUFFROU.

Nou maecktje van hier, we mogen jou geraes hier niet ge-
[hengen,
Je bent ien potboef, en ien doortrapte loose Boer.

TEEUWIS.

Weetje wat je bint Juffer? ien vuyle loose Hoer.

1513 ABCD Theeuwis en wagen — 1514 A gelijck ijs | B gelijckje — 1516 AB als jes — 1529 B bent een

Hadieu Meester Bartelt, Hadieu Juffer, Hadieu men Heer,
Hadieu allegaer.

DE BOER GAET IN, JONCKER SEYT:

Adieu Teeuwis, adieu Compeer.

MEESTER BARTELT.

Ist Compeer, Cousijn? of geefje me dat toe op den hoop?

JONCKER.

Neen tis Compeer, Cousijn, ic hiel sijn leste kint te doop.

MEESTER BARTELT.

Tous les gentils hommes sont Cosins, toute moines freres,
Tous les vilains & Moines sont Comperes.
Dat hebben de Francoysen ghemeenlijck in den mont.
Adieu mijn Cosijn.

JONCKER.

Wo toe so balt?

MEESTER BARTELT.

Maer ic moet terstont
Op ien comparicij wesen, by eenighe luyden van staet.
Salvete ergo.

JUFFROU.

Tot weersiens toe, Godt geef dat het u wel gaet.
Wy willen u niet verletten, terwijlt nu u uer is.

JONCKER.

Plus valet slemp sluris quam tota sciencia Juris.
Desse Keerels seynt eylingh heym, do etwas mit fressen is [to slichten.
Wen ich eyn Soon had, er sol mijnder zielen studieren im [richten.

SY GAEN GHELIJCKELIJCK BINNEN. KEESJEN
COMT UYT, EN SEYT:

Hier coom ick recht voor me Jonckers deur, sie ick aers wel,
Jaeck seecker; nu hoop ick ommers dat ick sel
By me Vaertgien comen, dieme in alle hoecken
En Winckels van de Stadt het loopen soecken.

1533 B geefje mee — 1534 A Comweer — 1536 A *Vilains & Cokins* — 1543 A doet was mit fessen | B seynd stevich heyn do mit ferren is te slichten | CD doet was — 1546 B ick immers

Lieven Heer hoe bangh heb ick gheweest, en in watten
[ghetreur!
Ke daer sie ick wel te pas me Juffer veur de deur,
Die sel ick gaen vraghen, ofter me Vaertgien noch is.
Juffer, is me Vaer hier?

JUFFROU.

Neen hy Keesgien, maer ick gis
Dat jem an onse achter poort moghelijck noch selt sien.

KEESJEN.

Genacht dan Juffer!

JUFFROU.

Hoort Keesjen hoort, segje vaertjen met ien,
Dat Juffer seyt datje altemet iens om huer sout dencken,
En dat jer dat brengen sout, dat jer belooft hebt te schencken.

KEESJEN.

Wel, maer ic heb me moer wel hooren seggen, dat me Vaer
[sijn leven
Hondert mael meer belooft het, as hy macht het te gheven.

JUFFROU.

Soo, soo heb ic dan anje Vaer, hoor ic wel, gien huel?

KEESJEN.

Neen je, hy gheeft niet, dats in beyde handen even vuel.

JUFFROU.

'tIs wel dan snappertjen, segtje vaertje `genacht, doetje
[bootschap te degen.

KEESJEN.

'kSelt wel doen Juffer, genacht van synent wegen.

JUFFROU.

Ick bin daer wel dapper duergestreken van ien Boer.
Maer misselijck wat bloet dat icker weer iens me loer,
Die'ck dese streeck in de rechte breng; nou 'tselme wel
[heughen,
'kMach dencken: daer is gien ongeluck, of daer is ien geluck
[teughen

1557 A sijn bueren

DE DERDE UYTKOMST VANT VIJFDE DEEL

IS

JAN SOETELAER, MEESTER BARTELT, EEN REDERIJCKER, EN TWEE SANGERS.

JAN SOETELAER ALLEEN ZIJNDE SEYT:

Daer sel ien koopgien an wesen, want gelt ist dat haer schort.
'kHeb altijt hondert gulden me nomen, en coom ic noch [wat te cort,
Dat sel icker wel sennen, want ick en gheheng niet
Datse men yemant ontsnapt, ick gaje van de kreng niet.
Want 'tis reen dat elck sijn neersticheyt doet
Om wat te winnen, en op dit half ghestoolen goet
Ist beste profijt, daerom loopender soo veel na ruycken,
Dieder by get soo graeg op binnen, as ien Wou op ien Kuycken.
En op dese coop is voorseecker ien sentjen winst,
Altijt ien derdendeel, dat is het alderminst,
Paerde Tuysschers wetent, in de Werelt gien groover boeven.
Dan ick moest wel letten op bossen, gallen, spatten, en [overhoeven.
Al zijnser niet, 'kmoet het evenwel segghen, want wy zijn [gewent alle gaer te lieghen,
Want de Roskam is soo eel, hy sou sijn eyghen Vaer bedrieghen.
We sellender genoech toe seggen, en comter dan ien bloet, [en mient al waers dat,
Die wort dan so louter bedroelt, songer aers gadt,
En coopt door anprysen ien Peert, dat al te duer te geef is.
Maer ick hoor dat deuse Juffer al ien arghe teef is,
En datse alsoo wel een boef ken, as ien boef huer.

MEESTER BARTELT COMT MET EENIGE ANDERE UYT,
JAN SOETELAER HAER SIENDE SEYT VOORT:

Holla, wat braetvogels comen ginder alree voor de duer?
'tIs Monsuer Roemer, en d'aer Geen lant, die Voghel is [soo dartel,

1579 B gewent te liegen — 1581 D waerts — 1583 B Paerd — 1587 CD Roemen

Kijck hier, de derde is ien Advocaet Meester Bartel.
Dese luy bennen alle gaer harich, hier komt de Roskam by
[me kaer.
Bonne vie, *Messieurs*, *bonne vie*, wel van waer kom jy
[allegaer?

MEESTER BARTELT.

Wij comen van ien avontuertjen.

JAN SOETELAER.

En ic souder garen om uyt.
Tot me Joncker van Grevelinckhuysen is rechtevoort buyt,
En groot profijt voor my te halen, so ick verstae door de
[meyt,
Want de Juffer hetse tot onsent ghesonden, en me gheseyt,
Dat ic daer iens sou komen, want se had twee goe Paerden
[op stal,
Diese garen vercoopen sou, en dats ien dingh, daer an ick
[vermal
Al wat ick in de werelt heb, maer hier meen ick is profijt.

MEESTER BARTELT.

Je comt al te laet.

JAN SOETELAER.

Al te laet?

MEESTER BARTELT.

Jae te laet.

JAN SOETELAER.

Dat waer spijt,
Of geckje met me? 'kweet datser terstont noch waren.

MEESTER BARTELT.

Dats waer, maer se is soo nu met dese Paerden ghevaren,
'kStae't hier vast teghen dese Priesters en vertel:
Huye nochtent komter ien Boer, soo ien fijn ghesel,
Met ien Wagen houts, en de Juffer is soo wat goet soens,
En den Huysman, soo 'tscheen, lusten oock wel wat groens.
Wat wil ickje veel segghen?

1589 B hayrich — 1590 [In C spreekt Meester Bartelt dezen regel en de helft van vs. 1591. In D spreekt Meester Bartelt het Fransch van vs. 1590, daarna Soetelaer de helft van dien regel] — 1601 C 'kSae't | C Vertelt — 1604 C Huysman soo soo

JAN SOETELAER.

Houtet niet verhoolen.

MEESTER BARTELT.

Un bon entendeur ne faut qu'un demi parole.

JAN SOETELAER.

Hoe na kregense in me kaer soo wat behaghen?

MEESTER BARTELT.

Soo ist, en quijt was den Boer daer mee sijn Ros en Waghen.

JAN SOETELAER.

Dat is de rechte slach, dat hiet loeren,
Soo moet mese schueren die besuckte Boeren.
Dats me lief seecker dat de Juffer soo veul verstant het
Datse de Boer sijn Ros en Waghen daer voor te pant het,
Die sel icker gaen koopen of, om ien Appel, om ien luer.

MEESTER BARTELT.

Vrient den Boer isser al mee duer.
Den Reeckel had rou coop, hy deed hem releveren,
Trouwen by 'tHof niet, maer met self te practiseren
Een loose vont, en die soo wel als ick noch oyt heb ghehoort.

JAN SOETELAER.

Wat deed hy toch?

MEESTER BARTELT.

Hy bleef sitten voor de Juffers poort,
En verwachte me Joncker, die uyt was ter Jacht,
En tegen die, doe hy t'huys quam, deed hy sijn klacht,
En bedacht ien loghen, en seyde de Juffer sijn Ros en Wagen [hiel,
Om dat het hout soo wat krom, slim, en niet hiel recht en viel.
De Joncker, dat soo ien groot slodder is, dee dat heel vreemt,
En seyd teghen de Juffer: ten is geen reen datje daerom [sijn Waghen neemt,
Hy macht verbeteren, en op ien aer tijt wat meer houts [op de Wagen leggen.

1606 ACD *qui un demiparole* — 1617 CD soo abel als — 1619 ACD verwachteme Joncker — 1622 C recht in viel — 1623 BCD ien goet — 1625 C wat meeder | D wat meerder | CD op Waghen

Daer stont de Juffer, en keeck by haer neus, en dorst niet
[segghen :
De Boer liechtet, ick hebber voor by hem gheslapen.

JAN SOETELAER.

Wel, dat is seker noch een quartier aen me Jonckers Wapen.
Wat schelm is dat! 'ken hoorde sulcx noyt mijn leven.

MEESTER BARTELT.

Soo ister ghegaen, se most den Boer sen Ros en Wagen gheven.

JAN SOETELAER.

Pestilency Meester Bartelt, dat is voor mijn ien warrighe saeck.

MEESTER BARTELT.

Ja vrient den Boer isser al me deur, hy hiel geen marrige
[spraeck.
Dan ick, alsoo hy mijn sijn ongeluck eerst had komen klaghen,
Heb voor de borsten allegaer noch sorgh gedragen.
Want ick volgde den boer dicht tot voor de Jonckers deur,
En ick dreyghde hem met de saeck te openbaren aende
[Procureur.
Waer over hy wacker te beurs teegh, alsoo't sijn vermoen was,
Dat het my aers nerghens dan om ghelt te doen was;
En terwijl hy vast doende was, en sijn schat over sach,
Siet, soo comt me Joncker van Grevelinckhousen op het
[slach,
En om dat die niet arghs en zou vermoen,
Wat wy twee daer met malcander hadden te doen,
En om dat het doen om ghelt te tellen qualijck quam te pas,
Dude hy me van ter syden in men hangt sijn riem en sijn Tas,
Die'ck hier onder mijn tabbert dus lang heb bewaert.

JAN SOETELAER.

Dat hebje warachtich noch excelent gheclaert,
Dats weer ien ding, dat hiel nae me sin is.
Lustich ant tellen, en sien we wat daer in is!

MEESTER BARTELT.

Se weeght al moey.

1631 AB aarighe — 1632 A morrighe — 1635 ACD dicht van voor — 1644 CD Ende hy me — 1645 BCD Die ick hier

JAN SOETELAER.

Asse doet, ist goud 'twil verbrangt hoopen.

MEESTER BARTELT.

Tis wat het is, we sellen om 'tghelt gheen langt koopen.

JAN SOETELAER.

Voor al niet, maer by gants vijf-menten,
We mostent van avont met mekaer gaen leggen op lijf renten.

MEESTER BARTELT.

Nou lustich aen tellen, maer mekaer te verclicken niet.

JAN SOETELAER SIET WATTER IN IS, EN SEYT:

De duyvel haelt hem in een leeren sack, so ontvallen hem
[de sticken niet.
Jae sietme vry an, 'tbinne maer stientgies.
O bloedt, wat binnewe oock een diel lieven Heers vrientgies,
Datwe ons dus allegaer van een boer laten bedrieghen!
Hoe fix hadje dat M. Bartelt, as een handtvol vliegen!
Is dat ghelt?

MEESTER BARTELT.

Tis dat ic niet seggen en wil, ic bin soo bues.

JAN SOETELAER.

Wel wat duncktje? dats een haer in je nues,
Jae wel, hier stae we vast en kijcken me kaer aen.
En vernement de boeven, soo zijnwer noch veel quaer aen,
Se willen ons ribsacken. dit is te grof.

MEESTER BARTELT.

'kSette me voeten me leven niet meer op het Hof,
Soo 'tgherucht onder de man quam; maer ick trock uyt
[den Haegh.

JAN SOETELAER HAELT EEN TAFELBOECK VOORT,
ENDE SEYT:

Laet sien ick moet dit teeckenen, 'tis van daegh
Den vierden Februarij, by Lichtmis sel ick het onthouwen.

MEESTER BARTELT.

We mostent niet luyt roepen, maer slaent inde beste
[vouwen.
Nou Messieurs, al het den Boer ons ghespeelt dese part,

1660 BD hayr — 1661 CD staenwe | ACD kijcken een ander maer aen

Daerom niet te treuren, gaen we drincken de swaricheyt [vant hart.
Kom, com Roskam, gaewe daerse ons eens schencken.

JAN SOETELAER.

Ten mach mijn niet bueren.

MEESTER BARTELT.

Dat ken ick wel dencken.
Hadt het maer wijncoop gheweest op den Boer sijn Tas!

JAN SOETELAER.

Alst vry lach is, comtet mijn altijdt wel te pas.
Daerom, alsje een dofjen weet, ontbietme, 'kseltme laten [bueren.

MEESTER BARTELT GAET BINNEN, JAN SOETELAER BLIJFT ALLEEN BUYTEN, ENDE SEYT:

O bloedt, dit is te schoon, zou ick dit swyghen? neen, [neen, lueren.
Soo haer te laten mompen van een boer, van een Dijcker!
Siet daer gae ickje tyen terstont nae een Rederijcker,
Diemeder een Lietgien of maeckt voor een paer blancken.
Hier woonter een, as ic die een dubbeltgen gheef, sal hy [me bedancken,
Tis sulcken Gheest, hy seltme aerdigh dichten,
Tis een van de principaelste, die de Haeghsche Camer [stichten.
'kSelder aenkloppen, en vertrecken hem dit stick.

JAN SOETELAER CLOPT, DE REDERIJCKER SEYT, BINNEN ZIJNDE, ALDUS:

Wie clopt daer?

JAN SOETELAER.

Doet op, al vrient, maer ick.
Knap as een man doet op, hier is ghelt voor je te winnen.

REDERIJCKER COMT, EN SEYT:

Soo eelen Baes, benje daer? wel Roskam com binnen.
Comt, wat hebje te segghen? dit buyten duer staen verdrietge.

JAN SOETELAER.

Niet, niet, je moet me terstont gaen maken een Lietge

1675 ACD 'kselme — 1680 CD ick een — 1686 CD Hoo eelen

Van een pots, die daer ghebuert is van een Joffer en een Boer.

REDERIJCKER.

Mit een veegh, seght maer hoe de Joffer met hem voer,
Terstont sal ickje gaen setten de saeck int dicht.
Maer laet ons in huys gaen uyt het volcx ghesicht,
Op datse niet vermoen uyt wiens koker dat het comt.

TWEE JONGHENS COMEN UYT VERMOMT, MET EEN ROMMELPOT, EENEN BLAES AEN EEN STOCK.

DEN REDERIJCKER HAER SIENDE SEYT VOORT:

Wel te pas comen hier een deel Vastelavonts Sanghers vermomt,
Die mochtjet laten singhen voor wat nieus op de straet.
Doet toe de duer, en seghtme hoe 'tspraeckje gaet.

DESE TWEE JONGHENS COMEN SPELEN OP DE ROMMELPOT EN SNAER, EN SINGHEN VOOR EENIGE DUEREN: *Geeft my een pancoeck uyt de pan, ho man ho*, EN SOO VOORT.

JAN SOETELAER COMT DAER NAER UYT MET HET LIETGEN INDE HANDT, ENDE SEYT, DAER IN SIENDE, ALDUS:

Aerdigh byget, terstont most dit door de heele stadt wesen.
Jonghe, Jonghe, hoort wat, kenje wel wat leesen?
'kHeb hier een nieu lietge, dat zou ickje gheven.

JONGHEN.

Jae'ck mannetgen, ist aers wat perfect geschreven.

JAN SOETELAER.

Kijck een reys, tis hiel moy, maer kenje wel singhen?

JONGHEN.

Souwe niet singhen connen, dat benne me dinghen,
Me maet dierf singhen teghens yemant om prijs.

JAN SOETELAER.

Jae maer Jonghen, dit is al een nieuwe drollighe wijs.
'kSelse wel iens nueryen, sing jeise dan naer.

JAN SOETELAER BEGINT DE WIJS VANT LIETGE TE NUERIEN, DE JONGHE SEYT:

He, die wijs kon me maet wel over een jaer.
Ey mannetgen, geefje ons dat lietgen, we wetent je danck.

1696 CD 'tspoockje — Na 1696 CD op Rommelpot — 1703 B durf — Na 1705 A *meurien* — 1707 CD weten

JAN SOETELAER.

Ick geef je't lietgen, en hou daer elck noch een blanck.
Gaet singhen terstont voor de duer vande Joncker.
Ick selje hier blyven staen wachten int doncker,
En hooren je singen. ast uyt is, komt dan weer by me.

JONGHEN.

We sellent je wel lustich gaen klaren sonder lyme.

JAN SOETELAER GAET WAT AEN D'EEN SYDE, DE JONGERS GAEN VOORDE DUER VANDEN JONCKER, EN BEGINNEN TE SINGHEN:

Een boerman had een domme sin,
Daer op schafte hy sijn gewin,
Het voer een boer uyt weye,
Hy brocht sijn Heer een voeder hoy,
Sijn vrou de koele meye.

De boerman op de hove tradt,
De vrou op hooger tinnen lach,
Sy lach op hoogher saele,
Mocht ick een korten wijl by u sijn,
Ick gaf u mijn ros, mijn waghen.

De vrou de reden soo haest vernam,
Sy liet den boerman comen an
Soo heymelijck en stille,
In een kleyn duyster kamerkijn
Daer deede sy twee haer wille.

Doen hy sijn willetgen hadde gedaen,
Den boer most vande kamer gaen,
En hy bestont te klaghen,
Ick segh dat het een als het ander is,
Mijn rout mijn ros, mijn waghen.

De Heer quam van der jacht gereen,
Hy hoorde den boerman klaghen seer,

1722 B men Ros | D gaf mijn — 1724 ABC aen

Hy hoorde den boerman klaghen,
Ghy segt dat het een als het ander is,
De waerheyt wilt mijn ghewaghen.

Den boer had haest een loogen bedocht,
Ic had een voederken houts gebrocht,
Daer was een krom hout onder,
Ic seg dat het krom alst rechte brandt,
Alst by de vier can koomen.

Hierom was u vrou op mijn soo gram,
Dat sy mijn ros, mijn waeghen nam,
Om sulcke kleyne schulde,
Ick bid u, lieve Heere mijn,
Verwerft mijn u vrou haer gulde.

De Heer ginc voor sijn vrouwe staen,
Wat heeft u den schamelen boer gedaen?
Schaemt ghy u niet de sonde?
Geeft hem sijn ros, sijn waghen weer,
Laet hem varen tot sijn kinderen.

Rijt heene, rijt heene, goet boerman mijn,
Het eerste sal u vergeven sijn,
Rijdt heene dijnder straten,
En komt soo weder als ghy meucht,
Brengt ons dat krom hout vaecke.

Den boerman over der heyde reedt,
Hy hief op en sanck een liedt,
Hy sanck met luyder keele,
Ick heb mijn krom houdt wel verkoft,
En al tot myne wille.

'TLIEDTGEN UYT SIJNDE, COMT JAN SOETELAER VOOR DEN DACH, ENDE SEYT ALS VOLCHT:

Wat segje vande lecker? dat was de rechte slach.
Hoort sulcken pots seecker niet te komen voor den dach?

Al waert me selven ghebuert, 'ksout niet kennen heelen,
Neen ick seecker, al soudender de Rederijckers een spul
[of speelen.
Want tis recht een ding om 'tvolck te vertoonen,
Daer in men gewaer werdt hoe die rabauwery sijn selfs
[kan loonen,
En dat die, die een ander meent te bedrieghen door sijn list,
Van die hy meent te bedrieghen, bedroghen wert, eer hy't gist.

TEGHEN DE SANGERS SEYT JAN SOETELAER
NU VOORT ALDUS:

As een man gaeuwe wech, eer dattet de luy mercken,
Maer past datje morghen om dees tijt hier weer bent by
[de wercken.

Injuria ulciscenda oblivione fecit.
S. COSTER.

1768 C hoe dit — Na 1772 CD *In juria*

PIETER CORNELISZOON HOOFT.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, III[3], 74—81, 106—109, 152, 211—226, 303—308, 321—369.

VLUCHTIGE NIMPH [1]).

Wijze: *J'aymeray tousjours ma Phillys:* etc.

Vluchtige [2]) nimph, waer heen soo snel?
Galathea, wacht u wel,
Dat u vlechten
Niet en hechten
Met haer opgesnoerde goudt
Onder de tacken van dit hout.

Wackere nymphe, wendt [3]), en siet
Eens te deech van wie ghij vlyet,
Sneller, dan de
Harten van de
Honden, die'r met open keel
Vollegen tot haer achterdeel.

Immer en volge'jck u niet nae
Met begeerte van u schae,

3 B uw' — 8 B wien — 10 B Hinden van de — 11 B ope — 12 B hun — 13 B en jaegh ik — 14 B uw'

---

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Eerste Rijmkladboek (Zie daarover Leendertz' Inleiding op de *Gedichten van P. Cz. Hooft*, bl. XVII vg.).

De titel of het opschrift is er door mij boven geplaatst. In het Rijmkladboek en in de uitgave van 1636 staat er niets boven. In de *Emblemata* van 1611 alleen *Sang*.

Men vindt den oudsten druk van dezen zang in de *Emblemata Amatoria*, ed. 1611, bl. 87. In de uitgave der *Gedichten* van 1636 wordt het gedicht gevonden op bl. 242 vgg. Bij de gedichten, die wij hier mededeelen, is in de varianten A = *Emblemata*, B = *Gedichten in de uitgave van* 1636.

[2]) Hooft schreef eerst „Wackere."

[3]) HS. onduidelijk. Er schijnt „wendt" te hebben gestaan, en men heeft dit in „went" willen veranderen.

Maer van zinne,
Om u minne
Te verruilen [1]) voor de mijn.
Acht ghij dat groot verlies te sijn?

Nymphe, ghij vlucht al even stuirs [2]),
En ick heb de borst vol vuyrs [3]).
Met een kusge,
Wilge, blusge [4])
Dat ten deel, en wort bedangt.
Geefdij dan meer als ghij ontfangt?

Wildij mij niet dees jonste doen,
Lijdt dan dat jck u slechs soen
Voor u lippen.
Ghij gaet glippen,
Denckend' jck sou hier ter stee
Soenen u hals en oochgens mee.

Mogelijck kusten ick van als,
Oochgens, lipgens, witten hals,
En niet trager
Noch wat lager
Yet wat poeselachtichs; dan,
Dertele dier, verloor g'er an?

16 B uw' — 17 B mijn' — 18 B Waent ghy — 21 B kusje — 22 A wilje, blusje | B wil-je, blus-je — 23 A bedanckt | B bedankt — 24 A Gheefje dan meer als ghy ontfanckt | B Geef-je dan meer dan ghy ontfankt — 25 B Wil-je my niet die gunste — 26 B u eens — 27 B uw' — 29 B zoud' voort ter steê — 30 A Kussen u hals en ooghjens | B Kussen uw' hals en ooghjens meê — 31 A kuste' ick wel van | B Moghelijk, jae, kust' ik van alls — 32 B Ooghjes, lipjes — 36 B Dartele dier, verloor-je'r

---

1) Kantteekening van Hooft: „Anders: verwerven." In A en B verwerven.

2) Kantteekening van Hooft: „Anders: even snel."

3) Kantteekening van Hooft: „En mijn hart is vol gequel."

4) Kantteekening van Hooft: „Wilge susge."

Alle mijn lust en boeverij [1]),
Galathea, dat sijt ghij.
Comt wat nader,
Want wat spader,
Als de jonckheit neemt sijn keer,
Salt u soo wel niet passen meer.

J. C. B.
Galathea [2]).

37 B mijn' — 41 B haer'

[1]) Kantteekening van Hooft: „Anders: potterij." Met eene vreemde hand (*niet* van Brandt) staat er bij: „G. Lekkernij." In A boevery, in B lekkerny. Met „G." zal dus wel „Gedichten" bedoeld zijn.

[2]) De letters J. C. B. en het woord Galathea niet in A en B.

INDIEN HET CLAGEN, enz. [1]).

Wijze: *Esprits qui souspirez*, etc. [2]).

Indien het clagen can versachten d'ongenade
Vant wanckelbaer geluck [3]), soo claech ick niet om niet;
En claech ick te vergeefs, het is een clene schade
Verlies van clachten voor die t'al verlooren siet.

1 L (= Lust-hof) onghenaden — 3 L en A Maer claegh | L cleyne — 4 L clacht voor die het al

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Eerste Rijmkladboek (Zie boven, bl. 159). De titel of het opschrift is er door mij boven geplaatst. In het Rijmkladboek staat er niets boven. In de *Emblemata* van 1611 alleen *Lied.* Men vindt den oudsten druk van dit lied in den derden druk van den *Nieuwen Verbeterden Lust-hof*, bl. 82 vg. Ook is het opgenomen in de *Emblemata* van 1611. Daarna is het tijdens Hoofts leven niet herdrukt. In 1651 is het in de *Verscheyde Nederduytsche Gedichten* opgenomen (Zie mijne *Bijdragen*, I, 12 vg.).

[2]) In A daarentegen: „Op de wijse: *Amynte l'Amoureux dont la plus riche gloire.*" Zie mijne *Bijdragen*, I, 14.

[3]) Hooft had eerst geschreven „wanckel aventuir."

Den hemel die beschreijt met wtgestorte stroomen
Door mededogentheit de grootheit van mijn quaet [1]),
En t'suchten van de wint beweecht de droeve boomen
Om te bewenen mijn bedroefd' en bange staet.

De blijgeestige May heeft sellefs een mishagen
In haer cleenoodg' en pracht van bloemen menichvout;
En wendt, o vogelkens, u tere stem tot clagen,
Clagen, wanneer ghij minneliedtgens quelen soudt.

De swaere dampen wt mijn droevich hart getoogen
Benevlen de Natuir met al haer vrolijckheit,
Maer op u claer aenschijn, o vrouw van groot vermogen,
En heft noch droeve damp, noch naere duisterheit.

U dreutsche schoonheit can met een gesicht verstroyen
En drijven inde vlucht de nevels en de nacht.
Hoe soud de wedermin een ijsich hart ontdoyen,
Opt welck medogentheit met allen heeft geen macht.

Een [2]) vrouw, een teder vrouw, heeft die mijn moet gedwongen
Vercracht die de Natuir? Diana geensins ghij,
Maer eenen vluggen glans, wt u vertooch ontsprongen,
Verbluft mijn moedich hart met blixemtyrannij.

6 L de wreetheyt — 7 L van den — 8 L bedroeft — 9 L selfs — 10 L cleynoot — 11 L u teedre — 12 L Minnelietkens | A Minneliedtjens — 13 L hert — 14 L den natur — 15 L anschijn — 16 L heeft — 17 A Uw — 19 L de teedre min een ysich hert ondoyen — 21 L teedre | L ghewonnen — 22 L natur? Neen gheensins, gheensins sy — 23 L Maer deur u lucht gen glans — 24 L hert met blixems tiranny — 25 L Goddin

---

[1]) Hooft had eerst geschreven „droefheit van mijn staet." Hij veranderde dit om het rijm.

[2]) Vs. 21—25 wel in den *Lust-hof*, maar niet in de *Emblemata* te vinden.

Ach mijn Godinne' al waert, al schoon, al goedertieren,
Kent ghij u niet tot hulp door medelijden spoen,
Soo troost de slave van u eedele manieren
Naer heusheit uwes Aerts, wt lust om goet te doen.

D. W. B.
Voor Diana [1]).

---

[1]) De letters D. W. B. en de woorden Voor Diana niet in A.

WEET YEMANT BETER SAUS, enz. [1]).

Wijze: *Esprits qui souspirez,*
Cupido geeft mijn raet [2]).

Weet yemant beter saus als honger tot de spijsen,
Of bedde dat soo sacht als vaecke slapen doet,
Weet yemant beter smaeck in dranck, als dorst te wijsen,
Of cooptmen dees om gelt, soo acht ick rijck sijn soet.

Indien de winter meer sijn handen vreest te sengen
Aen t'armelijnen voer, als aen een wollefs vel,
Of kan een ruim palaijs meerder [3]) gemacks in brengen
Als maetlijcks huis begrip, soo wenscht ick rijckdoom [4]) wel.

8 A matelijck

---

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Eerste Rijmkladboek (Zie boven, bl. 159). De titel of het opschrift is er door mij boven geplaatst. In het Rijmkladboek staat er niets boven. In de *Emblemata* van 1611, waar dit gedicht voor het eerst is gedrukt, staat er *Sang* boven. Tijdens Hoofts leven is het niet herdrukt. In 1651 is het in de *Verscheyde Nederduytsche Gedichten* opgenomen (Zie mijne *Bijdragen*, I, 12).

[2]) In A staat er alleen de eerste zangwijze boven. Zie mijne *Bijdragen*, I, 15.

[3]) Hooft schreef boven dit woord „veel meer", doch noteerde in margine dat „meerder" beter was. In A veel meer.

[4]) Hooft schreef eerst „rijck sijn."

Indien de rijcken met beminde bedtgenoten
Veel beter sijn voorsien, dan de gemene lye,
Of soo de rijckdoom waere Liefde can vergroten,
Soo dunckt mij dat jck in de rijckdoom voordeel sie [1]).

Maer soo vertrecken [2]) met getapisseerde wanten
Tegen de couw en t'nat niet meer doen als een hut,
En t'hangsel geboorduirt om gulden ledicanten
Geen commerlijcke sorch noch hete coórtsen schut;

Maer soo den honger en de dorst sijn licht versadich;
Verbetert gene wijn sijn smaeck int gouden vat;
Soo wt het midden der banketten overdadich
Niemant met goe becoomst en smaeck meer eet als sat;

Maer soo de cleeren, die vant goudt en silver craken,
Met glinsterich gesteent en perlen dicht beseijt,
Sijn geen bequamer dracht, als sijd of wolle laken,
Dat met seer luttel, oft geen steecksel is benaeijt;

En soo een bedtgenoodt schoon, jonck, gelijck van sinnen,
Onder gemene lien, die veel sijn int getal,
Veel eer als [3]) onder weinich rijcken is te vinnen,
Soo vraech ick waerom dat men rijckdoom wenschen sal.

Seijt yemant dat een mensch is tot het schoon genegen,
Het ooch door t' schoon verheucht, door t' lelijck wort gequelt,
Tis claere waerheit dat, ick hebber gans niet tegen,
Het schoon gesicht vermaeckt, maer sien en cost geen gelt [4]).

15 A gheborduert — 22 A peerlen dicht bezaeyt — 23 A zijd' oft wollen — 31 A gantsch

---

[1]) Hooft schreef eerst „jck voordeel in de rijckdoom sie."

[2]) Hooft schreef eerst „de camers." Later noteerde hij in margine „saletten." In A Saletten.

[3]) Hooft schreef eerst „Lichter dan."

[4]) Kantteekening van Hooft: „Dan t'ooch eijscht geen besit, maer sien dat cost geen gelt."

Aenschouwt d'eerwaerde Son, en het bescheiden werken
Des geestige natuirs, dits schoonheit in haer cracht,
De kunst is bootserij. Segdij doort stadich merken
Wortmen dit ras gewoon? Soo doetmen oock de pracht.

Of bidt ghij t'avontuir dat het u wil verlienen
Rijckdoom, om landt en lie te crijgen in voochdij?
Alsmen die recht gebruickt, soo noemt ment amtbedienen,
En sorch voor anderlie dunckt u dat heerschappij?

Of waendij dat de Eer alleen is bij de rijcken?
Bestont de Eer in schat, daer sij niet in bestaet,
Soo sou Fabricius voor Crassus moeten wijcken
In Eer, daer hij hem nu ver in te boven gaet.

Bestondt de Eer in schat, wat roemen cond' hij dragen
De geen die seijden dat sijn meeste hovaerdij
Was, dat hij had geslooft met moeijten al sijn dagen,
En (danck rechtvaerdicheit) noijt quam hem rijckdoom bij [1]).

Eer is het lof des Deuchts; maer hier is niet te setten
De wanckelbaere roep des vollix licht als wint
Tegen het braef gecrijs en t'stadich loftrompetten
Van uw vernoecht gemoet, daer Deucht haer Eere vint.

Is rijckdooms overvloet, en staet, niet waert te wenschen,
En is de waere Eer t' vernoegen van t' gemoedt,
Soo [2]) ist een misverstant om d'eere van de menschen
Om staet of grote schat versuimen eenich [3]) goedt.

35 A Zeght ghy — 37 A Avontuer — 45 A cond

---

[1]) Hooft schreef eerst „noijt rijckdoom hem quam bij."

[2]) Hooft schreef in margine:

„Soo sijn de wenschelijckste dingen voor de menschen
Eerlijck gemoet, en luttel sorch, en matich goedt."

Zoo is ook de lezing van A.

[3]) Kantteekening van Hooft: „wenschlijck".

In plaetse dan van een van Godes beste gaven
Soud ick vercrijgen niet dan ijdelheit en rouw,
Indien dat ick verliet om overvloet van haven,
Om staet, of swerelts eer, een waertverkooren vrouw [1]).

D. I. Q.
23 Novemb. An. 1603 [2]).

---

¹) Hooft schreef onder het laatste couplet:

„Anders.
Soud ick in plaets van een van Godes beste gaven
Dan anders vinden niet als ijdelheit en rouw,
Soo sal mij faem, noch staet, noch overvloet van haven,
Doen laten nemmermeer mijn waertvercoren vrouw."

²) De letters D. I. Q. en de dagteekening niet in A.

SANG [1]).

Wijze: *Sei tanta gratioza.*

Voochdesse der gemoeden,
Die sonder Circes crachtige venijnen
En sonder gulden roeden
Slaet met u oochs vermogen sonneschijnen,
Wie 't levend licht
Door sijn gesicht
Becoort wort in te suigen,
'T harte moet dalen,
En voor de schone stralen
Willich buigen.

---

¹) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Eerste Rijmkladboek (Zie boven, bl. 159). Men vindt den oudsten druk van dezen zang in de *Emblemata* van 1611, bl. 108 vg. Tijdens Hoofts leven is het gedicht niet herdrukt. In 1651 is het in de *Verscheyde Nederduytsche Gedichten* opgenomen (Zie mijne *Bijdragen*, I, 12).

Natuir besprengde' u leden,
Van 't helder voorhooft tot het nette voetjen,
Met eerwaerdige zeden,
En stroyder in een lodder lecker soetjen,
Daer aen veraest
Sich metter haest
Een groten hoop minnaren,
Die voor u knielen
En bouwen in haer sielen
U altaren.

Niemandt is soo sticksiende
Van oogen wterlijck noch van verstande,
Of hij wort wel bespiende
Van veers u schoonheit als een claren brande,
Soo comt het bij,
Mijn vrouw, dat dij
De drange schaeren wijcken,
Als ghij getreden
Comt vol bevallijckheden
Door haer strijcken.

Die Chimons grove sinnen,
Van boersheit raeuw, kan wenden tot hoveren,
Door flonckervlam van minnen,
Hoe nauw soud die een edel hart regeren?
Dat in sijn schick
Haer oogenblick
Sou voor gebodt ontfangen,
En vierich voegen
Alleen tot haer genoegen
Sijn verlangen.

Den Hemel overdadich
Segende 't wr, wanneer hij werd geboren,
Die van u ooch genaedich,

24 A Van verr' — 30 A Deur

O nieuwe Son, sal werden 't Lief vercoren:
Maer jck sal veel
Meer als mijn deel
Van t schaers geluck ontdragen,
Wil 't mij [1]) verlienen
Dat u yet van mijn dienen
Mach behaegen.

1 A. R.
1608
13, 14, 15 Dinxd.
Amsterdam [2]).

---

[1]) Kantteekening van Hooft: „slech." In A Wilt slechs verlienen.
[2]) De letters A. R. en de dagteekening niet in A.

SONNET [1]).

Beroemde Vischerin, die de verborgen hockels
Van u beschaduwt hol, dat tegens 't Oosten gaept,
Schackeert met schulpen weerschijn-verwe, die ghij raept
Lanx uwe Stranden met veel sindelijck gesockels;
Hoe speelt u orgel-keel, dat sij soo veel getockels
Van Minnaers lockt aen d' hoeck uws hangels, die se draept?
Of sijnder in u hart clawieren naege-aept,
Die 't edel oordel roert met radgewende knockels?
Bij soo veel harten, die de sang u hangel vangt,
En buit van Minnaers, die ghij om u woonplaets hangt,
Hang jck dees dichten aen de want van u speloncke,
Opdat, geholpen door de soetheit des gequeels,
Haer groot gebreck van val met cleine moeit uws keels
Haer aenschijn niet beschaem, wanneer het staet te proncke.

Aen A. R. V.

---

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Eerste Rijmkladboek (Zie boven, bl. 159). Tijdens Hoofts leven niet gedrukt.

S A N G [1]).

Op de wijse: *Verheven grootsche siel*, of *Fortuin helas bedroeft.*

Voochdesse van mijn siel, wtmuntend hooch cieraedt,
Die op den top des lofs in mijnen sinne staet,
Die sweeft door mijn gedacht, die door mijn adren swiert,
En mijn vervreemt gemoedt met soeten dwang bestiert:

Een treckjen van uw beeld noyt wt mijn hart verdween,
Sint uwen glans aen mijn te keurich óóch verscheen,
'T welck tocht nae 't overschoon en schoon bij schoon versmijt;
Dies aecklighe' eensaemheit den bloem mijns levens slijt.

Doch lichaems schoonheit mij mijn ruste niet en róóft,
Al flonckert 't gouden hayr soo swaddrich om uw hóóft;
Al vlamt uw hel aenschijn van blanck en blosend licht;
Al straeldij Min en Eer, in 't schricken van 't gesicht;

Al tróónt uw handt geleert, met vingers wis en snel,
Vlaeyende wijsen wt het sangrich snaerenspel;
Al lockt uw soetste sang, met strelend lief geluit,
De sielen opgelicht tot haer lichamen wt;

In strickjes van uw hayr mijn geest niet is verwart:
Uw blinckend aengesicht sticht mij geen brand in 't hart:
Van t schittren uwes oochs en word jck niet verblindt:
Noch sang noch constich spel mijn sacht gemoedt verwint.

1 B mijn' — 3 B mijn' — 8 B aekligh' — 9 B my geenszins myn' rust ontrooft — 10 B flonkert kruyvend goudt — 12 B straelt ghy Min en Eer, in 't swenken van — 13 A u | B troont geleerde handt, met vingren — 14 B Vloeyzoete — 15 B uw sneêghe — 16 B De vlotte ziele tot het swijmend lichaem uyt — 17 A strickjens | B strikjens — 20 B Nocht stem nocht

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Tweede Rijmkladboek (Zie daarover Leendertz' Inleiding op de *Gedichten van P. Cz. Hooft*, bl. XVIII). Men vindt den oudsten druk van dezen zang in de *Emblemata* van 1611, bl. 123 vgg. In de uitgave der *Gedichten* van 1636 wordt het gedicht gevonden op bl. 266 vgg.

Maer wijse goedtheits cracht, en 't nedrich braef gelaet,
Dat harten teêr verquickt, en harten trots verslaet,
Aerdighe geesticheit, met soeten val vertaelt,
Dees hebben op mijn siel verwinnings eer behaelt.

Vervolch [1]).

Waert ghij Penelope, en jck Laërtes zoon,
Tocht weigerd' jck, indien de Griecken mij ontboôn:
Ick dacht, gelijck als hij, wat geldt mij naem en eer?
Of dat jck Priams stadt het onderst boven keer?

Al ging mij Calchas aen, en leide 't voorspoock wt,
Dat jck mijn vloot te rug soud wenden vol van buit,
Van silver en root goudt, en van gestickte cleên,
En slaeven sonder tal, hij creech tot antwoordt, neen.

Ick gaf mij wt uw schoot om geenderley vertooch,
Ick waen jck veel te vast soud cleven aen uw óóch;
Een lonckjen had ick daer af liever op den dach,
Als dat den heelen tijdt 't gansch leger op mij sach.

Doch waer 't dat vroomheit êel soo prickeld' uw gemoedt,
Dat ghij mij voor mijn landt te waeghen riedt mijn bloedt
Gelijck Pantheîa' haer man met harnas heeft becleedt
Van haer cleinoodjes spijs, doen hij voor Cirus streedt,

Ick voer nae Troje toe. Maer als het lach in as,
En jck ontrent den strandt, daer Napels nu leit, was,
Onnodich, dunckt mij, waer 't, dat jck mij selven vast
Met koorden, knoop op knoop, deed binden aen de mast.

22 B Dat tedre borst verquikt, en trotse borst — 23 B Maetwijze geestigheên, bevallighlijk — 24 B mijn' ziel verwinnings roem — 30 B mijn' vloot te rug zoud' — 33 B geenerley — 34 B zoud' — 35 B op een' — 36 B Dan dat — 37 B dat edelheidt zoo — 39 B Panthea'r — 40 B doen

---

[1]) In A Vervolgh, op de selve wyse. In B wordt het woord weggelaten, en het vervolg als tot het gedicht behoorende beschouwd.

Loftuiterij de cloeckst men vaeck becooren siet,
Maer meereminnen sang belas mijn ooren niet;
Al queelden zij haer best: Ulisses herwaerts jaecht,
O alderbraefsten heldt, daer Griecken roem op draecht.

Mij dunckt, al waer jck vrij van keten en van snoer,
Ick deede mijn Peilloot niet eens verwricken t roer,
Maer hield mijn rechte loop, met stijfheit van gemoe,
Nae d' Ithacoische wal, op u, mijn Leidstar, toe.

Mijn brandt in spijt des tijdts sou blijven ongeblust;
Der Zeegodinnen min, noch der Princessen lust
En sou den ijver doôn, die mij tot uwaerts dreef,
Noch stillen 't wee in 't hart, daer Liefd uw naem in schreet.

De glaesde dochter van de glinsterighe Son
Mij met haer goochelspel wat marrens brouwen con;
Maer uw verheven deuchd te wiên wt mijn gedacht
Had Tijdt, noch Toverij, noch soet, noch suir de macht.

10 Januario — Mithra Granida [1]).
Sondach 1610.

45 B kloekst' — 46 B myn' — 48 B alderbraefste — 50 B myn' — 51 B myn' rechten — 52 B myn' — 53 B Mijn' vlam, in spijt des tijds, zoud' — 54 A ZeeGoddinnen | B nocht — 55 B zoud' — 56 B Nocht | A u | B uw' — 59 B uw' verheve — 60 B nocht (*ter*)

---

[1]) Dit onderschrift en de dagteekening niet in A en B.

SANG[1]).

Hoogher, Doris, niet[2]), mijn gloetje,
Spaert uw krachjes wat op mij.
Al te groot is de lieflijcke lij,
Daer jck flaeuwende los in glij[3]).
Die daghjes,
Die nachjes,
Die lachjes,
Die klaghjes
Bij draghjes,
Dat alte soete soetje
Mengen moetje
Met een roetje,
Oft jck stick aen leckernij.

Als ghij droef of dartel dighie
Onder sang van snaeren queelt,
O de wondt, o de wondere weeldt
Die mijn' harssen, mijn hartjen steelt!
Die quickjes,
Die hickjes,
Die snickjes

1 K (= Kuysheyts-kamp) Dorissje niet, myn gloetge — 2 K u | B uw' — 3 B te zoet — 4 K flaeuw' ende — 5 en 6 in K Die nachjes, Die dachjes — 5 tot 9 in B Die lachjes, Die klaghjes By draghjes, Die daghjes, Die nachjes — 10 B alderzoetste — 11 K menge — 13 K Of ick stick in — 14 K Alsje droef of dertel | B Als je droef oft — 15 K van u snaeren — 16 K wonderlycke weelt — 17 K Myn herssens myn hertje steelt [*Die* ontbreekt in K] | B hartje — 18 en 19 in K Die hickjes, Die quickjes

---

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Tweede Rijmkladboek (Zie boven, bl. 169). Men vindt den oudsten druk van dezen zang in den *Kuysheyts-kamp*. In de uitgave der *Gedichten* van 1636 wordt het vers op bl. 256 vg. gevonden. In het HS. staat er „Wijze" boven, maar hoe de Wijze zoude zijn is niet ingevuld.

[2]) Hooft schreef eerst „Chloris hoogher niet", daarna „Doris hoogher niet", en eindelijk „Hoogher Doris niet."

[3]) Hooft schreef eerst „Daer jck alle mijn sijn toe vlij."

Sijn strickjes
En prickjes
Der sielen; uw gesighie
Is het schichje
Van het wighje,
Wt Diones bloedt geteelt.

Immers, Doris [1]), stort de kasjes
Van uw tedre treeckjes wt.
Maeckt gelonck, maeckt gelach, maeckt gelujt,
Dat de sinnetjes sachjes sujt.
Wat vreesje?
Mijn geesje,
Mijn vleesje
Geneesje,
Die 't peesje
Der Minne braght in lasjes.
Spoejt uw pasjes,
Eer dat gasjes
Felle brandt mijn sieltje bujt.

21 en 22 in K Syn prickjes, En strickjes — 22 K u — 27 K Immer Dorissie stort — 28 K u teedere | B uw' — 29 B Maek (*ter*) — 30 K sinnetges — 32 en 33 in K Myn vleesje, Myn geesje — 36 K Der siellen bracht — 37 K Spoet u | B uw' — 38 K Eer het gasjes — 39 K sieltge

[1]) Hooft schreef eerst „Chloris." Zie noot 1 op bl. 172.

OP EEN BESCHREVEN PAPIERBLADT [1]).

SANG.

Op 's winters endt,
Wanneer de lent,
Dat pujck en pit [2]) der tijen,

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Tweede Rijmkladboek (Zie boven, bl. 169). Men vindt den oudsten druk van dezen zang in de *Gedichten* van 1636, bl. 257 vgg. In het HS. staat er „Wyse" boven, maar hoe de Wijze zoude zijn is niet ingevuld.

[2]) In B Dat prille puyk. En in margine: „pril. Latine venustus. aerdigh."

Elck aengenaem,
Voortdoet de kraem
Van haer kleenooderijen;
De mensch men siet
Alleene niet
Nae blaên en bloemen rejcken.
Sijn kroon van goudt
Juppijn niet houdt,
Maer pronckt sijn hooft met eicken.

Alcydes straf,
Die met sijn staf
Kond 't ongediert verdelghen,
Die braeve lanst
Sijn voorhooft kranst
Met swacke popeltelghen.
Sijn sinnen bars
Verlucht oock Mars,
En laet, tot vreughdeteken,
Die dolle droes
Sijn kop soo kroes
Met scheutigh gras besteecken.

Op 't beckeneel
Heel een prieel
Bouwt Bachus, en laet hangen
De breede blaên,
Vermaelt met draên,
Tot op sijn bolle wangen,
Die hem gebroght
Sijn van 't gedroght

4 B Zoo aengenaem — 5 B Voortsdoet — 6 B haer' kleinooderyen — 7 en 8 in B Het menschlijk zaedt Alleen niet gaet — 10 en 11 in B Juppijn versmaedt Het goudtsieraedt — 12 B En pronkt zyn kruin met — 13, 14 en 15 in B Alcydes, dien Men heeft gezien All' ongediert verdelghen — 19 tot en met 24 in B Zyn' zinnen Mars Verlucht; hoe bars zy zyn. Tot vreughdeteeken, Die dulle droes Den kop zoo kroes, Met veldtgras laet besteken. — 25 en 26 in B Een heel prieel Op 't bekkeneel — 30 B zyn' — 31 en 32 in B 't Lof aengebrogt Wort, door 't gedroght

Der Satyrs gauw in 't plocken.
De Son fnujckt of
Het lauwerlof,
En hulter mee sijn locken.

De strenge maeghdt,
Dien niet en haeght
Als wetenschap en waepen,
Nu onlanx brack
Een olijtack,
En kromdse' om bejd' haer slaepen.
Vrouw Venus soet
En heeft geen moedt
Soo schorren groen te draeghen.
Met myrteblaên
Laet zij begaen
De Min, die ciert haer waeghen.

De roosen saght
Is pas haer maght
Op 't teder heyr te lijen,
Die met een swier
Haer Camenier
Weet geschackeert te vlijen.
Soo zeer verfreyt
De frissigheidt
Van blaên en bloemen 't leven.
Maer al die schat
Gaf jck voor 't bladt,
Van Gloorroos handt beschreven.

33 tot en met 36 in B Van Satyrs gaeuw in 't plokken. De Zon stelt toe Een' Lauwerroê, En hult daer meê zyn' lokken — 39 B Dan — 42 B En vlijd' z'om beid' haer' — 43 B Diones bloedt — 44 B geen' — 45 B Om 't schorre — 48 B Den Min, die siert haer' — 49 tot en met 54 in B 't Is pas haer' maght De rooz, op 't zacht En teder hair, te lyen: Haer' kamenier Weet, met een' swier, Die geschakkeert te vlyen — 58 B all' — 59 B Gaev' ik om — 60 B Van Doris

SANG[1]).

In het Idalisch dal
Heeft Venus zonder gal
Een lusthof; daer in bloejdt het al,
Wat soetjes door de sinnen leckt,
Wat hartjen lockt, wat sieltjen treckt.

Het is niet lang geleên,
Dat bij geval dat heen
Eens quam de schoone Cloris treên.
Sij gaf den poorte' een kleenen klop.
Die sprong terstondt gewilligh [2]) op.

Haer keurigh ooghjen ging
Waerdeeren alle ding:
En wat in fraeyheidt, sonderling
Wtmuntend, boven andre steegh,
Dat mijndse', en pluckte' 't met een veegh.

Niet lang en liep het aen,
Of s' had haer schoot gelaên
Met puick van allerley cieraên.
En doen het beste was gebujt,
Soo streeckse deur, ter gaerden wt.

3 B Een' gaerde — 4 B zoetjens — 8 B Doris — 9 B poort' een' kleene — 14 B ander — 15 B mijnd' z', en plukt' het met een' — 16 B Zeer luttel liep — 17 B Oft z' had haer' — 19 B toen — 20 B ten lusthof

---

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Tweede Rijmkladboek (Zie boven, bl. 169). Men vindt den oudsten druk van dezen zang in de *Gedichten* van 1636, bl. 248 vgg.

[2]) Hooft schreef eerst „van sellef."

Maer doense' haer vondt alleen,
Ter stee, daer sij, met vreên,
Moght schiften de bekoorlijckheên,
Die s' in haer bouwen had versaemt,
Soo voeghde s' yder, daer 't betaemt.

Sij plante' in 't oogh een vonck,
En stelde 'r bij te pronck
Een lieve lagh, en loose lonck.
Sij gaf den tonge' een vliet van tael,
Den keel 't geschal van nachtegael.

Bevallijckheetjes net
Sij toemat haeren tredt,
En maeckte vast, aen elck verset
Van vingers wit, op boogh oft snaer,
Een swier, die 't harte wordt gewaer.

Jck meen, ghij Venus, voelt
Uw vlammen wel verkoelt,
Zint dat zij u dus heeft gedroelt.
En soo ghij niet ras op en zijt,
Ghij raeckt der minnen schepter quijt.

Siet watse' haer onderlejdt,
Die schrandre geestigheidt,
Op een vermaelde kloot, die drejt,
Speurt sij de wegh des hemels nae.
Soo sijse vindt, sij is 'er drae.

Dan gaf ick niet een sier
Om alsoo menigh dier,
Als daer geschildert staet met vier.
'K wed zij den hemel plondren dar,
En laet 'er niet een groote star:

21 B toen zy zich alleen — 22 B Bevondt, daer zy — 24 B haer' — 26 B plantt' — 27 B steld' 'er — 28 B Een' — 29 B tong' een' — 31 B Voetstapjes wis en net — 34 B vingertjens op — 35 B Een' swier, dien 't hart wel — 40 B den Minneschepter — 41 B wat zich onderleit — 43 B vermaelden — 44 B den — 45 B zy hem — 46 B gaev' — 47 B Voor al zoo — 50 B een'

En als se metter vaert
Die t' saemen heeft vergaert,
Dat zij se' in geenen pauwenstaert
Sal saeyen voor een kar oft slee,
Als Argus ooghen Juno dee:

Maer naer uw kransse staen,
En selve sitten gaen
In uwen waeghen, dan gelaên
(Nae mijn verstandt) met beter vracht;
Doch niet genoeghen aen de jaght:

Maer slaen in elcke lijn
Voor dujf, een minnekijn;
En met de starren, schoon van schijn,
Bespickelen de wiecken vlug,
Die wassen wt haer naeckte rug.

O welcken dujvekot
Soud dan het hemelsch slot
Sijn met zijn arrem overschot?
En Venus zonder roosen hoet,
Wat soudse wesen vrouw te voet?

Geen goodtje bleeffer, dat
Niet liever op het krat
Van schoone Cloris waeghen sat,
Als huis, in Venus hof vernielt,
En afgesetten hemel hieldt.

51 B zy met der — 53 B z'in geenen paeuwestaert — 54 B een' — 56 B uw' — 65 B En windtgraagh, van hunn' naekte — 66 B welk een — 67 B Waer dan — 68 B Als 't niet en hieldt, dan 't — 70 B Wat zoud' zy wezen? vrouw — 71 B bleef 'er — 73 B Doris — 74 B Dan huys, in lusthof zoo vernielt — 75 B Oft afgezetten

AAN JOFFRE ANNE ROEMER VISSCHERS [1].

SONNET.

Soo 't u met diamant lust op een [2]) glas te stippen:
'T is in de vlinderteelt. Het geestighe gedroght
Siet oft het laeffenis aen sap van drujven soght,
En sit soo kuin, men soud het van den roemer knippen.
Neemt ghij pinçeel oft naeld: daer worden kujl en klippen
Geschaepen, bos en bergh; en 't vochte veldt bedoght
Met groene graesen, daer 't welvaerend vee nae toght.
Dat haelt sijn aem, soo 't schijnt; en staet met gaende lippen.
Bootseert uw aerdighe' handt, en maekt een mensch van leem,
'T haelt bij Prometheus werck. Maer wen gh' u in de veem
Der sanggodinnen vlijt, en woorden schoongeschreven
Een redelijcke ziel met wackren sin instort:
Soo blijckt dat ghij al 't geen, dat lijf oft leven schort,
Van bejds kunt geven; dan den dichten 't eeuwigh leven.

4 B zoud' — 5 B Vat ghy penseel of | B kuyl' — 9 B uw' aerdigh' | B een' — 10 B Maer als — 12 B Een'

---

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Derde Rijmkladboek (Zie daarover Leendertz' Inleiding op de *Gedichten van P. Cz. Hooft*, bl. XVIII vg.). Men vindt den oudsten druk van dit Sonnet in de *Gedichten* van 1636, bl. 231.

[2]) Hooft schreef eerst „het." In B het.

SANG[1]).

Wijse: *Aux plaisirs, aux delices bergeres*, etc. [2]).

Amaril, had jck hajr wt uw tujtjen,
'K wed jck vleughelde' het goodtjen, het gujtjen,
Dat met sijn brandt, met sijn boogh, met sijn flitsen,
Landt tegen landt over einde kan hitsen,
En beroofde den listighen stoocker
Van sijn toorts, sijn geschut en sijn koocker.

Oft en had jck maer een van die voncken,
Die daer laest in uw kijckertjes bloncken:
'K plantese boven de minne sijn kaecken,
Om desen blinden eens siende te maecken:
Dat, als immer hij oorlooghen wilde,
Hij sijn pijlen met kennisse spilde.

Maer ghij wedt, had jck een van die wensjes,
Dat jck alle mijn lusjes allensjes,
Daer ghij mij nu om verleghen laet blijven,
Mackelijck weeten souw deure te drijven,
En en wilt mij geen waepenen gunnen,
Die u selve veroveren kunnen.

1 K (= Kuysheyts-kamp) u tuytgen | B Roozemondt had — 2 K vleugelde t'gootje t'guytjen | B ik kneveld' — 3 K brandt syn boog en syn flidtse | B zyn' (*ter*) — 4 K hitse — 5 K En ontroove die listighe — 6 K Synen boogh, syn gheweer en | B zyn' toorts — 7 K Of en had ick maer twee vande voncke | B een' — 8 K Die my lest uyt u kyckertges bloncke — 9 K Ick plantese bove | K kaecke | B zyn' — 10 K dese blinde — 11 K Dat op dat als hy — 12 K syne pillen met kennis verspilde | B zyn' — 13 K ghy weet | K wensjens — 14 K myn lusjens allensjens | B alle mê lusjes — 15 K Daer je — 16 K souw weten — 17 K Dan je wilt my geen wapene — 18 K selfs

---

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Derde Rijmkladboek (Zie boven, bl. 179). Men vindt den oudsten druk van dit gedicht in den *Kuysheyts-kamp* (Daar is het echter ten onrechte onderteekend met A. R. Visscher). In de uitgave der *Gedichten* van 1636 wordt het vers op bl. 245 vg. gevonden.

[2]) In B wordt als Wijze opgegeven: *Alle caccie, alle caccie, pastori*, etc.

SANG [1]).

Wijse: *Je voudrois bien o Chloris:* etc.

Wrange' Amaril, sal min niet murwe meucken
Uw hartjen raeuw, eer 't ouderdoom beklimt,
En van de borst maeckt een gordijn vol kreucken,
Die 't elpenbeen nu tart, hoe zeer het glimt?
Hoe lang sal noch de blinde schutter borghen
Uw wilde wil, die schopt de minnezorghen?

Uw wilde wil, die noyt en proefde 't quijnen
En willigh wee, dat innerlijcken snijt,
Nocht hoe dat die becommeringen bijnen,
Die knaeghen aen afwesens taeyen tijdt:
Noch 't vinnigh vujr der lieffelijcke loncken,
Die kroppen 't hart met overvloedt van voncken.

Wanneer sal u eens lievlust [2]) bevangen,
En geven aen die zinnen strack een boght?
Ach die u eens sagh slijten van verlangen
Nae leckernij van kissekusjens [3]) vocht!
En bieden self uw lippen, nu gebeeden!
Wat soeter wraeck van al uw koeligheden!

1 B Wrang | B Min noojt murruw | K (= Kuysheyts-kamp) murruw — 2 K U Hertgen raeuw, eerdt ouderdom | B hart zoo raeuw, eer ouderdoom 't beklimt — 4 K Dat elpen been nu tert — 5 K borghe — 6 K U wilde | B Uw' wilden — 7 B Uw' wilden [In K Wilde, *terwijl* „Uw" *ontbreekt*] | K noyt beproefde — 8 B En 't willigh | K innerlycke | B slijt — 9 K Noch — 10 K taeye — 11 B Nocht 't vinnigh | K vier van — 12 K hert — 14 B dien strakken zin een' | K sinne — 15 B zagh smelten — 17 K u — 18 K soete wraeck waert van u | B all' uw'

---

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Derde Rijmkladboek (Zie boven, bl. 179). Men vindt den oudsten druk van dit gedicht in den *Kuysheyts-kamp*. In de uitgave der *Gedichten* van 1636 wordt het vers op bl. 247 gevonden.

[2]) Aldus in het HS. Hooft was begonnen met „sal eens u" te schrijven, doch schrapte „eens" vóór „u", en vervolgde „eens lievlust." Het „een" in de uitgave van Leendertz niet in het HS. — In K en B sal u eens lieve lust.

[3]) Hooft schreef in margine „kiesse." In K van kiesse kusjes; en in B van kusjes kiesch en vocht.

SANG [1])

Wijse: *Aux plaisirs, aux delices bergeres:* etc. [2]).

Rosemont, hoordij speelen noch singen?
Siet den daegheraedt op koomen dringen.
Dertele dujven, en swaenen, en mussen
Souden de vaeck wt uw ooghen wel kussen,
Soo 't u luste de doode te rujmen,
Om de lust vande levende plujmen.

Alle wejden, en dujnen, en daelen
Haeren aem met verheughen ophaelen.
'T jeughelijck jaer met sijn vroolijcke tijen
Is rechtevoort op sijn quixte te [3]) vrijen.
Krujen, boomen, en bloemen verovren
En haer proncken met levende lovren.

'T weeligh vee op de graesighe zooden,
O me min, ons te brujlofte nooden.
Al haer gesicht, haer gebaer [4]), en haer spreecken
Loopen op 't lest vande minlijcke treecken.
Op op op, eer de zon inden dauw schijn.
Laet ons alle gedierte te gauw zijn.

1621. Mithra [5]).

1 K (= Kuysheyts-kamp) hoorje | B hoor je speelen nocht — 2 K Ick sie den daegeraet aencomen — 4 B den vack uyt uw' — 5 K lusten — 7 K wayden, alle duynen — 9 K T'heuchlycke | B zyn' — 11 K Kruyen en bloemen | B bloemen en boomen | K veroveren — 12 K haer zieren | B En zich | K looveren — 13 K op syn — 14 K O myn min — 15 K Al haer gheblaer, haer jocken, haer | B Al hun gezicht, hun gebaer, en hun — 16 K Loopen int eyndt op minnelycke — 17 K inde

---

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Derde Rijmkladboek (Zie boven, bl. 179). Men vindt den oudsten druk van dit gedicht in den *Kuysheyts-kamp*. In de uitgave der *Gedichten* van 1636 wordt het vers op bl. 278 vg. gevonden.

[2]) In B wordt als Wijze opgegeven: *Alle caccie, alle caccie, Pastori,* etc.

[3]) „te" niet in het HS.

[4]) Hooft schreef eerst „gesicht en gebaer."

[5]) Het onderschrift en de opgave van 't jaar niet in K en B.

SANG [1]).

Wijze: *Amarilletje mijn vriendin* etc.

Klaere, wat heeft 'er uw hartje verlept,
Dat het verdriet in vroolijckheidt schept,
En altijd eeven beneepen verdort,
Gelijck een bloempje, dat dauwetje schort?

Krielt het van vrijers niet om uw deur?
Mooghje niet gaen te kust en te keur?
En doeje niet branden, en blaecken, en braên
Al waer 't u op lust een lonckje te slaen.

Anders en speelt het windetje niet
Op elsetacken [2]), en leuterigh riedt,
Als: lustighjes: lustighjes. Lustighjes gaet
Het waetertje, daer 't tegen 't walletje slaet.

Siet d'openhartighe bloemetjes staen,
Die u tot alle blijgeestigheidt raên.
Self 't zonnetje wenschte' u wel beter te moe,
En werpt u een lieffelijck [3]) ooghelijn toe.

1 K (= Kuysheyts-kamp) Caartje wat heefter u | B hartjen — 2 K het vermaeck in treuricheydt | B verdrietjes — 3 K En altoos | B En t'aller tijdt — 4 K bloemke dat douwetje | B Gelijk als een bloempjen, dat dauwetjen — 5 K omje | B uwe — 6 K Meugje | B gaen niet te kust' — 7 K branden, niet blaecken, niet — 8 B lonkjen — 9 B en speelt 'er het — 10 K else tackjes — 12 K daer 't aen walletjen — 15 K Selfs 't sonnetge wenst u beeter | B wenscht' — 16 K een vriendelyck

---

1) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Derde Rijmkladboek (Zie boven, bl. 179). Men vindt den oudsten druk van dit gedicht in den *Kuysheyts-kamp*. In de uitgave der *Gedichten* van 1636 wordt het vers op bl. 279 gevonden.

2) Hooft schreef eerst „Op d'elsetacken."

3) Hooft schreef eerst „minnelijck."

Maer soo se niet door al hun vermaen
Steeken met vreughd uw sinnetjes aen,
Soo sult ghij maecken aen 't schrejen de bron,
De boomen, de bloemen, de sujvere zon.

17 K soo sy niet keunen door | B ze kunnen door — 18 K u sinnetjen | B Niet steeken met vreughd uw' — 19 K sulje aen schreyen maecke de | B Ik leg u te maken — 20 K blomen

---

BRUILOFTZANG [1])

VAN

ALLERT KROMBALK

ENDE

TESSELSCHAE ROEMER VISSCHERS.

Mingod, streng van heerschappij,
Ziet ghij wel die maeghd aen 't Y,
Op het eêlste [2]) van haer daeghen,
Die uw' moeder heeft ontdraeghen
Blos van kaeken, en den slagh
Van die lieffelijcke lach?

Wat trekt zij zich zorghen aen?
Zinnen wercken, handen gaen.

3 B haer' — 7 B Wat, zich, trekt zy zorgen

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Derde Rijmkladboek (Zie boven, bl. 179). Men vindt den oudsten druk van dezen zang in de uitgave der *Gedichten* van 1636, bl. 402 vgg.

[2]) Hooft schreef eerst „beste."

Doende zijn haer óóghen zeedigh.
Keel en lippen zijn onleedigh.
Magh een jeughd van jaeren fris
Tegens zoo veel moeyenis?

Vat zij diamant, een kras
Spreecken doet het stomme glas.
Ziet die duim met goude draeden
Maelen kostele gewaeden:
Vingers voeren pen, pençeel:
Knokkels kittelen de veel.

Ziet eens gaen dat montje teêr
Met de nooten op en neêr:
'T oogh zich aen de letters lijmen:
Zinnen steecken [1]) in het rijmen:
Tong zich krommen in de klanck
Van den Roomer en den Frank.

Wie krijght wt die vlijtigh' handt
Den gesteelden djamant?
Wie de knokkels van de snaeren?
Duimpjes wt het gouden gaeren?
Wt die vingers, pen, pençeel?
Van den zang, die klaere keel?

Wie beneemt die tong de smaeck
Van de Franss' en Roomsche spraeck?
Wie zoud' dat gezicht belaeden
Scheuren van de wijse blaeden?
Wie doet, dat in dat vernuft
Yver op het dichten suft?

9 B haer' — 11 B een' jeught zoo groen en fris — 12 B Tegen — 15 B dien — 19 B Ziet dan gaen dat mondjen weêr — 22 B De gedachten aan het rijmen — 27 B Wie die — 33 B Wie kan oogen zoo beladen — 35 en 36 in B Maeken wie den geest zoo duf, Dat hy op het dichten suff?

---

[1]) Kantteekening van Hooft: „zin verzoopen", en onder „verzoopen" het woord „verzonken."

Naedemael gevonden wart
Niet een hockeltjen in 't hart,
Oft het is beset, o Minne,
Aen wat kant zoudt ghij 't ontginne'?
Aengezien uw eisch en wensch
Is een heel, en leedigh mensch.

Op stoof Mingod, met een' veegh
Korselheidt in 't kopie steegh.
Zoud' een maeghd jck nu niet dwingen,
Die door oorloghsdrók kan dringen?
Die ontvallen doen de spies
Kan aen Cesars en Henries?

Menighmael heb jck gesien
Mijnen vaeder Mars, bij wien
D' onversaeghde Crijsluj' sweeren,
Zijnen stormhoed, met de veeren,
Beuckelaer, en zijdgeweer,
Tockeld' jck slech, smijten neêr.

Mijn' vrouw moeder desgelijx
In de bezigheên haers rijx,
Als zij sal bescheidt nae reden
Doen op dujsenden gebeden,
Ziet haer Mars eens vierigh aen,
Alle saecken laet zij staen.

Laet mij Mars, oft anders een'
Wt zijn aengezicht gesneên,
Doen eerbiedelijck met zijnen
Wtgestorten moed verschijnen
Voor die Venus van gelaet,
'K wed zij Venus gangen gaet.

40 B Aen wat eindt zult — 47 B En ontvallen — 52 B Zijnen helm, met bos van

Wt had hij. Met eenen quam
Marssen weêrgae t' Amsterdam
Haer bestrijen, met de treecken,
Die hem Min had ingesteeken,
Voor een jaetje van haer mondt
Biênd al wat te bieden stondt.

Wonder, wonder groot! Ick sie 't,
En mijn oogh gelooft het niet.
Kanmen zoo een maeghd besweeren?
Tesselschae vaert wt haer kleêren;
Schiet een' [1]) vliegher aen, voor dees'.
Tesselschae vaert wt haer vlees.

Krombalk tot haer' boesem in
Voert een heel nieuw huisgesin,
Nieuwen geest en nieuwe krachten,
Nieuwe kennis van gedachten,
Nieuw verstandt en nieuwe reên,
Nieuwlijcke geneghentheên.

Als Medea' wttapte tót
Haers schoonvaeders dorren strót
'T kiemigh bloed, en wt de pullen
Welbepreutelt weêr opvullen,
Met een versse [2]) ziel hem liet,
Æson was 't en Æson niet.

In sijn borst bleef niet van 't ouw;
In sijn voorhooft niet een vouw.
'T was een van die Griekse zeuntjes.
Lichte dansjes, nieuwe deuntjes,
Mooje maisjes, minnekeur
Ritzelden sijn' aêren deur.

71 B jaetjen van haer' — 76 B haer' — 86 B dorre — 91 B zyn' — 92 B een' — 95 B meisjes

---

[1]) Hooft schreef eerst „Ziet den".

[2]) Hooft schreef eerst „nieuwe".

Tesselschae schier Æson slaght.
Stift, en schrijf en schilderschacht
Drujpen door haer losse vingren.
Snaeren slaepen, boecken slingren.
Naeld, bordujrgoud ende raem
Zij vergeet om beter kraem.

Jonge Krombalk volgh' 'er nae;
Oft een' derde Tesselschae.
Want de tweede wij beleeven;
En haer desen keer vergeeven;
Mits, hier nae, zij nemmermeer
Doe te rug gelijcken keer.

20 Novemb. 1623 [1]).

99 B haer' — 101 B bordujrtuygh — 107 B Mits voortaen zy

[1]) De dagteekening niet in B.

OOGHEN [1]).

Ooghjes, levendighe staeltjes
Vande schitterenste straeltjes,
Die de zujvre zonne schiet,
Herwaerts nae der aerde niet,
Maer ujt haer veel klaerder óóghen,
Die gewendt zijn nae den hóóghen,
Daer zij meê den hemelliên
Is gewoon goên dagh te biên:

2 B schitterendste — 5 B haer'

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Derde Rijmkladboek (Zie boven, bl. 179). Men vindt den oudsten druk van dit vers in de uitgave der *Gedichten* van 1636, bl. 319 vg. Daar is de titel *Aen de ooghen mijner vrouwe.* Zie over dit gedicht Jonckbloets *Gesch. der Ned. Lett.*, III[3], 78 vg.

Is uw jeughje noch zoo jonkjes,
Dat ghij die, die diere vonkjes,
Vonkjes kosteler als goudt,
Beter niet te raed en houdt?
Dat ghij zoo vergeefs mooght stróóyen
Vonkjes maghtigh om t'ontdóóyen
En te stellen in een brandt
Harten hard als diamant?
Letters, lijwaet, koude steenen
Worden van haer glans bescheenen
Zonder spaersaemheit altóós.
Immer zijnz' 'er vruchtelóós.
Ach wat onbedachter wiltheit!
Stortse liever, met die miltheit,
Op de kooltjes zonder licht
Van mijn glimpeloos gezicht.
Zoo ze mij die doofheit dóóven
En van duisternis berooven,
Roemen zal jck hoogh de maght,
Die daer in de klaerheit braght.
Doch, jck ken 't, het is geschaepen,
Raekt mijn oogh aen zulk een waepen,
Dat jck het op 't ooghje wet,
Daer 't mij af is bijgezet;
En met weerlicht wt mijn lampen
D' uwe weêr aen boord koom klampen.
Want om die te wonden, nut
Niet is als hun eighen schut.
Zoo ghij daerom, met uw blaeken,
Mij niet wilt zoo weerbaer maeken,
Jaeghtze dieper, door de korst,
Tot in 't binnenst van mijn borst,
Daer der is een hoop gehaeghelt,
Dieze mij met vlam doornaeghelt.

11 B kosteler dan — 12 B raed' — 15 B een' — 17 B lijnwaet kouwde — 18 B van hunn' — 31 B ooghe — 33 B mijn' — 34 B koom' — 36 B is dan — 40 B myn'

'T hart zoekt lichtenis aen meer
Meerderaers van 't zoete zeer,
Dat het knaeght tot aller ujren.
Vinnighst vallen kleene vujren.
Als jck immers branden moet,
Liefst dan in een' groote gloedt.

22 Sept. 1625 [1]).

[1]) De dagteekening niet in B.

DEUNTJE [1]).

'T minnegodtje, wondziek geesje,
Klaeghde Venus, dat zijn peesje
In mijn traenen was geweekt,
Zoo dat hij, in lange wijlen,
Op mijn hart, niet van zijn pijlen
Een kon schieten, datse steekt.

Wiltghij, seidze, zijn geraeden?
Zie maer dat ghe twee drje draeden
Gloorroos ujt haer hajr kabast.
Nemmer zult ghij, hartevooghje,
Peesje spannen op uw booghje,
Dat bet bij uw pijlen past.

'T boefje quam, terwijlz' haer kemde.
Steelen dorst het niet, maer lemde,
Met een bedelende stem,
Tot dat zij 'r hem drie liet raepen.
Klaer had hij, daer mee, zijn waepen;
Ik een schootje; 't schighje klem.

29 Sept. 1625.

1 B 't Minnegoodtje — 2 B Klaeghd' aen — 3 B myn' — 5 B In myn hart niet van zyn' — 7 B zeid' ze — 8 B ziet — 9 B Doris uyt — 12 B uw' — 13 B quam, als zy zich — 14 B Steelen dard' het — 15 B een'

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Derde Rijmkladboek (Zie boven, bl. 179). Men vindt den oudsten druk van dit vers in de uitgave der *Gedichten* van 1636, bl. 260.

ZANG [1]).

Sukklende tijdt, met uw ontijdigh luyen,
Hoe komt ghij, nu te spoeyen staet, dus loom?
Zijn [2]) mogelijk uw' wieken in het ruyen?
Oft zijnze stijf door ijs van ouderdoom?
Dat ghij als suf de daeghen, die mij drukken,
Die ghij, ter ren, omslingren moest, laet tukken.

'K heb geen gezicht van Cloris te verwachten,
Voor dat uw' zon, tot negenmael [3]) toe, brall':
En vind mij zoo gedoemt in achtien nachten,
Mits mij de mijn niet eer verrijzen zal.
Slae voort, slae voort, wegh met het mottigh marren.
Wring 's hemels as, aen ringen rek de starren.

Mijn wensch den tijdt in traegheit schijnt te sterken.
Dies keer, o min, jck t' uwaert mijn gebeên.
Hecht [4]) aen zijn rug, zoo lange doch, uw vlerken;
Uw vlam ontdoy zijn kleumde strammigheên;
Brujck op zijn vel, voor spooren, uwe pijlen:
En hem verleer dit sleepen vande wijlen.

7 B van Doris — 8 B neghen mael' — 10 B myn' — 14 B t'uwaerts mijn' — 15 B zijn' | B uw' — 16 B Uw' | B zijn'

---

1) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift in het Derde Rijmkladboek (Zie boven, bl. 179). Men vindt den oudsten druk van dezen zang in de uitgave der *Gedichten* van 1636, bl. 261 vg.

2) Hooft schreef eerst „Uw wieken, hebbenz' ook haer' beurt van ruyen."

3) Hooft schreef eerst „zevenmael", en in den volgenden regel „veertien".

4) Hooft schreef eerst:

„Hecht aen zijn rug, zoo lange maer, uw vlerken;
En met uw vuir ontdoy zijn strammigheên;
En op hem brujk, voor spooren, uwe pijlen:
Dat hij verleer' dit sleepen vande wijlen."

ZEGHE DER EERE [1]).

Minerv' en Iuno, korts gedenkend' ouwden spijt,
In wrevlen moedt, tot hóón van Venus, spanden t' zaemen;
De welgebooren' Eer zy in den arme naemen,
En deeden tegens haer aenvaerden schoonheidts strijdt.
De Cypriotte dacht: dit oorlogh my gedijdt
Tot d' opperste Triomf. Maer ziende zich beschaemen
Door oogh en aenschijn rijk van aedelijk betaemen,
Bestorf zy om den mondt, en werdt haer' roosen quijt.
Iuppijn stoof op en riep: deez' voeghelijke vroedtheidt
Vol heyligh' hovaerdijs, doorhoonight met een' goedtheidt,
Waerom en wordt zy niet op altars naegespeelt?
Mijn swinkzel, antwoord' Eer, en mengtmen op geen' pletten:
Nocht marmor, nocht metael kan daer zijn lijf nae zetten.
Maer die Arbele ziet, die ziet mijn levend beeldt.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in Hoofts *Gedichten*, ed. 1636, bl. 225 (Van dit Sonnet is geen handschrift van Hooft meer aanwezig).

GESPAN VAN SCHOONHEDEN [1]).

Zujver' hebbelijke handtjes,
Zinnediefjes, stookebrandtjes,
Die, een zieltje, waer ghij tast,
Blijft aen elke vinger vast:
Scheutigh paertje van robijntjes,
Ambarkustjes, perelmijntjes,

---

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift (Zie daarover Leendertz' Inleiding op de *Gedichten van P. Cz. Hooft*, bl. XIX, no. XI). Men vindt den oudsten druk van dit vers in de uitgave der *Gedichten* van 1636, bl. 320 vgg. — Zie over dit gedicht Jonckbloets *Gesch. der Ned. Lett.*, III[3], 78 vg.

Die de zoete stempjes stort,
Daer de droefheit blijd af wordt;
Lodderlijke lieve lipjes:
Tandetjes, albaste klipjes,
Daer het hobbelende bóót
Van mijn hart op stukken stoot:
Blixemschutjes, oolijk' [1]) óóghjes;
Helderbrujne lichte [2]) lóóchjes,
Die met glimpen van uw swart [3])
'T gulden geel der starren tart [4]);
Die bet door den dagh kunt breken,
Dan zij in de nacht ujtsteken;
Die, van sterker glans, niet bij
'T groote licht verdwijnt, als zij;
Die bet rijsen doet mijn aêren,
Dan [5]) de zon de natte blaêren:
Elpe scheeltjes, doorschijn floers,
Luistrend' op zijn perlemoers,
Die mij met die vonkjes vierigh
Dan te mildt zijt, dan te gierigh,
En mijn zieltje derwaert tróónt,
'T zij dat ghij ze dekt oft tóónt:
Overjujste passertooghjes,
Teêr sieraetjen, ebbe [6]) booghjes,
Booghjes, die de Minne tjats [7])
Leent wanneer hij schiet om 't wats [8]);

---

[1]) Kantteekening van Hooft: „vroolijk'." In B Blikzemschuitjes, vroolijk.

[2]) Kantteekening van Hooft: „blaeuwe." Dit woord werd doorgehaald, daarnaast werd door Hooft geschreven „zaffiere." — In B helderschitterende.

[3]) Kantteekening van Hooft: „smalt." In B smalt, en daarbij is op den rand aangeteekend „Asmail, Smalto."

[4]) Kantteekening van Hooft: „Boven 't goudt der starren bralt." Aldus ook in B.

[5]) Hooft schreef eerst „als."

[6]) Kantteekening van Hooft: „smalle." In B ebbe.

[7]) Kantteekening van Hooft: „leent." In B Min ontleent.

[8]) Kantteekening van Hooft: „Als hij niet te schertzen meent." Aldus ook in B.

Nette lijsjes, daer zoo eêltjes
In gekast zijn die juweeltjes:
Kaekjes zacht van ijs en gloedt,
Lelymelk en roosebloedt;
Nectar rood in zilvre kelken;
Blosjes die mij doet verwelken;
Porcellaintjes vol granaet;
Kooltjes die mijn hartje braedt:
Voorhoofts aerdigh ommetrekje,
Zonder voortje, zonder vlekje;
Troonijs gladde derdediel,
Sullebaentje [1]) van mijn ziel:
Braeve bekkeneelsieraetjes,
Welgevlochte [2]) dunne draetjes,
Zachter dan hetgeen u bindt,
Fijner als de worrem spint;
Rach van gitte [3]), wispeltujrtjes,
Daer de Min af leert zijn kujrtjes,
Peesjes tot zijn boogh af draejt,
Netjes ende strikjes braejt,
Om de minnaers te belaeghen;
Boejtjes, die hij mij doet draeghen:
Helder halsje, nette nek,
Fraejer, om de krujfde plek
Van de lokjes, die gaen doolen,
Over 't sleufje daer verhoolen,
Dat [4]) mij schildert af van var,
'Tgeen jck naulijx denken dar;

39 B Porselaintjes — 41 B aerdigh' — 43 B derdendiel — 44 B myn — 48 B Fijner dan — 50 B zyn' — 51 B zyn' boogh af dreyt — 52 B breidt — 53 B minners

---

[1]) Kantteekening van Hooft (bij *Sulle*): „Slibber." In B Sullebaentje.

[2]) Kantteekening van Hooft: „Goude kroon van." In B Welgevlochte.

[3]) Kantteekening van Hooft: „Goude." Dit woord werd doorgehaald, daarnaast werd door Hooft geschreven „Geestesweepjes." Dit laatste woord ook in B.

[4]) Kantteekening van Hooft:

Ghij hebt, lodderlijke schaertjen,
Elk zijn arghjen, aesjen, aertjen,
Daer ghij hartjes [1]) mede tókt,
En verlekkert, en verlókt.
Ghij mijn schipbreuk hebt gesworen.
Ghij mij hebt [2]) mijn smart beschooren.
Ghij mij vlecht mijn slaevernij.
Maer wat was 't van nóód dat ghij
Tot mijn stranden, tot mijn branden,
Tot mijn' banden, t' saemenspanden?
Daer en hoeft maer eene klip,
Om te scheuren 't swakke schip.
Lichtlijk zengen zich de diertjes,
Die staegh henglen om de viertjes.
En hij is zoo ras gezeelt,
Dien zijn' vrijjcheit verveelt.

65 B myn' — 67 B myn' — 69 B Tot myn banden, tot myn stranden — 70 B myn branden

---

„Die 't versieren, als het blondt
In den blanken bloem zijn mondt."

Aldus ook in B (alleen in 't laatste vers: de blanke bloem zyn').

[1]) Hooft schreef eerst „zieltjes." Omgekeerd wilde hij in vs. 3 eerst „hartje" schrijven.

[2]) Hooft schreef eerst „hebt mij." In B hebt my.

SONNET [1]).

Van purper en van goudt het heerelijk gewaedt,
Dat 's morghens het toonneel des hemels op komt pronken,

---

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift (Zie daarover Leendertz' Inleiding op de *Gedichten van P. Cz. Hooft*, bl. XIX, no. XI). Men vindt den oudsten druk van dit Sonnet in de uitgave der *Gedichten* van 1636, bl. 226.

'T en is de Zonne niet, maer 't voorspel van haer lonken,
De jeughd van 't lieve licht, dat in het Oost op gaet.
Alsoo de heughlijkheit, die voeghelijk beslaet
Het aenschijn van me vrouw, als zij bevroedt de vonken,
Die leeven in het hart, dat jck haer, heb geschonken,
En is geen lachje, neen, maer lachens daegheraedt.
In dat gelaet de Min vergiftight zijne schachten.
Dan wordt dat kindt een man van meer als eighe krachten;
Wat schept Vrouw Venus ujt dat weesen hooghen moedt?
Ach deese daegheraedt, wel waerdigh aengebeden,
Blaest op mijns harten vier met zijne frissigheden,
En schier veel feller brandt, als heete middagh doet.

8 B lachjen — 10 B meer dan — 13 B vujr — 14 B En feller brandt by nae dan heete

---

OP CLORINDES SCHRIJVEN [1]).

'T hajlighjen, daer jck bij sweere,
Schildert met een' blanke veêre,
Nat van gietelijke git,
Ujt, in het gemaelen wit,
Troonijtjens van haer' gedachte':
En zoo ver papier en schachte
Met haer' sujverheit het wint
Op den raeveswarten int,
Worden zij verwonnen vande
Versgevalle sneeuw der hande',
Handetjens gebooren tót
Wetbeschrijven van mijn lót.

2 B een' witte

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift (Zie daarover Leendertz' Inleiding op de *Gedichten van P. Cz. Hooft*, bl. XX, no. XI). Men vindt den oudsten druk van dit Sonnet in de uitgave der *Gedichten* van 1636, bl. 316 vg. Daar is de titel: *Op 't schrijven eener schoone handt.*

Zoo de zilvervelde Lede,
Brujn van hajr en ooghen, deede
Oyt de pruitsche Junoos man
Zich verscheppen in een swan,
'K wed hij speelt die potsen weder,
En verkeert in swaeneveder,
Haekend' om te zijn gehujst
In de schoot der blanke vujst.
Maer hij zal 't 'er quaelijk houwen.
Pallas en de Min, aenschouwen
Zij een' veder, die vereert
Wordt van vingers zoo geleert
En zoo schoon dats' hem behaeghen,
Yder zalse willen draeghen;
In zijn wiek Diones bloedt:
Pallas op haer storremhoedt.

13 en 14 in B Deed de zilververwde Lede, Door bekoring van schoonhede' — 16 B een' — 27 B zyn' — 28 B haer'

SONNET [1]).

Doen 't eerste mael verscheen, in mijner ooghen zin,
Die krujfde zijd [2]), waer af jck self mijn banden strengel,
En 't dubbel starrelicht, waerom jck leg en hengel,
Gelijk de mug om toorts, tot haer de vlam verslin',
En 't hejligh aengezicht, dat jck beschonken vin
Met errenst ende lagh van minnelijk gemengel,
Zagh jck uw' schoonheit aen voor eenen enklen engel,

1 B Als eerstenmaels — 2 B myn' — 4 B verslin — 5 B vinn'

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift (Zie daarover Leendertz' Inleiding op de *Gedichten van P. Cz. Hooft*, bl. XX, no. XI). Men vindt den oudsten druk van dit Sonnet in de uitgave der *Gedichten* van 1636, bl. 227.

[2]) Hooft schreef eerst „Dat krujvend git." In B Die kruifde zijd'.

Mijn lieve licht; en steekt daer noch een engel in?
De zujvre goelijkheên der hemelhoofsche knaepen
Zijn, naermen ons vermelt, alleen van geest geschaepen,
Men heeft 'er aen het geen [1]) aenschouwt wordt, meerder niet.
Onzichbre geest, wiens gunst d' onwaerdighe komt stoven,
(Wat sweemt der gotheit bet?) in u gespeurt wordt, boven
Een engelsche gedaent, zoo klaer dat mensch ze ziet [2]).

11 B meerders — 12 B onwaerdighen

---

[1]) Hooft schreef eerst (in plaats van „het geen") „al wat."

[2]) Hooft schreef eerst „Een engels schijn zoo klaer dat menschenoogh hem ziet." Voor „schijn" schreef hij daarna „lijf", en in verband daarmee werd „hem" in „het" veranderd. Dit beviel niet. Nu werden de woorden „engels lijf" geschrapt, en kwam de lezing „engelsche gedaent". Maar nu moest om de maat in 't laatste gedeelte van den regel weer verandering worden gebracht. De woorden „menschenoogh het" werden nu „mensch ze." In B luidt deze regel: „Een' engelsche gedaent, zoo klaer, dat mensch haer ziet."

OP HET GEDICHT VAN CLORINDE [1]).

O dochter van Juppijn, die door geregelt queelen
Den juichenden Parnas zijn scheemrighe prieelen
Doet drillen op uw' maet, met hun bewoghe blaên,

AEN ARBELE,
DATSE HAERE RIJMEN 'T LICHT GUNNE.

Ghy ooghjen onzer eeuw, wier leden, reden, zeden,
In vriendelijcken strijdt van haer' bevallijkheden,
Om voordel staedelijk zyn d' een' op d' ander' uyt,

---

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift (Zie daarover Leendertz' Inleiding op de *Gedichten van P. Cz. Hooft*, bl. XX, no. XI). Men vindt den oudsten druk van dit gedicht (met eenen anderen titel) in de uitgave der *Gedichten* van 1636, bl. 345 vgg. Daar de daar gegeven tekst veel afwijkt van het HS., is hij hier in zijn geheel met kleinere letter afgedrukt.

Mijn beed' is geenssins dat van u werd aangeheven,
Om mijn toereênde stem gepasten tóón te geven.
Ick roep dit mael uw keel niet, maer uw' óóren aen.

Clorinde zingt. Zij zoud uw' helderheit verdujstren.
Werp wegh de boeken. Vlij de sinnen neêr tot lujstren.
Van haer leer rijmers swier, en der gelujden tucht;
En neur haer naer, als jk. Al is de gorgel heesjes,
Mijn vlotte geest, gescheept op gallemende geesjes
Van haeren aêm [1]), vaert heen verdwijnen in de lucht.

Clorinde dauwt een dicht ujt haer' geleerde lippen,
Dat lustelijke lujm brengt in de Noorsche klippen,
Dien eeuwigh zal de lach in 't aenzicht blijven staen.
In 't lieffelijk geschal de dieren d' ooren wejken.
Ick zie den toelóóp reê van esschen en van eiken,
En al 't gestrujkte volk tot dese preeke gaen.

Waer toe verbiedt ghy 't licht van uwe rijm te lichten?
Doe klinken op den swier der goddelijke dichten,
En zeghen d' aerde met dat hemelsche geluydt.

Ghy zult Kalliope met queelen overtreffen,
Indien 't uw' stemme lust haer' tóónen te verheffen,
En van dien eedlen geest te tóónen ons de vrucht:
Waer 't mijner ooren lót, al is de gorgel heesjes,
Mijn vlotte geest, gescheept op gallemende geesjes
Van uwen aêm, voer heen verdwijnen in de lucht.

Arbele, 't liedt, gedauwt uyt uw' geleerde lippen,
Een' lustelijke luym braght in de Noorsche klippen,
Dien eeuwigh zoud' die lach in 't aenzicht blijven staen.
't Gediert in 't lief geschal zyn' ooren zoude weiken.
Ik zie den toeloop reêds van esschen en van eiken,
En al 't gestruykte volk tot zulk een' preke gaen.

---

[1]) Hooft schreef eerst „zang."

Zie toe robijne mont. Ghij doet de diepe daelen,
De berghen en het woudt in hovaerdij verdwaelen,
Zij storten plotsigh in verwaentheids ijdle zondt,
Door dien dat zij uw liedt zijn wenden en zijn keeren,
Zijn' vlughjes en zijn' val naekujerend' afleeren,
En kaetsen met uw klank. Zie toe robijne mondt.

De snaetrend' Echo, die men nojt verdubblen hoorde
Meer dan de laeste reên, valt snakkend' in de woorde'
Van uw' gesmolte spraek, dat haer' spelonke dreunt.
Zoo steurt de Florentijn, op vorstlijke tóónneelen,
Met morrende teorb 't gesprek der geen' die spelen [1]),
En schijnt dat hunne wijz' [2]) op het gedommel steunt.

Zoo ghij wilt stichten stadt vol koninklijke daeken,
Het is u kleene konst de steenen vlug te maeken.
Fabrijk slechs: zelve zij zich zullen staplen óp
Tot een swaerlijvigheit zoo braef, dat d' eedle vesten

O myn robijne mondt! ghy zoudt de diepe daelen,
De berghen en het woudt in hovaerdy doen dwaelen.
Zy vielen plotsich in verwaentheidts ydle zondt,
Door dien dat zy uw' zang, zijn wenden en zijn keeren,
Zijn' vlughjes en zijn' val, verlieft af zouden leeren,
En kaetsen met uw klank; o mijn robijne mondt!

De snaetrend' Echo, die men noyt verdubblen hoorde
Meer dan de laeste reên, viel snakkend' in de woorde'
Van uw' gesmolte spraek ten vollen naegedeunt.
Zoo steurt de Florentijn op vorstlijke toonneelen
Met morrende teorb 't gesprek der geen' die speelen,
En schijnt dat hunne wijz op het gedommel steunt.

Lust' u te stichten stadt vol koninklijke daeken,
Het waer' u kleene konst de steenen vlug te maeken.
Fabrijkte ghy slechs, zelf zy zouden staplen op
Zich tot swaerlijvigheidt zoo braef, dat d' eedle vesten

---

1) Hooft schreef eerst „teorb het personaedje speelen".

2) Er schijnt in het HS., dat hier onduidelijk is, eerst „hun gezang" of „hun zang" te hebben gestaan.

Amphjons zullen niet dan neederighe nesten
  Zich dunken, en van schaemt' intrekken hunnen tóp.

Ghij noemt mij zon. Ick hield 't voor overtalligh' eeren,
'T en waer' ghij, wien 't u lust, kondt in Apollo keeren.
  Maer tot zoo fijn een beeldt mijn marmor is te gróf.
Doch als ghij d' handigheidt van uw vernuft wilt reppen,
Ick weet, uw' weetenschap kan, met een zet, verscheppen
  Het maxel niet alleen, maer zellef [1]) ook de stóf.

Waer jck Apoll', en had te deelen ujt de daeghen,
Ick zett' u, boven mij, in 't blakenst van den waeghen.
  Ick [2]) lichte, met perrujk met al, mijn laurenhoedt:
En zoud' 't gevlochten lof met lókken gouds daer tussen
Opofferende doen uw' zilvre zooltjes kussen,
  Gelukkigh hooftsieraedt, waer 't kussen van uw' voet.

Ghij zoudt voor vracht, en jck alleen voor voerman rijen,
Voor voerman? neen. Ick zoud de toomen laeten glijen.

Amphions zouden niet dan nederighe nesten
  Zich dunken, en van schaemt' intrekken hunnen tóp.

Ik waen, indien uw' maet myn' geesten quaem' verheeren,
In eenen Phœbus zoud zy lichtlijk my verkeeren,
  Waer' tot zoo fijn een beeld myn marmor niet te gróf.
Doch, wilde d'handigheidt van uw vernuft zich reppen,
Ik weet, uw wetenschap kon met een' zet verscheppen
  Het makzel niet alleen, maer zellef ook de stóf.

Maer waer ik Phœbus en bezat het rijk der daeghen,
Ik zett' u bovens my in 't blakenst van den waeghen,
  Ik lichte met perruyk met al myn laurenhoedt:
En zoud' 't gevlochten lóf met lokken gouds daer tussen
Opofferende doen uw' zilvre zooltjes kussen,
  Gelukkigh hoofdtsieraedt, waer 't kussen uwer voet.

Ghy zoudt voor vracht, en ik alleen voor voerman ryen.
Voor voerman? neen. Ik zoud' de toomen laten glyen.

---

[1]) Hooft schreef eerst „zellefs."
[2]) Hooft schreef eerst „En."

Mijn' hengsten hoefden dan bestier van lerp nocht reep [1],
Om 't hollen te verhoên, oft aen te binden 't rennen;
Ghij hadt, met deunen, slechs mijn' jaght bij 't oor te mennen.
Uw' stemme rijden zoud' voor brejdel ende sweep.

Quam menschenbeê mij tot een' zoeten dagh verspreeken,
'k Ging, om een lonkjen lichts, met inlijk' ootmoet, smeken
Uw overgodlijk óógh, tot sausse van mijn schijn.
Dies 't aerdtrijk baeren zoud' zulk' ongewoone goeden,
Dat haere burgerij had lichtlijk te bevroeden
De zonne maer een maen van nieuwe zon te zijn.

Uw' troetelende tong, met kittelkeurigh vórmen
Van nooten nojt gehoort, zoud' de lujtrufte stórmen
Doen vallen op hun vlakst. Als Aeolus genoot
Het drifzoet uwer tael', de worstelende winden
Zoud' hij in zeemen zak, oft hun de keel toe binden:
Behalven die u nae, met bolle blaesjes, floot.

Mijn hengsten hoefden dan bestier van lerp nocht reep,
Om 't hollen te verhoên, oft aen te binden 't rennen.
Ghy hadt met deunen slechs myn' jaght by 't oor te mennen.
Uw' stemme rijden zoud' voor breydel ende sweep.

Quam menssenbeê my tót een' zoeten dagh verspreken,
'k Ging om een lonkjen lichts, met inlijk' ootmoedt smeken
Uw overgodlijk óógh, tot sausse van myn' schijn.
Dies 't aerdtrijk baeren zoud' zulk' ongewoone goeden,
Dat haere burghery had lichtlijk te vermoeden
De Zonne maer een maen van nieuwe Zon te zyn.

Uw' troetelende tong, met kittelkeurigh vormen
Van nooten noyt gehoort, zoud' de luitrufte stormen
Doen vallen op hun vlakst. Als Æolus genoot
Het drifzoet uwer tael', de worstelende winden
Zoud' hy in zeemen zak, oft hun de keel toe binden;
Behalven die u nae, met bolle blaesjes, floot.

---

[1] Er schijnt in het HS. eerst „sweep" te hebben gestaan.

Maer heeft mij Phebus in? Ick raez. De zeven ringen
Van 't blaeuw gewelf hun draej doen op Clorindes zingen,
Nae tujghenisse van mijn veervervoert gezicht.
Haer stemme nóódt ter rey de groote personaedjen,
Die daer op schildwacht staen voor d' hooghste timmeraedjen,
En maekt al 't hemelsch hajr zijn' gulde voeten licht.

Ghij dichtren hajligh, die deedt door uw wonder werken
Mijn' geest aenwassen, ujt zijn' ijver, deese vlerken,
Ach wissel nemmermeer zijn' veedren weêr aen lóót.
Op dat mij niet en tref de swaerste last van allen,
En hoe jck hoogher steegh, mij laegher stae te vallen.
Noch viel jck liever, waer 't maer in Clorindes schóót.

Wat 's wereld en wat 's windt? Ik zie de zeven ringen
Des hemels luystervast aen uw bekoorend zingen,
En hunnen draey aen trant van dat geschal verplicht:
Uw' stemme nóódt ter rey de grootste personaedjen,
Die daer op schildwacht staen voor d' hooghste timmeraedjen,
Maekt al 't goud harnast' hajrs gespoorde voeten licht.

Maer hoe? waer reys ik heen? myn geest door wonder werken
Der heilghe Poesy bezeilt, met volle vlerken,
Het opperste gewelf van d' onbeheinde klóót.
Godinne, zoo ghy my in dit onaerdigh brallen
Begeeft, wat naekt my dan (ach arm!) ellendigh vallen,
Noch viel ik liever, waer 't maer in haer' schoone schóót.

SONNET AEN ARBELE EN ASTTRÉE [1]).

Doorluchtigh paer, wiens lof jck in den [2]) boesem queek,
Toen [3]) mijn gespannen geest dat pooghde te verklaeren,

---

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift (Zie daarover Leendertz' Inleiding op de *Gedichten van P. Cz. Hooft*, bl. XX, no. XI). Men vindt den oudsten druk van dit Sonnet in de uitgave der *Gedichten* van 1636, bl. 230. Daar is de titel: *Op de vrundschap van Arbele en Asttree: oft Joffr. Susanne van Baerle, ende Marie van der Straete.*

[2]) Hooft schreef eerst „mijn."

[3]) Hooft schreef eerst „Doen." Eveneens in vs. 12.

Hij zocht in 't hof, in stadt, in 't veldt, in bos, in baeren,
(Om t' wtren zijn begrip) yet dat uw' glans geleek.
Maer 't zinnelijkste schoon voor uwen lujster week.
Daer bij moght haelen 't pujck van aerd nocht waterschaeren.
Om een gelijkenis moest hij ten hemel vaeren,
En met een moedt van vier nae 't vier der starren keek.
Geen lichten maer en vond jck daer van uw' eenpaerigheit,
Behalven avontstar en morghenstar vol klaerigheit,
Dies jck gelijken ging u bejde bij die twee.
Toen quam Uranie met godlijke meewaerigheit:
'T waer wel geleken, maer hier in bestaet de swaerigheit,
Dees' twee zijn een, zejd zij; en jck, zoo zijn die meê.

3 B veldt en op de baeren — 7 B een' — 8 B een' moedt van vujr nae 't vujr — 9 B Geen' — 14 B zeyd'

SONNET [1]).

O geestighe Natujr vol jujster zinlijkheit,
Wat moest ghij op uw' dreef en op uw sneedighst wezen,

---

[1]) Van dit gedicht en van de drie hier volgende (*Sonnet*, *Zang aen me vrouw* en *Zang: Leonor* enz.) vindt men in Hoofts Handschrift twee teksten. De eene is het klad, met veranderingen en doorhalingen evenals in andere gedichten; de andere is het net. Dit laatste is geschreven op een geheel vel papier, en is zoo gevouwen geweest dat het in eenen brief paste. Zeer waarschijnlijk heeft men dan ook hier met de afschriften te maken, die Hooft aan Leonora zond. Van den hier op bl. 209 vg. afgedrukten *Zang* (*Naere nacht* enz.) bestaat geen klad meer, maar alleen het afschrift in het net, zooals het aan Leonora gezonden is (Zie over deze teksten Leendertz' Inleiding op de *Gedichten van P. Cz. Hooft*, bl. XX, no. XI, en de aanteekeningen aldaar op I. 287 en 296). Waarschijnlijk heeft Arnout Hooft deze afschriften onder de papieren in de nalatenschap zijner moeder gevonden, en ze weer bij de gedichten van zijnen vader gevoegd. Wij noemen hier den tekst in het klad α en dien in het net β, en drukken den tekst α af. Men vindt van het Sonnet *O geestighe Natujr* den oudsten druk in de uitgave der *Gedichten* van 1636, bl. 229.

Wanneer 't u inviel zoo veel' schoonheên t' saem te lezen,
Als zijn aen 't scheppen van mijn lief te kost gelejdt!
Die geest, wiens tovertael ujt lieve lippen vlejt,
Waên pujrde ghij hem, en de klaerheit nojt volpresen
Van 't dobble licht, het welk als zonnen versgerezen
Haer' heerlijke persoon bekleedt met majestejt?
Mijn suffe ziel verdwijnt in diepheit van gedachten,
Als zij de wondren ziet der overaerdsche [1]) krachten
Van 't hemelsch oogh, en meer dan menschelijken mondt:
Sulx jck gedwongen ben haer voor godin te roemen.
Maer (las!) jck kanse niet dan afgodinne noemen,
Als zij geen wonder doet tot heeling van mijn wondt.

3 B veel — 5 B uyt zoete lippen — 6 β en die — 7 B dubble — 9 B Myn' — 14 β mijn' | B myn'

---

[1]) Hooft schreef eerst (in α) „het wonder ziet van d'overaerdsche." Eveneens in vss. 11 en 13 eerst „als", voor „dan." In de vss. 11 en 13 in β ook „als."

SONNET [1]).

Zoo 't ujterlijke schoon mijn' zinnen annerandt
Met flonkering van blos op leelijwitte wangen,
'T en zengt mij maer de borst: 't is vatten en geen vangen.
Mijn' vrijheit worstelt flux den Mingod ujt der handt.
Zoo 't innerlijke schoon de deughd in mijn verstandt
Verschijnt, met veel sieraets van lof en eer omhangen,
In open' armen wordt het van mijn' geest ontfangen.

1 B schoon'

---

[1]) Over de beide teksten van het Handschrift zie men bl. 204, noot 1. Men vindt van dit Sonnet den oudsten druk in de uitgave der *Gedichten* van 1636, bl. 227.

En stooft mij zachtelijk, doch sticht mij geenen brandt.
Maer mijn' liefzieke ziel zich zelve slaet in boeijen,
En wenscht met all' haer' wil tot smeltens toe te gloeijen
In 't levend vier, dat haer geweldelijk ontfonkt,
Als minnelijk gelaet tot borgh van zoete zeden
Een welgeschapen beeldt bevloejt met voeghlijkheden,
En d' eerentfeste deughd ujt twee schoon' ooghen lonkt.

11 B vujr

ZANG AEN ME VROUW [1]).

Me vrouw, zoo jck vernam,
In uwer ooghen vlam,
Een' vonk, die ujt uw hartje quam,
Zij keerde van mijn' brandt de pijn,
In zoetheit van een' zonneschijn.

Maer dat bekoorend licht
Van 't goddelijk gezicht,
Waer aen jck heb mijn' ziel verplicht,
Dat blixemt dujsent lieflijckheên,
En gunt 'er mij (helaes!) niet een.

Ick heb u vaek verklaert,
Wat jck u offer. Waer 't
Niet beter lijf en ziel aenvaert,
Om eeuwigh u ten dienst te staen,
Dan [2]) die te doen in 't vier vergaen?

3 B een | B harte — 4 B mijn — 8 β en B mijn — 10 β helas | B een

---

[1]) Over de beide teksten van het Handschrift zie men bl. 204, noot 1. Men vindt van dit Sonnet den oudsten druk in de uitgave der *Gedichten* van 1636, bl. 291 vg. Daar heeft het gedicht geen titel, maar staat er de Wijze boven: *Ik zoud, Jonkfrouw, vertrouwt*, etc.

[2]) Hooft schreef eerst (in α) „Als." In β „Als."

Ghij ziet hoe dat jck slijt,
En word mijn' krachten quijt
Door hitte, die mijn hart bestrijt.
En schijnt [1]), Godin, alleen vereert
Met offer schoon tot asch verteert?

Mijns levens lust verdort.
In traenen, die jck stort,
Uw strengheit niet geweekt en wort.
In windt van zuchten, die jck loos,
Mij laestmael docht, uw hart bevroos.

Indien jck u verhael
Den aert der vremde [2]) quael,
Het schijnt ghij niet verstaet mijn' tael:
Oft dat uw wijze geest [3]) begekt
De tongen, daer de min meê sprekt.

Tot wraek van al dit leedt
Wensch ick aen u besteedt
Al 't goedt, dat jck te wenschen weet:
En [4]) nemmer u de dienst, dien ghij
Onwaerdigh vindt, van noode zij.

23 B Uw' — 25 B laestmaels

---

[1]) Hooft schreef eerst (in α) „Zijt ghij." In β en B „En schijnt.

[2]) Hooft schreef eerst (in α) „van mijne." In β „van mijne"; in B „der vremde."

[3]) Hooft schreef eerst (in α) „uw wijsheit straf." In β „uw wijsheit straf"; in B „uw wijze geest."

[4]) In plaats van de lezing in den tekst, die men ook in β en B vindt, schreef Hooft in α eerst „En dat, o schoone, nemmer dagh U doe beklaeghen mijn beklagh."

ZANG[1]).

Leonor, mijn lieve licht,
Voor uw oogh de zonne swight
Met haer' blonde straelen,
Die gansch niet, in mijn gezicht,
Bij zijn gloorij haelen.

Vonken folij van die git,
Gitten met uw gouden pit,
Blixemt niet zoo fellik,
Dat het hart, dat u aenbidt,
T' eenemael verwellik.

Lieve Leonor, ghij móórt
'T harte, dat u toebehóórt,
Met die lieve lonken,
Zoo mij niet een troostigh woordt
Komt in 't oor geklonken.

Woortjes kunt ghij dujsent smeên,
Die daer, geestigh[2]), aerdigh, heen
Vliên als Minnegoodtjes.
Maer tot troost en komt' er geen
Ujt d' ijvoore slootjes.

Houdt uw' eighen slaef te raê.
Zaligh kunt gh' hem maken drae,
Zoo ghij slechs[3]) laet slippen
Op zijn beed' een gunstigh jae
Ujt die lieve lippen.

5 B zyn' — 6 B Gitjes — 8 β fellijk — 10 β verwellijk' — 15 B in 't hart — 16 B Woordtjens — 24 B zyn'

---

[1]) Over de beide teksten van het Handschrift zie men bl. 204, noot 1. Men vindt van dit gedicht den oudsten druk in de uitgave der *Gedichten* van 1636, bl. 288 vg.

[2]) Hooft schreef eerst (in α) „sierlijk." In β „sierlijk"; in B „geestigh."

[3]) Hooft schreef eerst (in α) „maer." In β „maer"; in B „slechs."

ZANG[1]).

Wijze: *Su, su, su, non dormite pastori*, etc.

Naere nacht van benaude drie jaeren,
Sint mê zon is ten hemel gevaeren,
Wegh met de droefheit, die plagh mij te pijnen,
Legtse te kost aen uw eighen verdwijnen.
Vanden glans, in mijn hart, die 't doet daghen,
Ghij te swak zijt, de kracht te verdraghen.

Nieuwe zon mijn' gezicht is verrezen,
Die, met vroolijk en vriendelijk wezen,
Stralende sterrek, doo ribben en spieren,
Weelde komt wekken, in inborst en nieren,
Doende schreijen en schrikken verschóóyen,
En het mergh inde schenkels ontdóóyen.

Leonor, lachend licht, lieve leven,
Die de deughdt draeght in 't aenschijn geschreven,
'T roode korael van uw minnelijk montjen
Dauwend' een Ja is mijn morreghestontjen.
Uwer óóghen bekorende klaerheit
Mij verlicht vande nacht en de naerhejt.

Helder' óóghen, waer inne de schóónheit
All' haer' heerlijkste schatten ten tóón sprejt,
Flonkrende starren, men ziet, in uw swinken,
Goedigheit, vroedigheit, moedigheit blinken:
En de geen', die den hemel bedoolen,
Schouw jck doof, bij uw' gloeyende kolen.

2 B is ter aerde — 3 B plaght — 7 B mijn — 9 B sterrek door

---

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift (Zie boven, bl. 204, noot 1). Men vindt den oudsten druk van dezen Zang in Hoofts *Gedichten*, ed. 1636, bl. 289 vgg.

Frisse mondt, met uw aengenaem amen,
Bij den welken de rozen zich schamen,
Kan het gelujt uwer tóvrende talen
Yder het harte ten ooren ujt halen,
Wat ist vremt, dat mijn zieltje door 't kleven
Van een kusje gevaên is gebleven?

Zujre keert ghij in zoetlijke zuchjes,
En mê qualen in gulle genughjes.
Lekkere lipjes, en loddrighe lonkjes
Baeren, bij beurten, en blussen de vonkjes,
Die mijn' adren verquikken van binnen,
En ontsteken, met ziedende zinnen.

Edel' óóghen, gezeghende vieren,
Ach hoe branden uw' brave manieren!
Bronnen van blijschappe, brallende baken,
Alle mijn ingewant doet ghij mij blaken:
En uw' vlaeyende vlammen haer' krachten
All' de mijne versmelten, versmachten.

Ach! mijn geest, Ach! mijn geesje ging glippen,
Zoo de lieve, de lavende lippen
'T zelleve niet, in het drooghende roosten,
Voort, met het vocht van een kusjen, en troosten.
Des zich magh haer' genaede verbóghen
Even als de triomfe der óóghen.

Maer al naghelen scherrepe schichten
Mij het hart aen uw' lonkende lichten,
En alhoewel zoete zoentjes en stemmen,
Tussen uw' lippen, mijn zieltje beklemmen,
Niet en nijpt 'er zoo zeer, als de lijnen,
Daer uw' deughden mijn' boezem meê bijnen.

29 B vreemdt — 41 B uw

DE HOLLANDSCHE GROET AEN DEN PRINSSE VAN ORANIEN,

OVER DE ZEGHE VANDEN JAERE CIↃ IↃ CXXIX. [1]

Hollandt spreekt.

Zyt, groote Vorst, ghegroet, in uwen zeghewaeghen,
Wien, bet nae rechte, dan den voerman vande daeghen,
  Toekomt een krans van lof, dat nemmer dor' of quijn';
Want ghy; van hoogher geest als zelf de zon gedreven,
Doet, door uw' dapperheit, my eenen dagh beleven,
  Die blyder is van licht als duyzent van de zijn'.

Mijn zon, mijn zoon, terwijl dat andre landen slóófden
't Mergh hunner lenden ujt, in teelt van oorloghshoofden
  En vorsten vol verstands, om hoogh te zijn gemelt,
Zoo deed, eeuw in, eeuw ujt, ick niet dan krachten gaêren,
Om 't overtreffen tal met deughd, en u te baeren
  Tot pujkstael zonder vlek van een' volmaekten helt.

Maer zoo wanneer met ernst mijn' ooghen u aenschouwen,
Zy suffen, nauwelijkx zich darrende vertrouwen
  Te zien van my gebraght ter werelt eenen zoon,
Begaeft met heerlijkheit van meer ujtnementheden,
Als zy, die draeght een' kroon van toorenrijke steden,
  In all' haer afkomst roemt de moeder van de goôn.

Want onder haer geslaght schijnt Mars alleen geschaepen
Tot het moorddaedigh swaert, dat recht manhafte waepen:

4 B geest dan — 6 B licht dan — 17 B Als zy

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in de afzonderlijke uitgave van dit gedicht *t'Amsterdam, Voor Manuel Colijn*, 1630. Van dezen „Groet" is geen handschrift van Hooft meer aanwezig. In de uitgave der *Gedichten* van 1636 wordt het gedicht op bl. 359 vgg. gevonden.

Apollo is afgerecht op felle flits en pees:
Minerve op lange spiets: op 't handelen der tóómen,
Helenes halve broêr: op vork, de vooght der stroomen:
Op vierpijl, 's hemels Vorst, der aerdsche vorsten vrees.

Maer als ghy 't hel gezicht beschaduwt met de pluymen,
Krijght alle krijghtuygh kracht en leven van uw' duymen.
Grijp maer den deghen aen, ghy zijt een Mars in schijn.
Als Phœbus, past u schicht; als Pallas, scherpe speeren;
Als Castor, schuymend ros te wenden en te keeren;
De gaffel, als Neptujn; de blixem als Iuppijn.

Wy zaeghen't voor den Bos, daer ghy de dikke drommen
Van krijsvolk niet alleen aentrekken, op uw trommen,
Maer zelf het aertrijk ook met zandt en zóón, en deedt,
Dat, nae 't te passe quam, eerbiedelijken steghen
De dellen voor u op, de duynen voor u neeghen:
En d' elementen al braght onder uwen eedt.

't Hoefyser leerden daer gedooghen de moerassen;
In spoor van dyken gaen verdoolde waterplassen:
Die zich eerst waenden een hart harnas voor de Stadt.
Dit deedt gh' als effen maer de weeke weekken weeken:
En bracht de drooght, al eer de zomer was ontsteken.
Uw' rasheit joegh verby 't [1]) beradde zonneradt.

Gelijk verweze man, die tussen ysre staven
En ejke balken lejdt, als levendigh begraven,
Zoo leit 's Hertoghenbos gevangen op zijn hals.
Het klaeght den Berger graef zijn noodt, met menigh teiken.
Maer hoe? den hemel zal hy met zijn' handt berejken,
Eer dan hy stuyten zal de stroom zijns ongevals.

21 B Apoll' — 22 B Minerv' — 32 B uw'

---

[1]) Men zeit: die waegen is beradt, wanneerze zo langhe ghereden heeft, dat de schorheit van de assen en de naven is.

Die forsse borst nochtans, tot hoogh bedrijf geboren,
Al proeft hy veel vergeefs, en geeft geen' kans verloren,
Maer hout de hoop gevat met onbesweeke tandt.
Ia, daer 't weêrspannigh Lot zoud' leeuwen hart doen flaeuwen,
Wort hy door 't sarren maer te strenger, en zijn' klaeuwen
Wel denken dar te slaen zelf in ons ingewandt.

Den Ysel zich te zeer verlatende op zijn' stróómen
Hy buyghen onder 't juk, en hechten doet zijn zóómen,
Ter wederzyden, aen een' stijfgebouwde Brug.
Help goôn! hoe dier moest zy haer' zorgeloosheit boeten?
Wat trappen en wat treên van volk en paerdevoeten,
En wight van schut kreegh doen de Veluw op haer' rug?

Vermeete Spanjert, Wael, Hooghduitschen en Croäten
Moedwilligh, beter tot straetschenders als soldaten,
Het allersnoodst der jeughd van Napels en Milaen,
Met ujtgelate loop van woestheit, zich verspreyen,
En storten schielijk, als een winter, op de weyen;
Verslinden vrucht en vee, zien God noch menschen aen.

Ellendigh Amersfoort, verlaên met volle schujren,
Uw' rijkdom maekt u arm. Deez' en uw' swakke mujren
Bekooren 't woedend heyr. Ghy houdt een oogenblik.
Daer meê lagh Ujtrechts trots. Het graeuw, licht op te blaezen
Met windt van voorspoedt, licht met weêrspoedt te verbaezen,
Valt plotsigh op zijn plat, en yder [1]) vat de schrik.

Niet ghy, kloekmoedigh Vorst, oft die uw deughd bedenken.
Uw stevigh hart en weet van swellen nocht van slenken;
Is altijdt even groot, en vult zijn' boezem net.
Gelaet nocht tonge flaeuwt. Een geest van eedle fiertte
Straelt tot uw' ooghen ujt, versmaênde dat gedierte,
En met zijn' braefheits geur den blooden moed byzet.

55 B verlaetend' — 66 B nocht

[1]) *Prendre l'espouvente*, zegghen de Franchoizen.

Gelijck een Hercules nae knodzen en nae kolven,
Zoo grijpt ghy, tot geweer, de rustelooze golven
Des hollen Oceaens, en keert daer 't onweêr meê.
De winden aengemaent flux op uw' woorden passen,
En doen, tot boven 't velt, de brakke baren wassen.
Gins maekt ghy 't water landt, en hier het landt tot zee.

Daer hout het stroopen stal, en blijft de vyandt steken
Verleghen met zijn maght; weet niet dan windt te breken,
Dies wreekt het vocht met vier, en koelt zijn' moedt in vlam.
Maer ongetroost het diep der vloeden te bezoeken,
Hy hel en hemel schelt, en braekt een' vloedt van vloeken
En dreygementen op zijn buytdoel Amsterdam.

O ritze rasery! niet dan een bitze dóóren
Is in haer eighen hart de maghtelooze tóóren.
Vergh 't uyterst vry uw' kraft, en spier, en zenuw span.
Zet schrap uw' schenkels, reck uyt het gewright uw' dyen.
De Vecht en 't blinde velt zult ghy niet overschryen.
Geen stap, die dat begaept, geen sprong, die 't halen kan.

Ghy, daer en tegens, Prins, bestormt de Stadt; en onder
En boven 't aertrijck, dreunt het alles van uw' donder.
De glinsterende gloet verzelschapt dat gerucht.
Ghy schudt, met uw' geschut, de berghen en de daelen,
En blixemt niet alleen met scherp van schitterstraelen,
Maer slingert krijsvolck als een' blixem uyt de lucht.

Uw krijgsvolck, dat, aleer de Maer daer yet af mompelt,
Den Spanjert op een sprong, en Wezel overrompelt.
Dank heb het waekend oogh, en zorghe die ghy droeght.
Deel heb ook aen den dank, uw mannelijck belejden,
Tot het volvoeren van zoo groot een stuk bescheiden,
O Dieden, die den slagh des staetssen hemels sloeght.

De faem steekt haer trompet, en doetze zeghe schreeuwen.
In lamren, door die kreet, verandren strakx de leeuwen.

93 B Vergh' — 100 B uw — 104 B een' — 109 B haer'

Elk deerlijk omziet nae zijn hielen en den Rijn.
Wael, Italiaen, en Duitsch, elk zoekt zijn ramp t'onryen.
Croäet en Castiliaen laet allen hoomoet glyen,
Zakt wat hy kan, en ducht zelf in een zak te zijn.

De graeghst is yder om den wegh te rug te baenen.
De standaers van Leon en de Borgoensche vaenen
Met quastigh krujs van bloedt gaen strijken aen den windt.
Des [1]) arents kromme bek, die 't alles dacht te kraken,
Gedwongen is zijn' roof en Amersfoort te slaken,
En ziet nu datm'er meer [2]) als Roomsche voghels vindt.

Maer 't legher voor den Bos, daer moedt en yver wiessen,
Ontsteekt een [3]) bos van vier, op opgerechte spiessen,
En heftigh steewaert in den roep van Zeghe jaeght.
O [4]) Schetz, die de fortuyn vanden Nassauschen bloede
Te leur tot tweemael steld', hoe werd u doen te moede,
Als ghy al 't velt in vlam, uw' hoop in assche zaeght?

De krijsgodt uyt het hoogh' afziende dat geberren,
Wat 's ditte? zejd hy, draeght dan ook het aertrijk sterren?
Oft pronkt verwinner met de [5]) pracht van 's werelts tóp?
My lust met mijn persoon die feeste te versieren.
Mijn' [6]) toorts vervoeghe sich by al die zeghevieren.
In sulk een' hemel hael ik doch mijn hart best óp.

Mits daelt hy onder 't hejr beschórst met ysre korsten.
Een nieuwe lust terstont bevangt die brave borsten:

111 B zyn' — 112 B ontryen — 125 B toen

---

[1]) De Kaizarsche vendels, daer een arent in ghevoert wort.

[2]) Dat is; datmen meer arenden, oft meer kloeke vogels vindt als Roomsche arenden.

[3]) De zege van Wezel wert in't leger voor den Bos gheviert met brandende stroowissen boven op de spiessen.

[4]) Dit is de naem van't geslacht van Grobbendonk, die 's Hartoghenbos tweemael te voren heeft verdaedigt ende der Staeten legher zien opbreken.

[5]) De pracht van 't bovenste der werelt is 't gesternte.

[6]) De Star van hem Mars.

Gemerkt zijn' godheit kracht en koenheit van zich geeft.
Elk man die wort'er tien; gaet zich ten aenval stellen,
Met [1]) neêrgebogen hooft, ontziende doôn nocht hellen,
En vol van dezen geest door kling en kogels streeft.

Vlamaêmende mortier spuwt, ujt metale kaken,
De swangere granaet, die ploffend' op de daken,
Met yslijk bersten, werpt haer alvernielend pit.
Dat brusk gewelt doet kerk en toorens hoogh van huyven,
En loot, en hout, en steen, aen grujs en splinters stuyven:
En waer een kerren treft, zy komt om lijf oft lidt.

In arbejdt gaet een Mijn. Die brult, en baert ten lesten,
En slaet een gapend gat inde gescheurde vesten:
Zoo datmen 't krijsvolk ziet in wapen staen voor 't vak.
De Wal, voor wint, voor vier, zoo ver en stejl gevlogen,
Door 't ydele gewest, als ooghen opzien mogen,
Komt weêr aen klompen neêr, en valt een sware smak.

Die trapt u op het hart, o Aubremont, en 't beuken
Van buldrende kortouw verbiedt de boet der breuken.
D'ujt aêm gekreete keel van uw geschut wort stom.
Ghy wenscht te woordt te zijn; laet het u daer op steken
Nochtans, dat vyands bood' u aenzoek' om verspreken.
Maer niemandt komt. Dies slaet ghy 't voorspel met de trom.

Ghy Prins, dien zoete slaep nocht zachte pluym kon houwen,
Waert op voor dauw voor dagh, om 't werk der Mijn te schouwen,
Te wel bezeffend' hoe des hooftmans byzijn dringt:
En uwen dierbren hals maer schattend' op de waerde
Van slechte zielen, die daer wroeten inder aerde,
Voor een musketbal [2]) vejl, ter gelerye gingt.

---

[1]) *a teste baissee:* zeit de Franchois.

[2]) Veil, is zoo veel als te koop, veiligh is wat anders, ende bediedt buyten noodt.

Uw' heerlijkhejt behaeght zich daer bet als in tróónen.
Mits ghy die trom geen móórt maer troetelende tóónen
Hoort neuren, tujght uw geest dat de verweerder kreukt.
Diez zeindt ghy 't oorloghsoogh, den heussen Wijtz, na binnen,
Die ziet, door 't [1]) veinzen heen, hoe dat die wrange zinnen,
Door uw' voortvaerentheit en harden, zijn gemeukt.

De strijdb're Grobbendonk gedwee nu is te vrede,
Dat Bisschop, burgery, soldaet, in handel trede,
Eer 't leste lot het al verderf tot inden grondt.
Wel doet hem wee zich zelf ujt zijn gebiedt te bannen.
Maer hoe? wat zal hy? plat zijn mujr is, mat zijn' mannen.
Zijn krujdt verschooten: dies verlooren loodt en lont.

Het yzer walght van bloedt. stomp is zijn tip en sneede.
De helbaert nae den haek, het swaert toght nae de scheede.
Het oorlogh geeuwt van vaek. men twist maer met de tong:
Die met het spits rappier thans pooghden ujt te munten,
Nu bieden in papier elkanderen de punten,
Waermeê Schetz vry vertrek, mijn Vorst de stadt bedong.

O hoogh gewasse Bos, uw afhouw is verscheenen.
Drie daeghen hebt ghy, om als jonkvrouw te beweenen
Den staet, daer ghy op stoft' en trotst' onz' oorloghsliên.
Wat baet een' handt vol tijds verplicht aen ydel schreyen?
Door isze reed. ghy moet van uwe [2]) maeghdoom scheyen;
En inder eeuwighejt zult haer niet weder zien.

Maer kende gh'uw geluk, in blydschap keerd' uw treuren.
Uw krimpen is om 'thooft maer beter op te beuren.
Ghy wint by u verlies; door schaed' aen voordeel raekt.
De goude vryheit zal, met goddelijken zeghen,

169 B strijdbre — 189 B uw

---

[1]) De vyandt verborgh met uyterlijk gelaet zijn benautheit.

[2]) 's Hartogenbos roemde zich maeght te zijn, dat is, onverwonnen. 't Welk waer was, ten minsten in deze oorloghe, om de vryhejt gevoert.

't Kleen goedt der slaverny gemaklijk overweghen,
Nu datmen van uw hout ook Staeten[1]) pylen maekt.

De groote dagh gaet in. met menschen zietmen kranssen
Den kreis van legherwal en ingevlochte schanssen;
Van waer het platte velt wijdluchtigh wort beschouwt.
Banket en borstweer dient den landtzaet en den vremde
Tot zetel. En 't gevejrt, waer meê gh'uw vyandt temde,
Zich tot een [2]) schouwburgh vindt van uw' trionf gebouwt.

Het hof, en hopmanschap wel prachtigh ujt gestreeken,
Bedooven in een schat van goudt en zilver steeken.
Gewaet, geweer, elk is om 't meesterlijkst gewrócht.
In knechts, in kostlijkhejt, de grootst schier wijkt den kleinsten.
't Geflonker heeft schoon spel, op dartlen draf van heinsten.
De klepper briescht, en blaest te neuz ujt moed en tóght.

Ghy, Vorst, munt ujt alleen met oogh en aenschijn vreedigh,
Denkt om geen' overdaedt, maer blijft al even zedigh,
En melt hier wederom uw' altijdt effe ziel.
Zoo, zeitmen, Piso, dat wanneer hy was gekomen
Van balling, onverziens, tot d'heerschappy van Romen,
Niet [3]) huppelhartighs zijn gelaet oft mond' ontviel.

De landsknecht staet vierkant: de ruyter daerentegen
Aen heggen ujtgereckt, en bóórt de bujtewegen.
De toegeroeste Stadt men endelijk ontslujt.
De dooren spalken zich wijd op ter wederzijen.

200 B een' — 214 B deuren

---

[1]) Dat is: nu dat het hout van 't bundel pylen, 'twelk de Staeten voor blaezoen voeren, met het hout vanden Bos vermeerdert wort.

[2]) *Theatre.*

[3]) Dat is: datmen nocht aen zijn ghelaet nocht woorden gewaer werd, dat hem 'thart eenigsins huppelde van blijdschap. *Pisonem nullum exsultantis animi motum prodidisse:* zeit Tacitus.

De Staeten vendels, en de Prinssen [1]) leverijen
Zich spoeyen innewaerts; de roode sluyers ujt.

Ghy goedertiere Vorst bevel doet omme zenden,
Dat niemandt snork' oft smael' op de overwonne benden,
Die met pakkaedj' en sleep nu nemen hare wijk.
Gekapte kruynen, en gehellemd' heenen rukken.
De fiere Grobbendonk noch schoorvoet, en met tukken
Den spaeden avont wint, eer dat hy ruymt zijn rijk.

Hy ruymt het evenwel, en komt te paerd' aenschokken,
Met fris en lustigh óógh; en kookt in 't hart de wrokken,
Vergadert door den hóón en dwershejt van het Lót.
Ghy Prins bejeghent hem, met heusse minlijkheden,
En toont hoe niet alleen ghy kneust de sterkste steden,
Maer de gemoeden dwingt te staen tot uw gebodt.

De schutsheer zelf Sint Ian, by wien de Bosliên sweeren,
Der Spaensche wreetheit wersch, gaet haer de nek toekeeren.
En [2]) uwen winpel draeght, die van zijn tooren waejt.
Hy kiest d' Oranje [3]) zijd, voor de getakte struyken
Met dwerssen trek gekruyst; en zijnen weêrhaen duyken
Doet onder uwe vlag, die beter Zeghe kraejt.

De poorten, alhoewel zy na de wolken steighren,
Voor u zijn veel te laegh, en heusselijken weighren
Uw' hooghe grootheit te doen bukken onder haer.
Zy wyzen u de breuk, daer half gerotte lijken,

218 B op d' — 230 B warsch — 231 B zyn'

---

[1]) *Livrée:* zeit de Franchojs. Maer 't is Lievery, een duytsch grondwoort, ende bediedt een teken dat yemandt draeght van liefde oft geneghentheit tot eenighen persoon oft parthy. Alzo hebben de Franchoizen van ons geleent het woort *ferlateur de vin*, dat is wijnverlaeter: *Cortau*, dat is, kortoor, een paert met gekorte ooren: ende andere.

[2]) Het Oranje vendel wert op Sint Ians tooren gestelt.

[3]) d' Oranje zijd: dat is: het zijden doek van Oranje verwe, oft de zijde, te weten, de parthy van Oranjen.

Verminkt en overstolpt, tot slijk en pujn ujt kijken.
Deez' haelt u heerlijk in met uw' beroemde schaer.

Ach wie en zoude doch zich zelven niet vergeten,
Beschonken met de kracht van spoedt dus ongemeeten,
Die zelfs bedwelmt een wel geslooten bekkeneel?
De geen', die in beleg en veltslagh eer bevochten,
Doch de bekooring van 't geluk niet uytstaen moghten,
Maer smolten in de weeld, dier Vorsten vontmen veel.

Uw vastgebouwde brein en wort door vyands rampen
Niet eens van vreughde vlót, nocht dobbert op de dampen
Der dartelheit, maer blijft gedaghtigh aen zijn plicht.
't Is God, weet ghy, die duyn tot del, en del tot dujne
Kan maken. 't Schoon gelaet der lachende fortujne,
Met haer lichtvaerdigheit, en maekt u 't hóóft niet licht.

Gedachtigh aen uw' plicht, en hoe, ten halven weeghe,
Door slap vervolgh, men vaek verwaereloost de zeghe,
Den koenen Cazimir ghy stujrt nae d'Ysselkant.
Die komt de nestelaers bestoken en verstróyen,
En doet met een gezicht dat overschot verschoyen,
Als waer het wegh geveeght. Vol is nu d'Overhandt.

Vol is nu d'overhandt. kortouw en klokken spreken
Uw' eer volmondigh ujt. de vreughdevlam, ontsteken
Ten derdenmaele, dooft de starren met haer licht;
Waer voor zich op de vlucht begeven nacht en naerheit;
Gelijk als, voor den glans van uw' doorluchte klaerheit,
Zich schamende de lof van allen veltheer swicht.

Welkoom, verheve Vorst: koom staetlijk ingetoghen,
Niet tot het metselwerk van hooghe zeghebooghen,
Bros, en verganklijk door der eeuwen ongenaên:
Maer tot gewelven, die de nijdt des tijds ujttarten,
Die u mijn burgerij bouwt van geboghen' harten.
Nojt was gezegent helt met hoogher eer ontfaên.

249 B zijn' — 261 B derdemaele

KLAGHTE DER PRINSESSE VAN ORANJEN,

OVER 'T OORLOOGH VOOR 'S HARTOGHENBOSCH [1].

Schoon Prinssenoogh gewoon te flonkren,
Met zuyver' hemelvlam, kan ook
De grimmigheidt, u dan verdonkren,
En smetten, met een' aerdschen rook?
Wat toght verleert die glinsterlichten
Hunn' zoeten swier?
Om liever brandt van Mars te stichten,
Dan Venus vier?

Zoo glooryzucht uw' zinnen prikkelt,
Voert, in Triomf, myn' slaverny.
Een krans van bloemen bly gespikkelt,
(Geen Lauwergroen en heeft 'er by)
Zal ik u vlechten, heel doorwaessemt,
Op nieuwen vondt,
Met geur, myn handtjens aengeaessemt,
Van uwen mondt.

Op gouwde lelyen, en straelen,
Laet trotsen Fransch' en Spaensche króón.
Om daer een perrel af te haelen,
En streeft zoo niet, door duyzendt dóón.
'k Zal d' uw' al aerdigher doen blaken,
Van steê, tot steê,
Met traentjens dauwend' op myn' kaken,
Uyt Minnewee.

Ik pooghde 't gloedtjen van myn' liefde
Misschien te koelen, voor een' stondt,

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in Hoofts *Gedichten*, ed. 1636, bl. 292 vgg. Van deze „Klaghte" is geen handschrift van Hooft meer aanwezig. Zie over dit gedicht Jonckbloets *Gesch. der Ned. Lett.*, III³, 358 vg.

Kon nijptang 't flitsjen, dat my griefde,
  Wat trekken, uyt de diepe wondt.
Maer 't schijnt geweêrhaekt, dit is 't mangel.
  Helas! myn hart
Voelt maklijk inwaerts gaen den angel;
  Te rug, met smart.

Myn' zughjens, tedere ghetuyghen
  Van d' ongeneezelijke quael,
Die plagh uw open oor te zuyghen.
  Nu stòppen 't kooper, en metael.
Terwijl ghy breydelt d' oorloghskanssen,
  Met wal en graf,
Trompet, en schut (Ach arme) schanssen
  Myn' klaghten af.

Indien 't u lust, Iuppijn te spelen,
  Zijn' vriendtlijkheên te volghen traght.
Zijn hooghste lof, in menschekeelen,
  Nocht donder is, nocht blikzemjaght.
En beter, dat myn smijdigh smeeken
  Uw hart verfraey,
Dan in gedruys, van slaen en steken,
  Het veldtgeschraey.

'k Hoor alle daeghs van versche dooden
  Gevelt in hol, oft galery.
Elk overlijdt aen eighe lóóden;
  Maer aller koeghels moorden my.
Want ik my elkmaels voel bezeeren,
  Als van een punt,
Die denk; op 't hoofdt met witte veeren,
  Was dat gemunt.

Wat mooght ghy, die u niet en zoeken,
  Bestooken, in hun voordeel, gaen.
Zoo veel en is 't niet waerdt, de vloeken
  Van heel Kastilj', op zich te laên.

Denkt liever, hoe Madril zoud' stoffen,
  En zyn verquikt,
Vernam 't, van scherp te zyn getroffen
  U. Ach! my schrikt.

Maer is, om lief, om lijf, om leven,
  Om kindt, om zoon van vaders naem,
Zoo veel, op veer nae, niet te geven,
  Als om een' glooryrijke faem,
Zoo gunt my dat ik met u rijde,
  Door koudt, door heet,
En voert my by 't rappier, op zijde,
  Waer dat ghy treedt.

AEN DEN HEERE HUIGH DE GROOT,

OP 'T BEROEPEN VAN TWEE LEERAERS TER DOORLUCHTIGHER SCHOOLE, EN ZIJN' KOOMST TOT AMSTERDAM [1]).

Sint uw geluk zijn' opgang nam,
O hooghgerezen Amsterdam,
En trof uw' eerzucht nojt het wit,
Daer nu haer' heete pijl in zit;
Naerdien ghij u gingt stellen t' schrap
Tot winst van waerde wetenschap,
En t' uwer onderrechting riept
Twee helden, die der dingen diept
En steilt' afpeilen op een prik,
Van 's hemels krujn in 't hart van 't slik.
Noch mangeld' aen uw grootheit wat,
Tot dat het Delphisch puik in stadt

---

[1]) Afgedrukt naar Hoofts Handschrift (Zie daarover Leendertz' Inleiding op de *Gedichten van P. Cz. Hooft*, bl. XX, no. XI). Het gedicht is tijdens Hoofts leven niet gedrukt.

Quam storten ujt den boezem Goodts.
Hiermede zijt ghij bujten 's schoots
Van 't alverblindend onverstandt,
En midden in de Zon geplant
Der gloory en voorzienigheit.
Kent dan uw' kans, eer datze drejdt.
Een aardekloot versiert en drukt
Het spansel uwer kroone. Rukt
Die blaeuwe perel van haer' top,
En zet'er 't oogh der wijsheit op,
Den overgrooten Huigh de Groot,
Apolloos dierbaerste kleinoodt.
'T welk glad doorkeek, wat Griek, Latijn,
Ægyptenaer bekent moght zijn;
Gezuivert, boven dien, is meê
En afgespoelt, in al' de zee
Van 't hof der Frankisch' he[e]rschappij,
Daer eeuwigh gaet zoo heet een' tij
Van wereldwissels eb en vloedt,
Dat het een' dwaes kon [1]) maken vroedt,
En sneedigh slijpen door 't verzoek.
Veer beter dan 't geleerdste boek.
O blaekende vernuft, zoo puir
Als 't róókelooze starrevuir,
Wanneer hem wolk nocht schaeduw let!
Ghij stelt aen krijgh en vreê de wet;
'T wargaeren van 't gerecht ghij schift;
Verlicht de duisternis [2]) der schrift;
De naemen, die uw lof verbreidt,
Vergoodt ghij met onsterflijkheidt,
Oft eeuwelijk onzaeligh maekt
De geene, die uw oordeel wraekt;
Baerdt wonderwerk bij wonderdaedt;
En altijds even swangher gaet.

---

[1]) Hooft schreef eerst „zoud';" en in vs. 34 „als", voor „dan."
[2]) Hooft schreef eerst „duisterheit."

Maer alle wondren streeft verbij,
O liefd' van deughde [1]), dat, daer ghij
Die groote wonderen bedrijft,
Zoo kleen noch bij u zelven blijft.
Dan mits dat ghij u dus verneêrt [2]),
Hout zich der Englen schaer vereert [3])
Met zich te draeghen [4]) onderdaen
Aen u, en staeghs [5]) ten dienst te staen.

5 Apr. 1632.

---

[1]) Hooft schreef eerst „O maghtigh óórdeel." Het woord „van" in dezen regel van den tekst is in het HS. onduidelijk. Leendertz las „der."

[2]) Hooft schreef eerst „Dan midlerwijl ghij u verneert."

[3]) Hooft schreef eerst „Der starren buirliê zijn vereert"; daarna „Voor 't hemelvolk zijn zij vereert"; en eindelijk de lezing in onzen tekst.

[4]) Hooft schreef eerst „Met u te wezen."

[5]) Hooft schreef eerst „En staedighlijk."

GRAF-SCHRIFT

VAN ZIJN HOOGHEYDT [1]).

VVaar noCh baarD' hoLLant heLt, zoo VVeIrt, zoo VVIIs, zoo groot,
aLs DeLft ontfIng, eerst op, Lest In, (aCh VVee!) zIIn sChoot?

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst, die gevonden wordt op bl. 400 der *Lyck-redenen en Gedichten: begrypende de Afkomst, 't Leven, voorneemste Daden en 't Af-sterven van sijn Hoogheydt Fredryck Henryck*, enz. t'Amsteldam, *by Nicolaes van Ravesteyn*, 1648.

Anders.

Noit Hollant baard' een Helt, zoo goet, zoo groot,
Als Delft ontfing, eerst op, lest in zijn' schoot.

Anders.

Prins FREEDRICK was zoo rijck van vreed' in zijn gemoet,
Dat hy noit t'onvreê bleeck in 't mid van brant en bloet.

GEERAERDT VAN VELSEN.

TREURSPEL [1]).

INHOUDT.

Nae dat Floris de vijfde, Graeve van Hollandt, de gemeente lang gequeeckt hebbende om den Adel te onderdrucken, d'onghelijcken ende wederwaerdicheden den selve toeghedreven opghehoopt hadde met het vercrachten van de huysvrouwe des Heers van Velsen, soo is de haetelijckheyt van dit stuck waergenomen vande voorneemste des ouwling verbitterden ridderschaps voor een gelegenheyt om de ghemoeden des volcx vanden Vorste af te keeren, ende onder eenen naem haer aller leedt te wreecken. Daer over Geeraerdt van Velsen man, Harman van Woerden vaeder, Gijsbert van Aemstel neef vande onteerde vrouwe, met verscheyden andere der voortreffelijcxten des landts, in heymelijck ver-

1 Graaf — 3 zelven — 4 had' — 5 Heeren — 6 der ouwlings — 7 verbitterde ridderschap | een' gelegentheidt — 9 hun aller — 11 verscheyde — 12 anderen

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in de uitgave *Tot Amsterdam, By Willem Jansz.*, 1613. — Hier zijn de afwijkende lezingen genoteerd, die gevonden worden in de uitgave der *Gedichten* van 1636, bl. 63 vgg. Over Hoofts *Geeraerdt van Velsen* leze men Jonckbloets *Gesch. der Ned. Lett.*, III^2, 80, 109, 216—219, 225, 226.

bondt ghetreden zijnde, niet sonder haeren raedt met uytheemsche ende Ghebuyrvorsten te menghelen, hebben den Graeve onder dexel van ten vederspele te vaeren buyten Wtrecht inde laeghe der gewaepende ghevoert; ende ghevangen, eerst op't huys te Cronenburch, voorts inder nacht nae't huys te Muyden. Aldaer is de vrouwe van Velsen sonder van den aenslach te weten haeren man verbeydende: Ende terwijl dit werck uytghevoert wordt, rijst de Twist uyter hellen, ende hist haere trauwanten Gheweldt ende Bedroch aen ten bederve des landts.

De ghevanghen Graeve wordt te Muyden op het slot gebracht, ende nae veel scheldens in ysers geslaeghen. Waer op Eendracht met haere ghesellinnen, Trouw ende Onnooselheydt, den aerdbodem verlaetende, ten Hemel wel ontfanghen innevaeren.

De Heeren van Velsen ende Woerden ontdecken den Heere van Aemstel 't verborghen des aenslachs, ende haere meeninghe van den Graeve naer Enghelandt in 's Conincx handen te brengen: waer van hy een afkeer hebbende, ende dryvende dat de saecke by de Staeten, 's Lands opperste, behoort afgehandelt te werden, sonder met uytheemsch ghesach de vryheit te verseeren, scheydt twistich van haer, om elck te ruste te gaen, op naerder beraedt. Ondertusschen de Schildknaep des Heers van Velsen, door last zijns meesters, vraecht eenen Tooveraer nae den uytgang des aenslachs, ende crijcht onseecker antwoordt.

De Gheest des broeders van Geeraerdt van Velsen verschijnt den Graeve in zijn slaep, hem verwytende d' onschuldighe doodt, die hy gheleden heeft, onthalst door zijn bevel. Waer over de Graeve gheslaeghen in zijn ghemoedt, aen Velsen zynen soen ende vergiffenisse versoeckt, sonder verwerven. Ondertusschen daecht het, ende openbaert haer

13 zonder hunnen | uytheemschen — 14 ende ghebuurvorsten — 15 Graaf — 16 ghewapenden — 18 Alwaer de — 19 verbeydende was — 21 uyt der helle — 23 ghevanghe Graaf — 29 ende hunne — 30 Graaf — 31 een' — 32 by den | oppersten — 33 behoorde — 34 van hun — 36 Heeren — 40 zijn' — 42 Graaf — 43 zijne zoen — 44 openbaert zich

de gemeente in waepenen als om't slot te beleggen, 't welck de verswoorene raedt af te trecken met den ghevanghen.

Maer tot by Muyderberch ghetoghen, ende aldaer van een laeghe Naerders bespronghen zijnde, ende door sulcx ghenootsaeckt den Graeve te verlaeten, wort de selve, nae dat hy van Geeraerdt van Velsen doodtlijck ghequetst was, uyt een sloote ghetrocken, ende op't hooghe ghebracht: alwaer hy zynen geest gheeft. 'T welck de vrouwe van Velsen gheboodtschapt, in swaere becommeringhe brengt, ende van gelijcken haere staetdochteren. Dewelcke, naer veel droeflijck claeghens in slaepe ghevallen, de Stroomgod vande Vecht sien verschynen, die leerende dat dese swaericheden den wech baenen tot den wsadom van Amsterdam, haer teghenwoordighe tegenspoedt vertroost, met verhael der toecomende voorspoedicheden van die stadt ende staet des ghemeenen Vaederlandts.

Het Treurspel begint van den avondt nae't vangen des Graefs, ende eyndicht inden morghen daer aen, met zijn doodt ende beclach daer op volghende.

Het toonneel is op ende om het Huys te Muyden.

46 den eedtverwanten raedt — 47 een' — 49 Graaf — 51 een' sloot — 52 en 53 der vrouwe | gheboodtschapt haer in — 54 staetdochters — 55 den — 57 en 58 haer' teghenwoordige wederspoedt — 62 Graaven | zijn'

PERSONAGIEN.

HEER GEERAERDT VAN VELSEN.
GRAEF FLORIS VAN HOLLANDT.
VROUW MACHTELT VAN VELSEN.
HEER HARMAN VAN WOERDEN.
HEER GIJSBERT VAN AEMSTEL.
SCHILDKNAEP.
GHEEST VAN VELSEN.
TIMON, Tooveraer.
TWIST.
GHEWELDT.
BEDROCH.
EENDRACHT.
TROUW.
ONNOOSELHEYT.
HELSCHE GHEEST.
TROMPETTER.
DE VECHT, Stroomgod.
REY VAN AEMSTELLANDSCHE IOFFEREN.
REY VAN HEMELLIEDEN.
REY VAN NAERDERS.

GEERAERDT VAN VELSEN.

TREURSPEL.

EERSTE BEDRIIF.

MACHTELT VAN VELSEN.

Wie soud ghelooven, dat de gloory overvloedich
Des heugelijcken Sons; wie, dat den schencker goedich
Van't aenghename licht ter wereld ('twelck ghewis
De soetste suster des ghewilden levens is);
Wie, dat de schoonste der gheschaepene verveelde
Een schepsel, daer oft siel oft siels ghelijck in speelde?
Ghekomen ist soo ver (helaes!) met my, wien (in
Het [1]) bloeyen van mijn jeuchdt, en't weder, dat mijn min

8 mijn' (*bis*)

---

1) In de uitgave van 1636 staan in plaats van de verzen 1 tot en met 7 de volgende regels:

„O endlooz' overvloedt van gloory, die men stoppen
Met haeren rijkdoom ziet des hemels hooghe toppen;
O alverquikkend licht, dat 's levens zuster zijt,
Want, zonder u, men leeft, als waer men 't leven quijt,
In rouwdraeghende lucht en troosteloose naerheidt;
En ghy, welzaelghe Zon, o moeder zulker klaerheidt,
Die dat ontallijk heyr en all' der starren rey
Zoo hoflijk, dagh op dagh, beschenkt met uw lievrey;
O zuyvre zuyverheidt, o schoonste van de dinghen,
Die zichbaerlijken standt van scheppers handt ontfinghen,
Dat ghy verveelen zoudt een schepzel, daer oft ziel
Zigh inne metter woon, oft ziels gelijk onthiel,
Dat ademende geest uw' lieflijkheidt zoud' schroomen,
En duchten voor uw deughd, in wien zoud' 't konnen koomen?
Zoo ver is 't ach, met my. Met my, helaes, die in"

Soo minnelijck toeloech, al hadd het min ghedraghen)
De blixem schielijck heeft en onvoorsiens gheslaghen,
Versengt, verdort, en neerghesmeeten in het slick,
Tot een uytveechsel snoodt, op eenen ooghenblick!
Sinckt, gouden Sonne, sinckt; en gaet u lang vergheeten
By't gruwelijcke wildt, en dieren onghemeeten,
Die daer gheschoolt, soo wijd en t'zijd te weyde gaen,
Onder de golven vanden graeuwen Oceaen.
En is uw fakel schuw van boosheyts leelijckheden,
Ghy sult in dat vertreck uw marren bet besteden,
Dan oft uw hemelsch ooch voortvarende', alle daech,
Der menschen goddeloos gheslachte' in't aensicht saech.
Sinckt gouden Son, en wendt vry elders heen uw brallen:
Noch veel te helder my de duysternissen vallen,
En tintelt'er een Star, die repp' haer hooft ghekruyft,
My dunckt s' een nevel neer tot op mijn harte schuyft:
Soo naer vind ick het licht en soo seer ist my teghen.
Och oft den Hemel droef af storte een dichten reghen
Van nachten, uyt de lucht; dan dunckt my, droeve Vrouw,
Dat het benauwt ghemoedt lichtenis voelen souw:
Oft waer dit levend' lijck ghemetst, met dicke muyren
In onderaerdtsche tomb' om d'ongheluckighe' uyren
Te brenghen aen een eyndt, en d'overmaet van tijdt,
Die't straffe noodtlodt my weyghert te schelden quijt.
Nu kan ick niet alleen aenschouwt te zijn niet dooghen;
Maer ben, 'k en weet niet hoe, schuw voor mijn eyghen ooghen.
En elck ghesicht vernuwt, waer't op my valt, ghering,
Mijn eerlijcke' huwelijcx schandlijcke' ontheyliging.
Neen, neen, ick weet het wel: wie dat my komt t'aenschouwen,
Dien schiedt voort in't ghedacht: dit's eene vande vrouwen,
Die's Roomschen Konincx soon. o smart! o droefheyt! ach!

9 hadd' — 10 Van bliksem schielijk ben en — 13 Zink goude Zonne zink en ga u — 15 en woest te — 16 In den heel hollen schoot van vader Oceaen — 17 fakkel — 19 voortvarend' — 20 gheslacht — 21 Zink goude — 24 mijn hart toe — 25 vind'ik — 26 O hemel dat ghy droef afstort' een' — 28 ghemoedt verlichting — 29 levend | muuren — 30 ongheIukkigh' uuren — 32 my ontzeyt te — 34 mijn' eygen' — 36 Van mijnen kuyssen echt die oevl' ontheyliging

Graef Floris, dat nu, op, de Koning Willem sach!
Hartsweer vol schaemte soud een vloedt van traenen dringhen
Uyt zijn ghenaedich ooch, en dese woorden wringhen
Uyt zijn oprechte tong: Hoe ondiep schiet in't bloedt
De Deuchd haer wortel! Soon, gheen soone nae't ghemoedt;
Maer die my na den vleesch alleen bestaet, niet naeder,
En in het beste deel verloochent uwen Vaeder;
Ick hield een andren wech, doen't vlieghende gherucht
Mijn loffelijcken naem uytbromde door de lucht,
Soo dat daer mee bekoort de grootste vander aerden
My riepen om den Staf van't Roomsche Rijck t'anvaerden.
Gheeft seecker 't jeuchlijck bloedt, en't hoochste luck wat toe;
Men besicht inde ploech gheen Spaensch ghenet; maer hoe?
Vercrachten? een ghehuwde? een welghebooren vrouwe?
Een dochter van zijn vriendt? een lief van zijn ghetrouwe?
Uyt minnes dulheyt niet, maer om de raeuwe smaeck
Van een gulhartich woordt? en dat een boel te wraeck?
Hoe souwt ghy, Graef, hier op uw vaeder antwoordt bieden?
Hoe anders als met van zijn aenghesicht te vlieden?
Ghelijck ghy seecker souwdt, ten zy ghy onberaên
En eer en schaemt ghelijck ter aerden hebt ghedaen,
Op de'ongheluckighe' uyr, die bitter te vernuwen
Den grondt leyde' om al mijn ellenden op te stuwen.
Wat is het sterffelijck gheslachte swack en broos?
O Godt, hoe licht vergrijpt een uyr, door't radeloos
Bestaen van moedwil slincx, 't gheen eeuwicheyts verlenghen
Met alle 'swijsheyts Raedt niet weer te recht kan brenghen!
En die een schakel trock uyt myner daghen reecx
Omse' uyt te spoelen in't nat des verghetel beecx;
Dat haeres heuchde vriend nocht vyand, nocht my selven;

41 De schaemt vol hartsweer zoud een' — 44 haer' | zoon: dan geen zoon nae — 47 een' | toen — 48 Mijn' — 49 aerde — 50 t'aenvaerde' — 51 Men geev' aen 't jeughdigh bloedt en top van staet wat toe — 52 De ploegh is voor geen Spaensch genet gemaekt. maer — 53 ghehuwd' een' welgheboore — 54 Een' dochter | zijn' (*bis*) — 55 minne-dulheidt — 57 uw' — 58 anders dan — 60 ter aerde hadd' ghedaen — 61 Op d'onghelukkigh' uur — 62 leyd' om all' mijn' — 63 gheslacht ook swak — 64 een' uur — 66 wijsheidts — 68 Omz' — 69 haerder | zelve

Wat soud hy arghernis en ramps den wech op delven?
Nu is'er niemandt van mijn Maeghen, noch mijn Man,
Die 's lasters heughenis, helaes! af leeren kan:
Maer gramschap siedend' brouwt den schendere, met wrocken,
'Tbederf, al soud'mer sich en al de zyne' in brocken.
Dier sal, Hollandsche Vorst, u uwen hoomoed staen;
En voorbood is my 'thart van schrickelijcke quaên:
Maer men beveeltse my diep in mijn borst bedooven
Te sluyten: Ia de rouw, die alsoo qualijck hooven
En passen haren gang kan na gheveynstheyts ry,
Te dwinghen binnewaerts; om na te bootsen 'tbly
Ghelaet, met dit aenschijn, 'twelck door verdriet en vreesen
In treurens kreucken nu al moest bestorven wesen.
Maer waer ick steelsghewijs van't selschap wend mijn tredt,
Dan ist, dat eensaemheyt de sluysen open set
Voor mynen vollen moedt; dan komt met grooter krachten
De droefheyt barsten uyt aen troosteloose klachten,
Aen suchten al te diep, aen tranen siedend heet,
Dan sijgh ick t'eenemael, en smelt ick in mijn leedt.
Men laet niet toe dat ick aflegghe de cieraden
Des weelds, om aen te doen soo treurighe ghewaeden,
Als mijn rampsalicheyt wel passen; en men lijdt
Niet, dat ick, mids in druck en kommers noodt, versmijt
Sorghen, en sinlijckheên, daer voorspoedt bly van wanghen
En groene frissicheyt des jeuchds mee zijn behanghen:
Maer o myn Bruydegoom, myn uytverkooren schat,
Myn uytverkooren Heer, hoe seere ducht ick, dat
Ghy't weeuwelijcke kleedt verbiedt in uwen daeghen,
Op dat ick't korteling hebb' om uw doodt te draeghen!
Dat ick verwachtende' hier, op't Huys te Muyden, bleef,
'Twelck in bewaering heeft, van Aemstel, mynen Neef,
Was u bevel. maer in wat schijn ick sal aenschouwen

70 delve' — 71 nocht — 72 afkeeren — 73 Verkropte gramschap brouw't den — 74 de zijn — 75 Hollandsche vorst, hoe dier zal u uw' hoomoedt — 76 Een voorbood — 77 mijn' — 89 laet my toe niet dat ik afleg de — 90 Der weeld' — 91 mijn' — 92 versmijt' — 93 De zorgh en — 94 der jeughd — 97 uwe — 98 kortelings | uw' — 99 verwachtend' — 100 bewaering is van Aemstel — 101 uw

Uw wederkoomst, dat heeft verhoolen my ghehouwen
Den Hemel, die den mensch soo weynich uytsichts laet
In saecken, daer de tijdt noch eerst mee swangher gaet.
Ghy weet het, rijcke Godt, wiens ooghen't al ontsluyten
Wat dicht is voor de Son; die, daer zijn straelen stuyten,
Passeeren sonder moeyt; ooghen die t'gheenen keer
En wemelen van vaack; ooghen die nimmermeer
Beswalcken vande nacht; ooghen die t'gheenen vlaeghen,
En scheemeren van't licht der schitterighe daeghen.
Och slaetse, slaetse doch met een beweeghen teer,
O Vader goedt, nu eens ten langhen laetsten neer
Op dese' ellendighe gheschende' onteerde vrouwe,
Die t'eenemael, helaes! ghedompelt leydt in rouwe,
Dien ramp volcht als haer schim, dien aenhangt eenen klis
Van swaericheên, daer gheen doorredden aen en is.
En naedemael't niet is uw goddelijcke wille,
Dat ick van desen val erryse', oft opwaerts tille
Het overlaeden hoofdt, en beure' het door mijn quael;
Soo gundt my dat de doodt het voorts heel onderhael,
En met haer killende' handt dees weenende' ooghen luycke;
En graeve' in d'aerd' een wech, waer lancx dat ick ontduycke
Des levens leyde licht van alte stercken dach,
En al den druck, daer ick niet teghens op en mach.
Doch, is de doodt, dien de gheluckighe vervloecken,
Te waerden gast, om my verfoeyde te besoecken?
Soo zijt ghy welkoom my in mynen banghen noot,
O sorchsachtende slaep, naemaeghe vande doodt;
Die stillen kundt alleen het knaeghen van mijn smarten;
Die u ontfarmen laet der afghepijnder harten;
En noodicht't lichaem mat en't treurighe ghemoedt

102 Uw' — 103 De hemel — 106 daer haer' straelen — 107 moeyt; wiens ooghen t'geenen — 108 vaak; wiens ooghen nemmermeer — 109 nacht; wiens ooghen t'geener vlaeghen — 112 O goede vaeder eens — 113 deez' | gheschend' — 115 Die (*bis*) — 117 naedemael 't weerstreeft uw' — 118 herrijs' — 119 beur | mijn' — 120 onderhael' — 121 killend' | weenend' — 122 graev' | een' — 123 sterk een' — 125 doodt, de doodt een van de swaerste vloeken — 126 waerd een — 128 slaep ghy naemaegh — 130 afghepijnde — 131 noodight 't matte lijf, en afgetreurt gemoedt

Nu tot vergheetelheyts volschoncken beecker soet.
Och oft de tooghen soo mijn harsenen bevinghen,
Dat's lichaems rust den gheest beschutte, voor't bespringhen
Der beelden ijsselijck, voetstappen diep gheplant
Van's daechs verloopen anxt, in't weeckelijck verstandt.

TWIST.

Hier, opghedondert uyt het voorburch vander Helle,
Ben ick scheursiecke Twist: dien ghy met moeden felle,
Hollandsche Vorsten, hebt beswooren, om den kop,
Teghen den Hemel vol van spijt, te steecken op.
En wordt hy noch niet paersch? beswalcken noch de starren
Niet van mijns adems gift? sal noch de Maene marren
Met saluw worden, van het gruwel dat zy siet?
En sweet van grooten anxt de banghe nacht noch niet?
Zy doen't ghewisselijck. 'tvergifticht aerdtrijck mede
Ghevoelt dat ick'er ben: en waer ick het betrede,
Daer gheven haeren gheest de bloemen frisch, en't kruydt;
En wat mijn voetstap deckt, daer smoort de wortel uyt.
De toorens schudden van het hooghe Huys te Muyden,
Niet anders oft de windt van teghen over't Zuyden
In 's aertrijcks hollicheydt benauwt met onghemack
Om aemtocht woelde', en al zijn vinnen van hem stack.
Soo schrickt haer 't oopen doen van dese grijns: soo anghen
Met giftich blaesen haer dese ghekrulde slanghen.
Aerselen sie ick hier de Zuyder Zee vervaert;
En uyt verbaestheyt vliên zijn golven achterwaert,
Beghevende de strandt, al waer ick ben verresen.
Oft soud mijn achtbaerheyt, dacht ick, verwelleckt wesen?
En ghy, verkeert Bedroch, en moedwillich Gheweldt,

132 tot de volle kroes van het vergeetelzoet — 136 verloopen' — 137 uyt het diepst der helsche graeven — 138 die ghy Hollandsche braeven — 139 Met bijstren overmoedt bezwooren hebt den kop — 140 Tot 's hooghen hemels hoon en spijt te — 142 mijn | zal dan de Maen noch — 143 van den gruwel dien — 144 van bangigheidt de naere nacht — 147 bloemen en het kruydt — 151 teghens — 152 woeld' | zijn' vinnen van zich — 153 schrikt hen — 154 blaezen hen deez' opgekrulde — 155 Aen 't aerzelen ik zie de — 156 vliên haer' — 158 zoud' — 159 Bedrogh verkeert van aerdt, moedwillighe

Een eersleep, die my staech met siel en sin verseldt,
En nu kort volghen moest, soo ghy my oyt verselden,
Waer blijfdy?

GHEWELDT. TWIST.

GHEWELDT.

Wacht u voor verlaeter my te schelden.
Verwijt my slappen moet, nocht traecheyts ongherucht.
Uyt boosheyts lendenen is noyt ghesproten vrucht,
Die soo veel harde moeyt', en arbeyds heeft verswolghen,
Nocht ander soon soo fors, soo dapper, soo verbolghen.
In't Oorloch treede' ick staech aen Mars zijn rechter zy,
En nerghens houdt hy't lijf verseeckert sonder my.
'Kheb niet vergheefs ghedoocht dat my de God der voncken
In't ruwe stael van hooft tot voeten heeft bekloncken;
En naghelvast aen't lijf dit knarssende gheseet
Met kraft ghedwonghen, dat van riem noch gesp en weet:
Maer om dat ick my 'tontwapenen t'gheenen tyen
Gheswooren heb by d'Heylicheên der Raseryen,
Dus gae, dus stae, dus waeck, dus slaep ick, nimmer uyt
Het yser bars, en bruyck het Harnas als mijn huyt.
Dit swaerdt is m'inde vuyst ghesmeedt; naaktarmde reusen
Op aenbeeldt souden't met gheen logghe mookers kneusen.
Mijn suster volcht met vlijt; en kan niet wesen veer.

TWIST.

Bedroch, komt voor den dach.

TWIST. BEDROCH. GHEWELDT.

BEDROCH.

Gheen ding en haet ick meer.

TWIST.

In dicke duysternis en wordt gheen Eer verkreghen.

BEDROCH.

Die jaech ick niet.

TWIST.

Noch ooc geen aensien.

160 Ghy eersleep — 161 verzelde — 162 blijft ghy | schelde' — 167 treed' | zijn' — 172 nocht gespen — 173 Maer naedemael ik my t'ontwaep'nen — 176 Het barsse stael en | mijn' — 178 gheen' — 179 Mijn'

BEDROCH.

Dats my teghen.

TWIST.

Lust valsheyt u alleen?

BEDROCH.

Daer ist.

TWIST.

Komt even graech.

BEDROCH.

In't duyster tiertse best.

TWIST.

S'is aldergrootst by daech.

BEDROCH.

Met weynich proncx en is het licht soo niet te mompen.

TWIST.

Uw voorschoot is soo schoon.

BEDROCH.

Dat net is voor de plompen.

TWIST.

Blancketselkorst beveynst u aensicht om end' om.

BEDROCH.

Blancketsel liecht te blaeuw, wacht dat ick my vermom.
Mijn Sluyer en het kap noch wat verschickt zijn moesten.

GHEWELDT.

Onsalighe Goddin, wat neemdy te verwoesten
Voor bloeyend rijck, 'twelck sloopt vermast van weeld' en (schat?
Oft uyt te royen voor vermoghen groote stadt?
Oft voor Doorluchtich Huys en stamme te vernielen?
Werwaerts hebdy't gemunt?

BEDROCH.

Wy volgen op uw hielen.
Myn sinnen zyn, o al t' onderbrenghende Twist,
Ghescharpt tot uwen dienst op duysentderley list
En valsheyt wayfelooch; al wat'er in't vermoghen

187 uw' — 190 Godin | neemt ghy — 191 weeld — 192 vermoghe — 194 Waer hebt ghy 't heen gemunt | uw' — 195 alverdellegende — 197 weyfelooghsch

Van blinde laeghen is, en van verbloemde loghen,
Van arghe schallickheyt, van dubbeltongsheyt stouwt,
Van haetlyck vainsen, van deurtraptheyt meenichvouwt,
Van nydighe' achterklap; al wat, met slimme treecken,
Verradery vervloeckt is machtich te besteecken;
Wat met meyneedicheyt, die Godt vergheeten pry,
Is door te dryven; laet dat komen aen op my.
En zyt gherust; heb ick de Griecken konnen leeren
De Goôn te roepen om een dackschaer, met haer sweeren;
Te leyden om den tuyn, de kindren door het spel,
De mannen door den eedt; en met het vossevel,
Behendich aenghenaeyt, te stoppen en vervanghen
Al waer de leeuwenhuyt niet toe en mochte langhen:
Heb ick het Roomsche volck, nasaeten van dat vry,
Oprecht en preusch gheslacht ('twelck tot verradery
Te vroom, nauw anders streed als onder vliênde vlagghen)
Doen keeren tot vergif, en tot bedeckte dagghen:
Heb ick den Helschen Iood, bewaerder vande bus,
Zyn Meester en zyn Godt doen levren door een kus:
Ick sal wel strecken nu een dochter van de boosheyt.

TWIST.

Aen werck ick helpen sal u vernuftighe loosheyt:
En u schendsiecken arm aen oeff'ning te ghelyck.

GHEWELDT.

'Tzy ghy ghegrepen aen wilt hebben 'tFransche ryck;
Tusschen *Garonne*' en *Loyr* de borgherschap ontuyen;
De *Seyne*, krom van loop, teghen de *Rosne*' opruyen;
Oft witte' en roode Roos verhitten in't gheschil,
En stoppen toe den *Tems* met lycken zynen kil;
Oft Duytslandt schudden, dat de Vorsten haer versetten
Teghen de Steden op haer vryheyt trots; oft wetten
Den Portugeeschen haet teghen den Castiljaen;

201 nijdigh' — 203 Godverghete — 212 preutsch — 213 streed dan — 216 Zijn' (*bis*) — 218 zal 't vernuft van uwe loosheidt — 219 uw' — 221 Van de Garonn' en Loyr' het burgerschap onttuyen — 222 loop gaen teghens Rhosn' — 223 witt' — 224 toe der | lijken haere — 225 Vorsten zigh — 226 Uit heersheidt tegens 't bondt der vrye steên; oft wetten — 227 haet, bet op den

Oft in het averouwdt Italien klaeuwen slaen,
En ryten het van een, door't doodelijck krackeelen
Van Guelf en Gibelin, de schaedelijcke deelen:
Oft dat u lust den Turck teghen den Tartar rap;
Teghen den Mameluck der Persen ridderschap;
Den geelen Indiaen teghen het rijck van Chine;
Den schenstraet Arabees teghen den Abissine;
Teghen den Christen kloeck des Moors verbolghen krop;
Strandt teghen Strandt, Zee teghen Zee te maecken op;
De Koninghen vol prachts, Hertoghen grof van haven,
Te doen in haer bederf, met arren moede draven;
'tAertrijck in vier en vlam te stellen; en in roer
Weerspannich overeyndt 's ontsetten werelts vloer:
Mijn handt en wederstaen noch waepenen, noch wallen;
S'is reedt, gheeft als ghy wilt teecken om aen te vallen.
Mijn spieren joocken.

BEDROCH.

Ick van grooten yver swoech.

GHEWELDT.

Waer leyd de tocht?

TWIST.

Ghy zijt voor dees tijd ver genoech.
Legt krachten ghy te kost, ghy konst en listicheden,
Aen't plaeghen van dit Volck. op Aedel, Graef, en Steden
Uw raeserye veldt. gaet haer met loose grondt
En gladde stricken aen; en brengt met helsche vondt
De voorsichtichste by. bedreyt haer de ghedachten,
Dat zy niet weeten waer vertrouwen, waer haer wachten,
Door al te scheeven gang verbijstert in het spoor.
Houwt mijn voetstappen warm, ick treed u moedich voor.
'Thans sullen haer oock by koomen de Krijch moordaedich,

231 dat het teghens Turk u lust den — 232 Oft teghens Mameluk — 233 Indiaen bepereldt tegens Chine — 234 Arabees tot moordt der Abissine' — 235 Oft tegens 't Kristen volk des — 236 teghens (*bis*) — 237 have — 238 in hun | drave' — 241 Mijn' | nocht (*bis*) — 242 wilt de looz' om — 244 deez' — 245 Legh — 247 gaet hen met loozen — 248 breng met helschen — 249 De verreziendste | bedraeyt hen de — 250 waer zigh wachten — 252 Houw mijn' | treed' — 253 zullen koomen noch hen by de

De leedtkauwende wraeck, de wreetheyt onghenadich,
De rouwe roodooch, en den hongher slytevlees
Met haeren quaeden raedt, de verweloose vrees
Met archvermoên, haer naeste bloedt, den armoe smaelijck,
De kortademde moeyt, de doodt van opsicht laelijck.
Elck schricklijcker om sien als ander, met een swerm
Van sorghen knaeghende' en te machtich alle scherm.
Scheuren en schenden sullen zy, rooven en rucken,
Vellen en villen elck om strijdt, scheeren en plucken
'Tbetoverde gheslacht.

BEDROCH.

Voochdesse, treedt voorheen.

GHEWELDT.

Wy volghen onvermoeyt met evenwyde schreên.

REY VAN AEMSTELLANDSCHE JOFFREN.

Wie sal in Prinssen dienst voortaen
Sich quyten vroom, oprecht, en heylich?
De beste 't booste loon ontfaên,
En nerghens is de trouwe veylich.
Den Heere van Velsen in vreemden landt
Lach onder onbekende daecken,
Als nyver, en nechtich, en trouw ghesant;
En dreef des Graefs van Hollandt saecken.
Om't voordeel zijns Landtsheeren liet
Hy't soete slaepen alle nachten;
Zijn nieuwe bruydt en had hy'er niet,
Die hem zijn sorghen kon versachten.
Hoe luttel vermoed hy, dat ouwden haet
Hem had soo verre doen versenden,
En middeler tijdt, met oevelen raedt,

255 En de roodooghde rouw, de honger — 257 bloedt, ook d'armôe — 258 De moeyte kort van aêm, de — 259 zien dan — 260 knaeghend' — 261 Zy zullen elk' om strijdt verstrikken, steuren, stroopen — 262 Beknellen en bekneên, vernielen, slijten, sloopen — 263 Vooghdes nu trêe voorheên — 266 hayligh — 267 besten — 268 De trouw (helaes!) is nergens vayligh — 269 De Velserheer ver uyt zijn landt — 271 nijver, nechtigh, trouw — 272 de Graef van Hollandts — 275 bruydt had — 276 zijn' — 277 Ach! geen vermoên, dat ouwde haet — 279 midler | oevlen

De Graef zijn eere socht te schenden.
O saet des Roomschen Konincx waerdt,
Wat oorsaeck had uw onbesweecken
En moedich hart van eelder aerdt
Met soo verwoeden brandt ontsteecken?
Dat was een antwoort alte straf,
En quaelijck op zijn hoofs behouwen,
Dat d'altevrypostighe ridder gaf,
Doen ghy hem verchd' uw boel te trouwen.
Dat ick (Godt lyd het nimmermeer)
Zy teghen die schand opghewassen;
Sprack Geeraerdt van Velsen tot zyn Landtsheer,
Uw slete schoen myn voet niet passen.
De Graef verbeet zyn leedt, tot dat
Men d'adelycke Maechdt van Woerden,
In staetlyck selschap, uyt haer stadt,
Voor Vrouw op't Huys te Velsen voerden.
Doen raackte, door verspeeten smart,
De Vorstelycke Boel aen't rasen;
En heeft het smoockend vier, in't hart,
Weer door zyn ooren opgheblasen.
Hoe selden sal, in Minnes gloedt,
Smeeckende mondt haer bede missen;
En ghy, Hovaerd en Overmoedt,
Hoe kundy 'smenschen bloedt ophissen?
De Grave reed na 'tSlotelijn,
Dat in't gheboomt verschuylt zyn kruynen;
Daer Hollandt op zyn smalst mach zijn,
En krimpt voor't stuyven vande Duynen.
De Duynen, die by verwaeyt onweêr
Met grondt met al de vruchten snoepen,
Als de Noordzee en Wijckermeer

280 zijn' — 281 O Koninks zoon, zoo wijdt vermaerdt — 283 eedler — 284 verwoed' een brandt — 287 al te ronde Ridder — 288 Toen | uw' — 289 ly — 290 teghens — 291 Sprak Velzen tot zijn' landesheer — 292 mijn' — 294 Woerde — 296 voerde — 297 Toen | verspeete — 301 Minnegloedt — 302 Den mondt, die smeekt, zijn beede — 304 kunt ghy — 305 Graef reed heên nae

Elck met oneven keel beroepen.
Vrouw Machtelt staeckte' haer naeldwerck knap,
Als zy de tyding heeft vernomen,
En daelde vande wenteltrap,
Om haer Landtsheer te moet te komen.
Nieuws van uw Man, myn Nicht, seyd hy,
Niet lang ghy spaenen sult uw Minne;
Leydt my daer 'tis om spreecken vry.
Zy gaet, hy volcht ter kamer inne.
Mits dat de grendel gaf een kras,
Hoe seer ontsetten al haer leden!
De Graeve werd ghewaer wel ras,
Dat woorden daer gheen proef en deden.
Zy riep soo luyd: kracht en gheweldt;
Wat maeckt ghy, mijn edele Landesheere?
Waer daer een man op my ghestelt,
Ghy soudt hem met uw swaerdt afkeeren.
Hoe zy meer riep, en kermd', en badt,
Hoe dat hy dwong en drieschte grover;
Tot dat de' Heylloose lust was sat,
En gaf zyn hart den wroeghinghe' over.
Nu, ducht ick, brouwt de wraeck versteurt
Den gantschen Lande quaedt met hoopen:
O Godt, wat d'Overheydt verbeurt
d'Onnoosele' al te dier bekoopen!

312 Zich met — 313 staekt' — 314 zy die — 316 haer' — 317 uw' — 319 Ley — 321 een' — 322 ontzetten zich haer' — 323 Graef die werd — 326 ghy, eedle — 328 afkeere' — 331 d'heyllooze — 332 der wroeging — 336 D'onnooz'len

---

TWEEDE BEDRIIF.

GEERAERDT VAN VELSEN. SCHILDKNAEP.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Myn paerdt staet by de brug vast aen de teughelsnoeren;
Men doe't terstondt gherack met havenen ende voêren,
Eer het de kouwd bevang.

SCHILDKNAEP.

Met blydschap ick aenschouw
U wederkomst, myn Heer, hoe ist vergaen?

GEERAERDT VAN VELSEN.

De wouw
Plach eens de schrick te zyn van kieckens mack en duyven.
Ghekeert' ist, en hy self benaghelt inde kluyven
Van moedigher gediert.

SCHILDKNAEP.

Wat, is de Graef in't net?

GEERAERDT VAN VELSEN.

Hy is ghevanghen; en sal hier haest wesen, met
De schaer van Edelliên en Heeren bondtghenooten,
Hem voerend' ordentlijck; ick koom voor uyt ghestooten
Met volle ren, om dees gheschiedenis bewust
Te maecken aen mijn Vrouw. Waer is zy?

SCHILDKNAEP.

S'is te rust.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Ick gae ter kamerwaert. Ontwaeckt, mijn uytverkoren.

GEERAERDT VAN VELSEN. MACHTELT VAN VELSEN.

MACHTELT VAN VELSEN.

Oyme. Wie weckt my? o mijn Heere wel gheboren,
Myn Troost, zyt welkoom. Maer, dus inde naere nacht,
Myn trouwen Bruydegoom, en waerdy niet verwacht.
Wat komdy met ghevaer door duysternis ghereden?

338 en — 340 Uw' — 347 deez' — 348 mijn' — 349 Ontwaek mijn uytverkore — 350 ghebore' — 352 trouwe | waert ghy — 353 komt ghy

GEERAERDT VAN VELSEN.

En ghy, wat weygherdy, mijn lief, uw waerde leeden
De sachtheyt vanden bedde', en rust dus inde stoel?

MACHTELT VAN VELSEN.

Ach wat kan maecken meer dat ick uw af zijn voel,
Als't bedde? ach wat meer doen naer u byzijn haecken
Met smart, als't bedde? wat kan meer indachtich maecken
My mynen droeven val, als't bedde sonder u?

GEERAERDT VAN VELSEN.

Verandert is het met den Vrouwenschender nu:
Ghevanghen is hy, die te dwinghen plach voor desen.

MACHTELT VAN VELSEN.

Van hoe veel quaets, helaes, sal ick al oorsaeck wesen!

GEERAERDT VAN VELSEN.

Misschien oock van veel goedts: indien de Prinssen prat
Haer spieg'len willen maer. zy moghen leeren, dat
Niemant het recht ontwast. Die schrick van ondersaeten,
Die onlancx hield voor spel te hoonen bey de staeten
Adel en Borghery; met smaedich onbescheydt
Te terghen 's Ridderschaps waerdy en achtbaerheydt;
Is een ghevanghen man. De Dwinghelandt nu leere,
Wien hy onsuyver heeft verreuckeloost zijn eere.
Doet u ter venster; en versaet met wraeck den gheest.
Hy komt terstond.

MACHTELT VAN VELSEN.

Ach, wraeck geen schennis en geneest!

GEERAERDT VAN VELSEN.

Men sal hem dat hy proef, wat leedt is, leedt toe dryven.

MACHTELT VAN VELSEN.

Ach nimmer moet ghy in leedt doen zijn meester blyven.

GEERAERDT VAN VELSEN.

De smaeck van't leedt sal hem doen leedtdoens lust vergaen.

354 weyghert ghy | uw' — 355 bedd' | inden — 357 Dan 't bedd' | uw' — 358 bed' ach wat — 359 dan 't bed, en zonder — 364 Zich spieg'-len — 365 Geen man het — 367 Den adel en de steên; met — 371 Geeft u

MACHTELT VAN VELSEN.

Dat hoord ick liefst, dan ick sach zijn ellenden aen.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Goedt is die't quaedt verdraecht, en weldaadt weet te loonen.
Maer, wie met danck en wraeck van beyds sich dapper toonen
Kan vriendt en vyandt, leeft doorluchtich en vermaerdt.

MACHTELT VAN VELSEN.

'tDoorluchtich leven zy my nimmer soo veel waerdt.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Tijdt is het, vindy't goedt, om vensterwaert te pooghen.

MACHTELT VAN VELSEN.

Ach! neen, gheen grooter schrick en weet ick voor mijn ooghen,
Die, om hem noyt ghehadt te hebben in't ghesicht,
Soo gaeren soude (laas!) verwenschen 't lieve licht,
Kunnen, in gheenen schijn, hem aensien met vernoeghen.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Luyster, ick hoor ghewach en gae my derwaerts voeghen.

MACHTELT VAN VELSEN.

Godt gheve dat ghy u ten besten moocht beraên.

GEERAERDT VAN VELSEN. GRAEVE FLORIS. GIJSBERT VAN AEMSTEL. HARMAN VAN WOERDEN.

HARMAN VAN WOERDEN.

Uw hooghe spronghen zijn, Heer meester, nu ghedaen.
Ghy sult nae desen tijdt der voeren niet meer dryven:
In onser hand' ist u te spaeren of t'ontlyven.

GEERAERDT VAN VELSEN.

'tIs daer ghekoomen toe, dat ghy vervloecken sult
En uyr en stondt, doen wierd verdicht de valsche schuldt
Teghen mijn broeder vroom; en't trouwloos lack gheweven,
'tWelck ghy hem op den hals deed werpen, om, nae't leven
Hem smaedelijck ontrooft, uw klaeuwen klem van bloedt,
Met holle giericheyt, te slaen in't wettich goet:
Verrader eerloos, streep, en schandtvleck aller grooten.

376 hoord' ik liever dan zaegh zijn' — 381 vindt ghy't — 382 mijn' — 384 zouden — 385 En konnen in gheen' — 386 Maer luyster. 'k hoor — 390 handt — 392 toen werdt — 393 Tot mijnes broeders last — 394 deed'

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Onsalich Prins, hoever heeft moedwil u verstooten
Van d'edel gloory, daer ghy toe gheroepen waert
Door hoochgheboorenheydt, en door den vroomen aerdt,
En't Vorstelijck gheluck van staetlijcke' overouwderen:
Die tot pylaeren van 's Lands welvaert uwe schouwderen
Verkooren hadden: en u inder handt ghebreydt
Den erffelijcken toom, om, met rechtvaerdicheydt,
Te stieren volcken trots: die tot verheven troone
U hadden opghevoerdt; van waer uw deuchd ten toone
Mocht (nevens't loon beset in een vernoechd ghemoedt)
Van yder zijn aenschouwt, en loffelijck begroedt.
Belooninghen dus hooch hebbense niet vermooghen
Dy 't hart te trecken, nocht gheneeghentheyt gheglooghen
Tot weldoen, door het welck soo talleloosen tal
Bedeeghen soude zijn, en vry van ongheval?
In steede van uw Graeflijck hulsel te verlaeden,
Met dese perlen, soo minlockende cieraeden,
Hebt ghy u selven (laes!) een vuylen hoedt, besmet
Met ongherechticheydt, op't reuckloos hoofdt gheset,
Verdoemende de gheen, dien vry sprack u ghewisse.
Maer wie daer op den mondt klopt het ghetuyghenisse
Zijns eyghenen ghemoeds, verdelght, met onbescheydt,
Het leven vande ziel, dat is de reedlijckheydt.
O gruwel, Eelmans eer te doôn met valsche schulden!

HARMAN VAN WOERDEN.

'Ten bleef daer by niet.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Dat heb ick verdient met dulden,
Men passe' het den Tyran. Wie door gheen vreese swicht,
Maer dapper is van deuchdt, hy op zyn hoornen licht:
En wie dat lijdsaem 'tjuck ontfangt met heelen lyve,
Daer ist laed op, laed op, tot hy daer onder blyve.

398 Onzaelghe — 399 eedle — 401 staetlijk' — 405 verheve — 409 hoogh en hebben niet — 410 U 't hart — 411 tallelooz een — 414 peerlen — 415 een' — 417 den geen' | uw — 418 klopt den — 423 pass' | gheen'

Maer oft ghy my al aensaecht voor soo slap van moedt,
Verrader, dacht ghy niet dat yemandt van mijn bloedt,
In hoogher eer verweent, en ridderlycke maeghen,
Die haer in duystre' en licht ghewoon zijn preusch te draeghen,
Dat yemandt van myn grootte' en edle swaghery,
Den Lande deur ontsien, dat yemandt van dit vry
En vranck Hollandsche volck zijn dagghe soud' ontblooten
Om, door zyn eyghen borst oock, dy in't hart te stooten;
Tot lossing van dit alderwaertste Vaderlandt,
En wraecke vande God en Eervergheten schandt,
Die van uw moedwil heeft mijn Eerbre Vrouw gheleeden?

HARMAN VAN WOERDEN.

Daer toe gheboren wy, dat uwer dartelheden
Verwaende woesticheydt, die veel te weeldrich klom,
Met onse Naem, en Haef na lust soud springhen om?
Dat wy in dienstbaerheydt verbluffet soude teelen
Voor beulen onse soons, ons dochters voor bordeelen?
W'en zyn vande' Helden vroom en braeve stammen, die't
Noyt vaylich was te smaên, die bastaertspruyten niet.
En dat het Naeneef zy, Godt gheve' het t'gheenen stonde.
Nu treckt den Dwingheland den Handtschoen uyt den monde:
Wat wil hy seggen?

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Welcke' uytvluchten dicht uw geest?

GRAEVE FLORIS.

Ghy Heeren, ben ick niet uw wettich Vorst?

HARMAN VAN WOERDEN.

Gheweest.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Ghy waert het, alsoo lang ghy eer en eedt betrachte:
Doen die versturven in uw goddeloos ghedachte,
Verstorf aen ons de staf des Vorstelijcken hands.

430 Die zich in duystr' | preutsch — 431 groot' — 433 dag eens zoud' — 434 zijn' eyghe | u — 436 eerverghete — 437 uw' — 440 onzen — 441 zouden — 442 onz' — 443 van d' helden — 445 ghev' — 446 de handtschoe — 447 Welk' — 450 Toen — 451 der vorstelijke handt

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Aen ons, die Leden zyn der Staeten deses Lands,
Dien ghy't voorneemste der voorwaerden hebt ghebroocken,
De welcke waeren op uw Huldinghe besproocken.
Ghy swoert met daeghing Gods, en by ghestaefden eed,
Dat ghy dit vrye volck, in oorloch en in vreed,
Trouwlijck berechten soudt en vroomelijck beweyren;
Eer dat het Graeflijck gouwdt ghenaecken mocht uw heyren.
Daer zydy op ghehuldt; en is uw toegheseydt
By eede wederom, daer op, ghehoorsaemheydt:
'Twelck doen ghy maeckte los, los wierden d'ondersaeten.

GRAEVE FLORIS.

Soo stelt my dan te recht voor 'tlichaem vande Staeten.
'Tgheen my mijn Kransse gaf, dat oordeel van mijn krans.

GEERAERDT VAN VELSEN.

De minste van het volck is Halsheer des tyrans.

HARMAN VAN WOERDEN.

Des rechts uytroyer is onwaerdich 's rechts weldaden.

GRAEVE FLORIS.

Uw Broeder is ghedoemt by wettich Hof en Raeden.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Wettich ghekooren, maer wel wetteloos van stem.

GRAEVE FLORIS.

Zy streecken't vonnis.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Uyt ghy voerd' het teghens hem. [1])

GRAEVE FLORIS.

Ist recht vervalscht, zy deên't: verhaelt het op haer alle.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Dat's eerst de schelm, wien schiedt het schelmstuck te ghevalle.

452 Staten van het landt — 457 Berechten trouwlijk — 459 zijt ghy | u — 461 toen | werden — 463 mijn' (*bis*) | oordeel' — 467 Ghekooren wettigh — 469 op hen

---

[1]) In ed. 1636 zegt Floris: „Zy streeken 't vonnis uyt"; en Geeraerdt van Velsen: „Ghy voerd' het teghens hem."

GEERAERDT VAN VELSEN.

Welcke' onbeschaemtheydt? dart ghy, Vrouwenschender snoodt,
Ontschuldigingh bereên?

GRAEVE FLORIS.

Mijn leven en mijn doodt
Zijn, Heeren, in uw macht. en wildy my ghebieden
Te swyghen, 'kweet ick moet ghehoorsaem zyn u lieden.
Indien ghy my ghebiedt te spreecken, ick beken
Dat ick ghevallen, en niet sonder schuldt en ben.
Oordeelt het ghy hoe ver die schuldt moet zijn ghetrocken.
Dit darr' ick bidden, dat ghy niet en laet verrocken
Uw reedlijckheydt, door tocht en hevicheydt van moe.

HARMAN VAN WOERDEN.

Het gheene dat ghy wilt dat nu een ander doe,
Stont te betrachten dy, doen ghy uw korselheden,
Door een vrypostich woordt en gulhartighe reden
Gheraeckt aen't hollen, smeet den toom los inden neck;
Daer zy niet waeren self dan veel te hardt van beck.

GRAEVE FLORIS.

My leert mijn schae mijn feyl, u leer zy niet te feylen.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Bevaeren loodsman, sal ons uwe sorghe peylen
Te vooren onse Zee? van waer dit hart soo goedt?

GRAEVE FLORIS.

Ick acht dat wijsheyt nut aen vriend en vyandt doet,
Des wensch dats' u versel: al hadse my verlaeten,
Doen ick in mijn ghemoedt, verbolghen boven maeten,
Besloot te doen den stap, die my aen't glissen bracht.
Laet werden yet verschoont mijn misslach onbedacht
Van d'uytsteeckende plaets, daer ick op was gheseeten:
En wilt gheen Vorst zijn ruymt naer all'mans deunheyt meeten.

HARMAN VAN WOERDEN.

Wat ruymt? De woesticheyt van uwe lusten boos,

471 Welk' | Vrouweschender — 473 wilt ghy — 477 Legt over ghy hoe — 481 Dy te betrachten stond, toen — 482 en niet dan gulle reden — 485 leer' — 486 Bevaere — 489 verzel' — 490 Toen — 492 mijn' — 493 Door uytstek vande plaets — 494 ruymt'

En moedwil?

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Wettich Vorst en was noyt wetteloos;
Hoewel hy, sonder het ghemeene best te steuren,
Mach onghehouden, jae moet wesen in veel keuren,
Voor welcke 't vollick heeft te buyghen met gheduldt;
Want wetten stelt altijdts de gheen, die wettich huldt:
Te weeten 't eyndt, waer toe hy yemandt gaet verheffen.
Dat is, op dat die 'tvolck in deuchdt soud overtreffen;
Met meerder wijsheydt, goedt bejaeghen, quaedt verhoên;
En stieren't al terecht, dan de ghemeent soud doen.
Dees wet verknoopt den Prins, oock binden hem de wetten,
Die ons den Hemel gaf; en die Natuyre setten
Met diepe letters deed, in't reedelijck verstant.
Dees moet hy volghen: al waert maer ten spieghel. want
Den ondersaat is op de wet ghewendt te luyeren,
Maer yder soeckt den Vorst zijn wandel na te kuyeren:
Gheoorloft achtmen 'tgheen dat hy ghebooden heeft:
Maer eerlijck eerst en schoon hetgheen dat hy beleeft.

HARMAN VAN WOERDEN.

Den harder, als hy dwaeldt met reuckeloose beenen,
Beslommert sich en't vee, in moerachtighe veenen.

GRAEVE FLORIS.

Wat eyscht ghy, voor de schuldt, dat ick tot beet'ring doe?

GEERAERDT VAN VELSEN.

Uw leven, staat en bloedt zijn te ghering daer toe.

HARMAN VAN WOERDEN.

Dit is het voordeel vande grootste schelmeryen,
Dat nimmer na verdienst de straf haer kan doen lyen;
En altijdt d'arme wraeck vindt haer verhael te kleen.

GRAEVE FLORIS.

Heeft, dien zijn misdaed trouwt, dan niet ghenoech gheleên?

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Ghenoech voor hem; maer niet tot beternis van andren.

498 veel' — 504 ghemeent' — 505 Deez' — 506 de hemel | natuure — 508 Deez' — 509 Elk onderzaat — 510 zijn' — 513 De — 514 in grondelooze — 521 voor zich

HARMAN VAN WOERDEN.

Leydt ghylie binnen t'saem den queller der Holland'ren;
Ick gae de ronde doen, en selve nemen acht
Hoe brug en poort versorcht, en toorens zijn bewacht.
Verseeckert hem terwijl, ick sal my herwaert spoeyen.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Waer is mijn Schildknaep? brengt hier ysers om te boeyen,
Men kan bewaeren den verrader niet te vast.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Den Schildknaep is daer al.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Daer dient wel op ghepast.

EENDRACHT. TROUW. ONNOOSELHEYT.

EENDRACHT.

Mijn heuchelijcke troost, o lieve ghesellinnen;
Ghy, die met suyver snoer ghewent zijt op te winnen
Uw vlechten, silververw ghebleeckt van menigh' eeuw,
En met den sluyer wit ophuyft dit hayl'ghe sneeuw;
Wiens loffenisse noyt quetsuyren leed oft breucken;
Die nocht van lief, noch oock van leedt uw woordt laet kreucken;
Te' eenvouwdich om te doen 'tghelaet, met schallickheydt,
Ia segghen tot het gheen daart harte neen toeseydt;
Wel grootmoedighe Trouw. En ghy, dien, t'allen tyden,
Ondrachelijcker valt het letten dan het lyden,
Voldoend' Onnooselheyt. ghy siet om heind en veer
Wat nemen, in dit landt, de saacken voor een keer.
De Twist, met grooter feest ontfaên, is heel aen't woeden,
Zy heeft doen barsten uyt d'onsteeckene ghemoeden
Der eedellinghen trots; en niet een groote stadt,
Oft daer en heeft het gift haers adems op ghevat;
Den besten leden sit de smet diep in't ghebeente,
En loopt gheweldelijck voort onder de ghemeente,

523 zellef — 526 breng — 528 De — 531 Uw' zilvere perruyk ghebleekt — 532 met het witte floers ophuyft deez' heylghe — 533 Wier loftenisse | quetsuuren — 534 nocht ook — 535 t'Eenvouwdigh — 537 O Trouwe groot van moedt — 540 een' — 542 uyt de brandende — 543 edelinghen — 546 geweldigh voort in 't midden der

Die morrend t'saemen rot. t'Aerdtrijck, dat ick betree,
Roept oorloch, oorloch, en ontseydt mijn soolen vree:
Des ick mijn hielen licht, beslooten te vertrecken
Vanden ghevloeckten grondt, om 's Hemels held're plecken
Te winnen; en van daer een volleck te bespiên,
Wiens open arm my troont, en my, te jonnen dien.

TROUW.

Ghy, die de Staeten sticht, en spoedich doet bedyen;
Die zijt der Steden hayl, en gheest der burgheryen,
Der Volcken vaylicheyt, der Koninckrijcken kracht;
Goddin des Landtbestiers, o wereltwyse' Eendracht:
Waer ghy bevochten wordt ontseydmen ons ten stryde;
Wy missen al te noodt de luwt van uwer zyde.

ONNOOSELHEYT.

Grootmoghende Vorstin, 't vernielende Gheweldt
En't eereloos Bedroch zijn meesters van dit veldt.
Reyst ghy, wy reysen mede', en zyn van hier verbannen.

EENDRACHT.

Aensienelyck ghesticht des Hemels wyd ghespannen,
Die buyten zyt omheynt met muyr van diamant
Ghedopt met levend goudt; en binnen d'heldre want,
Met Son by Son verciert, aen d'hooghe welfsels keurich;
Deurvrolyckt met den galm van liefdes aedem geurich,
Die d'aldergoedichst is der krachtelheden schoon.
Uw armen opent ons, o gloryrycken throon
Des Alderhoochsten, voor wien alle schepsels knielen:
Der sael'ghen weeldich huys, en burch der vromer zielen:
Ontfangt, ontfangt, o ghy heerlycken Tempel groot,
Ons uw poortressen ouwdt in uw gherusten schoot.

REY VAN HEMELLIEDEN. EENDRACHT. TROUW. ONNOOSELHEYT.

REY VAN HEMELLIEDEN.

O Heylighe Drietal wellekom,

547 morrend' | Het aerdtrijk, daer ik trêe — 548 mijn' — 549 mijn' — 552 te gunnen — 556 Godin | wereldtwijz' — 561 meed' — 563 muur — 564 levend' — 566 met de — 567 aldergoedighst' — 568 open | gloryrijke — 570 vrome — 571 Ontfang, ontfang ons, o'ghy tempel overgroot — 572 uw' — 573 Heyl'ghe

Die't wereltlyck beswaeren
Komt ontvaeren:
En hebt den wech ghekooren, om
Met ons volnoechde schaeren
Te vergaeren.
Op opwaerts stycht, al hoogher, tot
In dit verheven blinckend slot,
Vervult door alle leeden
Met weeld' en wel tevreeden
Vrolijckheden.

EENDRACHT.

Ghelucksaelighe reyen,
Die 's Hemels vloer beswiert met suyvre voeten,
Daer ongeneucht met schreyen
Haer selven wars, aen niemant kan ghemoeten:
Noch wrevelheydt,
Met prickend' leydt,
De vensters darf ghenaecken;
Noch nestelt 't saeghen,
Nocht sorghe met haer knaeghen,
Aende daecken.

REY VAN HEMELLIEDEN.

Sweeft in, sweeft in, ghy zijt verwacht
In d'hoochverdiepte saelen
Vry van quaelen;
En als't ondanckbaer aertsch gheslacht
U quaelyck sal onthaelen,
In haer daelen,
Soo sullen u, o landliên mijn,
Dees vaederlycke poorten zijn
Gheslooten t'gheenen tyen.
Sweeft in, en wilt u vlyen,
Tot verblyen.

577 vernoeghde — 580 Dit hoogh verheven blinkend' — 581 leede' — 582 te vreede — 583 Vrolijkheede' — 587 Zich zelve — 588 Nocht — 590 dar — 591 Nocht — 599 In zijn' — 601 Deez'

REY VAN AEMSTELLANDSCHE JOFFEREN.

O Rome, rijck van roem, o dochter 's hoochghemelden
Grootmoedicheyts, van soo kloeck opgheschooten leên;
Vruchtbaere Moeder der ouwling vergooder helden,
Die zijn door deuchdes kerck ten eerslot inghetreên!
Die inde wolcken hebt eertijdts u stoel verheven;
En't hooft te kroonen met blinckende starren plaecht;
En met de necken trots des aertrijcks opgheheven,
En's t'onderbrachten Zees, uw voeten hebt gheschraecht.
Ghy [1]), die hebt uytghestreckt u armen kloeck ter daede,
Daar selden te vergheefs het gladde staal aan blonck,
Van't rooseroodt prieel der gulden Daegheraede,
Tot's laeten avonds scheemervallighe spelonck;
Godin, ghebeden aen van allerleye standen;
Ontsichbre tuchtichster der Koninghen vol prachts;
Voochdes der Volcken; schrick der feller Dwinghelanden;
Heyl, en bevreedichster des menschlijcken gheslachts.
Nu zydy immers meer niet, dan een onbegraven
Ghebalsemt lijck, verselschapt met bestoven kleên,
Beraechde Croonen, opghehanghen Scepterstaven,
En waepens uytghedient, en swaarden afghestreên.
Dan peynse niemandt dat hy sal te boven raecken
De mooghentheydt des lucx; oft trouwe' haer wayflen yet:
Haar speelkindt, daer zy lang in minnen om te blaecken
En op verslinghert scheen, ten laetsten zy verliet.

605 O Rome, dochter braef der loffelijk gemelde — 606 Grootmoedigheidt, ghy kloek' en reyzighe van leên — 607 O moeder vruchtbaer van zoo veel' vergode helde' — 608 eerslot' — 609 uw' — 610 En uw doorluchtigh hoofdt gekroondt met starren zaeght — 611 trots van 't aardtrijk opghegeven — 612 t'onderbraghte Zee uw' — 619 felle — 621 zijt ghy — 622 bestove — 623 opghehanghe — 625 Dies peynze — 626 'T vermoghen der Fortuyn', oft trouw'

---

[1]) De verzen 613—616 luiden in ed. 1636:
„Ghy, die hebt uytgestrekt uw armen en bevelen,
Intoomend' al het puyk der wereldt onder tol,
Van 's gulden daegheraeds roosdraeghende prieelen,
Tot 's laeten avonds koets, en schemervalligh hol."

Sich niemandt en beloof dan, eenich ding ter hoede
Te brenghen, teghens quets van droeve sterflijckheydt,
Door sorghen kommersieck, oft stortinghe van bloede,
Oft staedich sloven van besweeten arrebeydt:
'tZy dat hy onderstaat de Volcken t'haeren besten
Te stichten burgherlijck door wetten wijs; oft tracht
Voor eyndeloosen tijdt, Adel en eer te vesten,
In zijn doorluchtich huys, oft Vorstelijck gheslacht;
Oft dat hy besich wroedt, om schatten te versaemen,
Voor zijn naeneeven dwaas, soo verre boven maat,
Dat zy in't darde lidt haer zynes sullen schaemen,
En dichten ouwders valsch van heerelijcker staat.
Ghestellet zijn al t'onverwickelijcke paelen
Den aartschen grootheên, van den noodt onwinnelijck.
Die parst ten gronde 'tswaar, en dwingt het hooch te daelen:
Die doemt het murwe fruyt ten pluyck, het ryp ten slijck.
Der saacken beurten, en der Staeten wissellinghen
Roert om haar handt gheswind en nimmer woelens sat.
Dees heeft ten laatsten u, o Rome grootst der dinghen,
Door onontworstelbaere stormen afghemat.
Och had zy konnen oock de boose lusten breecken,
Daer uwer Koninghen gheslacht is toeghewendt!
En had doch Brutus, met het loffelycke wreecken,
Omsiende vreese den naekoomers ingheprendt!
Soo souden nu ter tydt de vreese wy ontbeeren,
Die ons beleeghert heeft met anxten en verdriet.
Maer, laes! het lichte luck noch trouwe wraack verleeren
Der grooten kinderen haar woeste moedwil niet.
Nu is 's Lands rust ghesteurt, de swaarden uyt de scheeden.
Ghy Helden hoochghemoedt, ghy Burghers trots, besiet,
Erlegt in u ghedacht, besint, eer verder treeden,
Aen welcken gruw'len ghy der poorten sleutels biedt.
Keert buyten, buyten keert dat beest onstelt van harssen,

633 t'hunnen — 635 tijdt eeldoom en — 638 zijn' — 639 lidt zich — 642 Voor d'aardtsche grootheên, van de — 645 wisselinghen — 647 Deez' — 652 naekoom'ren — 655 nocht — 656 kinderen hun' woesten — 659 uw — 660 welke

Den goddeloosen Krijch: en bouwt hem gheenen brug,
Dien't met bebloeden beck in't yser lust te knarssen.
Men kan wel nauwlijcx, doch men kan nu noch te rug.
Maar t'hans, als't al vervuldt sal zijn met schrick en duchten,
Door't overromplen en verwoesten van het landt,
Der schuyren droeve smoock, en het verbaesde vluchten
Der huysliên opghejaecht, der slooten lichten brandt;
Sal yder achten, dat zyne' is de grootste schaede,
En zijn de beste kans, in't wrockighe ghemoedt;
En luchtich oopen doen zijn ooren tot het quaede,
En niemandt luystr'en nae verdrach oft vreedes goedt.

DERDE BEDRIIF.

HARMAN VAN WOERDEN. GEERAERDT VAN VELSEN. GIJSBERT VAN AEMSTEL.

HARMAN VAN WOERDEN.

Ick koom het inder ijl daar alles deur ghevlooghen.
De poort is wel bewaart; de brugghen opghetooghen;
Op elcken tooren is een schildwacht uytgheset;
Het wachthuys vol kryoels; een yder rustich, met
De waepens byder handt; en niemandt suf van allen.
Verseeckert houd ick ons voor schielijck overvallen:
Ten zy selfs 's Hemels haet ten oorloch ons ontseg.

GEERAERDT VAN VELSEN.

'Ten is de meening niet te wachten na beleg.
Maer, om bequaemelijck de saacke te voltrecken,
Vereyscht den tijdt, dat wy't verborghen nu ontdecken,
Aen neef van Aemstel, als een treffelijck medelidt
Van ons verbintenis.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Wat's dat verborgens?

662 gheene — 667 schuuren — 669 zijn — 675 elk een — 680 zelf — 681 te zaake — 682 de — 683 treflijk — 684 onz'

HARMAN VAN WOERDEN.

Dit.
Van al, die't vaederlandt ghetrouwe liefd toe draeghen,
De gulden vryheyt en gherechticheyt naejaghen,
Ick wel gheen aenstoot vrees, zy prysen ons verdrach:
Maer op haer hulp men oock sich niet verlaeten mach.
In quaeden saecken wert den hevighe bedryver
Met haesten aenghevoert, van zijn verblinden yver:
Gherechtighe' aenslach sloert, onder beleydt, en raedt
Des juysten redens, die nauw uyt haer tredt en gaet.
Soo sullen zy: des waer daer op te wachten, doolen.
D'onkundighe ghemeent heeft d'ooghen inde soolen;
En blindeling verkiest, en blindeling versmijt;
En vaeck *vive ma mort*, *meure ma vie* krijt.
Des vaylich nerghens wy in't landt zijn vande Graeve.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Hoe dan doch toe?

GEERAERDT VAN VELSEN.

De Vorst, die onder zynen stave
'tGhehoorsaem Eng'landt buycht, en heeft in zyner macht
De kindren effen rijp te scheyden van gheslacht
En ouwders eeuwelijck (hoe seer het oock doorsnyde
Haer overhangend hart), en prestense ten stryde,
Met booghen handich tay, en flitschen scharp van dop:
't Zy dat hy drieghe met beschreylijck oorloch op
Te koomen den Franchoys, wiens speer hy niet laet roesten;
Oft met verslinnende' heyrtocht Schotlandt te verwoesten;
Oft te versteuren, met het yser blanck en't vier,
In zyne nachten lang, den ongastvryen Yer:
Dees heeft hem vast ghemaeckt by schriften, en by spraecke
Van eeden dier ghelooft te' handthaven onse saecke.

685 all' | liefd' — 686 gulde — 687 gheen' | vreez' — 688 op hun hulp men zich oock niet — 689 quaede zaeken wordt de — 690 zijn' — 691 Gherechtigh' | sloert door het beleydt — 692 Der juyste rede | haer' — 695 blindelings (*bis*) — 696 En vaek: mijn leven sterf, mijn doodt die leeve, krijt — 697 van den — 702 Hun overhangend' — 703 flitzen — 706 verslinnend' — 709 Deez' heeft zich — 710 dier belooft t'handthaven

Des den verraeder hem te geven inde handt
Wy hebben, ons in zijn bescherming ende landt.

HARMAN VAN WOERDEN.

Daer is des Graeven soon, de Prince Ian met naemen,
Dien d'eer ghebeurt is van in echte te versamen
Met 's Konincx dochter; dees, als vande rechte struyck
Een onbesproocken spruyt, salmen naer ouwdt ghebruyck
Doen sweeren't onderhouwt van alle vryicheden,
Die't land oyt had voorheen, oft hebben mocht met reden;
En soo bemoffelen zijn handen, dat hy't spel,
Door hoochmoed, echter ons niet weer in't war en stel;
Maer heb eerbiedelijck d'Enghelsche Croon te vreesen:
En als hy sal ghehuldt op dese voorwaerd wesen,
Verheffen tot den naem zijns vaders. desen vondt
Is d'eenighe' uytcoomst, die wy hebben. des terstondt
(Want ons gheen ding soo quaet als sloffen is oft slepen)
Bestelt ons, neve, drie vande beseylste schepen.
Ghy kendt dees hoeck, ghelyck u volck de schipliên doet.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Schepen? Ick ben ghescheept daer ick med' over moet.
En vind my soo ver t'Zee met u verhaeste kielen,
Dat ick, helaes! vergheefs nu omsie nae mijn hielen.
Maer weeldich Wtrecht, o Bisschoppelijcke stadt!
In ick noch binnen uw strijdbaere vestens sat,
Ick brachte den Tyran in handen niet den gheenen,
Die min het vaderlandt als eyghen wraecke meenen.
De waerheyt is (ghelyck ick gheensins en beneen)
Dat ick in handeling en vruntschap ben ghetreên,
Op uw aenhouwden, met de Vorsten, ons ghebuyren,
Eer datmen yets bestonde'; om binnen haere muyren
Uytvlucht te vinden, en eenighen toeverlaet

711 inder — 712 zijn' — 713 prins Johan van naeme — 714 verzaeme' — 715 deez' — 716 onbesprooke spruyt men zal naer — 717 onderhoudt — 721 hebb' eerbiedelijk het Engelsch hoofdt te — 723 deeze — 724 eenigh' — 727 kent den | uw — 728 Hoe scheepen? Ik ben — 729 uw — 731 Uytrecht — 732 Zoo ik | uw welstrijdbre vesten — 733 Ik voerde den — 734 dan eyghe — 737 onz' ghebuuren — 738 bestond'; om binnen hunne muuren — 739 Te vinden uytvlucht, en niet zonder toeverlaet

Te weten, by al dien misluckt waer onsen raedt,
En aenslach vol ghevaers: die'k helpen heb beginnen,
Met goeden yver, om gheleghentheyt te winnen
Tot het vergaederen der Staeten, 't welck dus lang
De schalcke Dwinghelandt door slimmer treecken gang,
Door dreyghen en ontsich, gheweeten heeft te weeren.
Maar toegang inden land t'oopenen vremden Heeren,
Om groote steeden met drieschende slooten vast
Te dwinghen; 't platte landt parssen met overlast
Van knechten tuchteloos, en Overzeesche koppen;
Met oorlochsvolck uytheemsch ons vestinghen te stoppen;
Te setten d'Eedlen van haar ampten; Borghers rijck
Van haar vryheeden oudt; Huysluyden op den dijck:
'tWas noyt mijn meening.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Wie kan ordentlijck verquicken
Een staat ter doodt toe kranck, en weêr in orden schicken,
Als d'Opperoverheyt onordlijck wordt beliedt?

HARMAN VAN WOERDEN.

Dat konde d'eerste, nocht de tweede Brutus niet;
Nocht die in't vrouwenkleedt als mannelijck bevryder
Zijns Vaederlants hem droech. En waar't dat het een yder
Soo nauw soud nemen als Epaminond en ghy;
Doen Thebe', en Hollandt nu, bleven in slaverny.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Dan waer het straffeloos de volcken te verslinnen.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Onordens al ghenoech, laet orden eens beginnen.

HARMAN VAN WOERDEN.

Dat sal't, wanneer de Graef sal zijn in 's Konincx handt.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Siet toe, siet toe; ghy scheept 's Lands welvaart uyt het landt.

740 Te blijven | onze — 746 in het land t'ontsluyten — 747 met tandtbiênde — 748 landt te treên met — 750 onz' — 751 van hunn' | Burghers — 752 Van hunn' — 754 Een' | orde — 757 vrouwekleedt — 758 zich droegh — 760 Toen Theb' | bleef in de — 762 ord' een mael beginnen

GEERAERDT VAN VELSEN.

Wie is dat? de Tyran, dien wy te samen vinghen?

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

's Lands hoocheyt ist, die ghy verraedt aen vremdelinghen.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Met set een billick Prins in Dwinghelandt zijn stoel.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Hoe lang doch billijck? tot dat hy sich meester voel?

HARMAN VAN WOERDEN.

Zijns levens heele loop doet hem voor goedt befaemen.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Het zy soo: wie wil borgh zijn voor zijn erfghenaemen?

GEERAERDT VAN VELSEN.

Dat is te ver ghesorcht. In tusschen dach en raadt.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Noyt sorchde' hy ver ghenoech, die sorchde voor een staat.

HARMAN VAN WOERDEN.

Ghemeen'lijck komen voort de vroomen vande vroomen.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

En als die reghel mist, dan is het omghekoomen.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Men kan een Vorst zyn macht bepaelen by verdrach.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Volvoert dat, als zyn vremdt krijchsvolck u overmach.

HARMAN VAN WOERDEN.

Wat middel soudt ghy dan goedt vinden te ghebruycken?

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Den Graaf, en Graaflijckheyt haer wiecken wel te fnuycken;
Doch niet door vremdt gheweldt: maar nae voorouwders seên.
Beschrijft de ridderschap, beschrijft de groote steên,
Daar d'opperheyt by staat: en laat die wederhaelen
De buytenspoorsche macht in d'ouwbesette paelen.
Ick waarschuw. noch ist tijdt, verblindt u niet de wraack.

HARMAN VAN WOERDEN.

En soo de Staeten haar niet kreunen onse saack?

767 zett' een' bilken — 770 zijn' — 772 zorghd' | een' — 773 van den — 775 een' — 778 Den Graav' | hun' wieken — 784 zich niet kreunen onzer

GEERAERDT VAN VELSEN.

Oft soo zy, den Tyran ten dienst, ons teghen spannen?

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Wil 't beste deel des volcx verheert zijn van Tyrannen,
Het oordeel staat an haar: des dulden zy, elck een
Die dulde dan met haar, oft geev' hem elders heen.
Want, stootmen dit om, 't schuym van Burghers en van Boeren
Sullen, ghelyck als ghy, den Prins te land uytvoeren;
En soo zy't vinden goedt, met lasterlyck bedryf,
Hem tasten aen zijn croon, hem tasten aen zyn lyf.
Des, soo gh'u niet en wacht hier verder in te moeyen,
Soo sullen eeuwelyck verspuwen en verfoeyen
De tydtghenooten en naeneeven uwen naem.
En, oft ick't met u stond, soo waer't noch onbequaem
Dus inder yle volck en schepen toe te reeden.

HARMAN VAN WOERDEN.

Dewyl de saeck by u dus staet, ick ben te vreeden
Dat wy ons inde rust van dese nacht beraên.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Soo ghy my overstemt, ick moet'er onder staen;
Maar sal doch nimmermeer hier blyven vaylich vinnen.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Noyt isser heyl ghevolcht uyt raadt van bystre sinnen.
Ay reddet d'uwe', en toont van reden wat meer blycx.

HARMAN VAN WOERDEN.

Goe nacht, soon.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Neef, goe nacht.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Ick wensche' u desgelijcx.

GEERAERDT VAN VELSEN. MACHTELT VAN VELSEN.

GEERAERDT VAN VELSEN.

'tWas wel dat wy de grondt voor Aemstel eerst versweeghen,

787 aen hen — 788 met hun, of geef zich — 790 Dat zal, ghelijk — 792 zijn' kroon — 793 zoo ghy niet en wacht u wijder dies te — 797 reede' — 798 vreede — 801 't hier — 803 uw' en toon van rede — 804 wensch' — 805 den

Wy hadden anders hem niet in't verbondt ghekreghen.
'tIs quaat yet aen te slaan met nauw ghesette liên.

MACHTELT VAN VELSEN.

Myn Heere, zydy daar? wat quelt u? over wien
Is u misnoegen?

GEERAERDT VAN VELSEN.

'tSchynt oft Aemstel soud beswycken.

MACHTELT VAN VELSEN.

Hoe dat?

GEERAERDT VAN VELSEN.

Hy nycht tot raadt, die geensins vaylichlycken
Te wercke zijn ghestelt, noch billijck wesen kan.

MACHTELT VAN VELSEN.

Wat doch?

GEERAERDT VAN VELSEN.

Maer sachtelijck te' hand'len den Tyran.

MACHTELT VAN VELSEN.

Indien een vrouw betaemt te segghen haer ghevoelen,
Soo bid ick, laet den brandt van onse smart bekoelen,
Soo veel, dat onse leedt, en de besondren haet,
Niet boven liefde van't ghemeene best en gaet.

GEERAERDT VAN VELSEN.

'kHeb groot verlanghen na mijn Schildknaeps wederkeeren,
De welcke' ick henen heb, om antwoordt te begheeren,
Dat d'uytcoomst vande saeck ontdecke naeckt en klaer,
Nae Muyderberch gheschickt, aen Timon tooveraer.
Ick gis, hy is nu wel ten eynde zynen paede.

MACHTELT VAN VELSEN.

Wat quaeder raetsman, lief, daer ghy mee gaet te raede!

GEERAERDT VAN VELSEN.

Wat sal ick maecken? een begheerte sonder maet
My't harte nimmermeer te snerpen af en laat,
Om weten wat gheluck wy hebben te verbeyden.

808 Mijn' Heere, zijt ghy — 809 uw' — 810 neyght — 811 Te werk te stellen is, nocht wel gedyen kan — 812 te — 815 Zoo, dat de haat, ontfonkt door onz' bezondre schaê — 816 gae — 818 Den welken ik heb heen, om — 821 eyndt van zijnen — 823 een verlangen

'tZy dat wy laeten ons van Aemstels sinne leyden;
Oft datmen't aende gunst der winden hanghen sal;
't Is rondom vol ghevaers, en't gelt my boven al.

MACHTELT VAN VELSEN.

Helaes!

GEERAERDT VAN VELSEN.

Soo niet, mijn troost, mijn siele, spaert u traenen.
Van vaeck ick my en van vermoeytheydt voel vermaenen.

MACHTELT VAN VELSEN.

't Is wonder dat u die bevinghen niet veel eer.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Treedt in.

MACHTELT VAN VELSEN.

Ick volch, mijn lief, treedt in en geeft u neer.

SCHILDKNAEP.

Myn leven, hoord ick vaeck en meenichmael ten breesten
Van spoock ghewaeghen, en van toovery en gheesten:
Maer ondervond noyt yet. doch 'thooren en het sien
Van sulck bedrijf somwijl ghetuyghen kloecke liên,
En die niet zijn ghewoon de waerheyt te bemeuselen:
Des ick wel 't meeste deel, maer al niet houd voor beuselen.
Als ongheluck my parst, vind' ick my heuchlijck som,
En somtijts treurich, dat ick niet kan sien waerom.
Komt dat by gheesten toe, die swyghend inne sluypen,
En onse sinnen door haer binnenste becruypen?
Oft maecken sonneschyn, oft buyich weêr onstuym
Den menschen nu een droeve' en dan een blyde luym?
Doet al uw best, somtijts een licht ding sal u missen:
En somtijts rolt een saack van selven teghens gissen.
Zijn't gheesten, die alsoo beschertsen ons verstant?
Oft is het wildt gheluck des werelts allerhandt?
Som schynt te picken yet op ons van alle zyen:
Som waarschuwt yet; oft helpt; en schynt met ons te lyên.

826 zinnen — 829 mijn' ziele | uw' — 833 hoord' | meenighmaels — 837 bemeuz'len — 838 beuz'len — 841 zwijghend' — 842 door hun — 843 weder ruym — 846 een' | zelve — 848 der wereldt — 849 Nu schijnt — 850 Dan waarschuwt

Wanneermen daar op let, dunckt my gheloovens waardt,
Hoe datter gheesten zyn, van goede' en quaeder aardt.
Den quaeden gheesten eer van wijsheyt toe te schryven;
Aan haar te soecken heyl en raadt in ons bedryven;
En is, na dat ick kan bevroên, niet wel ghedaen:
Nochtans belast myn Heer my daarom uyt te gaen.
Een ander van zyn hals dus duydend had gheschoven
Zijns Heers bevel: Ick leg de toortsen inden oven.
Hoe dat ick naarder koom aen Muyderberch ghegaen,
Hoe dicker lucht; of laat ick't my te vooren staan?
Hier, in verlooren hol en hegghen naer beloocken,
Timon de Tooveraer van niemant onbesproocken
Verschuylt zyn haetlyck hooft. 't verkeerde schepsel leydt
En wallecht vanden dach en alle lieflijckheyt.
Zyn eyghen lichaem niet en wenscht hy wel te tieren:
Maar scharp ghebeent, bekleedt met onderaertsche spieren,
Is schoonheyt in zyn sin: een kinne, dien de schayr
Haar ruycheyt noyt besnoeyde', en onghekemmet hayr,
En van gheschroockten huydt de rimpels hem vermaacken;
Lantaernhoornich ghesicht, holle' ooghen, hooghe kaecken.
Onsaelich mensche', is dan uw wysheyt onghemeen
Ghebonden aen dusdaenighe wanschaepenheên?
Oft kan de dwaesheyt yl van jonghers en van vrouwen
Aen desen woesten schijn lichtlijcker toe vertrouwen
Verborghen weetenschap? voorwaer het mochte wel,
Dat dit, en al uw doen niet waar dan guychelspel.
Ick sal't doorsien. Wat kan't my meer als u doch deeren?
Hou, luystert, constenaer, die met afgrijslijck sweeren
't Haylloose vollick dwingt des afgronds, naer ick hoor.

TIMON.

Ick hoor.

852 goed' — 854 Aen hen — 857 zijn' — 859 naeder — 862 Een Timon, Tooveraer — 867 zijn' zin, een' kinne die de schaar — 868 besnoeyd' | haar — 869 gheschrookte — 870 Lantaerenhoornsch | holl' — 871 Onzaelghe mensch is — 874 schijn te lichter — 875 Verborghe — 877 dan u — 879 Des afgronds heylloos volk kunt dwingen, naar

SCHILDKNAEP.

Ghy, die mijn eyghen stem te rugghe kaetst, in't oor,
En antwoordt met mijn mondt, waer zydy met u wonder?

TIMON.

Onder.

SCHILDKNAEP.

Indien ghy u vermeet te wesen een vermonder
Van't gheen dat sal gheschiên, soo gundt dat ick coom in.

TIMON.

Coom in.

SCHILDKNAEP.

Op saecke van ghewicht ick hooren soud' uw sin.
Wat raet om't hol zijn deur te vinden in dese' hoecken?

TIMON.

Soecken.

SCHILDKNAEP.

Ick soeck vergheefs, en soud mijn ooghen schier vervloecken.
Maer hier is't duyster, leydt de wech hier nae beneên?

TIMON.

Neen.

SCHILDKNAEP.

Al is het dicht, waer ick het loch te vinden meen.
Seght vanden ingang my, bid ick, een merreckteycken.

TIMON.

Eycken.

SCHILDKNAEP.

Hier staetse. maer het oogh gheen ingang can bereycken.
Komt buyten liever ghy, verwachten u ick sal.

TIMON.

Ick sal.

SCHILDKNAEP.

Waer wildy dat ick toef, beneden in het dal,
Dat vol van liesen staet, oft liever hier ter stede?

TIMON.

Ter stede.

880 mijn' eyghe — 881 zijt ghy met uw — 882 een' — 884 uw' — 885 deez' — 886 mijn' — 888 Alom is 't dicht — 890 gheen' — 891 Kom — 892 wilt ghy

SCHILDKNAEP.

Ick bid u helpt my voort. 't is middernacht alreede;
Wanneer soo sal u const doch coomen voor den dach?

TIMON.

Voor den dach[1]).

SCHILDKNAEP.

Beginnen sult ghy dan al sonder lang verdrach;
De Son, om dees tijdt 's jaers, is niet ghewoon te luyen.
Wat sien ick? d'eycken leeft. Het aerdrijck met de cruyen
Rondom de wortel schudt. de boom springt uyt zijn grondt:
Die waesemt roock en vlam. och dit's den hel zijn mondt!
Och, dreyghen vande doodt my noyt soo seer vervaerde.

SCHILDKNAEP. TIMON.

TIMON.

Hier ben ick Timon, die in waeter, lucht, en aerde,
Voer[2]), over gheesten, spoock, en ickers heerschappy.
Al, waer de wereldt af verschrickt, dat schrickt voor my.
In't diepe vander Zee, door cracht van heylloos rymen,
Becommer ick de Son. Ick doe de Maen beswymen,
Dat zy haer doodtveruw set. de winden, sonder toom
Aen't rennen, schut ick cort, en maeck een doode stroom.
En mits het my beliefdt, help ick haer weer aen't hollen,
En schud den Hemel, dat de starren suysebollen.
Ontbinden can ick de ghemoeden vande min:
En andren weder stuyr ick harde sorghen in.
By naere middernacht mijn eunjers ick doe draven
Het kerckhof om, en driesch de dooden uyt de graven,
En breeck haer ysren slaep; en dwing haer vaerdich, dat
Zy my aenwysing doen van een verborghen schat,
Oft van cleynoodien voor veel jaeren al verlooren.

894 help — 895 uw — 897 deez' — 898 zie | eyke — 899 den wortel | zijn' — 900 de hel haar mondt — 907 doodtverw — 908 een' — 909 ik hen — 910 sterren — 912 stuur — 913 middernacht doe ik mijn' eunjers draven — 915 breek hun | dwing hen — 916 een' — 917 veel'

---

[1]) In de eerste uitgave ontbreekt vóór deze woorden de aanwijzing, dat Timon spreekt.

[2]) In de eerste uitgave staat „Vier."

Oft wil ick weten 't eyndt, eer dat het is ghebooren,
Van eenighe' aenslach; sulcx sal by een gheest gheschiên,
Die door d'omstandicheên vervollichs noot can sien.
Eyscht wat ghy weten wilt.

SCHILDKNAEP.

De Velser heer, ontsteecken
Met eedel gramschap, om de schennisse te wreecken,
Bedreven aen zyn vrouw, heeft als een moedich man
Zijn handen cloeck ter daedt gheleydt aen den Tyran:
En houwdt op't Muyderslot ghevanghen den misdaedighen.
't Gheluck wat dreycht het? sal't zyn aenslach begenaedighen?
Oft waer het beter noyt in dit ghevaer ghetreên?

TIMON.

Vertoeft soo lang, dat ick behoorlijck toe mach reên.
De mondt van eenen gheest u 't antwoordt sal verclaeren.
Verschrickt niet, wat haer voor ghedaenten openbaeren;
Want alles is in dwang van dese roedes cracht.

SCHILDKNAEP.

Daer coome wat het zy; al't gheen dat ghy verwacht,
Dat ben ick wel ghetroost; en zijt ghy voor de schaeren
Der hellen veylich self, ghy sult my wel bewaeren.

TIMON.

Nu luystert nae my, ghy driekoppigh' Hecate,
Som vol, nu rechts, dan slincx van trony hallef snee;
O grootste dwaelstar, die de duyster mindt, van sessen;
Ghy, die in u ghewouwt hebt alle tooveressen,
En let van liever leede' op beevaert, en ghelol;
Nachtloopster, luystervinck, weermaeckster, groote kol.
En ghy ghekroonde draeck, vol van verbolghen steuring;
Die 's Hemels burghery afvallich bracht tot scheuring,
En worpt u op tot hooft des heyrs dul opgheruydt;
Die't muyten suyrst bequam, en noch ghestaedich muyt,
Aenhissende' Hemelwaerts uw boos wanschaepen schimmen,

919 Van eenen | een' — 922 eedle — 924 Zijn' — 926 zijn' — 930 Verschrik niet wat zich — 931 roed' haer' kracht — 934 helle — 936 Nu vol | nu slinks — 938 uw — 939 leed' — 941 verbolghe — 944 Dien 't muyten | en die noch stadigh — 945 Aenhissend' | uw' booz' wanschaepe

Hoe wel nu t'sinck soo diep, als ghy dacht hooch te klimmen.
Tyran des sulphurpoels, voor wien den afgrondt beeft,
En al wat, onder Maen, de wereld ommesweeft,
Van toovergheesten, tuck op kruyden en venynen;
Oft onderaertsch ghedrocht gaet waeren inde mynen.
U lieden ick besweer, door dese teeckens plat,
Door dese beelden, die ghemaelt staen op dit bladt,
Door dese naemen, groot by Arabiers en Mooren,
Door dese roed', en door de kracht daer in beswooren,
En door't versteurt ghebeent van desen circkel rondt,
Dat ghy verschynen doet, alhier voor my, terstondt
Een gheest, gheswind op reys, deurtrapt, rondommeswierich,
Betweeter, tydingsieck, bemoeyal, en nieusgierich,
En die van looghentael te spreecken voor myn schrickt.
De maen ghehoorsaemt reed', zy heeft my toegheknickt:
Der hellen Koning meede', oft ick ben onervaeren;
Want d'aerde loeyt van anxt, en arbeydt om te baeren.

SCHILDKNAEP. TIMON. HELSCHE GHEEST.

HELSCHE GHEEST.

De Vorst der diepten schickt my, uyt den helschen brandt,
Onwillich, maer door dwang zyn vaerdighe ghesant,
Timon, om op de vraech, die ghy hebt voor te stellen,
'tAntwoorden. Vraecht maer cort, en oorloft my ter hellen.

TIMON.

Den Heer van Velsen houdt d'Hollandsche Graef ghevaên,
Te Muyden op het slot, seght hoe't hem sal vergaen.

HELSCHE GHEEST.

't Is wel van hem versint,
Dat hy't sich onderwindt.

TIMON.

Vaert heen, ghy hebt voldient.

HELSCHE GHEEST.

Ick vaer.

947 des swaevelpoels voor wien al d' — 948 En wat 'er onder — 957 Een' — 959 voor my — 960 reeds — 961 meed' — 964 zijn' vaerdighen — 965 Om, Timon, op de — 966 oorlooft — 967 Den Graef van Hollandt houdt de Velzerheer gevaên — 968 zeg — 971 Vaer

TIMON.

Dees tyding draeghen
Ghy jongman moocht u Heer, dien zy wel zal behaeghen.
Op looghen ghy den Gheest sult vinden nimmermeer.

SCHILDKNAEP.

Ick gae dan, Timon, dit laet u te loon mijn Heer.
'tIs ongheloofliјck dat soo wonderlijcke saecken
Niet inder daadt gheschiên, maer dat haer menschen maecken,
En gheven valschen schijn. Nochtans haer maackt verdacht,
Dat zy dusdaenich spel niet spelen dan by nacht;
Een tijdt, die gunstich heelt 't litteecken vande looghen.
Laet sien, hoe sprack de Gheest? ick soudt vergheten mooghen.
'tIs wel van hem versint, dat hy't sich onderwindt.
Hoe nu? het woordt versint men dubbelduydich vindt.
Ist van mijn Heer versint, met sinnen wel ghesleepen?
Oft heeft hy sich versint, en wel te deech vergreepen?
Wie leydt my uyt, hoe ick dit nemen sal? Ja, ja,
Nu dat het ommekomt vind' ick my even na.

REY VAN AEMSTELLANDSCHE JOFFREN.

Och hoe veel beter waer het noyt te zijn ghebooren,
En't licht te missen,
Welcx min soo meenich meenich mensche doet bekooren,
En schendich glissen:
Als uyt voorouwders snoodt te zijn ghesprooten;
En wesen van't veracht,
Onsuyvere gheslacht,
Verworpen looten?
Al wie dat het ghenot van haer begheerte vynen
Door boose daeden,
Dien moet haer lust, met naesmaeck quaet, in't cort ver-
Den Heer tot schaeden. [dwynen,
En't leelijck ongherucht sterft t'gheenen stonden,
Maer wispelt naer en voor

971 Deez' — 972 uw' — 977 Nochtans hen — 979 Een' — 980 zouw't — 989 't Welk men zoo meenigh meenigh mensche ziet — 990 Tot schendigh — 991 Dan uyt — 994 Verworpe — 995 van hun' — 997 moet hun | in kort — 998 Tot eyghe schaeden — 999 geener — 1000 na en

Met vaele wiecken, door
Der menschen monden.
Gheen ding en isser, dat soo seer verleydt de vroomen
Van vroomheyts weghen,
Als slimme voorgang; meest van ouwders en van oomen
Tot quaedt gheneghen:
In haerliêr spoor, zijn voeten onghebonden,
Elck licht verreuckeloost,
En, met't gheselschap, troost
Sich inde sonden.
Hoe veele doen te cort, helaes! dan haeren neven,
Naecomelinghen,
De gheen, die door bedompte tocht des moeds ghedreven
In schanden springhen!
Ghelijck de Velser heer, die gaet besluyten,
Dat hy, om wraex versaên,
's Lands hoocheyt wil verraên,
Aen macht van buyten.
My lust in't claechbadt, laes! weemoedelijck te treeden
Nae drucx vermaenen,
En my te wasschen heel van boven tot beneeden,
In laeuwe traenen:
O menschen broosch, hoe glad is voor u allen
Heylsaeme deuchdes baen;
Daer niemandt seecker staen
En can voor't vallen!
Tot noch toe Velsen ging, soo't scheen, dat niemandt
Zijn treeden spande. [vaster
Nu is, helaes! helaes! zijn lof verkeert in laster;
Zijn roem in schande.
Voortaen sal elck, die plach te prysen, smaelen;
Voortaen sal niemandt meer,
Om d'onbesproocken eer,
Zijn huys op haelen.

1003 den — 1007 In hunliê | zijn' — 1011 dan hunnen — 1013 gheen' — 1014 schande — 1019 klaghbadt — 1028 Zijn' — 1034 onbesprooken'

O Ghijsbrecht, waerdich Heer van onsen vaderlande,
Wijs, goedertieren;
Die daer den claeren Aemstel met zijn groenen rande
Hebt te bestieren;
Hoe is den inslach u bedeckt ghehouwen?
Hoe zydy ingheleydt,
Door uw trouwharticheydt,
En goedt betrouwen?
Nu vreese' een yder, die ghetroont werdt om gheswooren
Aenslach te maecken,
Dat daer yet anders schuylen mach, dan't schijnt gheschooren,
In't hol der saecken;
Soo datmen lichtlijck comt, door't valsch bedieden,
Niet in ghevaer alleen;
Maer nae te jaeghen 't gheen
Men meent te vlieden.
Niemandt verlaet sich hier op edel oft oneele,
Vrienden oft maeghen.
Want, die te saemen spannen, doen't, ten meestendeele,
Door haet te draeghen;
Oft hoop tot hoogher luck, bey d'eer vergheeten:
Neemt Aemstel uyt haer rot;
Wiens wit sal liefde tot
's Lands welvaert heeten.

VIERDE BEDRIIF.

GHEEST VAN VELSEN [1]). GRAEVE FLORIS.

GHEEST VAN VELSEN.

Wee Graef van Hollandt, wee Graef Floris, wraeck, wraeck,
[wraeck

1035 waerdigh' — 1037 zijn' — 1039 is ook d'inslagh — 1040 zijt ghy — 1041 uw' — 1043 vreez' | wordt — 1051 edel' — 1055 beyd' eer — 1056 uyt hun

---

[1]) In de uitgave van 1636: „Gheest van Velzens broeder."

Zy over u, die in mijn bloedt vondt sulcken smaeck.
U, die my afghesneên den draedt eerst aengheheven;
My uyt den arm ontruckt het alderliefste leven;
En my ontweldicht hebt des blyden lichts ghenot;
En schendichlyck berooft van't costlijck overschot
Der soete', en van natuyr my noch ghejonde daeghen;
Van't selschap smaeckelyck van vrienden en van maeghen;
En alles waer het hart soo teeder overhing,
Met bitter scheyden en verlies van alle ding.
Ghy, die daer hebt ghemaackt myn lichaem tot een leêghe
En maxeloose romp; ten akelighen weghe,
Ghesleten van het spoor, dat nae beneden leydt,
My stuyrend henen af, in myner eensaemheyt;
Om met de binnensmontsspreeckende te vergaeren,
En sonder sonneschijn en sonder lucht te waêren.
Ghy rechter rechteloos, nu is uw tijdt naeby,
Wee Floris, Floris wee, te wraeck ontseg ick dy.
Dit wreeckvyer, dese toors, die seyndt u 't recht vergheten.
De vlamme seng' u 'thart, en knaeghe dy 't gheweten.

GRAEVE FLORIS.

Oyme! wat schrick is dit, die my de stem besluyt?
Mijn hayren staen te berch, het sweet dat breeckt my uyt.
Wat anxt beklemt my't hart? och wat is my verscheenen?
Mijn tijdt naeby? o ramp! hoe wroecht mijn borst vol peenen!
Heeft my de gheest gheraackt? oft is het dat, soo flucx,
Ick, die bevanghen was met dronckenschap des lucx,
En sluymervallich, word gheweckt van mijn versleghen moedt;
En mijn gheweten nu benuchtert door de teghenspoedt?
Ayme'! ick sie noch de gheest, en bloed, dat wraecke raest.
O Velsen, Velsen!

GEERAERDT VAN VELSEN. HARMAN VAN WOERDEN. GIJSBERT VAN AEMSTEL. GRAEVE FLORIS.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Wie vereyscht my soo verbaest?

1060 zulk een' — 1065 zoet' | natuur | ghegonde — 1070 maakzelooze — 1072 stuurend — 1073 met het fluystrend volk der geesten te — 1078 knaeghe 't vuil gheweten — 1079 Ay my! wat — 1082 mijn' borst — 1087 Ay my! 'k zie noch den geest, en 't bloedt

GRAEVE FLORIS.

O Velsen

GEERAERDT VAN VELSEN.

Wat's'er gaens? op ridders, op, en knaepen.
Op Woerden, Woerden.

HARMAN VAN WQERDEN.

Wat ist onraedt? waepen, waepen,
Op Aemstel, Aemstel.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Hoe? vyand? wat's'er of?
Beleert hy't slot? oft is hy inden binnenhof?

HARMAN VAN WOERDEN.

Waer ist te doen?

GEERAERDT VAN VELSEN.

Van wien is dit gherucht begonnen?

GRAEVE FLORIS.

Van my, o Velsen! die van anxte ben verwonnen,
En sprack u gaeren.

GEERAERDT VAN VELSEN.

My alleen, oft d'ander mee?

GRAEVE FLORIS.

Alleen. Ick ben gheparst aen u te soecken vree.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Wat segt ghy, Heeren?

HARMAN VAN WOERDEN.

Doet.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

'tWort van my goet gevonden.

HARMAN VAN WOERDEN.

Wy gaen dan weer te rust.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Ghy moocht zijn hart doorgronden.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Ick sal hem hooren. wel, wat, Floris, wildy doch?

1091 Op Aemstel, Aemstel op — 1095 d'andren — 1099 wilt ghy

GRAEVE FLORIS.

Ick deed u onghelijck, och, neef van Velsen, och!

GEERAERDT VAN VELSEN.

Wat kendy aen het gheen dat yder oopenbaer is?

GRAEVE FLORIS.

Ach! ick heb u vercort, soo dattet al te swaer is.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Ick voelt, en duyd'lijck: spaert daer vry woorden af.

GRAEVE FLORIS.

Ick viel u broeder streng, en hielp hem in het graf,
Den Raedt met dreyghen doend' alsulcken vonnis vynen.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Gheen argher onrecht, als dat enckel recht wil schynen.

GRAEVE FLORIS.

'tBewijs was niet bestaende' en teghens hem te swack.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Uw bloedtdorst stopte' hetgheen dat aen't bewijs ontbrack.

GRAEVE FLORIS.

My deert dat ick oyt deed' d'onnoosel' anneclaeghen.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Dat denck ick wel, nu't comt dus quaelijck te beslaeghen.

GRAEVE FLORIS.

Ick was vol quaet vermoêns, en heel verblindt daervan.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Die yemandt quaedt toe schrijft, eer dat hy't weten can,
En uyt vermoeden haet, is waerdich dat hy snevel.

GRAEVE FLORIS.

'tIs Prinssen sieckt; wy gaen altsaemen aen dit evel.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Die veeler vrees wil zijn, gaet veel te vreesen aen.

GRAEVE FLORIS.

Helaes! noch heb ick u in swaerder stuck misdaen.

1101 kent ghy — 1103 spaer de woorden daer vry af — 1104 uw' — 1105 al zulk een — 1106 dan dat — 1107 bestaend' — 1108 stopt' — 1109 deed' onnooslen — 1115 vreez'

GEERAERDT VAN VELSEN.
Niet my alleen, maer haer, die'k eeuwich heb te minnen.

GRAEVE FLORIS.
De wederwaerdicheyt sporrelde door mijn sinnen,
De spijt die wrong my't hart, en dreef my tot die saeck.

GEERAERDT VAN VELSEN.
Wel, yder dan zijn beurt. nu drijftse my tot wraeck.

GRAEVE FLORIS.
Mijn boelschap terchdme staech; dees heeft de schuldt van [alle.

GEERAERDT VAN VELSEN.
Soo schendt ghy liên van eer, den hoeren te ghevalle.

GRAEVE FLORIS.
Ick vloeck de tijdt, dat ick beminde' haer lichten aerdt.

GEERAERDT VAN VELSEN.
Maer Hollandt vloeck de tijdt, dat ghy ghebooren waert.

GRAEVE FLORIS.
Ach Velsen! gheeft mijn pays; siet hoe ick my verneder.

GEERAERDT VAN VELSEN.
Gheeft ghy mijn broeder 't lijf, mijn vrouw haer eere weder.

GRAEVE FLORIS.
Doet afstandt van 't crackeel, o Ridder! en ick sal.

GEERAERDT VAN VELSEN.
Wat soudy, die nu hebt dat u is niet met al?

GRAEVE FLORIS.
Uw bastaertdochter sal ick trouwen, laet my't leven.

GEERAERDT VAN VELSEN.
Te waerd is zy me', ick wilse' aen gheen verraeder gheven.

GRAEVE FLORIS.
Hoe hebdy't met my voor, oft waer dan wacht ick naer?

GEERAERDT VAN VELSEN.
Dat werdy t'zyner tijdt in tijdts ghenoech ghewaer.
Ick gàe, de reden wordt hier doch om niet versleten.

1118 wederwaardigheidt doorsporrelde — 1121 terghd'me | deez' — 1122 de — 1123 den | bemind' haar' — 1124 den — 1125 gheef my — 1126 Gheef ghy mijn' | mijn' vrouw haer' — 1128 zoudt ghy | uw — 1129 Uw' — 1130 zy m', ik wilz' aen gheen' — 1131 hebt ghy 't — 1132 werdt ghy — 1133 rede

GRAEVE FLORIS.

Wat is de myne' een val? Hoe ver ben ick versmeten!
Op gistren sat ick hooch, verselschapt met de pracht
Des Priestersdoms verwaent, en Heeren groot van macht;
In't schoone midden van den drang der eed'le schaeren;
Omringhelt met den stoet van lijfwacht, en dienaeren;
Als een vermooghen Vorst, en van dit vrye landt
d'Uytsteeckenste persoon: en soud dees gulden bandt,
Die niet dan Graeflijck hayr ghewoon is te verschuylen,
Met meenich Conincx croon nood hebben willen ruylen.
Nu leg ick als verslenst, van yder te versmaên,
Onwaerdelijck gheboeyt, en op mijn hals ghevaên:
Des ick my selven 'thooft, van troosteloosheyt, plonder.
In een, in eenen dach, ben ick gheworpen t'onder:
En is verdweenen heel myn gloory claer, ghelyck
Als van den Hemel valt de sneeuw, en smelt in 't slyck.
Gaet heen, vertrouwt het luck. My dien, met feestich groeten,
De morghen annebad, den avondt trad met voeten.
Maer hoe doch? Ay ick dool, myn scheut begon veel eer.
Aen't vallen was ick lang, maer gistren quam ick neer.
Smeeckende vyandin, doen ghy't onlydsaem raesen,
Met giftighe' ooghen, my ten aedr'en in quaemt blaesen,
Dat greep my aen, ghelyck, door den ghebeten wondt,
Zijn schennis schiet het schuym van eenen dullen hondt,
En onghenaedich woedt op al de leên verwonnen.
Doen stiet mijn luck zijn cruyn: doen viel ick: doen begonnen
Te wanckelen mijn staet, te wagghelen mijn croon:
Doen sweecken onder my de stylen van mijn throon.
O valsche vrouw, hoe dier staet my uw loos aenschouwen!
Hoe dier u lusten! och wat comt'er ramps door vrouwen,
Dat gheblanckette quaet! Fy dat ick, ter begheert
Uws opgheblaesenheyts, d'eerwaerdighe' heb onteert!

1134 mijn' — 1135 gist'ren — 1140 deez' — 1144 mijn' — 1146 een' — 1150 annebad, en d'avondt — 1152 gist'ren — 1153 O vlaeyster vyandin, toen — 1154 giftigh' | aedren — 1155 de ghebete — 1156 Zijn' — 1158 Toen (*ter*) — 1159 mijn' kroon — 1160 Toen | mijn' — 1162 uw' — 1164 Van uw vermetelheidt d'eerwaerdigh'

Daer't soo bederflijck in bestier van alle staeten
Is, sonder eers ghenot, d'eerwaerdighe te laeten.
Wat ging my aen? 'k en weets. 'tvernuft was slincx en crom:
Een averechtschen wech sloeghen mijn sinnen om.
Nu ist te laet. O man, onsaelichst uwer tyden!
Wat sal ick? wacker zyn, noch slaepen can ick lyden:
Vol kommers 't waecken is, de slaep vol anxten straf.
Ellend, wort ghy niet mat, soo mat my haestich af.

TROMPETTER.

De blancken uchtendt met haer bloosend roode kaecken,
In't heuchelycke kleedt van dundoeck en scharlaecken,
Rust toe ten Hemelvaert. Haer gouden pruyck al ree
In't silver schittert van de vlacke Zuyder Zee;
En doet de schaduw vocht des duysterheyds verjaeghen:
Het sweeft een frisschen dauw van roosen om haer waeghen.
De Sonne volcht het spoor van 's ouden Thitons bruydt,
En steeckt den Hemel al zyn minder ooghen uyt.
In't Ooste daecht het op. De nacht begint te duycken.
Wie dat ter schildwacht staet, en laet gheen ooghen luycken.

GEERAERDT VAN VELSEN. SCHILDKNAEP.

SCHILDKNAEP.

Ick acht myn Heere neemt myn meening seer wel in;
En siet de tweesprong van dit antwoordt dubbelsin;
En't strydighe verstant, in eenderley gheluyden.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Men neem het soo men wil. voor my, is datmen't duyden
Ten minsten op den sin can, die my best ghelijckt.
Dus, mijn ghemoedt gheensins van d'eerste raedt en wijckt:
Maer't gheen dat ick besuyr, dat sal hy mee besuyren.

GEERAERDT VAN VELSEN. SCHILDKNAEP. TROMPETTER.

TROMPETTER.

Op, waepen, waepen, mant uw toorens, mant u muyren,

1166 d'eerwaerdighen — 1167 weet — 1168 averechtsen wegh mijn' zinnen sloeghen om — 1170 nocht — 1173 blanke | haar' schoon gebloosde — 1175 ter | goude — 1177 der duysterheidt — 1178 een' frisse | haar' — 1182 staet, geen oogh en laete luyken — 1183 Heer die neemt — 1184 den — 1185 in eendraght van gheluyden — 1186 neem' | will' — 1188 geenszins van eersten raedt — 1189 bezuur | bezuuren — 1190 uw' toorens, mant uw' muuren

Op Crijchsluy. vyand. op, en vaerdich in't gheweer.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Wat vyandt?

SCHILDKNAEP.

Ridders op.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Waer is hy? heynd of veer?
Aen welcke zyde siet ghy, wachter, haer ondecken?

TROMPETTER.

Ick sie, langs Diemerdijck, een stofwolck herwaerts trecken;
In rep en roeren is de Waeterlandsche zy;
Van schuyten sonder tal grimmelt het op het Y.

GIJSBERT VAN AEMSTEL. SCHILDKNAEP. HARMAN VAN WOERDEN. GEERAERDT VAN VELSEN.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Wat isser gaens?

SCHILDKNAEP.

Op, op.

HARMAN VAN WOERDEN.

Hoe?

SCHILDKNAEP.

Vyandt.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Waer verscheenen?

GEERAERDT VAN VELSEN.

In't Y, oock op den dijck van Diemen, en dat heenen;
In groote menicht.

SCHILDKNAEP.

Op mannen; op met vlijt;
Beset uw muyren.

HARMAN VAN WOERDEN.

't Is gheen muyr besettens tijdt.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Soo doet het seecker niet.

1191 krijghsliên — 1192 wachter, hen — 1199 Op, op mannen — 1200 uw' muuren | muurbezettens

GEERAERDT VAN VELSEN.

'T Is tijdt om te vervaeren.

HARMAN VAN WOERDEN.

Een yder rust hem toe.

GIJSBERT VAN AEMSTEL.

Het volleck laet vergaeren,
Om af te trecken.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Gaet ghy om de Graef te hael.

SCHILDKNAEP.

Ick gae.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Datmen terstond de paerden toome' en saêl.
Mijn vrouw, waer is zy?

MACHTELT VAN VELSEN. GEERAERDT VAN VELSEN.

MACHTELT VAN VELSEN.

Hier, mijn Heer.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Mijn lieve leven,
De tijdt wil dat wy ons van't Huys te Muyden gheven,
In sulcker yl, en wijs, dat zy niet toe en laet,
U liên te voeren mee.

MACHTELT VAN VELSEN.

Waer blijf ick dan? wat raet
Schiedt my dan over?

GEERAERDT VAN VELSEN.

Mijn vercooren, stilt u weenen.
D'onwetende ghemeent is schendich op de beenen:
Haer oploopenden moedt t'ontwijcken is ons 't naest,
En bodt te gheven, tot dat zy hebbe' uytgheraest.
Want wederstant te doen is haer met spooren noopen.
Maer laetmen sonder stoot hen t'eynden adem loopen,
Haer dapperheyt verslenst; en hoe zy hoogher clom,
Hoe dat zy loggher sinckt: dan siet een yder om,

1202 rust' zich — 1203 den — 1204 toom' en zael' — 1207 wijz' — 1209 verkoore | uw — 1212 hebb' — 1214 stoot haar t'eynd van adem — 1215 Haar'

Wat loon van zynen dienst hy hebbe te verwachten:
Dan schieten huys, en vrouw, en kindt inde ghedachten.
Dus hoopt ten besten, Godt zy met u, lief; ick gae.

MACHTELT VAN VELSEN.

Hier blyve' ick dan alleen op 's woeden volcx ghenae.
Helaes, wat overlast sal my al staen te lyen!

GEERAERDT VAN VELSEN.

De vrouwelijcke staet sal u ghenoech bevryen;
En't mededooghen van het leelijck onbescheydt,
Daer ghy mee zijt vercort; en uw onnooselheydt.
De droefheyt bindt uw tong. och! laet dit schreyen achter,
Dat doch verlooren is, en set uw hart wat sachter.

SCHILDKNAEP.

Alst u belieft, mijn Heer, 't gheselschap is ghereedt.

MACHTELT VAN VELSEN.

De Godt ghedencke' aen u, die't schijnt dat my vergheet;
En wil u beter wech, dan't hart my tuycht, gheleyden.

GEERAERDT VAN VELSEN.

Een blijd versaemen jon hy ons nae't droevich scheyden.

REY VAN AEMSTELLANDSCHE JOFFREN.

Den oopenbaeren Dwinghelandt
Met moed te bieden wederstandt,
En op den harssenpan te treeden;
Om, met het storten van zijn bloedt,
Den vaderlande 't swaerste goedt,
Den gulden vryheyt, te bereeden;
Dat is, van ouwder hercoomst wydt,
By d'aldertreffelycxt altydt
Beloondt met eerenbeelden dancklyck.
De roem is uytgheblaesen, met
Gheleertheyts heldere trompet,
In schrift, en dichten onverganckIijck.
De lofkrans, groenens nimmer moe,
Die comt het hayr der sulcken toe,

1220 blijv' — 1224 uw' — 1225 uw' — 1228 ghedenk' — 1229 wil'u — 1230 blijd' verzaemen gun — 1235 't waardste — 1236 De gulde — 1238 aldertreffelijkst' — 1239 eerebeelden

Die't al voor't alghemeene waeghen:
Ghelijck den Heer van Aemstel tracht.
Hoewel zijns selschaps overmacht
Hem let zijn voorstel te bejaeghen.

Dan wie met wensch om goede crijt;
Maer allerhande Prinssen lijdt;
En't gheen hem overcomt te dooghen,
Sacht opneemt, dof in hoop en vrees;
En't onghelijck van weeuw en wees,
Kan annesien met goeden ooghen:

Sulck een blijft onvermaert, en muyt
Niet, met het hooft doorluchtich uyt:
Zijn doove faem can hem niet bringhen
In 's werelds ooch en aenghesicht;
Nocht, uyt de duysterheyt, in't licht
Optrecken, tot aen't roer der dinghen.

Zijn naem heeft clanck by oudt, noch jong,
Noch soetheyt op des vollecx tong,
Onêel by burghers en by boeren.
Stilswyghend glipt zijn leven deur:
Maer sonder stoot, en sonder steur,
En sonder trom in't hart te roeren.

Hem angt, gheduyrende 't beliedt
Van zynen aenslach, d'ontrouw niet,
Oft lichtheyt, van die't saemen swoeren:
Nocht misluck als het annegaet:
Nocht de vervaerelijcken haet
Des blinden vollecx nae't uytvoeren.

De minste twyfel van gheluydt
En jaecht hem 's nachts ten bed niet uyt;
Noch vluchtens noodt van vrouw en vrinden.
Het veel bestaen can nauw bestaen:
Ghemackelijck is vaylichst gaen:
En groote rust cleen onderwinden.

1246 de — 1254 goedigh' — 1257 Zijn' — 1261 nocht — 1262 Nocht — 1264 Stilzwijghend' — 1267 gheduurende — 1271 vervarelijker — 1275 Nocht

VIIFDE BEDRIIF.

GRAEVE FLORIS. REY VAN NAERDERS.

GRAEVE FLORIS.

Ach! mijn ghetrouwe, set; en draecht my verder niet:
Mijn swackheyt is te groot. Een beeck van bloede vliet
My door de wonden af, en verwet al de cleeden.
En bleeckghedaene flaeuwt becruypt mijn laffe leeden.
Ick heb volleeft, en ben ten eynde mynen pat.
Van dese wereldt heb ick wel mijn deel ghehadt:
Gheboortens hoocheyt, lichaems frischeyt, macht van staeten,
Ontsich by vreemdelinghen, gunst by ondersaeten.
Gheluckich, och! al te gheluckich, soo my maer
In't hooft de dampe niet des lucx ghesteghen waer:
Oft had ick noyt aenschouwt het vrouwenbeeld aenminnich,
Waer onder school vermomt lichtvaerdicheyt crancksinnich!
U lieden danck ick, voor den dienst, en trouwe groot,
Die ghy bewesen hebt my, in mijn laetsten noodt:
En moeyt my, dat ick't niet nae wensche kan beloonen.
Maer wie mijn naesaet zy, Vorst zijnde, sal hy toonen
Dat hem der Vorsten val, met mededooghen, sny;
En weygheren gheensins dees laetste beede my:
Dat is, dat hy alhier ter plecke' een kercke bouwe,
Waer by d'aencomende' eeuw my in ghedachten houwe,
En mijn danckwillicheyt. Het jaerelijcksche geldt
Tot noodich onderhouwt dat zy daer by bestelt.
Maer langher nu en heb ick cracht in gheen ghewrichte.
De leden slappen aen ten slaepe', en het ghesichte
Wort van een ysren vaeck verovert. Het gheluydt
Ontsinckt my t'elcken maele', en kan ten keel nauw uyt.
Ick sijgh, ick sijgh. ick ben ghecomen op het spade.
O Schepper, ick ontschep, ontsluyt my uw ghenaede.

1280 Een' — 1281 all' — 1282 mijn' — 1285 Gheboortes — 1292 mijn' laetste — 1296 geenszins deez' — 1297 plekk' een' — 1298 d'aenkomend' — 1299 mijn' — 1300 onderhouwdt — 1301 gheen' — 1302 slaep' — 1303 een' — 1304 mael' | ter keel' — 1306 uw'

REY VAN NAERDERS.

Hy is verscheyén.
Heft nu aen te schreyen,
Ionghers en grysen:
Droefheyt wilt bewysen:
Cleeren verscheuren:
Gheeft u op tot treuren.
d'Hollandsche Graeve
Is om hals en have;
Deerlijck verslaeghen.
Deerlijck verslaeghen!
Wendt u stem tot claeghen.
Traenen laet vlieten:
Suchten opwaerts schieten.
Siet hem versmooren:
Hem, die was ghebooren
Uyt 's wijd bekenden
Roomsche Conincx lenden.
'tLeven is heenen.
'tLeven is heenen!
Ach wat eyndt van weenen!
'tHooft sal verrotten,
Dat de Croon der Schotten
Had mooghen draeghen.
O bedroefde daeghen!
Weeslijcke Landen,
Slaet in't hayr uw handen.
O swaer verliesen!
O swaer verliesen!
Wie sal nu de Vriesen
Echter bedwinghen,
Als zy boudt bespringhen
's Kennemers grensen?
Hard is't om te pensen.
Hy deed haer 't saeghen,

1313 d'Hollandsche hóógheidt — 1314 Met beloken óógh leyt — 1317 uw' — 1323 Roomschen — 1332 uw' — 1340 deedze tzagen

En het juck verdraeghen.
Tijd is't te kermen.
Tijd is't te kermen!
Wie sal nu beschermen
's Lands innesitter,
Voor den Vlaeming bitter?
Dees keerd' haer vlooten
Van de Zeeusche slooten:
Plach te vernielen
d'Haettelijcke kielen.
Nu is't verlooren.
Nu is't verlooren!
Brenghet rouw te vooren.
Thans sullen treeden,
Inde swarte kleeden,
Burghers en Eelen;
Sonder haer juweelen
Treuren de Paerden:
'tGouwdt moet vande swaerden:
'tLichaem ter aerden.

MACHTELT VAN VELSEN. REY VAN AEMSTELLANDSCHE JOFFEREN. TROMPETTER.

MACHTELT VAN VELSEN.

Trompetter, wel wat is't dat u te rugghe jaecht?
Quae maere speur ick uyt u aenghesicht vertsaecht.
Verclaert u ras.

TROMPETTER.

Mijn vrouw, quae tyding mach wel schromen
Van haesten.

MACHTELT VAN VELSEN.

Niet. Zy can al mee te spade comen.
Uw uytvlucht my benauwt. oft is mijn Heer ghevaên?

TROMPETTER.

Naeby. Maer zijt ghetroost: hy is het noch ontgaen.

1347 Deez' keerd' hunn' — 1357 Zonder hun' — 1358 Paerde' — 1359 zwaerde' — 1360 aerde — 1362 uw — 1363 Verklaer | Mijn' — 1365 Uw'

MACHTELT VAN VELSEN.

Dat set my wat van't hart. En wat's hem wedervaeren?

TROMPETTER.

Doen wy aen't koorenlandt te Berch ghecomen waeren,
Verhief sich uyt de laech een drommel ysre liên.
Myn Heer van Velsen reedt voor aen, om uyt te sien:
Hy hield zyn paerd cort op, en vraechd' haer wat zy sochten.
Haer antwoordt was: den Graef, die wy ghevanghen brochten.
Dat mist u, seyde daer de dappre Velsen op;
En wendt, dewyl hy spreeckt, 'tgheswinde ros den cop;
En stoot ten Graevewaerts. daer sit hy vanden paerde,
En treedt zijn vyandt toe, met uytghetooghen swaerde.
Die schrickt: en waende met een sprong t'ontgaen de doodt,
Ghebonden op het paerdt, maer snevelt inde sloot.
De strenghe Ridder volcht, en gheeft hem soo veel steecken,
Dat ick hem seecker min niet als voor doodt en reecken.
Het volck was handtghemeen gheworden mid'ler tydt.
Eer Velsen ommesach, was hy zyn paerdt ver quyt:
Des ('tveld viel ons te nauw, die schier omringhelt streeden)
Beschrijdt zijn Schildknaeps paerdt; en isser afghereeden.
Wy worpen om; en boôn den vyandt al de rug;
En spreyden elck zijns weechs: vrees maeckt de voeten vlug.
'k En ben's gheen verder tuygh. oft yemand quam in handen,
Oft op de plaetse bleef, oft werwaerts de vyanden
Ghetooghen coomen, is my gantschlijck onbekent.
Maer vaylich houd' ick my nocht hier, nocht hier ontrent.
Des bid verlof, dat ick my elders heen mach gheven.

MACHTELT VAN VELSEN.

Gaet daer ghy seecker meent te wesen van u leven.
Maer waer blijft dese vrouw? waer heenen neemts' haer keer?
Waer soeckt zy vaylicheyt, aen leven oft aen eer?
Waer vindt zy troost? mijn hoop gheleghen inder assche
Is, dat in't eedel bloedt d'oneedel' handen wassche

1368 Toen — 1369 yz're — 1371 vraeghd' hen — 1372 Hun antwoordt | den Graef dien — 1376 zijn' — 1379 veel' — 1380 niet dan — 1385 den rug — 1387 tuygh' — 1391 heen moogh' — 1392 Ga | uw — 1393 heene — 1395 mijn' — 1396 d'oneedle

Het onvermurruwt volck, eer dat den avondt stort.

REY VAN AEMSTELLANDSCHE JOFFREN.

Mijn vrouw, ach! rust uw hart: dat vaeck bevonden wort
Meedooghen en bescheydt in ons ghemeent, wy weten.

MACHTELT VAN VELSEN.

Wraeckgiericheydt te seer haer harten heeft doorbeten:
Des ick de doodt het best, dat my ghenaeckt, vermoe.
Doch sterven vrees ick niet: alleene vrees ick hoe.
Ach! dat, op dese ruy, gheen woestaert onverstandel,
Uyt vuyle bitterheyt, dit lichaem en mishandel:
Oft spotter en voltooy, uyt dartelheden snoodt,
Mijn leelijck ongheval met een mismaeckte doodt!
O Godt, wat knellen 'thart my toeghewronghen schroeven!

REY VAN AEMSTELLANDSCHE JOFFEREN.

De seeckre ramp is groot: dus wilt u niet bedroeven
In't gheen onseecker is.

MACHTELT VAN VELSEN.

Ick bid's, laet my alleen
Vertrecken, dat ick my begheve tot ghebeên.

REY VAN AEMSTELLANDSCHE JOFFEREN.

O deuchdgeurighe roos, aensienelijckste spruyt,
Die't eedel Woerder huys oyt heeft ghegheven uyt;
Wat hebdy in uw may ghetroffen straffen weêr?
Wat valt'er onghenaed des Hemels op u neêr!
O claeren spieghel van ghetrouwicheyt en zeên,
Hoe seer beswalcken u des eeuws verdorventheên!
O eere des gheslachts der vrouwen, vol van druck,
Hoe eerloos doet by u 't ondeuchdighe gheluck!
O wel ghebooren vrouw, beschreyelijck voorwaer,
Voorwaer beclaechlijck zijn soo veel ellenden swaer,
Die uw verwonnen borst, met droefheyt opghevuldt,
Bedrucken altesaem, en gheene tot uw schuldt!

1397 de navondt — 1398 Mijn' — 1399 onz' — 1400 zeer hunn' — 1407 toeghewronghe — 1411 O roos vol geurs van deughd — 1413 hebt ghy, in uw' Lent, getroffen straf een weêr — 1414 Wat stort'er onghenae — 1415 klare — 1416 deez' eeuws verdorvenheên — 1419 gheboore — 1420 beklaghlijk | veel' — 1421 verwonne — 1422 gheene by uw'

Maer moeten noch veel meer d'ellenden zyn beclaecht
Des gheenes, die, tot schuldt, daer mede wort gheplaecht:
Want, als de voorspoedt vliedt, soo comen de misdaên,
Die hy verborghen droech, den boose' om't harte slaen.
Waer heenen dan ghewendt? waer heenen dan ghekeert?
Van binnen is't ghemoedt verettert en verseert;
'tVoorlachend schellemstuck toont ysselijck ghelaet:
Van buyten houdt de plaech op lichaem aen en staet.
De rampsaelighe Graef van Hollandt is, door't stael,
Verlost onlancx gheleên van dusdaenighen quael.
O Velser Ridder, vleyt ghy u met sulcken wraeck,
Waer uw doodtvyandt door uyt alle lyden raeck?
Te vooren vreesd' hy't klem van uwen strenghen moet;
Te vooren kond de schrick haer prenten in zijn bloedt;
Te vooren vreesd' hy d'hoon des batsen onghevals:
Nu acht hy niemandt, en is schootvry teghen als.
En ghy eenvouwdich volck, wat's dat ghy claechlijck mort
Om't bloedt oneelder wijs in vanghenis ghestort,
Dat cierlijcker aen't spits eens hayrs in 's oorlochs brandt
Ghevlooten hebben soud, ten offer 't vaderlandt?
Dit's laete rouw. 'Twas tijdt te schreyen, doen de Ziel
Van Vorstelijcken lof, oneelder wijs, verviel
In laster grondeloos; en storf, aen ontrouw groot,
En aen meyneedicheyt, een schandelijcker doodt.
Tijd is het, tijd is't nu, om te beschreyen (laes!)
Den jammerlijcken val der Eedelinghen dwaes,
Die door wraeckgiericheyt soo verre zijn gheraeckt,
Dat zy tot onrecht haer goedt recht hebben ghemaeckt.
Nu is het tijdt, om op u selven 't ooch te slaen,
En schouwen u ellend, en eyghen quaelen aen,
En te beschreyen, met droef opgheheven klanck,

1424 gheene, die, by — 1426 droegh, om 't hart den boozen slaen — 1431 De vuylgevalle Graef — 1432 Onlanks geleên verlost van dusgedaene quael — 1433 met zulk een — 1434 raek' — 1436 kon de schrik zich — 1438 teghens all's — 1439 klaghlijk — 1440 wijz' — 1441 in oorloghsbrandt — 1442 zouw — 1443 toen — 1444 wijz — 1446 een' — 1450 onrecht hebben hun goedt recht gemaekt — 1451 zelve — 1452 uw' | eyghe — 1453 opgheheve

Uw scheuring, nederlaegh, verwoesting, onderganck.
Want Hollandt sie ick heel in't war (o droeve schijn!);
De Goeyers, Kennemaers, en buyren vanden Rhijn
In roeren; op de been Westvries en Waeterlandt;
Het Huys te Velsen plat; en Woerden inden brandt;
Gheverwet van het bloedt den Aemstel en de Vecht;
Oneens den Adel; het ghemeene volleck slecht
Ghespouwen en ghespitst: en (dat ick meest beween)
Een yder stuyrt zijns weechs, en niemand weet waer heen.
O edel Aemsterlandt, o meenich maegh' en vriendt,
Wat komt u over dat ghy niet en hebt verdient!
O heyligh' Eendracht, ghy verlaet ons! en wanneer,
Wanneer, welvaerens stut, wanneer sien wy u weer?

D'oochscheelen worden swaer, en cracht van vaeck gedoogen:
Het droevich harte stemt met d'uytghewaeckte ooghen.

DE VECHT. REY VAN AEMSTELLANDSCHE JOFFEREN.

DE VECHT.

O harten pynelijck bedooven in uw leydt,
d'Oorsaeck is groot, de welcke' heeft uw weemoedicheydt:
Want ghy onwetend zijt hoedaenich het besluyt is
Des Hemels, ende waer het noodtlodt over uyt is.
Niet schiet'er te vergheefs: veel min gheschiet'er quaet:
Maer't soet met suyrheyt souwt de goddelijcke raedt.
In plaets van clachten zijt ghy grooten dancke schuldich
Den gheenen, die door dees quellaedjen meenichvuldich
Uws lieven vaederlandts, verr'siende maeckt den baen,
Waer lancx, ter eeren, u naeneeven sullen gaen.
En telt 't gheen u verschijnt niet onder ydle droomen:
Ick ben de Vecht, de Gheest en Godtheyt vander stroomen
En silververwich nat, daer ghy uyt rysen siet
Dees frissche grysicheyt, ghemytert met het riedt.

1456 Goyers | buuren — 1461 Gespouwen en gespreydt — 1462 stuurt — 1468 hart dat stemt — 1470 groot, die u drijft tot weemoedigheydt — 1474 zuurheidt zout — 1475 van jammerklaght ghy grooten dank zijt schuldigh — 1476 deez' — 1477 de — 1478 eere uw — 1480 van de — 1482 Deez' frisse

Waersegghend is mijn tong: dus luystert nae't verclaeren;
'k Sal die verborghentheyt des noodlots openbaeren;
En spelen voeren 't ooch van uw vervreemd ghedacht,
In schiedenissen, diep verhoolen onder nacht;
Die van de Parcken eerst op rocken zijn ghewonnen,
En sullen werden, ter ghesetter tijdt, volsponnen.
Den Aemstelheer, gheparst door desen overval
Tot noodtweer van zijn staet, sal d'ouwde burrechwal
Van't nedrich AMSTERDAM, en de begraven percken,
Nae zijn vermooghen eerst omheyndt met eycken wercken,
Voor overrompeling, verheffen, uyt zijn plat,
Met vest en toorens; en voltooyen't tot een stadt.
Van deser tijdt af sal't beginnen, vol van moede
Te beuren op het hooft, en met den teghenspoede
Worstlende meenichmael, weêr t'elckens uyt zijn asch
Heerlijcker opstaen, dan het oyt te vooren was:
En seer ontsien van zijn ghebuyren, lang, door desen,
Van zijn Landsheeren, lang, met jonst ghetroetelt wesen:
Tot dat het eyndelyck verwerf, door diensten mildt,
Des Caisars hoochste pracht, tot top van zynen schildt.
Dan andre tyden, dan ghenaecken andre stonden.
Een wreecker vanden hooghen Hemel afghesonden,
Welhem ghenaemt, verschijnt in Hollandt, en herplant
De vryheyt onderdruckt, in haeren ouwden standt.
't Uytheemsch gheweldt wordt uytghedreven t'allen steden;
De groote' onmenschlijckheyt, de groote' afgrijslijckheden
Des Spaenschen Tyrannijs, die stal had als een post:
d'Iphigeniaes en Polixenaes verlost
Van d'altaers bloedich. Het verworghen, branden, kerven
Gaet af; en echter, gheen begraven voor het sterven.
Dan moocht ghy Amsterdam, en Hollandt alghemeen
Wat adems scheppen in uw borst schier toeghetreên.

1483 mijn' — 1484 'k Zal de — 1487 rokkens — 1489 Uw Aemstelheer — 1490 zijn' — 1491 begrave — 1492 eyke — 1498 Beglanster opstaen — 1499 zijn' ghebuuren — 1500 zijn' | gonst — 1507 t'aller — 1508 groot' (*bis*) — 1509 Der Spaensche Tyranny — 1511 Van bloedigh' alters

'sLands Staeten, die ghespaert en hebben bloedt noch schatten,
Nocht sorch, in 's vryheyts dienst, die sullen dan hervatten
Het aensien en ghesach, dat haer van oudts toequam:
En stellen eenen Heldt, van Caisarlijcken stam
En Nassausch bloedt (het welckmen siet in desen daeghen
Als 's Christen werelds hooft de Roomsche croone draeghen),
In't Vorstelijck bestier; die Mauritz zy ghenoemt,
Na des verlossers naem van Duytsland hooch beroemt:
Voor wien alle' oorlochsman in zynen tijdt sal wijcken.
Teghen de coomst van dees de Spaensche Coninckrijcken,
En overbuyren van den trouweloosen Moor,
Op 's aerdtrijcx eynde, nu alreede schricken, door
Waersegghren duydenis: en aen haer Monarchie
En haepert anders niet als dese Prophecie.
Soo veel onmaetighe' hoops, ghelucx, beleyds, ghewelds
Stuyt (wil't den Hemel) op den schildt af eenes Helds.
Dees ist, die wederom vercryghen sal, in hande,
Van Ghelder de voochdy, van Zutphen, en den lande
Van Wtrecht; die berecht te desen daeghe' altsaem
Door zyne maeghen zijn, en den Nassauschen naem:
Wanneer zy van die stam en doorluchtighe rancken
Een wijl zijnd' afghedwaelt haer sullen dies ontdancken:
Dees seven landen vry beschermen te ghelijck:
En tziddren doen van verr Habsburch en Oostenrijck.
Want, als een blixem snel ten slingher uytghedreven
Des yverighen Gods, sal hy ten stryde streeven,
Afwerpende' en vertreênde' al wat zijn spits ontmoedt,
Omheynt met aerdsche goôn, en helden van zijn bloedt:
Met Heynrick dapper, zijn beleyder van de paerden;
Met Welhem Vrieslands heyl; Philips den onvervaerden,

1515 nocht — 1516 in vryheidts — 1517 dat hen — 1518 Kaisarlijke — 1519 deze — 1520 Als Kristenwerelds — 1523 all' — 1524 Iae tegens zijne koomst de — 1525 overbuuren — 1527 aen hunn' — 1528 niet dan — 1529 onmatigh' — 1530 de hemel — 1533 Uytrecht | daegh' — 1535 en zeer doorluchte ranken — 1536 Een' | zich zullen — 1538 tziddren Habsburgh doen van ver, en — 1541 Afwerpend', en vertreênd' | zijn' — 1543 zijn'

Den vroomen Luydewijck, beyd waerdich andermael
Te leven; en Iohan braef als een punt van stael;
Den nemmersuffen Ernst; Nassausche' al met elckander.
Ghelijck des wereIds roem de grooten Alexander,
Bestuwt met al de schaer der Vorsten trotsberaên
En Coninghen, die uyt zijn hof zijn opghestaen,
Viel in het Persisch heyr, aenvoerende de Griecken;
Elck van zijn vrienden streckte' een slachveer aen zijn wiecken:
De schrandere' Eumenes, de kloecke Ptolomeêus,
Perdicca, Lysimach, veroveraer des leeuws.
Oft eer, als een Iuppijn, die (doe vermetel snofte
's Aerds onbesuyst ghebroedt) van boven nederbofte
De lyven dickghespiert der reusen groot en grof;
Die lomp en overdwaelsch, 's ouden Saturnes hof,
Met cracht van armen swaer, te meestren haer vermatten;
En schansten berch op berch, aen Hemelhooghe katten:
De Coning stondt in't mid: de Crijchsgod onvertsaecht,
Latonaes kindrên beyd', en Pallas d'oorloochs maechdt,
Neptuin en Liber hem stijfden aen wederkanten;
Altsaem van zijn gheslacht, altsaem zijn bloedtverwanten.
Alsoo sal onsen Vorst; en sullen werden zijn
Vyanden hem ghewaer, in soodaenighen schijn.
Dat seg de Tielsche hey van zijn gherit vertreden:
Dat seg de blyde stem der vryghemaeckte steden:
Dat seg het yslijck veldt vol uytghestreckte doôn,
Daer zeghes gulde wieck hem toevoer Laurencroon.
Des zyne faem met lof van yder wijd gheblaesen
Tot onser wereld uyt sal barsten, en verbaesen
De volcken, dien de Son zijn slinckerzijd toewendt,
Als noch self 't hierlandsch spoock, en gheesten nauw bekent:
En't schittren van zijn swaerdt sal wyder vrees verwecken,

1545 beyd' — 1547 Nassausch' | elkander' — 1548 de werelds | de weldigh' — 1549 all' — 1552 strekt' — 1553 schrander' — 1555 Jupijn | toen — 1556 's *ontbreekt* — 1558 overdwaelsch, Saturnus hooghe hof — 1559 meestren zich — 1562 d'oorlogsmaeghdt — 1563 Liber, die had hy aen — 1565 onze | zijn' — 1566 in een zoodaenen — 1567 zeg' (*ook in* 1568 *en* 1569) — 1570 toevoer' — 1573 Zon haer

Dan, met haer straelen, som van onse starren strecken.
Hollander ende Zeeuw sullen haer naemen groot
Uytbreyden onder hem, over den Aerdenkloot;
En onbepaelden roem ten Hemel hooch verheffen.
Dan sullen zy voorby seylen, en overtreffen
Al wat'er is van volck, dat haven heeft oft ree:
En bruysen door het blaeuw als Vorsten van de Zee.
Dit sal haer konst, dit haer vermeeten zijn, te dwinghen
d'Oploopend' Oceaen naer haeren handt; en wringhen
'tGhebit den winden wederspannich inden mondt;
En't morren te versmaên der baeren sonder grondt.
O borsten van bedrijf! o moeden onbesneeden!
O harten kloeck! o onverleemde [1]) dapperheeden!
Rondom uw vaederlandt, sult ghy ghelijck een vuyr,
En uwen hooftman zijn als een metaelen muyr.
Die sal, verlaeden met den roof der Castiljaenen,
De waepens van Leon, en de Bourgoensche vaenen
Besprenckelt van het bloedt, becroosen van het stof,
'tHuys voeren seghenrijck, en hanghen op het hof.
Te weten Arragon dorst dencken, en Graenaeden,
Dat zy de Zeeusche jeuchdt met keetens soude laeden;
d'Hollandsche Maechden slaen, zijnd' eerst haer eer gherooft.
Toledo val die vloeck, en Saragossa' op't hooft.
Ghy volcken van een bloedt, houdt Eendracht met u beyden:
Vertrouwt u Godt, uw saeck, uw Vorst: hy sal beleyden
Uw rotten streng, te veld; uw vlooten trots, ter Zee:
En kneusen 't woest gheweldt; en helpen ons aen vree.
Dat spoedich Amsterdam sal onder hem vermaeren,

1576 haar' stralen, veêl van — 1577 d'Hollander en de Zeeuw zal zijn vernaemtheidt groot — 1578 hem, rondom den Aerdekloot — 1580 Zy zullen zeylen dan voorby, en — 1583 hunn' konst, dit hun — 1584 Den woeden Oceaen naer hunner — 1589 ghy zijn als een vuur — 1590 Uw hoofdtman min nocht meer dan een metaele muur — 1595 Arragon dar — 1596 zouden — 1597 hunn' eer — 1598 Saragoss' — 1600 uw' God | uw' Vorst

---

[1]) In de uitgave van 1613 staat „overleemde." In de uitgave van 1636 reeds „onverleemde."

En luycken op; ghelijck, aen't eyndt der kindtsche jaeren,
En eedle maechdt, die in haers jeuchdes bloeyen treedt:
'tGhesicht ontfonckt; en't rypen van't vernuft ontcleedt
Het vlytighe ghelaet van slechtheyt vlack tot schroomen;
De stal des lichaems, hals en heup begint te vroomen;
En maxel crycht het gheen dat haeren bosem sluyt;
Achtbaerheyt voeghlyck blinckt ten schoonen aenschyn uyt:
Dan perlen, goudt, en sleep: zy wort gheviert van veelen!
Heymlycke nydt ontfaên haer mindere ghespeelen.
De naemhaftighe stadt, verdaedicht door zyn dolck,
Sal nemen toe in macht, en menichte van volck,
Meer dan te vooren, in driehondert Sonneringhen,
En wyder uyt, den creyts van haere vesten dringhen.
Want, al, wie tyranny te woedichlyck ontstelt,
Bloedighe wetten, oft vyandelyck gheweldt
Ellendelyck sal uyt haer vaederlandt verjaeghen,
Met vrouwen, kind'ren jong, en hoop beroyde maeghen,
Door open poorten zy ontfaên sal, naeckt en bloodt;
En met meedooghentheyt verquicken in haer schoot.
De trouwe burghery haer nyver sal gheneeren
By't ploeghen vande Zee; by coopen en verteeren;
En spysen landen vreemdt, en Coninckrycken groot,
In diere tyden en vertwyfeld' honghers noodt,
Met lyftocht allerhand, en voorraedt uyt haer schuyren:
By't afval van't ghenot verovren haer ghebuyren.
Van schepen af, en aen, om waer, om goudt te hael,
Sal't krielen op het Y, en swart zyn inde Wael.
Al sal't'er besich zyn, al woelen met onlede,
Van voeren, lossen, laên, met waeghen, schuyt, en slede.
'tGhewin ghedijt tot pracht, tot cier de rijckdoom swaer.
Dan boutmen wel seshondert huysen op een jaer.
't Ghetal der kercken wast. daer sietmen sluysen graven;

1605 Een eedle — 1609 maakzel | gheen datz' in haar' boezem — 1610 Een braefheidt voeghlijk — 1612 Verborghe nijdt ontfaên haar' — 1613 De ver vernaemde — 1616 de kreyts — 1618 Bebloede wetten — 1619 uyt hun — 1621 ope — 1622 meedooghenheidt | haar' — 1623 zich nyver — 1624 van der — 1627 haar' schuuren — 1628 haar' ghebuuren

Een leegher arbeydsliên hier delven aen een haven.
Daer slaetmen eenen grondt, zeediep, van paelen sterck,
En kroont den Aemstel, met ghewelleft metselwerck,
Onwickbaer door zijn wicht; om boven op te laeden
Weldighe Zuylen, 's Beurs voortreflijcke cieraeden.
Soo besich 's Somerssons de byen zijn in't Goy,
Daer soete boeckweyt bloeydt; als zy (om inde koy
Te seer bevollickt, niet elck ander te verdringhen)
Uytleyden haers gheslachts mondighe' anwasselinghen:
Oft als zy vlieghen d'een den andren in't ghemoedt,
En nemen af den last van't aenghewonnen goedt:
Oft als zy yverich den claeren honich vaeten,
Met soete leckerny op vullende de raeten:
Oft als zy keeren uyt, met al haer burghery,
Den bommel, een ghediert soo nyver niet als zy:
Het isser drang, en drock, en nerghens sietmen luyen:
Den honich geurich ruyckt nae d'uytghesooghen kruyen.
O welcke schatten! o welck over grof ghewin
Sal komen aengheweydt tot haere paelen in,
En vullen 't landt; wanneer het Y sal doen verflaeuwen
Den Lissebonschen Taach, en neerslaen zijn winckbraeuwen;
Al hanghen zy, van oudts begruyst, vol gouden sands!
Wat sal't ghemeene best ghevoelen onderstands,
Als haere jeuchdt den hoop van Portugal sal plucken
In't Oost; en haelen t'huys den Oest vande Molucken!
'tBestaen sal manlijck zijn. maer wat voor woorden smeên
Sal menschen tong, om yet te segghen vande gheen,
Die reysen sullen uyt, waer lancx zy noyt en hoorden
Dat yemandt was ghekeert; en soecken, in het Noorden,
'tWelck nimmermeer ontdoyt, door 's pekels korter sway,
Een wech nae't machtich Chine', en rijcken van Cathay?

1636 een' haven — 1640 Zwaerlijfde Zuylen — 1641 beezigh zijn de byên, by zoomerzon, in — 1643 elkandre — 1644 haar gheslachts bejeughd' aenwasselinghen — 1645 d'een' aen d'andre te gemoet — 1646 aenghewonne — 1652 De honigh | d'uytghezooghe — 1654 tot hunne — 1659 de | Portugael — 1660 In 't Oosten; en den Oegst t'huys haelen der Molukken — 1662 gheen' — 1666 Een' | Chin'

Die terghers vande doodt, die henen sullen slippen
Door midden 't driftich ijs aen Hemelhooghe klippen;
Daer schors op schorse schuyft, en leydt in't lang, en't bree,
Als kercken boven, en als kercken onder Zee:
Die door den haeghel blindt en onghebaende plecken,
Ghelijck ter hellen, vande Son af, sullen trecken
Tot daer de maendt een deel is vanden dach, en daer
Een dach en nacht alleen volmaecken 't heele jaer.
Die, veele maenden, van de wereld af ghescheyden,
Begraven onder sneeuw haer leven sullen leyden,
By't hongrich huylen van't ruych onghedierte fel,
In't Coninckrijck des nachts, ghelijck als inden hel.
Voorwaer Alcmenaes soon en heeft sich noyt vermeten
Soo onvertsaechden daedt; al heeftmen uytghekreten
Dat hy't volck onderaertsch deed beven van ontsach,
En sleypte Cerberus gheketent voor den dach.
Nochtans en sal haer roem wijdvluchtich hier niet marren;
Als oft zy aende weet op seylsteen, vaste starren,
Graedbooch, en Astrolaab, alleen ghebonden was,
En't waelen vande Naeld aen't luysternauw Compas.
'tSal Crijchsvolck wesen. Dat wil voelen en beschreyen
De Zee van Hercules: dien (als hy breedt gaet weyen
Den Oceaen te trots, met uytghelaeten vloedt)
Het Amsterdamsch beleydt doen sincken sal zijn moedt:
Soo dat hy golf, op golf, beteutert door't vervaeren,
Sal slorpen aerseling, ter straet in, met zijn baeren.
Ick sie d'Hollandsche vloot den Andaluz aen boordt:
De roock en vlam van't schut: de pekel roodt van moordt:
'tBestorven Gibraltar van vrees om't hart beneepen:
En al de Westerstrandt gheplondert van haer schepen:
Dien baet het niet te zijn als slooten opghebouwt,
Nocht dat zy spieghlen doen de dyninghen, van't goudt.
Soo mannen harten, soo, soo moeden van vermoghen.

1672 helle — 1674 alleen' — 1676 hun leven — 1678 der nacht — 1679 Alkmenes — 1680 onvertzaeghdt een daedt — 1681 hy volk — 1683 hunn' roem — 1688 die (als zy — 1689 uytghelate — 1690 haar' moedt — 1691 dat zy — 1692 haer' baren — 1696 all'

Dat's in zijn croon den Vorst des ondergangs ghevlooghen;
En van't vermetel hooft de pracht ghemaeckt tot schandt.
Soo seyndtmen 't oorloch uyt: en haeldmen vreed' in't landt.
O voorspoed spoedich, des my't wonder doet verstommen;
Dat ghy soo flucx, o stadt! sult wesen opgheklommen,
En hebben u gheset, in sulcken hoochte, daer
Soo meenich, te vergheefs, nae steyghert duysent jaer!
Men bidd' de Maeticheyt dan maer, dat zy te vreeden
Zy, u te blyven by, in uw gheluckicheden,
En vestigh' uwen stoel: Want nerghens is soo veyl
Den onverwachten val, als op de toppen steyl;
Soo slibbrich staen, als op den cruyn; soo te bedincken
Het gyben, als voorwind, en soo ghereedt het sincken.
Ghelijck ick sie, uyt wenst tot weelde, te ghemoedt
Al wat verbasterings der ouwde zeeden goedt;
En, om het snood ghewin, in last de goede wetten.
Doch sullen daer de beste' haer voorgang teghen setten,
Uytblinckende' als in goudt het heldere ghesteent:
Soo dat daer schaemroodt door de goedighe ghemeent
Sal raecken omtesien, en rouw haer hart te roeren,
En volghen op het licht, dat d'Overheden voeren.
Oft oock, o groote stadt! u eenich misverstaen,
Tot altenauwen voet, van heerschen socht te raên,
Waer op licht waere, dat weer Tyranny insloope;
Niet edel Hoofttack, niet Croondraechster van Europe.
Houdt vry der volcken toom wel staedich inder handt:
Maer voor het uyterst schroom den teughel. met verstandt
Van wicht, den breydel rept, wat styver oft wat sachter.
Te ruym dat struyckelt vaeck, en al te cort leydt achter.
In vryheyt ordentlijck uw burghery laet treên,
Recht tusschen dienstbaerheyt en wetteloosheyt heen.
Soo groeydt, soo bloeydt, soo wast, o rechterhandt der Staeten,
In mooghentheyt, gheluck, en tal van ondersaeten.

1705 zulk een' — 1706 Zoo meenghe — 1707 vreede — 1708 gheluk-kighede — 1710 De nietverwachte — 1711 de — 1716 best' hun — 1717 Uytblinkend' — 1722 Tot al te nauw een' — 1723 Waer door weêr tieranny moght komen ingesloopen — 1724 Europen — 1726 de — 1732 mooghenheidt

En ghy, o vrouwen, wischt uw traenen af en lijdt
Gheduldich desen, om den naekomenden tijdt.

REY VAN AEMSTELLANDSCHE JOFFREN.

O wat heb ick ghesien met mijn beslooten ooghen!
Wat heeft my inden droom verscheenen, staen vertooghen,
De voorsegghende Vecht daer wonderheyden al!
Voorwaer den Hemel weet wel hoe hy't schicken sal:
En seghent dickwils, als hy uyt schijndt op verdelghen.
Des laet ons d'onspoedt als gheneesedranck verswelghen,
Die, onvermaecklijck op de tong, den gheest wel smaeckt,
Door hoop van't smaecklijck goedt, dat lijf en siel vermaeckt.

1734 Om den toekoomenden, geduldigh dezen tijdt — 1735 mijn' besclooten' — 1737 De Vecht voorzeggende daar — 1738 de

UIT HOOFTS NEDERLANDSCHE HISTORIEN [1]).

I.

HEILIGERLEE [2]).

De Prins nu waanende de gemoeden genoegh bereidt te weezen, om plaats te geeven aan 't geen hy in den zin had te verzoeken, braght een breede vergaadering van aanzienlyke persoonaadjen, in Duitslandt, te weegh; alwaar hy zelf verscheenen, en speurende yeders aandacht uit het vlyen der ooren, aldus aanving. *Onze voorouwders*, (*want, uit Duitschen bloede gesprooten te zyn, reeken ik myn' hooghsten adel*) *die hebben, doorluchtighste Vorsten en Heeren, om de verongelykten uit den druk te helpen, dikwils lyf en leeven gewaaght: zonder te zien op ander loon, dan 't geweeten en den lof der trouwhartigheit. Zonder zorghe van weighering dan; alwaar 't schoon, dat Vorsten enkelyk tot verdaadighing van de eere der Vorstelykheit, gehoont in mynen persoon, wierden aangeroepen, en niet met een tot verlossing van veele volken, die in d' aller ongehoordste slaavernye als leevendigh ghedolven leggen. Maar daar draait meer: en zulx, dat my niet nutter te zeggen, dan u te hooren is. Oft het huis van Borgonje in myne voorouwders, oft het in my gehouden zy, des gedraagh ik my tot uw oordeel: ende roer het ongeirne, ook niet om roems wil, aan; maar om 't recht uwer meédooghenheit t'mywaarts te sterken. Ook zyn onze diensten al een' wyle erkent. Kaizar Karel, hooghloffelyker gedachtenis, heeft my in zyn' kaamer opge-*

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in de uitgave van 1642, *tot Amsterdam, by Louys Elzevier.*

[2]) Boek V, fol. 161 vgg.

voedt, en der eere waardt geschat, die zelfs van Philips zynen zoon, zoo lang hy ons by bleef, niet beschroeit is. Vorst, en gemeente van Nederlandt, plaghten in liefde verknocht te zyn, en onder hen maar een' strydt, oft hy haar met heusheit, oft zy hem met trouw bet verplichten zouden. Maar sint de Spaansche reiz (acharme!) hoe is 't blad omgekeert? Al myn arbeidt, kosten, gevaar, al 't zweet, al 't bloedt myner maaghen hem t'eenemaal door gewaait? Al' de ootmoedt, al' de geneeghenheit, al de tonnen schats, bespaart uit de nooddruft der goedwillighste gemeente, en verslonden door uitheemsch oorlogh, zyn klaar vergeeten, en uitgeveeght. 'T welk, hoewel bitter en beklaghlyk, nochtans waar 't oover te koomen. Maar yemandt het landt te naauw te maaken, welks grenzen hy uitbreidde; naa 't leeven te staan, dat hy voor hem opzette; met ondraghlyk juk, de nek te blutzen, jaa te breeken, die, altyds eeven booghzaam, zich 't pak liet opleggen, dat den Landsheere te lastigh viel; zyn boosheeden van een gemoedt, dat de doodt der deughde gezwooren heeft. Welke te dulden, geen' lydzaamheit langer, maar een moedeloosheit zyn zoude, waar af de meestermaaker zelf de walghe steeken moest. Als Alva en Vargas (niemandt vinde vreemdt, dat ik dit paar, gegaait door zin en wit, in eenen aadem noem) als Vargas en Alva, zegh ik, zelf vorsten van den lande waaren, zy zouden met minder vrekheit en moedwil woeden. Nu mooghen zy ons oover, als oft wy hun halseighen, en merghelen ons uit, als oft wy hun geleent waaren. Middelen, eere, zoon, 't is my immers al uitgeschudt. Ende 't houdt aan den Spanjaart niet, dat ik niet, uit myn aandeel in 't Graafschap Nassau verdreeven, zonder huis, zonder hof, zonder aanhoudt, in anxte van myn' ziel, tot last van vreemden, achter lande zwerf. En ghy, ô Brabandt, ô Vlaandre, ô Ridderschap, en oprechte Burghery van Hollandt, Zeelandt, Uitrecht en zoo veel' andere gewesten, wat zyt ghy onwaardelyk uit den schoot der weelde geschopt, en aan beuls en bloethonden te verscheuren gegeeven? En ghy, ô Egmondt, ô Hoorn, pylaaren van den staat, hoe snoodelyk wordt uw vertrouwen met wantrouw, uw trouw met trouwloosheit vergolden? Noch ken ik u alle daar voor, dat het u eenighzins

in uwen ondergank troosten zoude, zaaght ghy, met uw heil en haave, den raazenden honger der Spaansche heërschzucht te verzaadighen, en met zoo dier een pandt, de dienstbaarheit uwer gebuuren, zonderling der Duitschen, als zynde van een' tong, van een' stam, af te koopen. Maar zoo hol een' gulzigheit om alles in te slokken, die wyder gaapt dan Siçilie van Goa, dan Goa van Mexico leit, die 't gereeten Italië knaaght met de tanden, daar 't vlees des onnoozelen Indiaans noch tussen zit, zal zich, met geen brok als Néerlandt, laaten stoppen; maar gansch Christendoom, zoo Godt het niet keert, jaa den ganschen aardtkloot door de kaaken jaaghen; en vraaghen oft' er méer is. Uw Vorstelyke Doorluchtigheeden (voorneemelyk zoo de Fransois binnen belemmert blyft) zullen den naasten aanstoot lyden. Indien ghy deezen niet uitstaat, 't is met de rest omgekoomen. Ende waant ghy, dat hun dit een doove prikkel is, om deeze spits af te byten? Maar, vraaghtmen my, wat recht is 't hunne tot het Ryk? Niet, zeeker, dan het slinksch, dat zy in schée op zyde draaghen. De Spanjaart kent geen ander. Met wat glimp? Daar weet ik af te spreeken, uit den mondt van Koning Henrik, den tweeden van Vrankryk, die 't zich, onverhoeds, en peinzende dat my 't geheim vertrouwt was, ontvallen liet. De Godsdienst, nu (leider!) een dexel tot alle vuil geworden, zal zoo helsch een' schennis, met schyn van heemelschen yver, bekleeden. Afval van 't Roomsch geloof, en vryheit van gewisse, dat allerzwaarstdwinglyke ding, zyn heedendaaghs het geen, daar een Vorst landt en luiden, een' gemeente lyf en goedt mée verbeurt. Noch behoeft'er zoo veel niet toe. 'T is genoegh, al houdtmen zich by 's Paus gehoorzaamheit, aan alle beuzelmaaren en ongerymtheeden juist zyn zeeghel niet te steeken; zich oover de vervolghden t'ontfarmen. Wat schuldt doch buiten deez' kan men den Nederlandschen Aadel te last leggen? Is yemandt aldaar, gelyk Pizarro in Peru, den Koning in zyn' kroon, gevlooghen? oft hebben zy, met het straffen van de beeldtstormers, zoo zwaare straffen verdient? 'T lieght hem daar niet, hooghgebooren heeren; maar 't afbidden van 't stroopen en moorden der arme eenvoudighe menschen is een onvergiflyke zonde, by den geenen, die de goedertierenheit voor een' grouwel houd.

Wat is ook anders myn misdryf, dan dat ik een' afkeer van de wreetheit beweezen, en 't quaadt, datz' ons baaren zoude, naa Leen en Raadsmans plicht, gewaarschuwt heb? En zeeker, ik kon, hadd' ik gewilt, de mantel naa de windt hangen, Granvelles jaabroeder worden, en my zelven zeeghenen. Dan, fy den Vorste! dien als eenen oolyken hooveling, van 't hart magh, teeghens zyn hart te spreeken, en, om verganklyke gunst, zyn' eighen' eer, neevens 't gemeene best, mét vlaayen, te verraaden. Godt laate my nemmer zoo wydt van de Duitsche afkoomst veraarden. Maar is dit in den groenen houte geschiedt, hoe wil 't den dorren gaan? Dus springtmen met de Néerlanders om; die, eedtverwanten van den Spanjaardt, onderzaaten van eenen zelven heere, hem voor schildt en speer gedient, het huis met buit en vyands vaanen vervult hebben. Dat hy u nu, die hy voor vreemdelingen scheldt, beleefdelyker handelen zal, laat het u niet voorstaan. Thans, thans (gelooft het) zult ghy 't gerit van ruiters en knechten in 't ingewant des heilighen Ryx hebben, en, eeven als in Néerlandt, uw' akkers tot galgevelden, uw' steeden tot kerkhooven, uw Slooten tot bekkeneelsvaaten zien maaken. Oft waakt op, en zyt'er voor. Heeft Kaizar Karel, als hy op 't naaste dacht te weezen, en uw' vryheit by de keel te houden, zich op 't veerste bevonden; ghy zult Alvaas wel meester worden. Zyn' Spanjaarden hebben t' oover aan 't bezetten der steeden. Zyn' Italiaanen zyn weinigh. Zyn' Duitschen, wen zy uw' vendels zien vlieghen, zal 't geweer uit de vuist vallen. Sterk, daarenteeghens, en trouw zal onze heir zyn. De grensvolken leggen op hunn' luim, om onzen aanval, met hunne toeloop, klem te geeven. Uit Vrankryk zullen geen' vrienden ontbreeken: Engellandt en Schotlandt duizenden uitleeveren. Uwe eevenwel zal de gloory zyn, die men altyds den geenen toeschryft, op welker maght en voorgang de hooghe aanslaaghen gebouwt worden. Maar alles hangt aan spoedt. Die is de moeder der zeeghe. 'T waar ook te onverwinlyk een schande voor Duitslandt, daar 't de kroon van Christenryk spant, daar 't van die ysere heerschappy der Romainen ongekneust bleef, de dreighementen der uitheemsche vermeetelheit aan zyn' poorten te dulden: te verfoeilyk een laster, het kermen

zyner gebuuren en maaghvolken ten heemel te hooren styghen, zonder voor de benaauwden eenen voet te verzetten. Wat sukklen wy, tot dat de moedighsten zyn uitgemoordt, die ons, met oopen' armen, ontfangen zullen, en aan hunn' ouwde dapperheit denken, wen zy 't onzet voor handen zien. Gaanwe den dwingelandt, verwart in zyn' koorden, keetens, en kerkers, terwyl hy, beezigh met rechten van galghen, staaken, schaavotten, in de heilooze lekkerny der aaverechtsche lusten verzoopen leit, eendraghtelyk ooverrompelen. De noodt jaaght, de geleeghenheit lokt, de eere gebiedt, recht en reede roepen, daar Godt noyt af verscheiden was. Kort, is hier goedt beraadt. 'T myn heb ik by my, en beslooten, faam, goedt, bloedt, weeder te hebben, oft het leeven daar naa te werpen, tot hanthaaving van de achtbaarheit myner voorouwderen, en van den Duitschen naam. Deeze woorden, geslaakt met den aangebooren naadruk zyner uitspraak, beweeghden heftelyk de gemoeden van alle die'er jeeghenwoordigh waaren. Waar oover d'oudwste zoon des Landtgraaven van Hesse, oft der voorgange veete gedachtigh, oft gedreeven door de vuurigheit der jeughdt, met een' stroom van reeden, teeghens de Spaansche balddaadigheit, uitvoer; bybrengende, dat Godt, eer lang, 't wraakroepend bloedt der Nederduitschen van hunne handen zouw eischen, 't en waar zy zich in 't stelpen der vloeyende wonden te werk stelden. Echter werd'er in geen ontzegh ter vyandschap; maar gedooghen van kryswerving en leening van gelde bewillight. Graaf Johan van Nassau, dat pas, bewees den Prinse een' broeders proef, stellende zyn' heerlekyen tot onderpandt, om zoo staatlyk een' som te vinden, dat al 't geen door Kaizar Karel by Koning Christiern van Denemark, ofte door Hartogh Philips van Borgonje by Eduart van Engelandt, hunne verdreeve zwaaghers, gedaan was, by deeze hulpe niet haalen moght. Zyn' Doorluchtigheit zelf, om te toonen, dat het laatste ten beste was, verkocht kleinoodjen, zilverwerk, tapyten, en ander huisraadt van Koninklyke kostelheit. Voorts aan 't moedighen der uitgeweekenen, 't vorderen van zaamelpenningen, 't uitgeeven van bestellingbrieven. Graaf Luidewyk, die van den Berghe, die van Hooghstraaten, en anderen, aan 't lichten van volk, met de stille trom, des doenlyk

viel. De brieven droeghen, in 't voorhooft, den tytel van Gods genaade, tot teeken, datze van eenen oppervorst quaamen. Zy sloeghen op de geweldenaary en handtvestbreuk, die hy, ten verzoeke van veelen, zoo 't gezuivert als 't Roomsch geloof volghende, ter liefde der landen en des Koninx, aanving te weeren. Ondertussen sliepenze niet alle, dien 't aanscheen: en was bynaa een' laaghe op 's Hartoghen persoon gelukt; hadde men ze niet al te veiligh willen beleiden. De Heeren van Rysoor en Carloo, van der Noot, gebroeders, verwittight dat Alva voor had, t'eenen daaghe in de vaste, in 't klooster van Groenendaal, geleeghen in 't bos van Sonjen, te bêevaart te trekken, zaaghen 't voor schoonder geleeghenheit aan, dan licht emmermeer koomen kon. Dies verlof van den Prinse verkreeghen hebbende, gaat Carloo onder een' Monnixkap schuilen, en, klaaghende dat hy vervolght werd, lyfberging in 't klooster verzoeken: daar hy ontfangen zynde, den tydt bleef afwachten. Voorts hadmen wel zes oft zeevenhondert paarden, zich daar ontrent houdende, aan 't huis te Ghein bescheiden, en zoo binnen als by Brussel eenighe vyftienhonderd knechten besoldight. Al dit woelen en te werk stellen van zoo veel geraapt volx bleef ongemerkt, ongemeldt, tot op den dagh des uitvoerens. Toen quam zeeker soldaat het den Heere van Liques, dien hy eertyds gedient had, aangeeven; en die voorts den Hartoghe, nu gereedt om op te zitten. Deezen docht het een droom, en daarom de reize nauwelyx te staaken. Dan de soldaat noemde zyn' Hopman; die, bekent zynde voor een oudt Ruiter van Egmonts bende, liever had zich de ziel, dan zyn' metverwanten, uit den monde te laaten pynighen, en een' wreede doodt droegh, zonder yemant in last te brengen. Maar met d'oopenbaare maght, om die van den Hartoghe te splitsen, was 't op driederley oorden gemunt: aan de Guiliksche, de Emder, en de Fransche zyde. De Graaf van den Bergh, tot Weirt leggende, om volk by een te stuwen, kreegh taamelyke toeloop: en maakte eenen aanslagh op zyn eighen huis 's Heerenbergh, dat de Graaf van Meeghen bezet had. Hopman Krispyn van Zeltbrug aanveirdde deezen last, en werd spoedigh der plaatse meester. Maar eer hy zich sterken, en van behoefte verzien kon, quam Sançio de Lodogno, door bevel

van Alva, en dreef'er hem zoo lichtlyk uit, als hy daar in geraakt was. Ook werd de Graaf van Lodron met vyf vendelen Duitschen, en Sançio d'Avila met vyfhondert paarden, twee vendelen Spaansche knechten, van den Hartoghe gezonden, om de zaamening in 't Landt te Kleef te steuren. De heer van Villers had'er ontrent tweeduizent mannen te hoop, nieuw volk, quaalyk beweert, en hunne waapenen van Keulen verwachtende. Nochtans gebrak 't hun aan moedt niet, om door gesprek, t'hans met geveinsde vendels, en eintlyk met kraft naa Roermonde te staan. Toen 't niet weezen wilde, deisden zy, tot op den Luikschen boodem: als hadde hen die kunnen vryen. Dan Lodron en Avila, zich des luttel kreunende, dreeven hen, onverziens achterhaalt, op den vyventwintighsten van Grasmaandt, tot Daalem toe: en verooverende een ravelyn der Stadt, daar zy zich uit weerden, sloeghen'er oover de twaalfhondert doodt: behalven dat de Heeren van Villers en d'Huy gevangen, en naa Brussel gebraght werden. Dit was genoegh tot het verstrooyen der troepen by Weirt. Niet beeter ging 't ook, aanden Walschen kant, eenen Franschen heere, genaamt Cocqueville; die met een deel uitwykelingen, en andren, op de bêen gesteeken was; maar, door gebodt van zynen Koning, op aanstaan van Alva, in Sant Vallery beleeghert, ooverweldight, gevangen, en neevens eenighe zyn' metbevelhebbers, onthalst werd. Al, wat hem uit Nederlandt toegezakt was, werd omgebraght; de Fransoizen verschoont door den Maarschalk van Cossé, gemaghtight tot dit bedryf. Graaf Luidewyk, terwyl, had zich tot Embde vervoeght, daar hy geen' troost, dan een' beschreumde geneeghenheit vond. Niet daarom nochtans, niet om 't flaauwen van den yver der uitgeweekenen, door de teeghenspoedt, niet om het traagh bykoomen van nootlyken onderstandt, ontzonk hem 't hart. Maar draaghende 't woordt daar in, dat hy in zyn' vendels voerde, *Nu oft nemmer*, verooverde hy in 't begin van Bloeimaandt het huis te Wedde, der zynen tot loopplaats gestelt; en werd, eer drie daaghen, by de zeevenhondert koppen sterk: noch van tydt tot tydt toeneemende. De Duitschen, in Groninge leggende, vermaant om hem te bestooken, eer 't getal bet aanwies, antwoordden, dat hun de bewaarnis der Stadt bevoolen was. Onlanx daar naa

kreegh hy Apingendam oft Dam in: en braght hem zyn broeder Graaf Adolf hondert ruiters toe. Toen toogh met vierhondert knechten de Heer van Groesbeek, Onderstadthouder van Arenbergh, derwaarts, zich vroedt maakende, dat de Graaf met schrik te verdryven waar. Maar een' heete schermutseling deed Groesbeek waan en wegh wisselen. Zyn' Genaade dan, des platten lands maghtigh zynde, vertooghde den Staaten der Ommelanden de deughdelykheit haars voorhebbens: *dat de monstering genaakte; en d'eerste geen' drooghe zyn kon. Geldt was'er dan noodigh: en best dat zy's zich dank dêen weeten.* De Staaten, tydt verworven, en zich met Groesbeek beraaden hebbende, gingen uitkoop met den Graave aan. Waar by hy middel vond om 't volk onder den eedt te brengen. De Hartogh, hebbende zich tot noch toe een' verachting van 't bestaan der Geuzen laaten aanzien, gaf, met eenigh uitkyken van gramschap, te denken, dat hem deeze tyding ter harte ging; en den Graave van Arenbergh last, om met het regement van Sardinje van ontrent duizent mannen, samt vierhondert Hooghduitschen, en een' bende paarden van Curtio Martinengo, Graaf Luidewyk in te toomen, en zonder slagh te slyten. De Graaf van Meeghen had daatlyk te volghen met vierhondert, zoo Spaansche als Albaansche ruiteren. Arenbergh, tot Leeuwaarde gekoomen, ontbood, uit de bezettingen, zyn' gewoonlyke benden op, die aan den kant van vyftienhondert Nederduitschen uitmaakten. Voorts nam hy zes veldtstukken uit Groningen mêe, en toogh, met al den hoop, buiten de Stadt om, oover 't Riedtdiep, en Schuitendiep, naa 't klooster Witteweerum. Hier deed Graaf Luidewyk, by duizent schutten, een' vinnighe schermutsing aanhechten, die, door den aavondt, vast met gelyke schaade, gescheiden werd. Dit was den Spanjaardt genoegh, om zich d'ooverhandt toe te schryven. Bet groeide deeze verwaantheit, als Nassau 's nachts opbrak, om dat hy, nocht Apingendam te houden, nocht zeekerlyk Meeghens afweezen wist. Met den daaghe dan ('t was de drieëntwintighste van Bloeimaandt) moeyen de Spanjaards Arenbergh aan, *hy zoude hen voortvoeren, en zich den vervaarden vyandt niet ontgaan laaten.* Hy, kennende zynen last, en de geleeghenheit der landdouwe, die 't afrieden, beval hun geduldt te neemen tot de aan-

koomst van Meeghen; die, maar eenen dagh achter zynde, een' dappere versterking, en de wisse winst, met zich bragt. Dan d'opgeblaazenheit had hier geen' ooren toe. Zyn' reede van toeven, was de hunne tot ylen: die zich bedunken lieten, dat het voorgaande van 't volghende zouw ingeslorpt, het geholpen deel van 't helpende ooverstelpt worden, en al 't lof aan Meeghens troepen te beurt vallen. Dies morrenze, *datmen hun de zeeghe uit der handt brak, en eenen vyandt schroomde, die nocht in meenighte* (*dit meendenze*) *nocht in vroomigheit teeghens hen op moght: tot hoon, en kleenachting der Spaansche afkoomst; de strydtbaarheit der welke, onderworpen aan hoofden van anderen landtaardt, door den Hartogh zelf, t'onbruyk gemaakt werd.* Noch ontzette zich Arenbergh niet. Maar als 't zoo hoogh liep, dat ook eenighe bevelhebbers, die 't naaderhandt aan Alva geboet hebben, hem oopentlyk bloodigheit, ten laatste kettery en ontrouw verweeten, begaf hem de standtvastigheit; *en, 't is*, zeid hy, *onwaaraghtigh. Doch, naadien myn last en reedenen onder uwen ooverlast en vermeetelheit kreuken moeten, draaght'er de straf af. Ik waagh'er myn deel aan: hoewel het onverdient is.* Zoo rukt hy voort, tot Winschooten toe, 't naaste dorp aan Wedde; en ontdekt de Nassauschen, die by 't klooster Heiligherlee in orde stonden. Want de Graaven Luidewyk en Adolf, verkundschapt hoe Meeghen noch niet was aangekoomen, hadden hier den voet gevest, en drieduizent knechten, aan smalle geleeden, en diepe ryen, niet dan onder drie vendels, geschaart; om, met den schyn der weinighte, den vyandt ten stryde te troonen. Drie oft vierhondert schutten laaghen in zeekere drooghe dwersslooten verborghen. Toen zendenze hondert paarden, 't welk een derdendeel hunner ruiterye was, op Arenbergh, voor uit. Die doet zyn geschut af bernen; doch daar mêe luttel hinders. Het voetvolk aan 't treffen zynde, gaan de roers los uit de slooten, en klinken den Spanjaard in de zyde. Dit deed hem zwichten, en omzien naa de vlucht; die daatlyk volghde, en van den ruiter gevolght werd. De Geuzen hun op de hakken; slaan, ooverrennen, en jaagen'er een deel in de moeren, daarze verstikten. Etlyken gegreepen, werden, volghends 't krysgebruik by Alva ingevoert, opgehangen. 'T getal der doo-

den, altyds onzeeker, wordt by den eenen op vyfthalfhonderd, by den anderen op zestienhonderdt, van de Spaansche zyde, begroot. Zelf Arenbergh was'er onder; van wiens bescheidenheit in geloofszaaken ik elders vermeldt heb. Aan kloekheit in kryshandel had het hem ook noyt gemangelt. Naamaals beklaaghde de zoon, dat zyn vader (gelyk wel Fabius Maximus, en andere Doorluchtighe Hooftmannen) de smaadt, hem toegedreeven, niet met versmaading der zelve verwonnen had. Onder de Spanjaarts, die'er bleeven, waaren de voornaamsten Don Alvaro Osorio, Juan Paëz soto Major, Perichez de Cabrero, en zeeven vendrighs. De zes veldtstukken *ut*, *re*, *mi*, *fa*, *sol*, *la*, genoemt, en de zilvere vaaten van Arenbergh vermeerden den buit; die groot was, van geldt, goude keetens, en prachtighe kleederen; maar 't zoet, zonder zuur, niet; om de doodt van Graaf Adolf, een' Heer van groote hoope, en zeer betreurt by zyn' broeders. Zommighen willen, dat Arenbergh van de zyne, ende hy van Arenberghs hand storf. Doch liet'er niemandt zonderlings meer, aan de Nassausche zyde, 't leeven, dan eenighe gemeene ruiters. De vluchters naamen hun' wyk onder Groninge. Alwaar de Heer van Groesbeek, met de wethouders, ziende de burghery vol ontsteltenis, en de Geusgezinde hunn' hoope quaalyk heelen, terstondt alle ingezeetenen hunne waapenen in sant Walburghs kerke deed brengen. Zeeker schoenmaaker, die zich, in 't jaar zessentsestigh, met het beeldtstormen gemoeit had, en nu met woorden was uitgevaaren, werd op heete daadt gehangen! 'S andrendaaghs hadmen den Graaf van Meeghen daar; ende herberghde zyn' benden, ten deel binnen, ten deel in de voorstadt. Graaf Luidewyk, hebbende drie daaghen 't veldt van den slagh ingehouden, keerde naa Apingendam, ende ontfing daar groot volk, dat op 't gerucht der zeeghe aanquam, en op een nieuwe schatting, gevordert van d'Ommelanden, met dreighen van brandt. Van daar trok hy voor Groninge, begroef zich by d'Oosterhooghebrugh, maakte zommighe loopschansen, en leegherde een deel van 't heir in 't klooster te Selwaart. Maar, hoewel Graaf Joost van Schouwenburgh hem eenigh getal Duitsche Ruiteren toebraght, hy zagh zich te zwak, om de Stadt te besluiten, oft met geweldt aan te tasten; en tot inwendighe opstanding nu

geenen schyn meer. Ook quam hy geweers te kort, dat, mits de bezetting der weeghen by den vyandt, zwaarlyk derwaarts te voeren was. De Doctoor Johan Basius, en Reinier Kant, nochtans, vonden raadt, om dertienhondert roers, gekocht door Jonkheer Dirk Sonoy tot Weezel, en van daar eensdeels tot Breemen, eensdeels tot Koesveldt gekoomen, in 't leegher te bestellen. Daar quam 't nu ook niet ruimer met de lyftoght om. Want Embden was de koorenschuur; en Fransois van Boshuizen Ammiraal uit 's Hartoghen naam, had de Eems geslooten, met acht scheepen voor Delfzyl. Sonoy niettemin, en Henrik Thomaszoon, verlof van Graaf Luidewyk bekoomen hebbende, om alle vyantlyke scheepen, en goederen, die zy verooveren zouden, in eighendoom te behouden, mits uitkeerende aan zyn' Genaade 't geschut, maakten zich, in kort, zoo sterk met eenighe vrybuiters, dat zy Boshuizen van daar joeghen, en zich met roof verrykten. Deeze zwaarigheit oover zynde, borreld'er een ander' op. De Kaizar, ten verzoeke van Alva, beval den Graave, by brieven, Groningerlandt voor 's voets, ter minste schaade, te ruimen, op straffe der Ryxacht. Hy antwoordde, zich, met den Prinse zynen broeder, en de bondtgenooten, te moeten beraaden, eer hy 't gebodt voldoen, oft zyner Kaizarlyke Majesteit bescheidt geeven kon. Maar de eerwaardigheit des Roomschen naams, oft vreez van goedtverbeurte, gold zoo veel by de Hooghduitschen, datze niet alle te houden waaren. 'T werd echter voor een' misslagh berispt, dat de Graaf hier vruchteloos de soldschuldt liet oploopen, en niet, strax naa de zeeghe, in Westvrieslandt gevallen was, daar hy gunst en geldt had kunnen vinden. Dan, geenen vyandt achter rug te laaten, en Delfzyl, leggende aan deez' zyde der stroom, teeghens Embde oover, te sterken, schynt hem meer waardt geweest. Maar Alva, ontstelt door de nêerlaagh, voorneemelyk Arenberghs, dien hy wist van den Koning zeer bemindt te zyn, verylde aan gedaaghden en gevangenen, raazender wyze, de wraak. Behalven dat hem de spyt en verbolghenheit oover dwers dreeven, meind' hy, misschien, hier door te betuighen, dat zyn vertrouwen op den standt der zaaken niet wankelde. Zommighen, ook, geloofden, dat hy, benoodight om 't verloop, 't welk in 't begin der oorloghe van grooten naadruk is, in per-

soon te gaan richten, en 't meeste krysvolk, zonderling zyn' Spanjaards, meê te sleepen, onveiligh achtte de kerkers onder zwakke wacht te laaten.

II.

ALKMAAR[1]).

Sonoy en zyn' bygevoeghde raadsluiden hadden in 't laast van Hooymaandt zyner Doorluchtigheit zeeker schryven toegeveirdight, dat eenen gebrooken moedt, en bynaa d'uiterste mistroostigheit meldde. Naamelyk, *dat, seedert den ondergank van Haarlem, die van 't Noorder gewest hunne eenighe hoope op de vlucht scheenen te stellen, pooghende door alle weeghen 't gereedt hunner middelen te land' uit te schikken. Men onderliet wel niet de plaatzen te sterken; maar zy dienden ook beeter bezet, en van nooddruft verzien te zyn; de vloote gemant*; *en een schans op Tessel geleit, eer zich de vyandt daar vestighde, om de vaart naa de Maaze, samt allen toevoer en kundschap uit Zuithollandt af te snyden. Daarenteeghen gebrak het aan geldt, lyftoght, krystuigh, soldaaten, en de trouwe der zelve, zoo ras de betaaling oover haaren dagh toefde. Ende kon men 't langer niet harden in dien staat, nocht schyn van wenschelyke uitkoomst beöoghen: 't en waare dan zyn' Doorluchtigheit een vast verbondt met eenighe mooghende Vorsten gemaakt, en treflyk ontzet voor handen hadde. In welken gevalle, hoogh tydt was, de steeden des te verwittighen, om 't verloop te schorsen.* De Prins, by brieven van den neeghenden in Oestmaandt, die doorgaands naa vuurighen yver tot Godsdienst, en wonderlyk vertrouwen op het recht zyner zaake smaakten, antwoordde zeer ernstelyk, bestraffende hunne flaauwmoedigheit. *Een kloek en manlyk hart plagh, ook in spydt der weederspoedt, ankergrondt aan de hoope te vinden: d'anxtvallighen en blooden, door den raadt der vreeze, verrukt te worden. Welk een'*

---

[1]) Boek VIII, fol. 319 vgg.

onervaarenheit, zich in 't verkeeren der weereldsche dingen t'ontzetten? welk eene wankelbaarheit, om 't misval eener stadt, hoewel ooverbitter en deerlyk, te zwichten? eeven oft Gods arm met dien afbrek verkort waar, en de gansche welstandt des lands op den Haarlemmer boodem gescheept. Hoe veele sterke plaatsen schooten 'er noch oover, daar 't woordt Gods zuiver verkundight werd, en zyn' eere betracht; die, booven allerley inzighten, in acht te hebben stond. Hadde men zyne tydighe waarschuuwing naa; men hadde de geklaaghde behoefte wel voor gekoomen. Maar 't bevreemde hem grootelyx, wie 't krysvolk in de gewoonte gebraght moght' hebben, van ten juisten verschyndaaghe hunne soldye te eischen. Nocht Kaizar, nocht Konink oyt, had zoo stips op betaalen gepast. Men zaaghe eens op de wéerparthy, daar de Spanjaards, die altyds voor anderen gingen, achtentwintigh maanden aan den heer hadden. In vasten verbonde, jaa, stond hy, ende had het, voor 't aanveirden van de bescherming der Christene en verdrukte landtzaaten, met den oppersten vorst der vorsten aangegaan; die noyt zyn' betrouwers te leur stelde; en gewislyk ten laatste zyne en hunne vyanden te schande zouw maaken. Doch wild' hy ondertussen zich zelve nochte den Vaaderlande bezwyken, maar, waaghende goedt en bloedt, de middelen te werk stellen, die hem de Heer der heirschaaren had toegeschikt. Dapper droeghen zich de Zeeuwen, hebbende kortelinx 't slot Rammekens, en eenen ryken buit veroovert. Zoo zy die naaryverden, de Spanjaart had te waater niet dan leedt en hoon te verwachten. Ende, konde men hem, zoo in Hollandt als Zeelandt, de zee quyt maaken; t'zink zouw zyn hoomoedt gaan, en de meeste noodt geleeden zyn. Hierentussen wrong de benaauwing der gemeene armoede middelen t'haarder verlichtenis, uit verscheide vonden; die, lastigh in zich zelve, bezwaarlyker mits d'ongewoonte, ten aanzien der nootwendigheit, met groot geduldt gedraaghen werden. Ende zyn, dat pas, onder andre, ingestelt de tollen, die men voor krysgeley te waater, en voor vrydoom van koophandel op vyantlyken boodem betaalt: d'eene [1])

---

[1]) Kantteekening: Convoyen.

geleigelden, d'andre [1]) verlofgelden geheeten. Deeze braghten in 't eerste jaar achthondert vyftigh duizent gulden op. Ende als al dit de behoefte noch niet stoppen moght, was men daarenbooven gedwongen, de goederen der geestlykheit en uitgeweekenen aan te tasten. Ten zelven tydt nam zynen oorsprong de Raadt van Staate, gesticht uit neeghen persoonen, om, neevens zyne Doorluchtigheit, het opperbestier van landt en kryszaaken te houden. Die van Alkmaar, aan aêmtoght geraakt door de aftoght der Spaanschen, versloften nu langer het sterken hunner vesten, en opdoen van voorraadt niet. Ook was hun vergelding van kosten by zyn' Doorluchtigheit toegezeit. Doch hadden zy 't echter quaadt genoegh, om, voor de betaaling van mout en kooren t'hunnen behoeve, 't woordt der Noordthollandsche Staaten te verwerven. Die van Leyde, leggende 't gevaar eeven naa, behartighden met gelyke vlyt hunne veiligheit. Al wat 'er ronsomme was, van slooten, kloosters, geboomte, om den vyandt te dekken, werd ter aarde geworpen; de Heer Poyet, met achthondert mannen, in bezetting ontfangen. Aan d'andre zyde ook sliepmen op list nocht geweldt, om der verkreeghene zeeghe naadruk te geeven. De Ooverste Robles begreep eenen aanslagh op Enkhuizen, met zeekere schepen turfs, en krysvolk daar onder verhoolen. 'T welk verkundschapt aan Sonoy, door eenen die, te dien einde, 's nachts tot Sneek oover de vesten viel; beschoor hy hun zulk een' ontfankenis, dat'er alles gekleeft zouw zyn, hadd' het naar hunne wensch gewaait. Nu deed hen de stilte traaghlyk ten bederve spoeyen; zulx de ylende yver van d'Enkhuizers te vroegh op was met zich bloodt te geeven; waar door zy beide van hun bestek versteeken bleeven. Bossu onderwond zich, Cornelis van Ryswyk, gebiedende op 't huis te Meedenblik, door strafquyting en ryklyke beloften, tot leevering van slot en steede te bekooren. Oft hy 't gemoedt van den Burghvooght te vooren gepeilt had, oft eenigh blyk van weifelzinnigheit aan hem gespeurt, wort niet verreekent. 'T was anders plotselyk en plomp genoegh aangeleit, by eenen brief, dien Ryswyk daar 't behoorde te leezen gaf, en tot zyn' meerder gerustheit voorts

---

[1]) Kantteekening: Licenten.

aan Sonoy bekent maakte. Maar Alva, in voorneemen 't Noorder gewest te waater en te land' aan te grypen, was zelf tot Amsterdam gekoomen, en deed daar twaalf groote scheepen en zes jachten ten oorloghe toerusten; in Vrieslandt vier galeyen. Teeghens deeze laatste quam, van 's Prinsen weeghe, Duco Martina, als zyn Ammiraal oover de Vriesche kust, met vier oorloghscheepen op de Eems leggen; grâagh om yet wightighs aan te vangen, hadd' het hem aan volk en willigheit der zynen niet gemangelt; die veel al vrybuiters, en meer op eighen voordeel, dan op eer en voorstandt des vaaderlands uit waaren. Doch de handt Gods hief eenen storm van windt en reeghen op, die een' van de galeyen, met alles wat zy voerde, te gronde, twee andere, heel reddeloos, by Holwaart op landt, smeet; en al de groote scheepen der Vriezen, uitgezeit een' boeyer, vernielde. Verscheyde dyken aan deezen oordt, gelyk ook in Ooveryssel, Groninger en Embderlandt, gingen deur; de baaren, oover veldt, vee, vruchten, en menschen: 't Vlie en Tessel niet zulx vry, oft vyf boots, met twee van de Noordthollandsche oorloghscheepen, moesten mast en hoofttouwen kerven: booven dat 'er een waaterschip sneuvelde, en boeyer op 't landt dreef. In Zeelandt raakten drie Koninxscheepen, van de grootste, te stranden; een ander, met tachtentigh soldaaten, in 't geweldt der Zeeuwen. Met dus een onweeder en verbolghen heemel, sloegh de voortoght der Spanjaarden, den eenentwintighsten van Oestmaandt, op wegh, naa Alkmaar toe. Hunn' eerste gal braakten z' op twee runhuizen, aan den uitersten boom van de vaart. Waar teeghens die van binnen, uitvallende, het eene aan brandt staaken. Tot het ander zaaghen zy geen' kans, en den vyandt zoo sterk aankoomen, dat niet alleen 't zelve bemaghtight, maar ook een' schans by de Ton, aan de Schermeer, uit vreeze verloopen werd. Een' troep, ter Vriesche poort uitgetooghen, op schermutsing, vond het daar ook te heet, en noodigh de hertredt te kiezen. Thans zonken de beleggers een schip voor den boom; ende was 't gros van 't heir om de stadt; zoo dat 'er niemandt uit oft in kon, dan met de doodt voor ooghen. Don Fredrik ging t'Outdorp herberghen, neevens Noircarmes, Romero, Braccamonte, Velasco, Pedro de Toledo, Iberra, Goigny, la Motte;

met anderhalfhondert paarden t'zyner lyfwacht, en vyftigh vaanen knechten. De kerk deed hy dienen voor pakhuis van oorloghe. Tot Huiswaart quam zyn broeder Don Ferdinand leggen, met acht vendelen: Polwyler tot Sant Pankraas, met zes Duitsche, en acht Walsche van Robles. De Heer van Chevreaulx, en die van Licques onlanx Ooverste van Haarlem gemaakt, hadden'er twintigh te zaamen tot Koedyk; de Heer van Capres tien, tot Berghen, met ontrent vierhondert paarden, zynde de rest der ruiterye; Everstein en Fronsbergh tweeëntwintigh, tot Nieuwpoort. Hunn' heele maght werd geschat ten getaale van zestienduizent man'. In de Beeverwyk, waatersteigher hunnes toevoers, hielden zy dertigh oft veertigh ruiters. Daarenteeghen hadden die van Alkmaar niet booven achthondert soldaaten in, behopmant met den Ooverste Kabbeljauw, Willem van Zonnebergh, Koenraadt van Steenwyk, Dirk Duivel, en Jacob Hennebaart. Want Ruikhaaver, te vooren vertrokken met zyn' bende, en daar naa weeder derwaarts gezonden van Sonoy, had, mits 't verlies der schanse by de Ton, niet deur kunnen booren. De burghers waaren dertienhondert; d'andere inwoonders en gevluchte huisluiden weenigh; altzaamen onervaaren in oorlogh. Maar een rechtschaapen hart, verfoeyer der slaavernye, deed hun 't uiterste getroost zyn, en zulx aan Sonoy ooverschryven: met melding, nochtans, eener gestaltenis, die spoedigh ontzet vereischte. Zy voeghden daar by, *dat, huns bedunkens, oorbaar waar, met doorkerving der Zeedyken, 's vyands dieper inval te weeren.* Sonoy antwoorde mêedooghentlyk, betuighende zyn' plichtpleeghing by 't ooverschikken van Ruikhaaver, die door 't verlaaten der schanse was uitgeslooten. *Zyn' zorghen, zweet, en bloedt was echter t'hunnen beste; de Prins om hulp gemaant; de sluizen reeds geoopent; de Zeedyk niet te schoonen, zoo de noodt het aanklopte. Daarentussen stond hun te harden, en de eer hunner vroomheit te bewaaren. Desgelyx pooghden de naaste steeden hun hoop en moedt te geeven; verheffende de gerechtigheit der zaake, samt het lof en loon, uit het handthaaven derzelve, te verwachten. Nu leuterde 't Spaansche juk, en was Graaf Luidewyk met treflyke kraften in aantoght, om Nederlandt eens voor al aan eenen vryen hals te helpen.* Heerlyk waaren

deeze woorden, en de beleegherden daar door ooghschynelyk gesticht; maar dieze gaaven, niet eeven mildt van werken. Naamelyk, zy worpen den voorslagh der inwaateringe zoo verre, dat weide en wintervoeder voor de beesten hun naader scheen te gaan, dan lyf en leeven hunner benaauwde bondtgenooten. Ende hun, die 't stuk der volstandigheit dreeven by luiden met het vuur voor de scheenen zittende, smartte 't verlies van de veldtvruchten eenigher maanden: bewys, wat het scheelt, enkelen raader oft gelder met een te weezen. Waarom het misschien zeekeren bevelhebberen te vergeeven staat, zoo zy, ten aanzien van deeze koelheit der gebuurplaatzen, hebben uitgeschooten (gelyk de spraak ging) van Alkmaar te verlaaten, en zich door den vyandt te slaan, mêevoerende goudt, zilver, en de beknoptste kostelykheeden. Maar zyn' Doorluchtigheit, haaren tydt beeter besteedende, terwyl 's Hartoghen zoon hier den zynen sleet, luisterde naa eenen aanslagh, ontworpen by etlyke ingezeetenen van Geertruidenberghe. Daar lagh in bezetting, met anderhalfhondert Waalen, een hopman van kaalen aadel, en gebynaamt Draak, voedende met ooghluiking het steelen zyner soldaaten, om meede van den buit te deelen: zoo onbeschoftelyk, dat hy zich ten laatste vervordert had, eenen Burghermeester, die zeekeren armen verongelykten burgher voorsprak, een' oorbandt te geeven. Waar door de weederwaardighing, te vooren aan 't wellen, voorts oover gezooden was. Dies nam Poyet, nu 's Prinsen steedehouder geworden, de toght aan; scheepte van Dordrecht oover; en beklom, voor den daagheraadt des achtentwintighsten van Oestmaandt, de vesten neevens de Breedaasche poort, met een' drom volx: 't welk stillekens binnen geraakt, met de toegedaane burghers, en groot gekrys, de Waalen van achtre besprong, aan den haavenkant; dien hy om hen derwaarts te lokken, met oopenbaar geweldt deed aantasten. Daar werd de Waaterpoort opgeslaaghen; de rest der Nassauschen ingelaaten; 't meeste deel der Waalen gevelt. Jonker Draak ontquam 't, door een venster zyner herberghe, dat op de stêegraft uit zagh, en liet het geldt, dat hy tot beleening zyner knechten 's daaghs te vooren ontfangen had, op de taafel leggen; uit haast, oft om zyn' vervolghers daar oover te doen strompelen. Voorts werd

daar tot Ooverste gestelt Jeronimus Tseeraarts, wiens krysvolk, daaghelyx den Brabandschen boodem stroopende, den Landtvooght benoodighde, de grensplaatsen sterker, en met eenighe ruiters, te bezetten. Wel ooverviel Bossu daarenteeghen, door Hopman Tamberghen zynen Ooversten steedehouder, het Dorp van Broek in Waaterlandt; kreegh ook Landsmeer, Zanderdorp, en Zuiderwoude. Landsmeer verliet hy thans weeder; maar hield de twee laatste in, en al de streek lanx het Y, van Saarendam, tot Nieuwendam toe. Waar door dien van 't geweste d'onderlinge handel en toevoer benoomen was; uitgezeit te scheep. Gelyke voortgank des vyands, ontrent Alkmaar, werd gekeert, door de zorghvuldigheit van Sonoy, met vier dappere schansen, tot Rustenburgh op den Huighendyk, Langedyk in Broek, Schooreldam, en Krabbendam. In yder van de welke hy nacht en dagh, booven 't krysvolk, twee oft driehondert boeren deed waaken. Ende om in andere de lust te blussen van den vyandt behulpigh te zyn, wrook hy, met brandt, zulk misdryf, begaan by die van Otterlik. Doch de treftighste steun der dingen, en verquikking der volken, was het ooverkoomen van den Kornel la Garde, gestuurt met acht vendelen, eensdeels Fransoizen, eensdeels Duitschen, door den Prins, naa Noorthollandt. De beleegherden toonden, met uitval op uitval, hunnen moedt; ende onderkroopen, den vyftienden van Herfstmaandt, een' loopschans aan de zuidzyde der stadt; van waar zy, met goeden buit, en eenen gevangen Spanjaart, weederkeerden. Hy was genaamt Jeronimo de Arcibu, een man eenighzins gerooken hebbende waar de toeleg des Veltheers op draayde. Want hem, gedreight met de doodt, deed anxt, en toezeg van 't leeven verscheide zaaken melden, die hy, zoo naamaals bleek, uit zynen duim niet gezooghen had. Echter werd hem geen woordt gehouden, en de galgh t'zynen loon gegeeven; tot maghtighe ontstichting der geenen, die (vreezende dat men hen anders voor gunstdraaghers ten Spanjaardt zouw schelden) bedektelyk morden, *dat belofte aan den vyandt gedaan, ook verplichting baarde: waarenbooven dus een' handel voortaan allen gevangenen den mondt sloot.* Den voorzeiden Jeronimo gink naa, dat hy om 't lyf te behouden zich hooren liet; *zoo zy hem spaaren wilden, hy waar*

bereidt, neevens hen, in den duivel te gelooven. Men wil dat zeeker Fransois, binnen Haarlem gevangen, by de beleggers ontslaakt geweest zy, onder borghtoght en toezeg van de geleeghenheit der stadt te gaan bespieden, ende dat hy, daar op oovergeloopen, zulx rondelyk verklaart hebbe aan die van binnen. Dewelke den Spanjaart zouden opgehangen hebben, in de kleederen van den Fransois, om den vyandt te doen gelooven, dat deez, in 't betrachten van den aangenoomen last, achterhaalt was, en daar oover omgebraght; op dat zyne borghen verschoont wierden. Don Frederik, midlerwyle, dreef zyne naadernissen voort, zich dienende, onder anderen, voor delvers, van twee oft driehondert Haarlemmers, die uit de schutteryen by looting opgeprest waaren. Een hardt gelagh naa zoo lang een lyden, heene geleidt te worden (hoe veel min dan ter doodt?) om der eerste scheute hunner eighene vrienden ten doel te staan. Ende moght hun niet baaten, dat zy zich op de vergiffenis beriepen; kryghende t'antwoordt, *dat hun geen' straf, maar 's Koninx dienst geverght werd, voor wien zy schuldigh waaren hals en haave te waaghen.* Op den achtienden van Herfstmaandt, beghon het beuken, met neeghen kortouwen teeghens de Vriesche poort, met zeeven teeghens den Rooden tooren oover. Welke stukken by de tweeduizent klooten, ten deel van veertigh pond', worpen; en t'elke plaatse een weldigh rak wals, aan den buitenkant, needer. By de Kennemerpoort en de Zoutkeeten was 't enkel veinzen, om breeder schrik te maaken, en de kraften der steedelingen te scheiden, ende reedde men daar, quansuis, toe, om met schuiten oover te steeken. Maar aan de andere oorden maakten twee bruggen, 's nachts te vooren oover de graft geschooven, d'een' op praamen, d'ander' op wynvaaten, het padt ten storme; die 's naamiddaghs ontrent de klokke drie aangink. Ende was dezelve bevoolen aan het paar regementen uit Italië gebraght by Don Lope de Acuna, onlanx tot Haarlem ooverleeden. De Spanjaarden, zich voorts doende, scheurden de lucht met een yslyk krysgeschrey, en vlooghen in vuurighen moede teeghen de bres der Vriesche poort op. Daar werden zy oevel ontfangen van allerley steek en houwgeweer; ende deed een reeghen van ziedend waater en gesmolten loodt, een' sneeuw van ongeleschte kalk,

bernende takken, pekhoepen, en strooy, een haaghel van schroot, koeghels, en steenen, hunne hitte zulx bekoelen, dat zy, bezeffende 't gevaar, de vlucht naa beneeden naamen, en plaats tot den aanval eener tweede troepe maakten. Maar die werd eeven raauwelyk, als d'eerste, onthaalt, en afgedreeven. Doch 't bleef 'er niet by; en een' versche schaar quam weeder met gezwinde felheit aanspatten. Ende hadden zy nu de kruin der veste onder de voeten, en daar op hunne standers geplant; schreeuwende, *zeeghe, zeeghe: de stadt is onz*, als zeeker burgher eenen vendrigh, op dien roep, met een slaghzwaardt komt antwoorden, en maait hem bey de beenen af, zeggende, *dat dat zyn was.* Met een stort hun de rest op 't lyf, en dwingt hen aarzelinx den sprong hunner spitsbroederen te waaghen. Ende lagh het daar nu zoo vol dooden, dat 'er Manuel Cabeça Vaca, gelast om op nieuw toe te zetten, geen doorkoomen aan vond. Zuurder zagh het 'er uit by den Rooden tooren, daar de afkeerders ook van achtere bestookt werden, van twee stukken geschuts, teeghen oover de Zoutkeeten gestelt. Door de vlytigheit, niettemin, van wyven, maaghden, en jongens, die hun anendan met het gemelde berntuigh te baat quaamen, joeghen zy meede, tot tweemaalen toe, de bespringers van de wallen. Men deed echter alhier ook den derden torn; die, weederstaan met de zelfste manhaftigheit, 't gevecht en den dagh gelykelyk ten einde braght. 'T gaat zeeker, dat, in vier uuren tyds, die de strydt aandroeg, noyt yemandt van de verweerders uit zyn' plaats week, zonder doodt oft zwaarlyk gewondt te weezen. Ende getuight Conestaggio van Genoa, hoe de vendrigh Solis, gesteeghen, neevens andren, op de breuk, en van booven needer geworpen, ooverbraght, dat hy onder de geenen, die den toegank verdaadighden, nocht helm, nocht harnas, nocht eenigh soldaatsgewaadt speurde, maar alleenlyk luiden op hun bootsmansch gekleedt, met spietsen en hellebaarden in de vuist; en vochten als leeuwen. Zy verlooren eevenwel niet booven dertien burghers, en vierentwintigh soldaaten: d'aanvechters wel duizent man'; daar onder Don Diego Felis, en Françisco de Bovadilla. Blasco Nunjes de Carajaval werd met een loodt gequetst, en bestorf het thans. Wel was het den beleegherden geen' geringen slaghboegh, dat de visschers van Schermerhorn en

't eilandt, die, geduurende 't stormen, uit louteren yver, in meenighte van schuiten en praamen, voor de Tonne quaamen, met den enkelen schrik van hun gekrys en dreighementen: *Val aan*, *slaa doodt*, maghtigh omzien in de Spanjaarts baarden, en den naadruk der aanvechtinge grootelyx schorsten. Een' van de stormbruggen werd in der nacht by die van Alkmaar opgehaalt, en binnen getooghen. Al dit nietteeghenstaande, deed Don Frederik, den twintighsten der zelve maandt, weeder zeevenhondert scheuten teeghen de stadt, en etlyke benden op zyn, om 't geluk noch eens te proeven. Maar de soldaat, zyn' bekoomst hebbende, was nocht met vlaayen, nocht met strafheit voort te stouwen; ende lieten 'er eenighe zich eer van hunn' eighe bevelhebbers doorsteeken: daar de beleegherden, by wie de vreeze (gelyk gemeinlyk) met het gelukken van den eersten weederstoot uit had, hen, met trots en terghwoorden, ten aanval daaghden. Voorts oopende Jonker Fredrik van Zeevender, door orde van Sonoy, de sluizen van Krabbendam, Aartswoude, en de Zype, niet zonder moeite met de boeren, die zommighe der zelve, 's nachts, weederom slooten: zulx datmenze met soldaaten bewaaken moest. Ook werden verscheide gaaten in den Oosterendyk gemaakt; ende, by behulp van eenen noorden windt en springvloedt, het waater zoo hoogh gejaaght, dat men, tot veele plaatsen, met schuiten oover 't landt voer. Ende mangeld' 'er meer niet aan 't verdryven des vyands uit dien hoek, dan het doorsteeken van den Heevendyk tussen Berghen en de Koedyker sluis, samt van den Galghdyk achter Outdorp: daar de huisluiden heftigh teeghen riepen, datmen hen ten roof wilde geeven, en in staat stellen, om van alle kanten te schuit oovervallen te worden. In Alkmaar, daarentussen, mits de groote schaarsheit van gelde, sloeghmen voor tienduizent gulden tinne penningen van dertien stuivers, dien den soldaaten getelt werden, onder belofte van vergoeding ten einde der beleeghering. D'Ooverste en Burghermeesters hadden, al oover een' wyle, den stads timmermeester Marten Pieterszoon Vermey bewillight, onaangezien 't groot gevaar zyns lyfs, aan Sonoy en de Staaten te brengen zeekere brieven, verborghen in een' geboorde pols, die met een' houten naaghel gestopt was. Deeze man, voorts gezonden naa Delft, aan den

Prinse, keerde met schryven zyner Doorluchtigheit, zoo aan Sonoy als aan de beleegherden, te rugh. Maar, geraakt zynde 's nachts naa den achtentwintighsten van Herfstmaandt door al de Spaansche wachten, op eene naa, die dicht by de steegraft stond, werd hy ontdekt, en ontquam 't met loopen, mits den brief van zich werpende. Dewelke, geleezen by den Veltheer, *de vroomheit der beleegherden, waar aan 's heelen lands vryheit hing, hooghlyk roemde; met belofte van erkentenis en bystandt; ende datmen, verwittight door vuurteekens wen 't naauwde, de dyken zoude doorsteeken, om 't gansche gewest onder te zetten: jaa (oft zy schoon niet vuurden) indien men 't quaam noodigh te oordeelen.* Grootelyx quelde 't Sonoy, dat het den brieve dus misgaan was: niettemin, hebbende een afschrift daar van ontfangen neevens dien aan hem, vond hy middel, om 't in stadt te kryghen. Zelfs 't ongeval deegh tot geluk. Want Don Frederik, ziende, zoo door de opvloedt, als door langhduurighen reeghen, een' breede plek lands plas leggen, en zorghende nu daarenbooven voor een' doorgaande ooverwaatering, achtte 't heir in gevaar van verdrenken, ten minste (marde men langer) dat het om 't grof geschut gewedt waar. Dies deed hy 't tydtlyk vervoeren; hoewel reeds met veel ongemax: ende brak voorts, den achtsten van Wynmaandt, het heele leegher op. De steedelingen, aan ruimte geraakt, vielen moedighlyk uit, en in de staart der Spaanschen, dien zy niet weenigh volx afsloeghen. Maar 't ellendigh gewest had daarmêe niet uitgeleeden. Naa verscheide branden, by den vyandt gesticht, quaamen d'eighe soldaaten van Alkmaar eerst Outdorp, thans Huiswaardt in d'asse leggen. Het heir, verdeelt, gink tot verscheide dorpen, ontrent Haarlem en Leyde inleegheren: Don Frederik t'Amsterdam zynen Vaader vinden.

GERBRAND ADRIAENSEN BREDEROO.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, III[3], 88—98, 103, 106, 135—142, 152, 155—159, 226—237, 293—303, 308—318.

TREUR-SPEL

VAN

RODD'RICK ENDE ALPHONSUS[1]).

EERST GHESPEELT OP DE AMSTERDAMSCHE KAMER, IN'T JAAR 1611. ENDE DAAR NA VERVAT 1616.

Op de Reghel:

De Vrunden moghen kyven;
Maar moeten Vrunden blyven.

Den Edelen, Erentfesten, Hoogh-geleerden, Wel-wysen, seer Voorsienighen Heere: mijnen Heere

D. HUYGHE DE GROOT,

eerste Raadt en Pensionaris der Stadt Rotterdam.

MYN HEERE,

Onsen ghelaurierderden Poët, *en wel waardigen Drossart van Muyden*, PIETER CORNELISZ. HOOFT, *seydt yewers in zijn Princelijck en lieflijck Spel van* Granida *aldus:*

Hoe wel een Edel hert van uytghenomen sinnen
All' Edel herten vroom en deughdsaam moet beminnen:
Soo heeft nochtans natuur ghehecht aan ons ghemoet
Een treck die verre d'een voor d'ander kiesen doet.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in de uitgave *t'Amsterdam*, *Voor Cornelis Lodewycksz. vander Plasse*, *Anno* 1616. — Over Brederoo's *Rodd'rick ende Alphonsus* leze men Jonckbloets *Gesch. der Ned. Lett.*, III³, 226—232.

En dat mijns achtens meest door diender yet Goddelijcx in s' menschen ingewanten is, dat de verkiesinghe veroorsaackt, beneffens dat soo baart ghelijckheydt van sinnen en zeden een onderlinghe vruntschap, het welcke ick inde ondervindeliick-heydt bespeure: Want het schiint of de geliick-ghesinde zielen gemengschap en gemeynschap hebben gehadt, al eer sy haar inde aartsche herbergen begaven, en dat sy daar over, wanneer sy den anderen hier ter Werelt in dese vervalb're lichamen gemoeten, de hemelsche kennisse en ommegang met nieuwe vruntschap weder soecken te vernuwen. Hoe swaarliick; maar hoe heughliick ist, eender te treffen onder so veel duysenden, daar wy eenige geliickheyt des gemoets inne vinden? Voorwaar onder de salicheden der tydeliicke dingen en is voor het sterf-feliicke geslacht een warachtigh en ghetrouw vrunt de minste niet. Datter yet krachtighs in ons verborghen is, 'twelck sekere voor, en meer genegentheyt tot d'een of d'ander in ons werckt, heb ick selfs (indient my gheoorloft is te segghen) in miin selven ende anderen bemerct; Want eer ick den roem-ruchtigen Griecschen ende Latiinschen Leer-meester Daniel Heyns, *en den vermaarden en warachtigen Gheschicht-schryver* Peter Schryver, *myne vrunden, oyt sagh, of kon, heb ick haar gemint en ghelieft; en sy lieden hebben my wel gewilt, eer ick oyt voor haar verscheen, door 't heymeliick verstandt der spra-keloose geesten: daar ick my niet verwaandeliick in verhovaar-dighe; maar daar ick my innerliick dapper in verblyde, ver-mits hare beleefde zielen my wat deels in haar gunste gunnen; van welcke eerwaardighmakinghe ick oock herteliick bedanck den zeer geleerde ende groot-gheestige* Rutgertsius, *Raats-Heer des Konincks van Sweden, ende voornameliick u miin Heere! die om u hooghe wetenschap ende van Godt begaafde wiisheydt te recht den naam van* Huygo *de* Groote *voert. O cieraat der Nederlanders! O Kroon-dragher der wel-spreeckenheydt! Die om u sesthien Iaaren wierdt medegenomen tot een pronck in Vranckriick, van de voortreffeliickste Ghesanten der Mach-tighe Heeren Staten; alwaar ghy u woordt doende voor dien Grooten Koningh* Hendrick *so hoogh-vliegent en so wel, dat de Vorsteliicke mont riep*, Siet daar het wonder van Hollant!

O waarachtige spreuck! En waardigh van so Heldtachtigen Prins ghesproken te worden. O Groote Man! Hoe goedt en hoe gunstigh was my 't gheluck, doe 't my troonde tot u lijff'-lijcke tegenwoordigheyt, doen u wyse mont mijn borst stroockte met lieffelijcke ende hoogh-verwonder-waardige woorden? So haast en sagh ick niet het blickeren en blakeren van u heldere glase vensteren van u Gheest, of ick bekende met eerbiedigheydt de grootheydt en waardigheydt van u edele Ziel, die uyt Godt geboren is, om te overtreffen alle Volcken ende Tongen, van wiens gheleertheydt haar ontsetten en verbasen met erkenningh de verstandighste van onse eeuwe. O gheluckigh, overluckigh ROTTERDAM, *die met sulcken blinckenden Dyamant meught brommen: Maar noch gheluckigher zijnse die u daghelijcks ghesèlschap moghen ghenieten; ja die in u dienst haar leven moghen endighen. Teghen miin danck (waarde Heere!) moet ick miin penne bedwinghen, ende de stomme spelen, uyt vreese van de nydighe; en oock soo ben ick meer als wel verseeckert dat ghy niet en ziit gedient met lof, of lief-koseryen. Daaromme soo bid ick u endeling dat ghy miin groote vrymoedigheydt, en dit miin Wedu-pennincxken int goede nemen wilt; dat is, (het Treur-spel van Rodderick en Alphonsus) so verre my dit na wensch mach geschien, soo sal ick my grooteliicks aan 't gheluck verbonden achten, en u miin Heere een eeuwighe danckbaarheyt schuldigh blyven, het welck ick vertrouw dat my van u deughdeliicke beleeftheyt niet en sal gheweygert worden, verhopende dat ghy met miin feylen vriendeliick leven, ende den Duytschen altemets wat toegheven sult, op dit geloof sal ick den dagh over miin spel laten gaan, denckende dattet onder u geleyde vry en veyligh wandelen en wesen sal. Hier mede wil ick U. E. bevelen inde ghenadighe bescherminghe vanden onsterffeliicken Godt, die wil U. E. verleenen 't gheen U. E. tot Salicheyt mach strecken, gheliick U. E. van herten wenscht*

Uwen onderdanighen Dienaar ende Vrundt,

G. A. BREDERO.

VOOR-REDEN AANDE LIEFHEBBERS DER NEDERLANDTSCHE RIJM-KUNST.

So verscheyden (waarde Leser) als alle Menschen verschelen inde wterlijcke gedaanten des aanschijns en des lichaams, alsoo verschillen sy oock innerlijck inde ghemoeden en sinlijckheden. Dat dit waar is blijckt klaarlijck aan de sonderlinghe veranderinghe der ghenegentheden, een yeg'lijck heeftet syne; daar hy natuurlijck toe ghetrocken en bewoghen is. Ick en ben niet van sin u hier te vertellen de besonderheden van dien, maar wel, dat ick u vrymoedigh wil belyden, dat ick van mijn kindtsche beenen af boven alle andere soete Tijtkortinghe de lieffelijcke Poesye hebbe verkoren, ende alle'tsins alsulcke Ghesellen ghesocht en bemindt, die my hier in ghelijck waren, om met haar in plaats van andere ongheoorloftheden te onderhandelen, waar in ick waarlijck soo gheluckigh ben gheweest, dat ick tot tegenwoordigh toe der bester gheselschappe hebbe ghenoten, so wel van kunstigh en sin-rijck rymen, als van treff'lijckheydt van staat. Nu dan alsoo ick vermerckte en ooghenschijnlijck sagh dat een yeghelijck hem 't selfde ten alderhooghsten bevlytighde, soo heb ick stilswyghent dit spel by der handt genomen, doch met sulcken achterdencken dat dit mijn ontydigh kindt niet voldraghen en soude werden; vermits my vele saacken afschrickten, dies ick bevreest was dat het in sijn draghen sterven soude, doch 't is buyten mijn hope sulcks gheworden, als ghy in 't lesen en 't aanmercken bevinden sult. 't Is mijn maniere niet mijn eyghen werck te prysen, isset saacke dattet u behaaght, 't sal my van herten lief zijn, doch wil ick wel dat ghy hier gheen beter om versuymt; daar zijn veel Waardigher en Heyligher Schriften. Dit waarschuw ick een yeder, dat ick u dit voor gheen waarheydt aansmeren en wil, want het is wt een fabuleus versiert boeck genomen: Maar ist saacke dat de Gheest hem eens wil verlustighen in dit mijn kleyn Lust-hofje, ghy sulter niet onbehoorlijcx inne vinden, wel verstaande, als ghy wilt overlegghen dattet voor de Ghemeente en 't slechte Volck ghespeelt is, die meestendeel meer met boefachtige potteryen, als met gheestighe Poeteryen zijn vermaackt. Ten anderen, soo ghy wilt aansien dat Dienstknechts

en Maartens anders spreecken als de Edele Heeren en groote Joffrouwen: En soo daar yets inde raseryen van Rodderick teghens de billickheyt werdt ghesproken, denckt dat het dulheyt is die hem daar toe aanporden, en niet des maackers sin, die hem garen souw wt sulcke verwarringhen houden. 't Is my genoegh dat ick altemets een vaarsje mach dichten: Het loon dat ick voor dese mynen lustigen arbeydt hebbe ghenoten, dat wensch ick dat Godt gheve myne vyanden en achterklappers in het werck dat sy voortbrengen sullen. Leest dit met sulcken lust alst van my is gheschreven, het sal u onghetwijffelt een aanghename soeticheyt aanbrengen, het welck u wenscht ende gunt

U alder Dienaar

G. A. BREDERO.

INHOUDT VAN 'T TREUR-SPEL VAN RODDERICK EN ALPHONSUS.

Int eerste deel werdt ghehandelt de vrientschap van twee Edellingen, Rodderick en Alphonsus, die alleleens gesint zijnde, verlieven op Elijsabeth, de Nichte des Konincks Ferdinando, waar van sy den eenen grondigh lieft, ende den anderen hertelijck haat. Alphonsus dit vermerckende, soeckt heul aan sijn Minne-maat, die hem 't selvighe in aller billicheydt weyghert ende af-slaat; waar door sy, die Vrunden waren, doodelijcke vyanden scheyden.

Ten tweeden, na des Konincks reden en voorslagh op d'aankomste der Mooren, neemt Rodderick een onbekende Knecht, en sendt hem looslijck aan Elijsabeth met sekere Brief, die sy ontfanght inde volle vergadering, waar in sy haar (soo 't schijnt) dapper ontstelt, daar op haar den Brief-dichter neder set en troost, waar na sy alleen zijnde, met groot vernoegen den selfde leest. Onder anderen wert haar noch een bestelt van Alphonso, die sy (schier onghelesen) stucken scheurt.

Ten derden, na de overwinninghe des Conincks over de Mooren, verschijnt in droeflijcken ghelaat den moedigen Rod'rick, die sich beklaaght hoe dat twee Spaansche Edellieden hem inde hitte vanden Slagh geweldelijck hadden berooft sijn ghevanghen

Moorsche Kapiteyn. De Koning op 't versoeck vanden aanklagher, wijst het oordeel aan den wtkomst van den Tournoy: Waar van Elijsabeth bedroeft zijnde, 's nachts jammerlijck klaaght. Rodderick werdt bykans verslaghen, doch van den vermomden Alphonsus mannelijc ontset, en winnen de prijs daar toe gestelt.

Int vierde: Rod'rick ghewont legghende wert daagh'lijcx vertroost van sijn Lief: Alphonsus dit bespeurende, vertreckt mismoedelijck, met een sijn Vrunt. De Ghelievers versoecken oorlof aan den Koningh, om haar trouwdagh by haar Ouderen te volvoeren, 't welck haar werdt vergunt, ondertusschen werdt daar ghebootschapt de ghevanghenis van Alphonsus, die Rodderick voor sijn Moor verwisselt en verlost.

Int vijfde wordt Elijsabeth, die haar wat verlustighde, ghegrepen en ghevanghen ghevoert van ses Moorsche Roovers, doch wort eyndelingh ontset vanden dwalenden Alphonsus, die haar daar nae met grooter droefheydt aanboodt sijn bloedigh Swaart, op datse hem, als haar vyandt van 't leven souw berooven, waar op sy hem dient. Onderwylen verstaat den wackeren Rodderick sijn swaar verlies, en komt ylingh ghewapent, den nauwelijcks levenden Alphonso doorstooten. Elijsabeth vlucht, hy bekent sijn schult aanden stervenden, en valt op hem in swijm, sy nader, ende hy bekomende, raast met een al te groote onghebondentheydt. Dit leste maackt het hele Treur-spel volkomen droevigh: Sluytelijck, sy trouwen, maar leven niet langh t'samen. Hier op is gemaackt een uytlegh, Geestelijcker wijs: daar toe is hier by ghevoeght een toegiftje.

NAMEN VANDE PERSONEN VAN DIT SPEL.

ALPHONSUS, RODDERICK, } Edelmannen.
ELISABETH, de Joffrouw.
NIEUWEN HAAN, de Knecht.
GRIET SMEERS, Dienstmaarte.
2 CHOOREN, Staat-dochteren.
CONINGH, FERDINANDUS.

AL-MIJN, HAAL-NA, } Edel-lieden.
GERALDUS, een verliefde Vryer.
BODE.
ORONDATUS, den Indiaanschen Rover.

ALPHONSUS EERSTE UYT-KOMSTE.

Eerste Handelinghe.

’t Herdencken vande vreught van ons voorleden leven
Plach ’t onghetroost ghemoedt somtijts wat vreughd’ te gheven:
Soo doetet oock an my, die vaack hier voormaals plach
Met d’opgangh vande Son, in ’t kriecken vanden dagh,
Op een gheoeffent Paart, met snelle Hase-winden,
Te ruyschen door het Bosch, om ’t schuwe Wildt te vinden,
Dat mijn snuyvende Jaght al snoffelend’ doorsmuyght,
En jaaght het schichtich Hart verbaast uyt wilde ruyght
Na die bekende laagh, of vanghen’t inde tacken.
Ick plach de bloode Haas in ’t Legher te verlacken.
De doove Quartel ick, met een ghemaackte stem,
Bedriegheliјcken broght in dunne Netgis hem.
Ick sagh mijn soetste lust an Sparwers en an Valcken,
Die Reygers en Petoors kon inde Lucht verschalcken.
Inde Broeck-landen by het staande Water stil
Had ick van Voghel-vangst de aldermeeste wil,
Door dat mijn loose Valck zijn gauwe list ghebruyckte:
Hy greep d’Endvoghels vet; gheen Teyling hem ontduyckte;
Wat Pijlstart, Duycker, Koet, wat maar voor hem verscheen,
Hy ving het met een snap, en vloogher voort mee heen,
Daar zijn druckend’ gheklaauw, en bloedigh fel ghekrabbel,
Haar moorden hallif doodt, en wurpse voort te grabbel:
Het fraytste weyt-spel, dat oyt mensch met ooghen sagh:
Kort om, ick had al ’tgheen een Weyd-man hebben magh.
Opdat gheen traagheyt slap ons leven souw bekladden,
Tot Lichaams oeffening wy veel tijdt-kortingh hadden.
Des Sondaaghs runden wy uyt wedding, oft om eer,
Wie inde volle loop stack ’t netste met de Speer.
Het werpen met de Steen, en ’t hand’len van ’t Gheweer:
De Worstel-kunst; ja noch wel duysent dinghen meer,

Die wy naar eysch des tijts oock sonderling verdeelde,
Veraarden soo door dwangh de Piemgal geepse weelde.
De vrywillighe last herschiep ons sterck en rat,
Daar zyne Majesteyt veel dienst van heeft ghehadt,
Eer wy 't Rijck vande Swart met spring-reysen en tochten
Onder de Kroone tot zijn wijt-ghebieden brochten.
Doen heeft dees flucxse handt, die noyt zijn kracht ghebrack,
Die noyt verloren sloegh, noch noyt vergheefs en stack:
Soo datter veel verschroockt, en hallef-gare Mooren,
In 't braacken van haar bloedt de snoode ziel verlooren.
Na 't verwoesten van 't Landt, wy moesten trecken of:
't Volck werdt gheleydt in rust, en wy in 's Konings Hof.
Daar voor een Rustingh hart wy sachte Kleeren draghen,
Dies d'oud' ghewoonte wy door 't nieuw ghebruyck verjaghen.
In plaats van Wapens wreedt, sien wy de Maaghden soet,
Die met een vriend'lijck sien verheeren ons ghemoedt.
O krancke kracht des Mans! die sich soo laat vervrouwen:
Een Vrouw brengt meer te weegh, als duysent Mannen souwen.
Siet hier de gheen, die soo onsach'lijck is gheweest!
Siet hier de ghene, die van yder was ghevreest!
Siet hier de ghene, die Krijghs-helden heeft ghedwonghen!
Die suft, die schrickt nu voor een eungjer naackte Jonghen:
Die gulde Pijltjens an mijn blonde Juffrouw biedt,
Die sy uyt haar ghesicht in mijn weeck hertje schiet,
Daar sy my onghehart en sonder Pantsier siet:
Al waar het Harnas staal, ten keert de Minne niet.
Ach Hemelsche Princes! Goddinne der schoonheden!
Die van my wert gheviert, ghedient, en aenghebeden.
Ach! mijn verwonnen Ziel die roept om u ghena:
Troost u ghevanghen, eer het u berouwt te spa.
In alles waart ghy, Lief! seer heerlijck uytghenomen,
Ja de volmaackste, die ter Werelt soude komen,
Indien ghy maar 't ghebreck van uwe strafheyt liet,
Waar met ghy my bereydt een doodelijck verdriet.
Soo'ck yets van u versoeck met minnelijcker vraghen,
't Wert my gheweyghert dreuts en spytigh afgheslaghen.
Wat magh de oorsaack zijn? Maar doch, ick heb verstaan

Dat Rodderick u mint; dan dat sal wel vergaan;
Soo haast ick hem vertel, hoe ick in Minne blake,
Sal hy afstaan uyt Liefd', om mijn Min plaats te maken.
Doch het verwondert my dat hy zijn Minne deckt.

Rodderick uyt.

Ghemeenlijck is ontrent de gheen daarmen van spreckt.
God groet u Roddrick.

RODDERICK.

Die moet u eeuwigh sparen.
Mijn dunckt ick sagh u niet in hondert duysent Jaren.
Wat goet g'luck, of quaat landt, heeft my van daagh tot nu
Ontrooft de soete vreughd', die ick gheniet door u?
Die ick gheniet door u vermakelijck by-wesen?
Ick twyfel an u jonst met achterkousich wesen,
Dat ghy een ander hebt verkoren boven mijn,
Die eertijts in u hert de liefste plach te zijn:
De Fenicx, soo ghy spraackt, die ghy alleen beminde:
Want het valt alsoo swaar een ware Vrunt te vinden;
Stoort u Alphonsus niet an dit klachtigh vermaan,
De grootste Liefde heeft de grootste arrigh-waen.

ALPHONSUS.

Gheen Eeuw, mijn Rodderick! en sal mijn Liefd' verdryven:
Mijn Liefd' (soo 't u belieft) sal altoos Liefde blyven.
Maar den verkeerden Mensch, van Reden gantsch berooft,
Veel eer de Loghen-vals, als Waerheyt klaar ghelooft.
Wt dese Moeder komt dat schandelijck wan-trouwen,
Die doet ons onghegrondt 't quaatst' van een ander houwen.
Dit is meest door Natuur by yder een ghemeyn.

RODDERICK.

Door 't groot begrypen wert de groote Liefde kleyn.

ALPHONSUS.

De Liefd' is de Fonteyn van Broederlijcke Minne.
De Liefd' vermagh het al. De Liefd' kan 't al verwinne.
De Liefde is niet licht; sy hoopt, verdenckt gheen quaat.
De Liefde is een dingh, dat nimmermeer vergaat.
De Liefde, daar sy magh, vermijdt het weder-wreken.
De Liefde die bedeckt veel sonden en ghebreken.

De Liefde is lijdsaam, soo wel in lief als leydt.
De Liefd' is vriendelijck, en vol langmoedicheydt.

RODDERICK.

Verschoont door Liefde mijn gantsch onvoorsichtigh spreken.

ALPHONSUS.

U vruntschap en u jonst is menighmaal ghebleken
An u op-recht ghemoedt: Want vrientschap die bestaat
Niet in lief-koossery, maar inde vaste daadt.
Veel konnen meesterlijck als vrienden haar ghelaten,
Voor d'ooghen vande gheen, die sy van herten haten.

RODDERICK.

Maar dat verdoemt bedrogh wort door den Tijdt bekendt.

ALPHONSUS.

Hy bedrieght sich selven, die 't bedrieghen is ghewent.

RODDERICK.

De Pluymstrijckers meest van groote Liefde klappen.
Maar ons vereende jonst begonst van d'eerste trappen,
Ja van ons kintsheydt af, tot heden op dees uur.
Versochtheyt heeft ons Liefd' gheproeft in 't soet, in 't suur.
't Vernuwen van ons tijdt doet my noch seer verblyen,
Door 't stoeyende gheraas der kintsche sotternyen.
Hoe nieus-gierigh pleegh ick de Paarden te beryen.
Hoe plechtigh pleghen wy op d'Hase-pat te tyen,
Datmen van stoff en sweet ons nauw bekennen mocht.
Hoe dickwils heb ick u met springhen wel verpocht.
Hoe dickwils pleegh ghy ons buur-jongens uyt te locken,
Om teghen ons te slaan met kneppels en met stocken:
Daar ghy als Capiteyn het hooft waart vande strijdt,
En sontse vaack bebloedt naar huys met groot ghekrijt.
Wat had ick oock een vreughd' in ander beuselinghen.
De Tijdt, die niet en rust, verandert alle dinghen.

ALPHONSUS.

Dit docht ick in mijn selfs, soo ick vast herwaarts gingh.
Het leven vande Mensch is een verkeerd'lijck dingh:
De kleyne Kintsheyt is onwetend' en verghetel.
De Jongh'lingschap is stout, lichthertigh en vermetel.
De Manheyt is bedaart, sorghvuldigh dagh en nacht.

De laatste Ouderdom met pynen door-ghebraght.
Wat doet den sotten Mensch soo stijfsinnigh volherden,
In 't recken van zijn Tijdt, die pijnn'lijck oudt doet werden?

RODDERICK.

Selden, Alphonsus, Heer! ter Werelt yemant leeft
In sulcken staat daar hy volle vernoegingh heeft.
Voorts 't gheen dat ons ontbreeckt, dat hooptmen te verwerven:
En 't qualijck leven maackt een gruwel voor het sterven.

ALPHONSUS.

Dat's waar, mijn vrunt! ick werdt op een ghelijcke tijdt
In 't hert nu seer ontsteldt, bedroeft en seer verblijdt:
Want siet den Mantuaan, en Florentijnsche Heeren,
My lieten bidden thans, met eerbiedigh begeeren,
Dat ick haar over Disch wat verselschappen souw,
't Welck ick niet kon afslaan, hoe ongaarne ick wouw.
Het moeyt my, O mijn vrunt! dat ick van u moet scheyden.

RODDERICK.

Dewijl het soo moet zijn, de Heer wil u gheleyden.
K'hem sich! houw! Alphonsus! mijn trouwe Liefd' vol sorghen,
Die vraaght nu waar ick u sal moghen vinden morghen?

ALPHONSUS.

Maer inde Bogaart, byde Lust-hof vande Prins.

RODDERICK.

Vaart wel, en leeft met vreughd': maar latet doch gheensins.
O gulde vrye Tijdt! ghewenschte Eenigheyt!
Om wien het minnend' hert hem vande menschen scheyt.
Hoe veyligh magh ick nu met lusten over-weghen
De Gaven, die daar zijn in mijn Joffrouw gheleghen.
Ach mijn aartsche Godin! Bevooghtster van mijn hert!
Reviere van mijn vreughd'! Spring-ader van mijn smert!
Hoe lang sal hoop en vrees mijn jonghe borst bestormen?
Ach! oft u wille waar mijn droefheyt te vervormen.
Ick stroy hier inde Wint een vruchteloose klaght;
Veranderlijck en wuft is 't vlieghende ghedacht.
Ay eenigh Paragon! schoonste van alle Vrouwen!
Of die ten minsten daar van my wert voor ghehouwen.
Ach lief Elisabeth! van Koninglijcker aart:

Doorluchtigh, edel, wijs, reyn-hertigh, net en tzaart:
De gracyen, die u verweende schoonheyt cieren,
Die werden noch verrijckt door u heussche manieren.
U Hoffelijcken Gheest, 't parmantigh schoon ghelaat,
Kundight aan 't slechte volck u hoogh afkompst en staat.
Doch u bescheydenheyt die schickt met juyste maten
De grootsheyt van u hert na alderhande staten;
En deylt meewarigh om dijn eerelijcke gunst,
Door aangheboren deughd', en Vrouwelijcke kunst.
Als ghy u oogjens slaat op de ghemeene lieden,
Kunt ghy met wencken my stil-swyghende ghebieden.
Het schijnt aan u ghebaar dat ghy my gaarne siet:
Doch ick en seyde 't u om al de Werelt niet:
Want ghy moght seer versteurt my een roem-dragher noemen;
Ick haat verwaantheyt, en 't weldunckende beroemen.

Elisabeth uyt.

Siet hier de Dochter van voor-wylen 's Konings raat,
Die om zijn ouderdom 't oneenigh Hof verlaat,
En soeckt met lust zijn rust op zijn ghebouwde Sloten.
Zijn Soons van Adel rijck, zijn Princen, Bondtghenoten.
Dees waarde suyver Maaght, die ick van herten min,
Die is de hooghste Vrouw van onse Koningin.
Ick magh my wat ter schuyl hier inde ruycht versteken,
Moghelijck salse hier van haar Vryagie spreken.

ELISABETH.

Mijn teeder hertjen is soo gaarne inde lucht,
Om dattet loost aldaar mijn lastigh swaar ghesucht;
Maar doch ick ben beducht, met Maaghdelijcke schromen,
Dat yemant onverwacht my hier moght overkomen.
Ach Boomen! luystert toe, hoe ick met smerte klaagh
Verborghen Minne, die ick in mijn herte draagh,
Tot d'eelste Jonghelingh, in schoonheyt uytghelesen,
Die de Nature pronckt met een braaf Prinslijck wesen:
De deughd verciert met eer zijn treffelijck ghemoedt,
't Welck yder een (als my) seer vaack verwond'ren doet
Over den grooten Naam van zijn uytlandsche daden;
Als oock de hooghe kunst van zijn voorsichtigh raden.

Rodderick, d'edel Heer,
Is 't Hoofs voornaamste eer:
Een spoor der Jonghelinghen,
Een lust tot hooghe dinghen:
Want hy is nu ghestelt
Een Meester van het veldt,
Om dat zijn jonghe jaren
Soo dapper zijn ervaren.
Maar meerder heerschappy
Soo hebdy over my,
Mijn Veldt-heer! ghy gaat leyden
Na u mijn sinlijckheyden.
Ghy borrelt uyt mijn grondt
Tot in mijn cleyne mondt;
Daar ghy mijn tong met missen
In 't noemen doet vergissen.
Ach! als ghy my ontmoet,
Verwandelt my mijn bloedt:
Dat door 't krachtigh opstyghen,
Een eerbaar schaamt doet krygen.
Soo yemant van u praat,
Verandert mijn ghelaat:
Ick stamer in mijn spreken:
Mijn redens blyven steken:
Want daar ick eerst van sprack,
Is my vergheten strack;
Soo dat de grove mensche
Bespeuren wat ick wensche.

De Maaght, die by gheval te nacht eens by my sliep,
Bedroogh my in mijn droom, juyst doen ick Rodd'rick riep.
Sy sprack in plaats van u seer veel door-trapte woorden,
Waar met allengskens sy my listelijck uyt hoorden,
En lachten doen soo hart, dat ick sprong uyt mijn slaap:
Ick straften haar verraat met een grauwende schraap.
Maar waartoe haal ick op al dese malle dinghen?
Wel wat belet my nu een vrolijck Liedt te singhen?

Op dat de treuricheyt, die door mijn sinnen snuyft,
Sich menghet inde Windt, en inde Lucht verstuyft.

Waar [1]) dat kleyne Guytje blint,
G'lijckmen't uytgheschildert vint,
Ick leed' dan in mijn Ziele niet
Dit lieffelijck en swaar verdriet.
Maar 't loose Boefjen siet seer snel,
't Onsichtbaar hertjen raackt hy wel,
De krijgslien stout hy niet en vreest,
Doch d'onbesorghden treft hy meest.
Sijn boog, sijn pylen, sijn geweer,
Die quetsen diep, maer doen gheen seer;
Sy comen vaack al lachend' an:
Geen blaauw lit-teycken blijfter van.
Nu 't Pottertje my heeft ghewondt,
Nu biedt het my sijn lieve mondt,
Nu wil hy peys: hy looft en sweert
Te gheven wat mijn hert begheert.
Cupido! wel dit is mijn eysch:
Tot borrichtocht van onse peys
Begheer ick nu gheen ander dingh
Als Rodderick de Jonghelingh.
Het Schelmje is nu soo voldoent,
Nu 't hier me magh weer zijn versoent;
Hy seyt my toe dat ick eer langh
Sal kryghen mijn begheerts ontfang.
Hierom mijn hert, u troost en denckt,
Dat grooten druck het leven krenckt;
En dat de sorgheloose vreught

[1]) Men vindt dit lied (vss. 235 tot en met 270) ook in het *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Brederode, Amsteldammer. t'Amstelredam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1622. Afdeeling: *Boertigh Liedt-boeck*, bl. 47 vg. Daar heeft men in vs. 265 het woord „Rodd'rick" laten staan, maar vs. 254 veranderd in „Als de stoute Jonghelingh." Bij dit „Liedt" wordt daar opgegeven de *Stemme* „Datmen een reys van drincken spraeck, etc."

Ons Macht verneerdert en verheught.
Wel op mijn Ziel, in vreughden leeft,
De droefheyt stracx sijn af-scheyt gheeft.
En plaatst u Rodd'rick in de stee
Van uwe minlijck herten-wee.
Dan waar dat kleyne Guytje blint,
Ghelijckmen't uytgheschildert vint:
Ick leed' dan in mijn Ziele niet
Dit lieffelijck en straf verdriet.

Hoe macher swaarder pack ter Werelt zijn te draghen,
Als heymelijcke Min, en niet te moghen klaghen?
Ach wat een harden Wet stelt ons de wreede schaamt,
Waar door 't versoecken ons in 't minste niet betaamt.
U streng heyloos Ghebodt! ghy dwingt de swacke Vrouwen,
Dat sy haar hooghste lust gheblint-hockt moeten houwen.
De sorghe voor mijn eer, die voor de schande vreest,
Heel stribb'ligh wederstreeft de Min, die in mijn gheest
Soo vinnigh brandt en blaackt op Rod'rick d'uytverkoren,
Die vant vermaart gheslacht des Keysers is gheboren,
Vant Huys van Arragon, de naasten ande Stoel.
Hoe ick de Min meer deck, hoe ickse meer ghevoel.
O wond're brant, ghy brand' staagh, sonder te verteeren:
Het hart ghy gloeyend' stoockt, en senght niet eens de kleeren.
Ach Edel Rod'rick! ach! ick smoor de vlam met smert,
Merckt op mijn voorhooft maar, die 't boeck is van mijn hert,
En op mijn ooghjens, die my deden gantsch verlieven
Op U, die al mijn liefd' u lieff'lijck overbrieven.
Al soeck ick nu met vlijt te dooven uyt mijn lust,
Dit Vuyr, mijn Min en sal niet werden uytgheblust:
Ofschoon ghewoont en eer verbieden my te schryven,
Ghy zijt mijn Liefste, en ghy sultse eeuwich blyven.
Ick gaa naar huys, 't is tijt, wel an mijn voetjes stapt,
Eer yemandt my alleen hier in dit groen betrapt.

RODDERICK VAN ACHTER 'T GROEN, SEYT DIT VOLGHENDE:

Ay my! ick sterf van vreught, ick kan my niet bedaaren,
Ick sorgh dat my mijn ziel van blijdtschap sal ontvaaren.

Wat ist, ofmen de Min met moeyten nauw bewaart,
Haar klaerheydt metter tijdt hem selven openbaart.
Mijn Lief! mijn Licht! mijn Son! die socht haar Min te decken,
En komt my opentlijck haar reyne jonst vertrecken.
O wenschelijckste vreught! O onverwacht gheluck!
O soete weder-loon! van mijn gheleden druck.
O triumphante Min! O Heerschap van mijn sinnen!
Ick socht, maar ick en moght u groot gheweldt verwinnen.
Maar na dat ghy met my spronght omme soo ghy wout,
Versoet ghy nu mijn smart wel hondertduysentfout.
Ach! mijn ghedachten al haar inde vreught verstroyen;
Mijn ziel verneuckelt haar met innerlijck verfroyen;
Mijn hart springht in mijn lijf; mijn vrolijck aanghesicht
Sal, vrees ick, den waerom noch brenghen in het Licht.
Ick twijffel menighmaal int heughlijck overlegghen,
Of mijn vreught of mijn min mijn lichter valt om segghen.

Rodderick binnen.

ALPHONSUS UYT.

Des sapigh lustigh nat, dat m'uyt de Druyven treet,
Is aan d'ondanckbaar Mensch in gheener wijs besteedt.
Want den gaaf-rijcken God, en Bouw-heer aller dinghen,
Heeft inden Wijngaart een groot wonder willen bringhen.
Den quaden is sy quaat; den goeden is sy goedt;
Den siecken seer ghesondt; den slappen gheeft sy moet;
Sy wackert het vernuft; sy ciert met val de spraken;
Sy jaaght de droefheyt wegh met lieffelijck vermaken.
De lasters legghen niet in d'edele Wijnstruyck,
Maar in de overdaat van 't gulsigh snoot ghebruyck.
Wy Spangjaarts, wy verstaan uyt taal-kundighe Tolcken,
Dat wy in soberheyt verwinnen alle Volcken.
Maar ick voel nu in mijn een groot Mirakel; want
Door de killende Wijn lijd' ick een heeten brandt;
Sy zengert mijn verstandt met nuw vlammende pynen.
O wonderlijcken brandt! O wonderlijcke Wynen!
Hoemen meer koude vocht al leperent instort,
Hoemen van Vrouwe lust wert hittigher gheport.
Soo d'Oly in het vuyr, de vlam stijght inde hooght,

De Minnaars ist niet vreemt van drincken kryghen drooght.
Elisabeth mijn Lief! Mijn Lely! Ach mijn Enghel!
Siet, hoe dat ick ter sluyp de straat met kruycen strenghel:
Ick swier vast heen en weer, en soeck by u te zijn.
Ghy brandt en blinckt, helaas! tot ongheval van mijn.
Maar hertsen waarde Lief! mijn schoon onder de schoone!
Ach! tot mijn achterdeel gaat ghy u glants vertoone.
O levendighe brandt! ghy kruypt, ghy woelt, ghy sweeft;
Daar ghy my mede doodt, maackt dat een ander leeft.
Mijn Leyt-ster en mijn Licht! ick volligh uwe stralen,
En hoop voor mijn verdriet wat lichtenis te halen.
Maar uwe Kamerier, die soete slechte slooff,
Die doet nu dat ick schier mijn twyfelingh ghelooff;
Want soo sy juyst alleen my uyt de lien gemoeten,
Soo lusten 't my eens haar erentfest'lijck te groeten;
Waar op sy proper neech een hallif-uur schier langh,
Soo dat beleeftheyt my tot haar te komen dwangh.
Ick gaf haar doe een handt-vol goude Pistoletten;
Het was doch al te vreemt hoe sy haar wesen setten.
Ick stondt langh in beraadt, dat ick mijn selven vroegh,
Wat dat de Dienst-maaght deed', of sy huylden of loegh?
Ick danck u Heerschap (seyse), ick souw wel op u wachten
Aende Poort vanden Hof; maar siet, meest alle nachten
Ist dat een groot Seigneur hier loosselijcken komt,
En hy is alsoo weytsch, bedeckt, bepluymt, bemomt:
En dat mier is, mijn Vrouw ontfanght hem alsoo lodderlick.
Wt had de Maarte. Maar ick vermoedt op Rodderick.
Ick moet de sekerheyt hier nu eens of bespien.
Mijn hert wan-trouwt het oor, en hout veel meer van 't sien.
De klock, jae het is tijdt, 'k wil my tot gaan verstouten:
Soo ick mijn Joffrouw sie, ick sal wat met haar kouten.
Ay nydigh stalen slot! die my hier buyten sluyt.
Nu klopt, mijn handen, klopt, 'k en durf, ick scheyer uyt.
Ick wil de Neering sien hier in een hoeck of winckel.
Daar stoot ick onverhoets an die bellende Rinckel.

ELISABETH BOVEN UYT HET VENSTER.

Wel wat gheraas is hier dus inde stille Nacht?

ALPHONSUS.

Mijn Vrouw! siet hier u slaaf, die u ghena verwacht.

ELISABETH.

Alphonsus, keert naar huys, gheeft u gherust tot slapen.

ALPHONSUS.

De rust, Elisabeth, is voor my niet gheschapen;
Maar wel voor u, mijn Lief! mijn Ziele van mijn Ziel!

ELISABETH.

Alphonsus, soo'cket niet voor groote dreutsheyt hiel,
'k Sloot u 't venster voor 't hooft, om my tot rust te vlyen.
Heeft noch gheen endt (denk ick) u grove sotternyen?
Hoe dickmaal heb ick u in errenst afgheseyt,
Dat ick u niet begeer, noch sal in eeuwigheyt.
Want my en komt als noch het Huwen niet gheleghen,
Veel min ben ick tot u in 't minsten yet gheneghen;
Daarom soo bidd' ick u, Alphonsus, Heer! dat ghy
U Minne stelt op een, dies' liever is als my.

ALPHONSUS.

Alwaardighe Princes! wilt my (bid ick) toelaten,
Dat ick een ooghenblick by u voor 't laatst' magh praten.

ELISABETH.

Ick praat met niemant niet, 't is teghen mijn manier,
Nu inde nare Nacht te spreken yemant hier.
Bedrieght u selven niet, door pluymstrijckende sinnen
Mijn onverkeerlijck hert en suldy nimmer winnen.
Dus staackt dit loopen, en u moeyelijck gheschrijf,
Soo ghy niet wilt dat ick u Vyandinne blijf.
Vaart wel, en leeft met vreught, ick ga nu weer na binnen.

ALPHONSUS.

Hoe ghy my harder valt, hoe ick u meer beminne:
Het gheen men suurlijck wint, wert hoogher hier gheacht.
U strafheyt noch 't gheval heeft op mijn Min gheen kracht.
Dus sal ick eeuwighlijck u dienen ende eeren,
En hoop dat door den Tijdt u sinnen sullen keeren.

NIEUWEN HAAN EN JOFFROUW GRIET SMEERS UYT.

Isset nou al weer gien deegh?
Wat isser inde weegh,

Dat al dit malle volck soo byster bril siet?
Wel wat schortje, seck kack-neysters, of ist noch na jou wil niet?
Een mensch magh met vreen hier niet iens gaan byde straat,
Besonder as-men dus wat uytwendigh ghekliedt gaat.
Ick vrees een deghelijck pack aan mijn lijf te trecken,
Om dat dese versoorde luy staagh mit-me gecken.
Heb ick ien reys, gort wous! an mijn lijf iens wat moys,
Sy roepen 't over de buurt; kijck dat 's op zijn parmafoys.
Ay siet toch, Kyeren! Kyeren! jae wel, hoe souw jijt versieren?
Hoe komt Nieuwen Haan an sulcke fyne verweende Klieren?
Ja wel trouwen Buur-Wijf, wat dunckje, magh dat staan?
Om God-wil, siet daar die straat-Joncker iens gaan.
Of hy wel ien Veer in zijn nest het (denck ick), dien zijn is?
Wat duysent Fransoysen weten de Luy wat dat mijn is?
Ick borgh niemant wat ick heb, of wat ick hadt.
Ick haalt en betaalt soo wel as de beste vande stadt.
Wat Duyvel gaanse dan met my haar tong schrapen?
O dit verkranckt ghespuys kan mijn naars wel begapen.
Doch ick lijdt met ghedult, ick slacht de goe Jop:
Maar dese labbekacken halen ellick-ien byde naars op:
't Waardeynen het gien eyndt, asse byde straat gaan slingheren.
Waar datse my iens sien, sy wysen my na met vingheren:
Koom ick iens op den Dam, daarmen om 't moyste pronckt,
Daar word' ick vande Vryers soo over-zijts belonckt.
Ho, seyt den ien, ick wedd' dat hy dat pack ghelient het.
't Is wel te sien, seyt d'aar, dat hy de Rederijckers te vrient het.
Sy kennen daar op ien onsch wel wicken watje waart bent,
Of je rijck, of je arm, of je goet, of quaat van aart bent.
Maar ick vraagh niet na-de Knechs, die haar as Vrouwen
[cieren. siet,
Of sy wat quaken, het en raackt an mijn kouwe Klieren niet.
Ick ben van 't Hof, blaas of, dat meughje allegaar weten.

GRIET SMEERS.

Ja, hy het al mee in ien Hoofsche strondt ghebeten.
Wel Monckseur Nieuwen Haan, macher niet ien woort of?

NIEUWEN HAAN.

Staat wat uyt de weegh, ick ben een Kourtisaan vant Hof.

GRIET SMEERS.

Dat siemen an jouw ongnaartighe bennieren wel.
Ho, 't is te byster soo 't Volck jouw nouw vieren sel.
Gans lyden Nieuwen Haan, wat 's dit? Dus altemaal in 't Gheel?
Wat dit en draaght niemant of hy is geck of eel.
Hoe komt den Droes dus moy, dus reyn, dus net, dus tentigh?
Isset Nieuwen Haan? Neent: ja, hy ist werentigh.
Jemy jy bint toch nouw wel vergult; dit's toch te dubbelt indieft.
Jy bint te vervaarlijck frey, ick word' op jouw verlieft.
Nu moetje ien nieuwe duyt hebben om appelen te koopen.
Bylo siet wel voorje datje niet gaat in 't Water loopen.
Jy dient het Hof, doeje? ja maar, wat datje seght.
Jy bint soo euvelijcken overdadighen moyen Knecht.

NIEUWEN HAAN.

Hoe ist hier Griet Smeers? Jy hoeft soo smeerigh niet te lacchen.
Loopt met jouw duyten in ien pomp; of gheeftse diese pracchen.
Siet dit onwetende panckt: Wat schortje, seck sticke vleys?
Hebje mijn veuren esien, besietme van afteren oock ien reys.
Waarom souw ick niet? Ick wilt draghen, spijt al die 't lief [of liedt is.
Wat roertet yemant van wat veruw dat mijn kliedt is?
Dit 's te weersoordigh dat de Meysjes met mijn jocken,
Die as de Gecken gaan ghekliedt in langhe rocken,
Die anders niet en lijcken as omghekierde klocken.

GRIET SMEERS.

Wel trouwen Vaar, hebb' ick hier soo veel an verbeurt,
Datje jouw hier soo heftigh en wongderlijck om versteurt?
Jy bint toch te haastigh op jouw paartje.
Nieuwen Haan hoe vaarje? seck, met jouw Vryster Baartje?
Hoe staje met meekaar,
Ist Hylijck schier klaar?

NIEUWEN HAAN.

Byloo 't was noyt soo na,
't Schort maar an 't woortje ja.
Jy hoeftet dus briet mit Baartje niet uyt te meten,
Hoorje dat wel, seckt iens, ghy Muffrouw dunne ghedreten?
Ick heb van Baart en van jou de lieve Tijdt.

Ick hoort wel Moer, dat jijt in ien angder praatje smijt:
Maar ick begeer jouw niet, noch gien vande klappeyen.

GRIET SMEERS.

Noch ick jouw oock niet, soo zijn wy goet te scheyen.
Ist van zijn liffelijcke leven daghen wel ehoort?
Ja wel wasser ien Roch in Zee, hy quam my wel an boort.
Wat of hem desen Geck wel magh duncken laten?

NIEUWEN HAAN.

Al goelickjes Grietje, jy moet soo hoogh niet praten:
Seker smalijck spreken is immer te groote schanckt,
En al die kyvaegje spruyt altijt uyt onverstanckt.
Nouw, tempt jouw moedt, en deynckt iens op den Hemel maar.

GRIET SMEERS.

Ja siet dese Jan droogh-kloot, hoe ist hier, seck femellaar?
Wilje al mee wat segghen van mijn kyven?
Ghy leght altoos en kijft met die blaeuwe Wortel-wyven.
Wat roertet jouw dras-broeck wat dat ick laat of doe?
Ay lieve siet, is hier wel levendighe raadt toe?
De schurfde Schapen blaten miest; en die vol zijn van ghebreken,
Die sullen altijts 't grootste quaat van ien angder spreken.
Doch mit ien eerlijck kliedt wert vaack ien snoo guyt bedeckt.

NIEUWEN HAAN.

Grietje, jy moet sien teghen wie datje dat spreckt.

GRIET SMEERS.

Nieuwen Haan, wat's hier? ick wilje niet ien mijt vresen.
Binje ien Hoveling? jy meught daar toe blijt wesen.
Die recht Edel is, die latet an zijn zeden sien:
Niet as dese pronckers, die haar met weytse kleden klien.
Seker veel Knechts zijn maar Mannen met de naam,
Met de baart, en met noch wat, dat ick my te noemen schaam.
Die Gorten-tellers zijn argher as Vrouwen in 't bedillen.
Ick sie-er daar wel ienighe, as ickse noemen souw willen,
Die 't schortel-doeck soo wel souw passen om het lijf,
Trots ienighe Wolle-nayster, of ienigh rijck Wijf.

NIEUWEN HAAN.

En ick sie hier jouw, en sommighe wel soo kloeck an,
Dat ghy Mannen sout wesen, hadt ghy maar de broeck an.

Nouw deghelijcke deegh, alle gecken laat varen:
Wilje haast an de Vryer?

GRIET SMEERS.

Niet seer ongaren:
Maar 't weyt te hart of te stil,
Daar is niemant die mijn wil.
Ick kan singhen noch segghen,
Daarom moet ick allien legghen.
Ick hebbet met mijn Bestemoer langh en briet overeleyt.
Hoor hier, ick gheefje te raen wat dat syer van seyt.
Wel lieve Kijndt (seydse) ghy hebt immers gien klaghen;
Kon jijt versinnen Moer, jy hebt nouw de beste daghen.
Krijghje ien droncken-snuyt, of ien quaat-hoofdigh Man,
Mijn salighe schaap! wat raadt ging jou dan an?
Och! 't is onghebonden best, jy hebt nu ien vry leven.
Neem jy ien Man kijndt, jy moet jouw vryheyt overgheven.
Maar mijn Bestemoer die deynckt niet dat mijn jonghe jeught [verdort:
En ast oock alle seyt is, sy weet niet waar 't my schort.
Sommighe luy, en mennigh knecht, hebben mijn wel begeert,
Maar ick hebbet om mijn jonckheyt altijt *gherefoseert*.
Maar datter nu ien fijn ghesel iens hertelijck my minden,
Ick souw mijn seker wel in alles laten vinden:
Maar ick moet mijn beurt verwachten; ick slacht jouw.
Hoe vaarje Nieuwen Haan, wil jy niet ande Vrouw?
Of hebje te veel keurs? Waar leydt de schenningh?
Wangt jy gaat al mee voort, as ien ay voor ien braspenningh.
Ick hoor Veughel datje al wat garen febt,
En datje sulcken quaan dronckenschap hebt.
Trouwen, wy weten niet, ofje quaat bent of goedt:
Hier komt niemant (as-je weet), die ons de boodtschap doet.

NIEUWEN HAAN.

Komt hier niemant, en weet ghy nerghens van,
Hoe duysent Suycker-erretten weet jijt dan
Soo fijn naa 't leven, en soo proper uyt te legghen?
Kanje Kol-ryen? Of laatjet jouw van Waarsegsters segghen?
Ick gis jy hebt ien diel Larysters staagh op jouw vloer,

Dieje mit hongderden meught hebben an jouw snoer.
Dat ick altemets iens drinck, dat wil ick niet versaken;
Deynckt vry dattet de luy wel iens soo groot gaan maken.
En dat ick somtijts soo wat vreveligns doe,
Daar ghevense my dickwils groote oorsaack toe.
Maar sy swyghen wel hoe zijt ierst op haar hals halen:
Sy verschoonen haar ghebreck met grove loghen-talen.
Om dat ick quansuys laast jou Vryer ging drieghen fel,
Dat betaalje mijn stil-swygend' mit jou lieghen wel.
Of mijn Toon, of mijn Duym was doodt, of sonder vermeughen:
Souw daarom (dat vraagh ick) mijn hielle Lijf niet deughen?
Of dat ien vruchtbaar Boom had eenen quaden tack,
Waar 't niet scha datmen daarom de goe stamme brack?
Stont yder in zijn kop in 't openbaar gheschreven,
Wat dat hy heeft ghedaan, en heymelijck bedreven,
Wat soumen fieltery in sommighe sien staan;
Die nu daagh'lijcks ter Beurs voor vrome Lieden gaan.

Rodderick uyt.

Daar komt mijn Meesters Maat, ick moet nu op mijn dienst [passen.

GRIET SMEERS.

Wel hadieu Nieuwen Haan, ick ga stracks mijn vaten wassen.

NIEUWEN HAAN.

Wel Grietje, loopje wech? Hoort Grietje! Grietje! Griet!
Gheeftme doch ierst ien soen.

GRIET SMEERS.

Wel an; of ick wil of niet!

Binnen.

RODDERICK.

Soo haast het Morghen-roodt het blaauw Gheberght beschijnt,
En dat de Zilv're Dauw voor d'Goude Son verdwijnt,
Ja dat de Velden haar met weer-schijn Groen bekleden,
Soo lust mijn jeughdigh hert sich buyten te vertreden.

Alphonsus wt.

Siet hier Alphonsus, die'ck ter Werelt meest begeer:
Weest welghekomen Vrunt.

ALPHONSUS.

Mijn wel ghevonden Heer,

Ghy noemt my uwe Vrunt: Ick souw wel willen weten
Wat Vrunt is, of waarom ghy Vrunt my hebt gheheten?

RODDERICK.

Vrunt is een lieve Naam,
Een Mensche seer seltsaam,
Een Koffer der verborghen
Heymelijcke sorghen,
Een toevlucht inder noot,
Een trooster inde doodt,
Een swaar ghevonden vryheyt,
Een duur-ghekochte blyheyt,
Een versekerde rust,
Van al ons liefd' en lust.
Het woortje Vrent daalt van Verentschap en Bloet-maghen:
En dat ick u soo noem, dat komt door wel-behaghen,
Die ick van kintsheyt af ghehadt heb Vrunt an u.
Maar ghy bedroeft my met soo dwars een Vraghe nu.

ALPHONSUS.

Den heelen Vrunt verdraaght verduldigh tot den endt
De onvolmaacktheyt, die hy in zijn Vrunt bekendt.
Ick soeck niet sonder reen u hert te ondertasten.

RODDERICK.

Ghy hebt mijn trouw gheproeft in veel verscheyen lasten:
Maar waar toe hebdy doch dees voor-reden bereyt?

ALPHONSUS.

Laas! om de sware druck, die my op 't herte leydt.

RODDERICK.

U troost op my, mijn Vrunt, soo 't is in mijn vermeughen.

ALPHONSUS.

Ach! ghy kont my alleen verquicken en verheughen.

RODDERICK.

Soo ick u helpen kan, en ick u nu verlaat,
Soo wensch ick dat mijn Eer verandert in een smaat.
Spreeckt uyt u hert, en wilt my doch niet langher terghen.
Hoe meughdy my soo langh u swaricheyt verberghen?
Nu seght wat ghy begeert, en brengtet anden dagh:
Voorseker 't is wel quaat dat men niet hooren magh.

ALPHONSUS.

Heer Rodd'rick, ick twyfel door duystere voorstellingh,
Of d'Hemel, of u jonst, is oorsprong van mijn quellingh.
Het komt van een van beyd', nochtans gheloof ick niet
Dat door u vruntschap my yets wat te kort gheschiet,
Want die is veel te sterck, sy can soo haast niet sterven:
Maar ick verhoop door haar, u bystandt te verwerven.
Welcx vertrouwen mijn heel ongheveynsdelijck doet
Heel openen den grondt van mijn bedroeft ghemoet.
Troost mijn ghepijnde gheest, en hongherighe klachten,
Die alleen haer ontset uyt u liefde verwachten.
Barst wt den dooden slaap, daar ghy vaack-ooght in sluymt,
En dudd'oorich vrunts-hulp verwaarloost en versuymt.
De felle pynen, die dit krancke lichaam quetsen,
(En slinden als 't ghewormt, die een koude Romp smetsen)
Quam my door mijn ghesicht, dat te zeer heeft ghelet
Op d'Aldeucht-rijcke Maacht, Joffrouw Elisabeth!
Daar sy met strenghen ernst soo seer hevich op vielen,
En druckten met gheweldt haar beelt'nis in mijn ziele.
Nochtans mijn jongher hert is hier niet in vernoeght;
Maar wenschet met sijn helft in een te zijn ghevoeght,
Trachtend' voor eeuwich lief, en voor mijn echte Vrouwe,
Door de banden der Trouw haar wettelijck te houwen.
Niet teghenstaand' ick weet, dat ghy haar oock bemindt,
Doch soo seer niet als ick, die haar soo heb ghesint,
Dat ick, wast moghelijck, mijn leven haar souw gunnen,
Dus sult ghy met ghemack haar lichter derven kunnen,
Als ick, die haar soo min, dat hondert maal soo licht
Souw vallen my mijn Doodt, als 't verlies van haar ghesicht.
Behalven dat wert ghy met meerder soet verlanghen
Ghehoort, onthaalt, ghekust en gracelijck ontfanghen:
Al welcke midd'len u in dese saacke dient
Tot die volcomen hulp van my, u trouwe Vriendt.
Dit soude my dan zijn wed'rom een nieuwe schuldt,
Waar met ghy my an u alsoo verbinden sult,
Dat de Tijdt, noch de Doodt, noch Helsche Raseryen,
Dees bandt tot gheenen stont in stucken soude snyen.

Maar weyghert ghy my u heel hulp-rijcke handt;
Als ick verhope neen: Want ghy souwt als vyant
Mijn seer hinderlijck zijn, so ghy my ginght beletten
De runne van mijn Min, met den Drey-boom te setten
Inden wegh van 't gheluck: souw ick door sulcken noot
Niet vermoeden dat ghy my haat, en wenscht mijn doot?
Want sonder die Joffrouw kan ick niet blyven leven.
Daaromme wilt my Vrunt alsulcken bystandt gheven,
Als ghy seer wel vermeught uyt ware vrundtschaps teeckenen,
Op dat ick u met recht mijn grootste Vrunt magh reeckenen.

RODDERICK.

Ghy vreest, Alphonse, dat ons vrundtschap sal breecken,
Vermits de Jonckvrouw, daar ghy my gaat van spreecken.
Stilt dit ydel ghelab, dat ghy dus schoon vermomt:
Want door u nevel schalck de Waarheyts Sonne komt.
Ghy raadt my dat ick haar om uwen't wil souw schuwen;
O neen! de Jonckvrouw is my soo na als den uwen,
Nadien ick haar soo seer, of meer als ghy verhief
Int binnenst van mijn ziel voor mijn vercoren Lief.
Alsoo dat ghy my haar niet en moocht ontnemen,
Of ghy sult dit swack' Rif van 't leven eerst vervremen.
Waarlijck Alphonsus! van ons oude vruntschap, daar
Van hebdy, soo ick sie, heel schaars de schaduw' maar;
Want droeght ghy die oprecht, so ghyse pleecht te draghen,
Ghy souwt u beste doen om u Vrunt te behaghen,
En mijn benyen niet die jonst, die mijn ghebeurt,
Daar ghy nu mijn gheluck en soete Minne steurt.
Of soo ghy dit ghebreck op my souwt willen legghen,
Als ick nu doe op u, daar op sal ick u zegghen:
Een strijdtbaar Capiteyn, of een kloeck oorloghs hooft,
Gheschiedt veel meerder trots, datm' hem de Eere rooft,
Van hen verwonnen Heyr, daar hy van soeckt te brallen,
By datmen dempt, of brack, zijn anslach of anvallen,
Daar hy mismoedigh an vertwyfelt en wan-hoopt.
Van gh'lijck, soo duncket my, het met ons Minne loopt.
Ghy kundt an 't bly ghesicht, an die jonstighe wercken,
An 't lieffelijck onthaal, seer lichtelijck bemercken,

Dat sy my soo seer lieft, als sy u vinnigh haat:
Soo 't blijckt an mijn Godin haar uyterlijck ghelaat.
Ghy siet dat sy my toont een lieve begeerlijckheyt:
En u op 't alderschuwst een straffe afkeerlijckheyt.
Soo dat ick schier gheloof dat ghy mijn luck benijdt,
En volght haar hopeloos, alleen tot mijnder spijt:
't Welck ick nochtans u Vruntschap niet vertrouwde,
Door de hoop, die ick op u heb, en salse houwden,
Indien de Reden ghy laat uwen Leydsman zijn.
Ghedachtigh weest de eer en trouw van u en mijn.

ALPHONSUS.

Neen, neen, Rodderick, die raat u al veel meer behoorden.
Ghy sult mijn schenden niet met u schijn-schoone woorden:
Maar nadien ghy u stelt soo dwars in mijn bystant,
Of teghen mijn Fortuyn, verklaar ick u Vyandt:
Ja voor den dootlijckste, die ick hier heb op aarden.
Ick acht ons Vruntschap nu voor nul en gheender waarden.

Alphonsus binnen.

RODDERICK.

Het is my wel te wil, opdat niemant verbeyt
Vanden anderen meer eenighe beleeftheyt,
Na dat u geemlijckheyt dus springt buyten de Reden,
Of sonder aansien van ons ouwde Vruntlijckheden.

Rodderick binnen.

EERSTE CHOOREN UYT.

De Min maackt hier goe Vrienden quaat,
Zy ontsteeckt het hert met nijdt en haat,
En doet d'ouwe jonst bedelven.
Hoe zeer datmen zijn Vrunt bemindt,
Gheen grooter Liefd' men nieuwers vint
Als d'eyghen-liefde van zijn selven.
De kijf-lust die was noyt soo vreemt,
Dat sy al d'eerste deught wegh neemt;
Zy laat noch wel een sprockeltje.
Hoewel door twist de Nijt insluypt;
Al schoor-voetend' de Ionst in cruypt,
En yewers soeckt een hockeltje.

De rechte Liefd' is trouw van aardt,
Oock voor gheen cleyn gherucht vervaart,
Zy kreundt haar niet an 't kyven.
Haar Deuchd blinckt in stantvasticheyt,
Zy leert soo d'oude spreeck-woord seyt:
Ware Vrunden altijts Vrunden blyven.
Rodderick wert nu wel onthaalt,
Gegroet, begunst, en soet bestraalt,
Van sijn Liefs lieve ooghen!
De Reden kabelt, en die prijst
Haar, dat sy hem die jonst bewijst,
Die d'Eere veylich mach ghedooghen!
Maar Alphons blijft bespot, belacht,
Zeer smadelijck van haar veracht,
Mach ter nauwer noot verwerven
Van haar 't ghesicht: Ia dat so straf,
Dat hy nu joockt en wenscht om 't Graf
Meer als duysent-maal voor sijn sterven.
Soo wildtweyich is 't Avontuur,
't Vervormt sich dickmaals in een uur,
't Verhanselt haast ons wenschen.
Het maackt den een beroydt en naackt;
En d'ander heerlijck en volmaackt;
Ja Schat-rijcke weer arme Menschen.
Ghelijck de Zee sich vaack herschept,
Wanneert hier vloeydt, en ginder ebt,
Heeftmen van water koever.
Doch die de Wereldt wel besiet
Sal haar bevinden anders niet
Te wesen, dan een Zee-strant, ofte Oever.
Een recht, kloeck, verstandich Man
Sal sich hier in spieg'len dan,
Juyst na de maat hem draghen.
Want wie hier sot t' Aarts goedt verkiest,
Op 't lest sijn Rust, sijn Hoop verliest,
En wint een eeuwich droevich klaghen.
Alphonsus is in grooter noodt,

Verlanght en snackt vast nae de Doodt,
Als Troosteloos en verlaten.
Maar Rodderick is so verblijdt,
Die wenscht nu om ghelegen tijdt
Om met sijn soete Lief te moghen praten.
Doch nu sy hem so vry beooght,
En hy dus breedt haar deuchd verhooght,
Begint het Volck te kallen.
Die houdent oock voor heel ghewis
Hoe datter eenighe Liefde is
Tusschen dit jonghe paar ghevallen.
Hy schrijft een brave Minne-brief
An sijn ghewenste waarde Lief,
Die een Minster is vant lesen.
Hy krijcht een onbekende Knecht,
Die scheen na een goet onderrecht
Van haar Ouders ghestuurt te wesen.

Tweede deel. Eerste Handelinghe.

PAGIE.

Na dat mijn Meester my kreegh gust'ren in zijn dienst,
Bruyckt hy voor Bode my; midts ick ben onghesienst,
En onkundigh in 't Hof, laat hy t'huys al d'anderen,
Om niet te zijn bewust by gheen der ommestanderen.
Hy heeft my op dees uur belast den Brief, nu dien
Te gheven daar ick hem met soude kouten sien:
En 'tis nu rechts den tijt, ick magh hem voorts gaan halen.
Siet hier is wijdt ontspreyt de rijcke Konings salen.
Edele jonghe Maaght, ick wensch u goeden dagh,
Met sampt soo veel vreughd alsm'yemant wenschen magh.
Ghelieft u desen Brief t'ontfaan en op te breken?
Aanhoort den inhout self van haar stil-swygend' spreken.

Elisabeth leest den Brief binnens mondts.

ELISABETH.

Soo onschuldigh is het pappier van laster grof,
Als het onwaardigh is van alle kunst en stof;
Om dattet werckeloos gheheel is sonder leven:
Maar schande hoort hem, die 't soo stout'lijck heeft gheschreven.
Ick oordeel dit pappier te werden nu verbrandt,
Vermits het draaght op hem, 'tgheen teghen mijn verstandt
Seer lastigh valt mijn Gheest, en kneust my mijn ghedachten.
Maar als ick mijn bedenck, 'k heb onrecht in mijn klachten!
't Pappier is buyten schuldt; 't past al op hem verhaalt,
Die met zijn swarte inct zijn quade wil af-maalt.
Dus wert mijn eerste waan voor snoot en valsch bevonden.
Ach! ick bevind' my nu an dit pappier verbonden,
Mits dat het mijn vermaant te houden naarstigh wacht
Voor d'Vyandt van het gheen ick meest op aarden acht,
Ja meer als 't leven self, of groote Koningrijken.
Te slecht is 's Werelts stof by d'eer te verghelijcken:
Maar ick ghetroostet my, ghelijck de vaste rotsen,
Die de buld'rende Zee met stormen schijnt te trotsen.
Of hyse woest an-tast, becinghelt en besluyt,
Hy stoot, en doodt zijn kracht, dat hy te rugghe stuyt,
En vliedt vast over-hoop, als moeloos en verslaghen;
Soo dat de baren bang haar selven vluchtigh jaghen.
Maar de moedighe Rots die staat al even kuyn,
En kranst in spijt van hem zijn onwinlijcke kruyn.
Alsoo verhoop ick mee, dat 't heftigh grof verbolghen
Versoecken eynden sal tot schade die mijn volghen.
Haar boosheyt wensch ick oock een ongheluckigh endt,
Op dat mijn reynheyt niet van haar en wert gheschendt.

RODDERICK TROOST HAAR:

Mevrouwe, soo my dunckt door u heusche manieren,
Souden u niet misdoen de alder-wreetste Dieren,
Als ghy maar 't minste point van u beleeftheyt bruyckt;
Of als ghy eens u vrund'lijck oogjens open luyckt.
Want siet, daar schuylt een kracht in u over-schoon' Ziele,
Die den Barbarste mensch zijn felheyt kan vernielen.
Wie souw dan willen zijn over sich selfs soo wreedt,

Dat hy met quade faam u soude doen dan leedt?
Ick waan niemant. Maar 'tis de ghewoonte der Vrouwen,
Alle ding in 't quaat te nemen; of te houwen
Een ander als haar selfs, die doch soo vaardigh zijn,
Om de arme Jongmans te domp'len inde pijn;
't Sy dat ghy haar in Liefd' door u ghesicht doet branden;
Of maackt haar soete hoop door Hoverdy ter schanden.
Aangaande van my, ick ben de Maaghden soo ghetrouw,
Dat ick hem strenghelijck in Indygie volghen souw,
Om hem te dooden, die haar eere wouw vermind'ren;
Al waar 't oock met mijn doodt, als ick 't maar moght ver-[hind'ren,
En schuymen de Werelt van dat schadelijcke drift,
En Vyanden des Deughds, met ghewelt, of met gift.
In welcke saack met my alle eer'lijcke Mannen
Souden handthaven, om 't quaat van d'aarde te bannen.
Nochtans, mijn Joffrouw! soo u yets is gheschiet,
Sonder Reden of Recht, of der Nature, siet
My u Rodderick hier, bereydt tot uwen dienste.
Al ben ick bekent (ick kent) van d'Ridders d'onghesienste,
Om u te wreken van u onghelijck of scha,
Ick soude daarom niet u wrake laten na;
Al wasset oock met groot perijckel van mijn leven,
Ja teghen mijn selfs, soo ick yet hadd' bedreven,
Daar door u vreughd' of eer souw zijn ghenomen af;
Ick achten waardigh my de alderswaarste straf.
Daarom ghebiedt, mijn Vrouw! ick sal 't ghebodt vervullen,
Soo dat de wercken oock de woorden g'lijcken sullen.

ELISABETH.

Heer Ridder, 'k weet u danck van 't gheen ghy my aanbiedt;
Maar de ghelegentheyt vereyscht dit nu noch niet.
Doch Pagie, ghy sult uwen Meester antwoort draghen,
Dat ick met Reden my seer over hem beklaghe.

Pagie binnen. Gordynen toe.

ELISABETH UYT.

Ick kon niet haast ghenoegh gheraken uyt de saal:
Hier is bequaamheyt nu, dat ick mijn scha verhaal.

Verraderlijcke hert! hoe kunt ghy u soo sluyten?
Ghy zijt van binnen niet, als ghy u veynst van buyten.
Ach Rodd'rick! alsoo haast ick 't soet bedroghje las,
Doen wist ick selver niet, waar, wiens, of hoe ick was.
Door menighten te saam der snelle verand'ringhen
Quam mijn goe-gunst met schaamt root-bloossent boven [dringhen.
Maar hey! ick moest met schreumt ghelaten mijn anschijn,
Als of ick op mijn Lief scheen seer versteurt te zijn,
't Welck hem villicht bedroeft, of op my doet verbitt'ren.
Lief, ick deed om best, uyt vreese der omsitt'ren,
Die met afgunste groot verarg'ren in u vreught.
Daar 't schiedt om beters wil, is 't veynsen oock een deught.
Volmaackte Jongheling, ick min u, laas! met vresen.
Ick acht mijn selven u niet waardigh schier te wesen.
Ghy zijt certeyn het Wit, daar mijn ghedacht op stert:
Ghy hebt de Plate, maar ick 't drucksel in mijn hert,
Daar mijn ghedachten al ootmoedigh voor u knielen,
Die staagh met eerbaarheyt om u te dienen krielen.
Waar is den waarden Brief, daar 't hert niet van wil weten,
Of schijnt door blijdschap haar te hebben heel vergheten?
Sy leest den brief overluyt.

Rodderícks brief aan Elisabeth.

Voochdesse van mijn siel! Regente van mijn leven!
Soo haast den Hemel my die kennis heeft ghegheven
Van u verheven deucht, en blonde schoonheyt braaf,
Soo haast wiert ick terstondt dyn overgheven slaaf,
Die sich dienst-tuchtigh laagh met ootmoet heeft gheboghen
Onder u lief ghebiedt, en wonderbaar vermoghen.
Want Rodd'rick, die wel eer dwangh d'ys're Mannen stout,
Werdt Lief! door u ghesicht verheert en gants vervrouwt.
Den Rodd'rick, die wel eer int blancke stale wapen
Onder die blauwe Lucht op d'Aarde plach te slapen,
Wiens moedigh herte kloeck de onrust schatten licht,
Kan nu niet wederstaan een vriendelijck ghesicht,
Dat uyt u oochjes klaar soo lieffelijck komt stralen,

En myn verwonnen siel komt uyt myn lichaem halen.
Ick leef, en ick leef niet, wanneer ick by u ben,
Doch sonder u ghesicht ick gheensins leven ken.
Lieve Elisabeth! Goddinne van myn herte!
Myn oorspronc van myn vreucht; myn oorsaac van myn smerte.
Ach Hemel-waarde Vrouw! het dunckt myn duysent Jaar
Gheleden, dat ick laetst by u, myn leven! waar.
Herts alder-liefste Lief, gaat ghy myn meer afsluyten
Van u Godd'lijck aenschijn, myn doot sal daar uyt spruyten.
Want siet nu al bereets de Gheest myn al begheeft,
Die nu niet meer in myn, maar in u ziele leeft.

DON RODRIGO DE MADRID.

Gheluckigh is de handt, die u soo konstigh schreef.
Doorluchtigh is 't verstandt, die u soo sin-rijck dreef.
't Is waar, ick kus den Brief, verwildert seer van sinne,
Om datse komt van hem, die ick hier meest beminne.

NIEUWEN HAAN.

Ick wensch u goeden dagh mijn Vrouw', weest seer ghegroet.
Siet, tot mijn groot gheluck komt ghy my hier te moet.
Den wegh ghy my verkort, en last van desen Brieve,
Daar u bescheydenheyt t'antwoorden op ghelieve.

Alphonsus brief aan Elisabeth.

T'is mijn van herten leet dat dit Pappier of Brief
De naam van moeyelijck sal kryghen van mijn Lief.
Al is sy (ick bekent) met kleyn verstant gheschreven,
Soo dientse my nochtans om u verstaan te gheven
Mijn daghelijcksche pijn en leyde droefheyt groot,
Die sonder sterven staagh mijn jongher hertje doot.
Mijn ziel die wenscht veel meer myn liefde te doen kennen
Met levendighe stem, als met een doode penne.
Maar ghelijck de Schippers door berningh ende noot
Verlaten 't groote Schip, en springhen inde boot,
En roeyen door de Zee, het welck sy niet doen souwen,
Indien sy hadden moet het zelve te behouwen:
Dan siende dat de kans soo krap staat en so pal,

Soo bruycken sy de Bock, en peuren nae de wal.
Al even eens moet ick mijn lyden en mijn treuren
U klaghen by gheschrift; nu my niet mach ghebeuren
Te uytten met de mondt, moet ick't met Letters hier
Mijn heymelicke pijn afschilderen op 't Pampier,
Dat u, meen ick, wel naackt en klaarlick sal bedieden
Dat al de martelry, die yemandt mach gheschieden,
Hoe wreedt en streng 't oock is, dat souw noch wesen soet,
By 't wreede lyden, dat ghy my ghewoonlijck doet.
Maar denckt Mevrouw, hoewel de felle helsche Goden
In alle wreedtheyt zijn doorwieckt en opghesoden,
Nochtans ontfanghen sy der menschen Offer wel,
Om te versachten haar grousame strafheyt fel.
Wilt u doch niet by haar in stuursheyt verghelijcken,
Maar laat u Maaghd'lijck hert en medelyden blijcken:
Ontfangt ten minsten dan mijn suyver Minne-bloedt,
Dat nu door teering doch in my verdrooghen moet.
Soo ghy my langher houdt in dese swaar ellenden,
't Is den Verwinner eer dat haastigh hy gaat enden
Het leven van zijn slaaf, of dat hy stracks hem vrijt,
Dan hy hem pijnt seer streng met slaverny altijdt.
Neemt dan van mijn doch wegh, dat bidd' ick u van herten,
Mijn onlydelijck wee, vol pynelijcke smerten.
Wilt my nu door de Doodt toe-laten dat ick sterf;
Of gunt my dat ick nu van u het gheen verwerf,
Dat voetsel, dat mijn ziel in 't leven kan behouwen.
't Is waar dat ick 't gheniet, maar met de meeste rouwen.
Troost my troostloose mensch, die u met druck dit schrijf.
Die u was, nu noch is, en nu, ja eeuwigh blijf,
U onveranderlijcken, maar ongeluckigen Dienaar en
ghetrouwen Slave ALPHONSUS DE TOLLEDO.

ELISABETH. (*Sy heeft den Brief ghelesen*).
Hoe komt u Meester soo heel overgheven stout,
Dat hy dus woelt vergheefs, en niet zijn rust en hout?
Daar hy wel weet dat ick my soo gansch veronwaardigh
Te lesen zijn gheschrift, vermetel en hovaardigh.

Seght hem 't is vruchteloos dat hy my meerder schrijft,
En breeckt zijn hooft om niet, en dus zijn tijdt verdrijft.
Gheen antwoort of gheen troost en sal hem meer ghebeuren,
Als dat ghy hebt ghesien zijn Brief aan stucken scheuren.
Scheurt den Brief.
Gaat hem bootschappen dit, en maackt u spoedigh voort.
Nieuwen Haan binnen.
Dat's voor Alphonse, ach! een al te droef antwoort.
Den Sot soeckt soo verdwaast mijn stille rust te steelen.
Ach! mijn ghemoetje teer kan gheen versteurnis velen.
Besadight u mijn hert, en by u selven denckt
Eens op de lieve gift, die u u Rodd'rick schenckt.
Komt hier mijn Brief; siet hier is die my sal verlichten.
Y! wat een vasten handt; hoe treflijck is zijn dichten,
Daar hy als levendigh (door kunst) de Min in grift.
Ach! saligh, heerlijck; ach! ach! seer gheseghent schrift.
Ach Rodd'rick! ghy wert my langs hoe anghenamer.
Ter Werelt geen soo schoon, gheen liever, noch bequamer.

FERDINANDUS DEN SPAENSCHEN CONINGH.

Ghy helden hoogh van moedt! Ick heb van daagh vernomen
Van mijn ghetrouwe Spien een onverwachte Maar,
Daar ick my grootelijcks met reden in beswaar,
Vermits de Mooren swart ons schielijck overcomen.
Wel wat anghstvalligheyt doet mijn kleynhartigh schromen?
Van waar komt my die schrick? Al waar de Tydingh waar,
So moet ick soecken raadt, en middel om 't ghevaar
Te breecken of t'ontgaan na 't voorbeeldt van de Vromen.
Wat suffery is dit? Wel waar is mijn verstandt,
En de grootmoedicheyt, die'ck voormaals in my vant?
Daar ick wel eer meed' droegh mijn swaarste onghelocken?
Die zijn (God betert) nu in dit voorval vertrocken.
Dies staat in twijffel laas! de zeeckerheydt mijns staats
Door manghel vande Tijd en kleynheyd mijns beraats.
Want mijn Tijdt is te kort, om langh hier op te raden,
De noot die is seer groot, daar ick my nu in sie,
Sy wil niet dat ick nu tot ander toevlucht vlie,
Als tot u vromicheydt en Mannelijcke daden.

Mijn meeste Krijghslien zijn ghesonden in Granaden,
And'ren in Arragon, in nieu Spangen, en die
Zijn my te veer van honck, dat ickse op ontbie.
Dus ben ick nu met recht in dese saack beladen.
Wat sal ick dan bestaan in dit ghevaarlijck stuck?
Sal ick een Velt-slagh slaan op 'tweyffelend' gheluck?
Dat schijnt my ongheraan. Wat sal ick dan beginnen?
Wechvluchten van den strijdt, of nemen aan het juck
Vanden Maraan? O neen! 't Is best dat ickse druck,
En valle op het lijf met hope van verwinnen.
Moedighe Mannen hoort! hoort helden van mijn bloedt,
Treckt sonder Trommel-slagh met opgherolden Vanen
In aller stilten heen, op dat de Indianen
Niet eens en riecken dat ghy haar komt te ghemoet.
Maar blijft in ordeningh te Paarde en te voet,
En leghert u aldaar, daar ghy u best sult wanen
In u voordeel te zijn, op dat ghy de Maranen
De grootste schade en de meeste af-breuck doet.
Een yder ruste sich soo wel van Moedt als Wapen,
Om keeren het gheweldt, tot ons verderf gheschapen,
Den woesten springh-tocht van den wereloosen swart.
Yg'lijck begheve sick om Eere te betrachten;
Tot voorstant van ons Landt weet ick gheen grooter krachten,
Als *Eendracht*, *goedt beleydt*, *en een kloeckmoedigh hart*.
Dees dinghen zijn u meest en op het hooghst van nooden
In dese snelle slagh. Gaat aan, ghy vrome Lien.
God gheve dat ick u verwinnaars weer magh sien.
Die laat u te ghelijck haar hoop en leven dooden.

TWEEDE CHOREN UYT.

t'Gheluck dat staat seer selden stil,
't Weet selven niet hoe dattet wil,
't Leyt de Princen laghen.
Of dien, die hem te hoogh verheft,
Wert veel-tijts onversiens ghetreft,
En met Armoede swaar gheslaghen.
Maar die 't gheluck recht wel bekijckt,
Die siet dat het een mensch ghelijckt,

Met vleughelen gantsch wispelturigh.
Vermits dunckt my, doch na mijn waan,
Dat selden hier de Mensch blijft staan
In eenen selfden standt vast ghedurigh.
De Maar die schrickt het groote Hof,
Mits dat de swerte Mooren grof
Ghevallen zijn in 's Konincx eyghen Landen,
En plunderen woest daar Land en Luyd';
Ja taacken dat voor Vrye-buyt
Met over-moetwillighe handen.
Soo grijpt een yeder oock om best
En sleept heel gretigh in sijn Nest
't Hoy van des Wereldts Waghen.
Maar siet de Dood en korte Tijdt
Den Mensch verrompelt, en benijdt
Hem d'aartsche goederen me te draghen.
Den Adel wapend' sich verbaast,
De freyste Ridders vollighen haast
Den Vyant wacker op sijn hielen.
Die werdt soo onverwacht beclipt,
Zo datter nauwelijcks een ontslipt,
Die sy niet moorden en vernielen.
Alphonso door sijn wanhoop groot
Veracht, noch gheensins schuwt de doot,
Soeckt moedich Ridderlijck te sterven.
Maar Rodderick die vecht veel meer
Om sijn Liefs gunst, om prijs en eer
Hoochloffelijck te verwerven.
Rodderick in dees Tocht bespringht
Een Moorsche Capiteyn, en dwinght
Verheert hem flux te gheven ghevanghen!
Doch twee Spaansche Edel-lien
Int vlacke Velt met fortse dien
Met onrecht hem uyt de handen wranghen.
Met groot gheluck verginghen den slagh,
Soo dat het Landt vol Mooren lagh,
't Welck zeghen groot voor haar bediede!

Rodderick na 't eynd' vande strijt,
Met haat beswanghert door de spijt,
Verklaaght sich staach over d'Edellieden.

Derde deel.

CONINGH. (*Gordynen op.*)

Danck sy de groote Godt des hooghen Hemels Heyligh,
Die my noch heeft ghespaart tot dees ghewenschten dagh,
Waar in dat ick u sie als Meesters vanden slagh,
't Landt in sijn oude staat, in rust en vrede veyligh.
Naast Godt weet ick u danck, mijn Princen en mijn Ridd'ren,
Die u soo mann'lijck hebt in dees Heyr-vaart ghehadt,
Dat waar den swarten Moor maar hoort vertellen dat,
Sal hy verschrickt beancxst van vreese voor u cidd'ren.
Gheen oudtheydt vande Tijdt sal uwe eer verduyst'ren,
Dies voor u trouwe dienst so schenck ick u den buyt.
Voorts gheef ick u verlof, haar gantsch te schudden uyt,
En 't Legher na u sin der Mooren te bepluyst'ren.
Maar ick ghebiedt u dat ghy d'ameloose doppen,
Of koude leden der Barbarsche Roovers schalck,
(Op dat de vuyle stanck den Hemel niet beswalck)
Te werpen in een put en met aarde bestoppen.
Den Krijghs-raadt ick beveel dat sy met voorsicht letten
Dat het gheheele Landt met Krijghslien zy versorght,
En al 't Wapen-ghetuygh te sam'len inde Borght,
Om soo in tijdt van noot een ander te ontsetten.
Ick uwen Koningh sal in plaats van Scepter draghen
Grootmoedigh inde handt een glad scherp-snyend' Swaart,
Het welck met ontsach dreyght, en schichtigh maackt vervaart
Den vyant, die uyt vrees ontglyen sijn aanslaghen.
Want daarment blancke Staal bemetselt inde schede,
Daar vriestet door den Tijdt vast in den dicken roest:
Door achteloos versuym werdt vaack het Landt verwoest.

d'Oeffeningh des gheweers is noodichst in de Vrede.
'k Wil datmen sal te nacht 't ghedenck-vuyr vreuchdich [branden.
De Gheschicht-schryvers laat dit melden int Tijdt-boeck;
Op dat de Rymers braef door vaarsen soet en kloeck
Roepen ons vreught, ons eer, den Swart tot spijt en schanden.
Ick gheef een yder vry 't ghebruyck van blye weelden.
Laat doch de Bootslien rat maken 't vuyr-werck en licht,
Die door Poeder en Kunst verwond'ren het ghesicht.
Die wil, die mach den Tocht, uyt lust, tot vreucht af-beelden.
Wel Rodderick! hoe dus afkeerigh en weersoordich?
Dits teghen u ghewoont, dat ghy in blijdtschap treurt,
Ons toonend' een ghelaat balsturigh en versteurt,
Waar door dat ghy ontstelt den Koningh teghenwoordigh.
Wat is u? Wat let u? Siet ick begheert te weten.
Komt uyt den duyster voort, moedighe Jonghelingh!
Wat leyt u dus op 't hert? Flucx seght my om wat dingh
Hebt ghy u selfs en mijn Grootachtbaarheyt vergheten?

RODDERICK.

Groot-moghend' Koningh, wilt my wat ghehoors toelaten,
Neyght u ooren na mijn bittere droef anklaght!
Ghebiedt een stil-stant nu, op dat door tusschen praten
My niet verbystert wert 't besluyt van mijn ghedacht.

CONINGH.

Spreeckt op helder en vry, niemant sal hier eens kicken.
Wan mijn Wijnbraauwen straf haar stellen wreet en fel,
Soo trilt de gulde Saal; mijn Ghesin swichten snel
Doort fronslen van mijn vel, of door een simpel knicken.

RODDERICK.

Ghy weet Heer Koningh wel, dat hier korts quam 't gherucht,
Die een te leyde Maar verkunden aen ons allen;
Hoe der Maranen hoop ghespronghen was ter vlucht,
In 's Majesteyts ghebiedt; diet met gheweldt bestallen.
Dies wy na u bevel zijn wacker uyt ghevallen,
En volghden metter ijl den Vyandt in sijn spoor:
Wy saghen van 't Gheberght het blaack'ren inde Dallen,
Door 't brant-stichten om roof der diefachtighe Moor!

Doen runden wy om 't snelst, om dit te comen voor,
Wt rechten yver tot het Vaderlants beschutten;
Wy parsten so den Swart dat hy de vlucht verkoor,
Verliet verbaast den buyt en 't banghe lijf in dutten.
Terwijl men plunderde de rijck-gheroofde hutten,
Gheschacht dat ick tot winst een Capiteyn bequam,
Die mijn gantsch sonder recht, door een sterck onderstutten,
Dees Al-mijn en Haal-na bats uyt de handen nam.
Ist sonder reden dan dat ick my nu vergram
Over den trotsche smaat, die my int Velt gheschieden?
Als ick daar maar an denck, ick spouwe Vuyr en Vlam;
Ick vloecke duysentmaal dese vervloeckte Lieden.
Ick barste nu van spijt, dat ick hier moet bespieden
Der gheender, die mijn winst, als oock mijn eer ontdraaght.
Wreeckt toch mijn onghelijck; Heer Coninck! wilt ghebieden
Dat sy my lev'ren 't gheen my t'onrecht is ontjaaght.
Of ick versoecke nu, soo 't uwe hoocheyt haaght,
In open kamp-slagh hier haar beyden te bevechten,
Om de smadighe trots, die ick u heb gheklaaght,
Vertrouwende dat Godt my na mijn recht sal rechten.

CONINGH.

Bedaart, Heer Rodderick, u seer versteurde zinnen;
De dolheyt des gramschaps Teughelt door redens kracht.
Gheen hooghmoet is so groot, of 't Prins'lijck hoogh-ghedacht,
Ghewapent met ghedult, kant door den Tijt verwinnen.
Lijdtsaamheyt, goet beraad, zijn twee heerlijcke punten;
Maar die sich selfs verwint gheniet de vrucht met vreught.
Daarom, eel Jonghelingh, treckt an de witte Deught,
Soo sult ghy in mijn Hof met eeren klaar uytmunten.
Ick sie dat ghy den hoon gheensins en kondt vergheten,
En dat ghy dorstigh janckt nae een bloedighe wraack!
Wel schuyft en packt op my den last van dese zaack,
Die'k met de El vant Recht Rechtvaardelijck sal meten.
Want desen gulden Troon, en wel ghecierde Setel,
Mijn Scepter met mijn Kroon, voorts dit ontsichlijck staal,
Dees dinghen wysen my juyst na de Waarheyts schaal,
Die wickt het vonnis recht, niet gunstigh noch vermetel.

Eer dat ick hier dan vel mijn Koninghlijcken oordeel,
Besweer ick dy Al-mijn, mitsgaders u Haal-na,
Dat ghy verricht u saack, en worstelt wt u scha.
Vertaalt hier al het gundt ghy acht te zijn u voordeel.
Gheen blinde Liefd' en sal besoedelend' bedampen
Mijn suyver Koninghs hert in dit besorgh'lijck stuck.
Daarom spreeckt, hebdy recht. Maar wan-troudy 't gheluck,
Soo gheeft hem knap sijn eysch, of anders ghy moet kampen.

AL-MIJN.

Mijn Heer, en belght u niet, ghy doemt ons sonder reden,
Onder verbet'ringh van uwe hoogheydt; want
Siet dees Schalckes bedrogh begoochelt u verstant,
Daar door wijckt ghy verkeert van u ghewone zeden.
Den roof daar wy met nijt soo mannelijck om streden
In het bebloede Velt, of glibber-gladde Landt!
Ind'hitte van 't ghevecht met een weer-bare handt,
Souwt ghy die, wat is dit, met rab'len kryghen heden?
Ghy Benghel, die den buyt bevreest u liet ontjaghen,
Door dien u bloode rugh soo seer vreest voor de slaghen,
Dat ghy grob'ligh bequijlt, met schuymbecken en severen,
Hier komt met kints ghegrey dus swarelijck beklaghen:
Wel hebt ghy nu de lust om het ghevecht te waghen?
Soo gheeft stracks hier den pandt, ick sal de myne leveren!

HAAL-NA.

Hoe langhe sullen wy hier om een dinghen stryen?
Hoe langhe sullen wy noch dulden dit gherel?
Hoe langh sal ick dan sien dat groote kinderspel?
Is al de Manheyt nu verruylt in sotternyen?
Hoe langhe sal Haal-na sijn verwaande dwaasheyt lyen,
En trotsen van sijn mondt vol bitt're woorden fel?
De Reden die ghebiedt dat ick of mijn Ghesel
Hem van dit wrevel moet wat strengher gaan kastyen.
Hoe ist Rodd'rick, begint u weelich vleys te jeucken?
Ick salt om uwent wil wel wat ghedweeghsaam beucken.
Hoe raasdy dus verdoort over 'tghedaan onrecht?
Ghy daaght ons stedes uyt met sware laster-spreucken.
Fluck leght u pant, by 't ons, op dat dan die mis-breucken

Verklaart werden in 't licht door 'tluck of het ghevecht.

RODDERICK.

Droom ick? raas ick? leef ick? Wat schijn ick hier te hooren?
Wat bits ghetuymel snoot werdt hier Godloos gherelt?
Ick sie 't met klaar ghesicht, ick hoort met open ooren,
Datmen alleen niet my, maar oock den Coningh schelt.
Dit schandelijck verwijt belemmert en ontstelt
Mijn korselighe kop, En knelt mijn hert door 't wroeghen.
Soo roep ick nu te recht, my schiedt kracht en gheweldt
Van haar, die my mijn winst verovert forts ontjoeghen.
Die byden overlast noch bitter smaden voeghen:
Daer neffens werdt hier by verbooght en groots beschempt
Mijn ancxstighe vlught, en hoe dapper sy my sloeghen.
Tis vreemt dat mijn gheduldt soo langh verdragh noch nemt;
Dat het den Lasteraars niet verdelght en verdempt,
Verplettert en vertreet; niet in stucken mortelt!
Doch 's Conincx strack ontsagh 'tghemoet alsoo betemt,
Dat nu mijn gramschap heet niet na sijn lust uytbortelt.
Maar ghy Al-mijn, wat staat ghy dus, en knarst of portelt,
En preutelt binnens monts, daar ghy den haat verbloemt,
Die in u schelms-hert zoo grondigh is verwortelt,
Dat ghy my voor den Raat dus stout een Benghel noemt?
Ghy dringht den Koningh op dat hy 'tonrecht doemt,
Daar ghy valsch'lijck aan lieght, des beroep ick u beyde,
Ghy Platters, die dus wilt groothertigh snorckt en roemt.
Daar is mijn Hantschoe, siet, dat ons 'tgheluck voort scheyde.

CONINGH.

Houwt op ghy Ridders houwt, ten voeght u niet, ghy Helden,
Te twisten in mijn Hof voor den Heylighen Raat,
Ten past den Adel niet te wreecken dus den smaat,
Laat den verslapten Man of swacke vrouwen 't schelden.
Ick siet, u Lichaam schudd'; u kloecke beenen trillen;
U stoute Borst die slaat; U Bloedt verhuyst en krimpt;
De krachten van u hert ten Ladder toornigh climt
In 't verhemelt van 't oogh, daar sy wtbarsten willen.
Doch 'tis een Edel-man, verciert met Koninghs gaven,
Die nijdt en spijt verwerpt, of berght op 'talderheust,

Met bespreck, soo de Eer niet werdt ghequetst, ghekneust,
Die dan met wijsheydt gaat sijn gramschap diep begraven.
Dewijl ghy niet en keunt dees rasery verberghen,
Alst blijckt, vermits dat ghy den ander scheld en vloeckt,
Soo gheef ick u verlof van 'tgheen dat ghy versoeckt,
Op dat het Recht en Strijdt eyndight dit spytigh terghen.
Den Tournoy sult ghy doen met groote langhe Swaarden.
Hier int beschreven perck ghy Lien onder u tween.
U Rodd'rick laet ick toe tot hulp te kiesen een;
Of soo't u lust ghy meught de strijdt alleen anvaarden.
Maar ick wilt dat ghy lien hier sult verschynen morghen,
Te weten ghy Haal-na. Daar neffens ghy Al-mijn.
En ghy Heer Rodderick sult passen hier te zijn.
Ghy meught u alle drie met puyckwapens versorghen.

Gordynen toe.

ELISABETH.

O [1]) lichten brandt van Minne!
Die met u vlam soo weerlicht blick'rend flonckert
In mijn verliefde zinnen,
Daar u de schaamt met groot gheweldt verdonckert:
U stralen heet
Zijn lief en leet,
Heel grilligh, wanghelatigh:
Ick wil u crachten
Nu strax in mijn gedachten
Dompen statigh.
Waaraan weerhaackt mijn willen?
Hoe comt 't opset soo haast verydelt nietigh?
Natuur, sus, wilt u stillen,
Hoe raasdy dus onlustigh of verdrietigh?
'k Hebt maar ghedocht,
Doch niet volbrocht.

---

[1]) Men vindt dit lied (vss. 1210 tot en met 1269) ook in het *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Brederode, Amsteldammer. t'Amstelredam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1622. Afdeeling: *De Groote Bron der Minnen*, bl. 27 vg. Daar is de titel *Amoureus-Liedtjen*, en de *Wyse* „O schoonste Parsonagie".

Stelt u mijn jeught te vreden,
Nu, nu, wilt rusten,
En breydelt uwe lusten
Door de Reden.
Wat magh mijn dus vervoeren?
Wat doet mijn vreught so schielijck diep bedelven,
Dat ick met groot beroeren
Dus loop, en pleyt, met mijmmeren in mijn selven?
Maar holla, sacht,
Dat met de nacht
Hem niemant en verduystert,
Die al dit malen,
Dus treurigh hoort verhalen,
My beluystert.
Mijn mondt die moet steedts booghen
Van u mijn Lief! mijn Ridder uyt-ghelesen!
't Hert kibbelt met mijn ooghen,
Of yewers wel souw schoonder moghen wesen.
Waar door ghy mijn
Gansch maackt te zijn
Den al gheheelen uwen.
Mijn ziel van weelden
Die danst door het inbeelden
Of vernuwen.
Laas! by mijn soete vreughden,
Quelt my een ding te pynelijcke smertigh;
Dat ghy by al u deughden
Seer haastigh zijt oploopend', en groot-hertigh.
Waar door ghy stout
Te veel vertrout
U eyghen selfs vermoghen.
Door sulck vertrouwen
Wertmen wel met rouwen
Vaack bedroghen.
Mijn herten-Prins verkooren,
Ghy hasardeert u leven, en het myne:
Want wert het uw' verloren,

Ick sal van louter hertseer haast verdwyne.
Ach! Rodderick,
Mijn tweede Ick!
Mijn lust, mijn ziel, mijn leven!
Kost ick beloopen
U jonst, ick souse koopen,
En u gheven.

Maar ach! wat maackt mijn Gheest,
Bekommert en bevreest?
Wat doet mijn ziel met sorghen
Dus schroomen voor de Morghen?
Wat rooft mijn sachte rust?
Wat doet mijn soete lust?
Wat magh mijn stilt versteuren?
Wat dwingt my dus tot treuren?
Wat doet my al de nacht
Door-brenghen in een klacht?
Wat gaat my dus ontstellen?
Wat neemt my dus te quellen?
Wel wat is dese wat?
Maar 'tis alleenlijck dat
Rodd'rick heeft voor-ghenomen
Morghen in 't Veldt te komen
Met Haal-na, en Al-mijn,
Die daar beroepen zijn,
Om met elck-aar te stryen.
Siet hier uyt wast mijn lyen.
Dit maackt mijn hert dus bang;
Ick vrees voor d' ondergang
Van Rodd'rick, Prins mijns herten!
Die haar tween groots uyt-tarten.
Hy wil niet, maar hy magh,
In die prijckeloose slagh
Een medehulper soecken.
Welck opset ick vervloecke.
Het Vollick twistigh praat

In 't Hof, en op de straat,
Verdeengt elck die sy kunnen,
Of diese 't beste gunnen.
Hoe magh de Liefste mijn
Soo heel eenrinstigh zijn,
Soo hals-sterck en lichtvaardigh,
Soo weyg'rende onwaardigh
Een anders hulp en macht?
Maar steunt op eyghen kraght,
Die menigh onbedaght
In groot ellenden braght.
Och! u verwaande reden
Bedroeven my nu heden;
Soo 't reuckeloos opset,
Gheensins kan zijn belet,
Soo ducht ick dat het stryen
U daar van sal kastyen.
De sorghen van u doot
My teelen droefheyt groot.
En soo 't (dat God verhoed') mijn Lief! ghy quaamt te sneven,
Ick souw een ooghenblick na u niet willen leven.
Waar toe is wanhoop nut?
Hoe sta ick dus en dut?
Hoe ben ick dus verslaghen?
't Is noodeloos dit klaghen.
Wat? vrees ick voor 't gevecht?
Mijn Rodderick heeft recht:
Dies sal den rechten Rechter
U maken een kloeck vechter.
En soo hy, die mijn mint,
Haar beyden trots verwint
Door zijn vermoghen kraghtigh,
Zijn eer werd' ick deelachtigh.
Vaart voort, mijn Lief! voert voort kloeckmoedelijcken uyt
't Voornemen van u hert, en pryselijck besluyt.
Mijn hert doch krimpt van ancxt door u blindt stout verkiesen!
Ick vrees u int ghevecht door Neerlaagh te verliesen,

Als ick aanmerck en sie dees twee gaar flucxse lien,
En dat ick u daar by soo gantsch alleen moet sien.
Vertwijffelt an u jonst, my droefheyt komt bestelpen:
Al ist my niet ghevraeght, ick sal u nochtans helpen,
Met al het ghene, dat de Eere my toelaat,
Wt medelyen, die ick hebbe met u staat.
Tot bystant sal ick u mijn soete ooghjes stuuren,
Op hoop of ghy daar uyt wat varsche kracht moght puuren.
Ick sal tot u behulp u helpen met mijn hert,
Misschien of ghy daar door dan noch veel stercker wert.
Ach Rodderick! Mijn Prins! Ay schoonste alder Mannen!
Ick ben besloten vast te monst'ren en te wannen,
Voornaam'lijck uyt mijn hert, daar na uyt mijn aanschijn,
Al die gheveynstheyt, die in my oyt plach te zijn.
Voorts sal ick eeuwelijck van buyten en van binnen
Met onvervalste jonst hertgrondigh u beminnen.
Nu ick mach gaan te rust, soo 't my de Nacht ghehenght,
Verbeyden met ghedult wat my de Morghen brenght.
Brenght sy my d'eer mijns Liefs, ick sal mijn aandeel erven,
Of brenght sy mijn Liefs doodt, ick sal oock met hem sterven.

Binnen.

Kleyne Rust. De Gordynen open. Elck sijn plaats.

AL-MIJN.

Waar blijft den Pochert nu? of macht hem noch niet beuren,
Door het verbaast besorgh van sijn bedeesde romp,
Die hy door 't semm'len ciert met een weerloose pomp,
Of Vrouwe pronckery? Al klackeloose leuren,
Die 'k van 't vertsaaghde lijf met stucken sal of scheuren:
Ja rooven hem den huyck, daar hy bevreest in kromp,
En drongh vervaart in een als een ghedronghen klomp,
Ritselent van ancxst, en cypert in sijn treuren.

HAAL-NA.

Wat toeft den trotsaart, he? Wel is het noch gheen Tijdt?
My yvert tot de Moort, my lust nu na de strijdt,
De welck sal zijn het graf van dit baloorich rasen.
Ick gis dat hy hem biecht, sijn sonden vast belijdt,

Rodderick wt.

Wt vrese vande Doot. Maar houwt, wie daar? is hijt?
Mijn Heeren, gheeft verlof om den Trompet te blasen.

RODDERICK.

Ghy wetet, O mijn Heer! Ghy wetet goede Godt!
De suyverheyt van 'trecht in dese myne zaack,
Hoe seer rechtvaardigh dat den buyt my viel te lot,
Dat weet ghy, O mijn Heer! Ghy wetet goede Godt!
Hoe dat ick wierdt verheert, hoe dat ick wierdt bespot.
Gunt my door dit ghevecht het myne met de wraack.
Ghy wetet, O mijn Heer! Ghy wetet goede Godt!
De suyverheyt van 'trecht in dese myne zaack.
Dus doet Heer door de strijdt een oprechte uytspraack.

Trompetten. Gheduerende 't ghevecht seydt ALPHONSUS:

Ghy Heeren, laat my toe dat ick Rodd'rick ontset,
Ghelijck ghy wijss'lijck heb verordent in u Wet.

HAAL-NA.

Verschoont, Heer Rodd'rick! ons beyder jonghe leven.

AL-MIJN.

Wy bidden om ghena, voorwaar 't is onse schult.

RODDERICK.

O neen ghy stucke Boefs, ghy sult hier beyde kleven.

AL-MIJN.

Verschoont, Heer Rodderick, ons beyder jonghe leven.

RODDERICK.

Belooft my dan terstont den Kapiteyn te gheven.

HAAL-NA.

Seer garene mijn Heer, ach! hebt met ons ghedult.

AL-MIJN.

Verschoont, Heer Rodd'rick, ons beyder jonghe leven.

HAAL-NA.

Wy bidden om ghenaa, voorwaar 'tis onse schult.

RODDERICK.

Stant op, en houwt u woort, als ick denck dat ghy sult.
Binnen. Gordynen toe.

ALPHONSUS WT.

Niet teghenstaande dat de felle mag're haat
My beelden schrick'lijck voor de oude schotsche smaat,

Of dat de valsche hoop bedrieghlijck my bepraten,
Het moght niet van mijn hert mijn waarde Vrundt te laten
In 't ghevaar van sijn lijf en alderhooghste noodt.
Mijn Lief door 'tsien beswijmt, uyt voorsmaack van sijn doodt.
De prickelende Liefd' my Rodd'rick de bevryen,
Om inde droeve vrees Elys'beth te verblyen;
Want haar benaude hert door deernis was beklemt,
Dies ick door yvers drangh wierd krachtigh overstemt
Inde hachelijcke last met p'rijckel te behouwen
Mijn verduysselde Vriendt, en hallifdoode Vrouwe.
Mijn Lief, sy sweete bloet: Hy zieltooght daar hy lagh:
Hoe quackelde mijn borst, als ick dit treur-spel sagh.
Vermeestert gantsch vermast, door 't staren droef, ick dutten;
't Scheen dat de snelle druck mijn leven wouw uytputten:
Soo ringheloorde my dit haastigh ongheval.
Ten laatsten sprack mijn hert: Wel hoe Alphonso, sal
Ick hier met mijn ghesicht mijn trouwste Vriendt sien dooden?
Hy heeft u Rechterhandt nu op het hooghst van nooden.
Hoe kan u dienst mijn Vrouw zijn immer meerder nut,
Dan ghy haar hartsen-vreught en u spits-broer beschut?
Haar leven hanght met sorgh in waagh-schaal na 'tbemercken;
Pieraarsdy (O mijn hant) nu dubb'le winst te wercken?
Dat hoop ick nimmermeer. Stort der verwinners moet;
Wentelt haar hooghe hoop in heur hovaardigh bloet.
Doorstoot den balghen stijf, verwaant en opgheblasen;
De reden oorloft u nu op het strenghst te rasen.
Wel op ghy rasery, knap-handigh als ick spreeck,
Op dat ick help mijn Vrundt en 'tgrove laster wreeck.
Her, her, du Moorders her! her, her du valsche Gasten!
Dus grimmigh van ghemoedt quam ick haar beyd' aantasten,
Daar dese frissche arm ghering haar 't onderbraght;
Haar vaten uyt-ghebloedt die beefden voor mijn kraght.
Ick heb Rodd'rick verlost; door my kreegh hy't verwinnen.
Wat dwarlingh voel ick daar in mijn stuurloose sinnen?
De sorghvuldighe strijdt, die ick uyt Liefden streedt,
Is my, 'ken weet waarom, nu hertelijcken leedt.
Ay domme Jaght vol spoedt! Waar door tochtigh verhaasten

Mijn grondeloos verderf deur't schermen van mijn naasten.
Alphonsus, dats een deughd'! seer behulpsaam te zijn.
Met zijn gunstighe hulp, helaas! onthelp ick mijn:
Want waar Rodd'rick vergaan, my waar zijn Lief ghebleven.
Nu is de hope doodt, door't schutten van zijn leven.
Ick win rampsaligh een ander zijn grootste winst;
Maar voor mijn selven, foey! verkrijgh ick 'talderminst.
Ick rammel, soo my dunckt, door enckel frenesyen.
Ick buytel om en tom in malle sotternyen.
Nu prijs ick wederom dese luck-rijcke strijdt,
Waar door ick met een slagh twee Lieven heb verblijdt.
Ick schenck mijn Lief haar Lief! mijn Vrundt gheef ick Victory.
Voor my houw ick alleen dees roemruchtighe glory.

DERDE CHOOREN UYT.

Wanneer 'tongheluck yemant dreyght,
Terstont is hy bevreest, gheneyght
Den moedt te gheven gantsch verloren.
Ay blinde mensch'! siedy noch niet,
Dat uyt u schynende verdriet
U blijdschap dickwils werdt gheboren?
Meest elck het aardsche oogh betrout,
Dat alle dingh verkeert aanschout;
Dies moet zijn oordeel schendigh lieghen.
Maar die 't ghesicht ten Hemel heft,
En hoopt op God, die 't alles gheft,
Die acht voor ydel al het wanckel drieghen.
God gheeft ons vaack door teghenspoedt
De Rijckdoom van zijn hooghste goedt;
O broose mensch! wilt daar op letten.
Al toont u 't luck een wreet ghedaant,
God maackt hem, die ghy Vyandt waant,
U tot een noot-hulp, om u t'ontsetten.
Hoe mooghdy klaarder voorbeeldt sien,
Als 'tgheen ghy stracks hier saaght gheschien
An dees ghescheyde gramme Vrienden?
Elck proeft zijn Vrund in zijn ellend;
Daar wert Gods goetheyt oock bekend;

Die dees ghelievers t'saam meest diende.
  Rodderick wert nu t'huys gheleydt,
Met grooter vreught vol vrolijckheydt,
Doch met seer smertelicke wonden.
(Dies weent zijn Lief naar Vrouwen aard)
Doch d'arvaren Arts, in kunst vermaard,
Haar niet doodelijck, maar swaar bevonden.
  Don Alphons wierp sich inden drangh,
Daar hem, 'ken weet niet wat, toe dwangh,
Dat hy verschuylt en steel-wijs ritste,
Nu zijn lief Vrund in eeren rust;
Daar hem een treffelijcke lust
Soo seer kloeckmoedigh toe an-hitste.
  De Ridder wert nu vast ghesocht,
Die sulcken daadt hier heeft ghewrocht,
Dat hy van yeder wert ghepresen.
Nu men vergheefs dus soeckt en wroet,
Wert oock met recht en wel vermoet,
Dat het Alphonso self moet wesen.
  De Lieven is de weet beschickt,
Die zijn beteutert en verschrickt,
Nu sy haer sien soo seer verbonden,
Met al haar goedt, ja lijf en ziel
Aan hem, die elck soo Vyand hiel,
Dat sy hem nauw of niet 'tleven jonden.

Binnen.

Vierde Deel.

RODDERICK TE BEDDE LEGGHENDE.

RODDERICK.

Wat snel of onbewaant voor't ooghe komt op-dond'ren
Dat baart stracks in het hert 'tbegrippeloos verwond'ren.
't Welck ick verbaast bespeur an mijn versufte self,
Die in een afgrondt diep door't wond'ren my bedelf.
Ick weet niet wat ick spreeck, soo woest zijn mijn ghedachten.
Ick twyfel of ick't sal voor luck of ong'luck achten,

Mijn onverwacht ontset, dat voordeel scheen te zijn.
Maar ach! hoe onghelijck is't Avontuur haar schijn.
't Schijnt dat het wreet gheval mijn vreughd' soeckt te besnyen,
Op dat ick niet deur winst t'onmatigh souw verblyen:
My kopp'lend' ande gheen, die'ck haatten als de Doodt,
Maar als mijn hert nu min, mijn waarde speel-ghenoot.
Wat Tytel, wat Roem-naam sal ick Alphonsus gheven?
Mijn Schilt, mijn Eer, mijn Heyl, vernuwer van mijn leven!
Soo lang den adem haar in my bemueren laat,
Sal ick ghedencken u hooghloffelijcke daadt,
Die'ck na waardye niet verghelden en sal konnen.
Alphonsus heeft den strijdt en Rodd'rick overwonnen
Door zynen heusschen aart, niet door het blindt gheluck;
Want zijn jonst die bewees een kostelijck proef-stuck,
Waar van dat ick, soo haast als ick sal zijn ghenesen,
Verplichtet met mijn hert daar danckbaar voor sal wesen.
Waar blijft mijn Lief! mijn Licht! mijn Troost! mijn Aarde
[Mijn?
Ach! nu souw haar ghesicht in dubb'ler waarde zijn.
Ach! of de Sonne quam, die mijn droefheyt doet ruymen.
Oy my, hoe hoest ick dus? wat loos ick vuyle fluymen.
Vermaackt u kloeck, mijn hert, en gheeft u selven moet,
Recht soo ghy onghewondt somtijdts an and'ren doet.
Mijn sinnen wisp'len staagh; mijn lichaam heeft gheen rust;
Mijn herte voedt my knaps een versche nieuwe lust,
Die soo gheswint verdwijnt, als sy eerst wert gheschapen.
Mijn Ziel begeert wat stilt; ick wacht mijn Lief met slapen.
Gordynen toe.

ELISABETH WT.

Wackere voetges, wilt wat spoedighjes anstappen,
Siet het is hooghe noot, versnelt u loome tret:
Het Staal, de Bloem, het Puyck van alle Ridderschappen,
Die leyt verlieft ghewont door't scharp en jonst te bedt.
Sacht, sacht [1]) ghy domme Maaght, de spoedt die voordert
[selden.

---

[1]) In de uitgave van 1616: „Sacht, sucht ghy."

Beraadt u voor de daadt, ghy loopt in u bederf:
Men sal u achter ruggh' voor oneerbare schelden:
Want Lants-wijs en 't ghebruyck verbieden 't menighwerf.
Ach! sal ick dan soo kout, of sonder mededooghen,
Verlaten troosteloos die ick hier meest bemin?
Die strafheyt waar te fel om an mijn Lief te tooghen,
Hoe aalwarigh ben ick in mijn ghemeene sin.
De Reden, de Natuur, en 't Oordeel die besluyten,
Dat ick tot orber van de Alderliefste mijn,
Hem eerelijck versoeck; wat lachter kander spruyten?
Met allen gheen: het sal een nutte sake zijn.
Wegh aarselende schaamt, haas-op ghewaande schanden,
Op dat u ydelheyt my langher niet belet.
Zijn leven of zijn doodt liet Rodd'rick my in handen,
Die al zijn hoop en lust in mijn troost-komste set.
Ick koom, mijn Lief! ick koom, ick sal u haast ghenesen
De quetsuur vande Min, met mijn suyvere gunst.
Met hulpe vande Tijdt sal d'ander beter wesen,
Door de heylsame raat en kloecke Meesters kunst.
Verblijdt u, o mijn Prins! ontoomt u deerlijck klaghen.
Dese verdorde druck royt uyt u groene borst.
Komt siet u lieve Lief de ruyme hellift draghen
Van uwe smert en last, die sy met vreughden torst.

Al schijn ick seer verblijdt,
Ick heb so harden strijdt
Int Legher van mijn sinnen,
Om dat mijn Maaghd'lijck hert
Verheert, ghedronghen werdt
Mijn vyandt te beminnen.
Mijn ong'luck is te groot!
Waar naa dan toefdy Doodt?
Haast u, wilt my versmoren.
Ick smelt ghelijck de sneeuw,
Om die bedroefde Eeuw,
Daar ick in ben gheboren.
Ach! dat ick my an die
So seer ghebonden sie,

Die'k gheenerwijs magh luchten.
Zoo haast mijn hert dit denckt,
In tranen het verdrenckt
En blaast veel banghe suchten.
  Alphonso dees u deucht
My droefheyt is en vreught;
Hoe 'tis, ick moet hoogh prysen
U Liefde tot u Vriendt.
Maar 'tloon, dat ghy verdiendt,
Kan ick u niet bewysen.
  Want Rodd'rick die besit
Het gheen daar ghy om bidt;
Sterft daarom u begheeren.
'Tschiedt selden opter aard'
Dat 'tsamen even waard'
Men hebben kan twee Heeren.
  Mijn Lief versucht om troost.
Gaat aan, gaat aan, verpoost
Hem in sijn smertigh lyen.
My deert Alphonsus druck,
Maar Rodd'rick heeftet luck
Dat ick hem sal verblyen.
  Stant op, mijn treurighe Prins!
Mijn liefde lieght gheensins;
Des koom ick u besoecken.
Ick sal met onghedult
Het gheen my meer verschult
Noch duysent maal vervloecken.

ALPHONSUS UYT MET NIEUWEN HAAN.

ALPHONSUS.

Na dien ghy gantsch versteent met aandacht noyt an hoorden
Mijn klaghelijcke stem, eerbarmelijck van woorden:
Maar saaght aan met een lust int Adamant ghemoet
Mijn bedeligh gheschrijf, beseghelt met mijn bloedt.
Wan mijn trog'lent ghegnock u jonst socht af te prachen,
Werdt het op 'tgrootst gheloont met een mees-muylend' lachen,
Doch smadelijck en scheets, weerbarstigh goons en suur,

Wanscheppend' door 'tghepruyl de Gaven, die Natuur
U gaf, Mijn schoone schoonst, verciersel aller Vrouwen!
Hoewel ick u staagh voor een wonder-werck moet houwen,
Sie'ck u verarmt van 'tberoemste in een Vrouw:
Dats van Medoghentheydt door liefdeloose kouw [1]).
Ha wreetheyt al te quaadt! ghy juyghet door mijn pynen,
Ghy suyght u soetste vreught int onghemerghelt [2]) quynen
Van my troost-yle Mensch. Maar ach mijn Vrouw! ick sal
Niet meer beschulden u, maar schelden 'twreet gheval,
En mijn verachten dienst, ontydigh en lichtvaardigh.
Ick wytet laas mijn selfs! want ick ben u niet waardigh.
Dewijl dat mijn ghesicht veroorsaackt u verdriet,
Door welcke weedom ick tweevoudigh leydt gheniet,
Daarom treck ick van hier, hopende te verand'ren
Mijn leven met de plaats, die'k met smert sal bewand'ren,
Of soecken nu met Eer mijn ancxstvallighe Doodt,
Die van my werdt verwacht met een verlanghen groot.
Nieuwen Haan, trouwe Knecht.

NIEUWEN HAAN.

Wat gheliefd' u mijn Heere?
Siet u Dienaar bereydt.

ALPHONSUS.

Hoort hier, voort, ick begheere
Dat ghy sult inder ijl gaan brenghen desen Brief
An mijn af-keerighe, maar doch beminde Lief.
Groet haar beleefdelijck met soet en heuscher talen.
Wilt haar mijn swaar vertreck mistroostigh gaan verhalen.
Klaaght haar weemoedelijck mijn lyen op het grootst;
Siet datje mijn verdriet op't nauwste wel na bootst;
Misschien is sy tot u meer als tot my gheneghen:
Des hoeft ghy minder kunst om haar hert te beweghen.
Laat u gheschicktheyt sien; mijn daghelijckse pijn
Hoort voor u een voorschrift om na te volghen zijn.
Wel Nieuwen Haan begint.

---

[1]) In de uitgave van 1616: „rouw."
[2]) In de uitgave van 1616: „uytghemerghelt."

NIEUWEN HAAN.

Sal ick mijn hooft ontdecken,
As ick jouw Lijsbeth spreeck?

ALPHONSUS.

Hoe nu ist Landt vol gecken?
Ay grove plompe Nar, zijt ghy hier op ghevoet?
Siet ghy niet hoem'int Hof een Edel Joffrouw groet?

NIEUWEN HAAN.

Ja mijn Heer, maar ick en hebt niet wel onthouwen,
Want selden verkeer ick met sulcke groote Vrouwen:
Maar met de Keucken-meyt of met de Kelderin,
Die eer ick so verbrancxt, ick weet niet hoe ickt versin.
Goeden dagh Joffrouw Grietje. Hoe vaartet Joffrouw Trijntje.
Knap gheeft my d'een een soen, en d'ander lecker Wijntje:
Ick hebber dan soo lief, 'tis vreemt dat mijn hert niet en berst.

ALPHONSUS.

Noch heeft u sotheyt my een lachjen of gheparst.
Nu hoort met ernst an het gheen u Heer ghebiedt:
Groet my mijn Joffrouw seer so haast als ghyse siet.
Eerwaardigh van ghelaet sult ghy u neder buyghen;
Dats van een eerbaar hert de wterste ghetuyghen.
Bidt haar, claaght haar, wenscht haar van my so veel ghelucks,
Als ick int hert ghevoel veel benautheyts en drucks,
En kust haar witten handt noch eens van mynent weghen.

NIEUWEN HAAN.

Wel aan mijn Heer; is sy om 'tkussen maar verleghen,
So sal ick kussen haar, so vriendelijck en soo stijf,
Voor haar hooft, voor haar monckt, haar hals, haar borst,
Alree man dat is gangh. [en al haar lijf.

ALPHONSUS.

Flucx swijght van u sotternyen.

NIEUWEN HAAN.

Dats waar, een beroyt hooft en magh gheen porren lyen.

ALPHONSUS.

Bidt mijn Juffrouw dat sy soo wil verneren haar,
Den Brief voor mijn vertreck eenmaal te lesen maar;
En so sy haar alsdan wil gaan tot lesen setten,

Soo moet ghy met opmerck wel op haar wesen letten,
Of sijt onwaardigh, of met soete spraacke leest,
Want 'taansicht dat vertoont de wille vanden gheest.

NIEUWEN HAAN.

Vertrouwtet my mijn Heer, ick sal't al wel bestellen,
En wat ick hoor of sie, u naacktelijck vertellen.
Wel an, ick ga. Maar hoort: Ghelieft u oock yets meer?

ALPHONSUS.

Neen, spoet u derwaarts heen, en komt doch haastigh weer.

Nieuwen Haan binnen [1]).

GERALDUS.

Die al sijn lusten hier ter wereldt graagh na speurt,
Verquanselt al sijn doen int gheen hy na betreurt.
Het is mijn zelfs ghebeurt. Ick hebt gheleert, versocht,
Int geylste van mijn jeucht, lichthartigh onbedocht.
De soete soute Min sprengkelt mijn sinn'lijckheyt,
Dus smaack ick in mijn fleur sijn bracke vochticheyt,
Die 'tsuycker nut te wrangh ontset daar door 'tghedaant,
En koockt soo in sijn borst dat het oogh wat'righ traant.
Wanneer ick noch ghedenck hoe lief ick eertijdts hadt,
So blieck ick mijn aenschijn int onghereghent nat,
Dat uyt mijn diepe hert dringht met gheweldt om hoogh,
En stort sijn stroomen uyt 'tverliefde teere oogh.
Ha, schoone waarde Vrouw! u schoonheyt my bekoort,
Des loop ick achter straat verliefd', vergeckt, verdoort,
Door 'tlicht ghelooven sot, en mijn vertrouwen blindt,
Heeft u mijn hert veel meer als mijn selven bemindt.
'Tis waar ghy zijt wel rijck. Maar liefd' en heeft gheen Wet.
Dus sal ick nü seer strengh kastyen 'tdwaas opset
Van mijn begheerten hoogh, en mijn hovaardigh hert
Martelen alle daagh met nieu ghevonden smert.
Om dat ick ben gheweest den oorsprongh van u pijn,

---

[1]) In de uitgave van 1616 staat de aanwijzing „Alph. b." Ik gis dat dit wil zeggen dat Alphonsus regel 1661 spreekt, en dat iemand „binnen" gaat; d. i. hier Nieuwen Haan. Dat Alphonsus niet „binnen" is, bewijzen de verzen 1724—1729.

Sal ick gaan wonen nu in eensame Woestijn,
Of ruyghe Wildernis, opdat niemant en siet
De doot van uwe smert, en rust van mijn verdriet.
  Doch eer ick sterf, sal ick met letters stijf en diep
Gaan schryven hier int zandt, hoe dat ick voormaals liep
Heel hoofdeloos en zat van 'sWerelts lusten mildt,
Begroef mijn jeuchd' en liefd' in aanghename stilt.
  Vaart wel lichtvaardigh hert! onmenschelijck en wreet,
Ghedenckt mijn Lief! ghedenckt aan u ghesworen eedt,
Die ghy swoert in u Saal daar dichte by de plaats,
Dat ghy u trotsche Lief souwt wesen eeuwigh haats,
  Die ghy scholt voor een Drogh, met lasterlijck verachten;
Maar verkerelijck en licht zijn der Vrouwen ghedachten;
Die ghy korts vanghen wouwt door den Maarschalck of [Schouwt,
Om schandelijcke Ticht, den selfden ghy nu trouwt,
Foey haast verandert hert, is dit u trouwe Minne?
Ghy wisselt in een uur wel duysent-maal u sinnen.
Troetelt den Vreemdelingh soo langhe alst u lust,
Ick sal int hoogh gheberght mijn Tijdt slyten in rust,
Verquelen eeuwelijck met innerlijcke rouwe
't Verkeert-spel van u hert, en over-vals ontrouwe.
Houw reuckeloos ghedacht! Waar heen dus snel en vlugh?
U roept de Reden, keert knaphandigh weer te rugh.
Het oordeel dat ballanst met overwegingh wichtigh,
Dat ghy loopt in u doodt door sotheyt onvoorsichtigh.
  Ick waar wel geck, dat ick om een soo dollen Vrouw
Mijn jonghe leven soet in treuren eynden souw.
Keert weer, Geraldus, keert na u Heer Vaders Huys,
Ontlast u jeughdigh hert vant willigh lastigh kruys.
De Bloem van u tijdt bruyckt in vette ruyme weelde;
Kiest voor u keurigh uyt een suyver Vrouw'lijck beelde,
Daar ghy u groene Jeught in blijdtschap by verliest.
Ach! 'tis onmoghelijck dat mijn hert weer verkiest.
  Waarom? s'ist niet alleen, daar zijnder noch wel meerder,
Bevallijcker, schoonder, Ja rijcker en gheleerder.
Helaas 'tis al om niet! hoe zeer ghy 't my aanprijst,

Ick ben te schrupeleus, mijn hert voor 'tweyg'ren ijst.
Maar doch wat schaat versocht? Versochtheyt doet mijn
[suchten;
En is de saack voorwaar van mijn mistroostigh vluchten.
Wegh Reden, gaat ter sy; vertreckt ghesonden Raadt;
Mijn harsseloos besluyt den vollen breydel laat.

ALPHONSUS.

Geraldus, edel Heer! wat doet u hier dus staren?
Ghy klaaght hier vande Min, soo ick u hoor verklaren.

GERALDUS.

Don Alphonsus, mijn Heer! oprecht beproefde Vrunt,
Ick wensch u het gheluck, dat u mijn Ziele gunt.
Ick had u niet ghesien door mijn aandachtigh peysen,
En wil mistroostigh nu uyt t' Vaderlandt gaan reysen.

ALPHONSUS.

Wats d'oorsaack van u toght?

GERALDUS.

Mijn Heer, ghy weetse wel.
Daarom ist noodeloos dat ickse u vertel.

ALPHONSUS.

Helaas! het selfde dingh heb ick ook voorghenomen.

GERALDUS.

Ghy zijt ter rechter tijdt, mijn Heer! hier wel ghekomen.
Ghy hebt het reys-kleedt an, soo ick te recht aanschouw.

ALPHONSUS.

Geralde, mijn Vrunt! wilt ghy my loven trouw?

GERALDUS.

Ja ick, Alphonse Heer! seer vriendelijcke garen.

ALPHONSUS.

U Lief die is ghetrout, de mijn hoor'ck sal haast paren.
Om dat ick't niet magh sien, soo heb ick wat gheschrift
Ghesonden an mijn Lief, voor d'alderlaatste gift,
Tot een ghedenckenis van mijn bedroeftheyt klachtigh.

GERALDUS.

Mijn Heer, ick spring van vreught. Alphonso ist warachtigh?

ALPHONSUS.

Soo vind'ick na mijn wensch een trouwe metghesel.
Geralde, ick meent ernst. Helaas! het is gheen spel.

Nieuwen Haan uyt.

GERALDUS.

Wie komt daar, Nieuwen-Haan? seker hy loopt heel luchtigh.

ALPHONSUS.

Ja hy is trouw en goedt, maar veeltijts al te kluchtigh.
Wel Nieuwen-Haan, mijn Knecht, wat brengdy voor bediedt?

NIEUWEN HAAN.

Maar een grove, bolle, vette, langhe, kromme, korte niet.

ALPHONSUS.

Wel hadse gheen ghevoel van mijn jammerlijck verdriet?

NIEUWEN HAAN.

Ja ghewaldigh mijn Heer. Maar sy en seyden 't niet.

ALPHONSUS.

Maackten sy gheen beklagh van't leydt, dat my gheschiet?

NIEUWEN HAAN.

Ja heel stil-swyghende; want ick en hoorden 't niet.

ALPHONSUS.

Hoe salse schreyen, ach! als sy my niet en siet.

NIEUWEN HAAN.

Watse sal dat vermoedt. Maar nu en deed' zijt niet.

ALPHONSUS.

Lieve seght, wat seydse op't lest, doe ghy haar liedt?

NIEUWEN HAAN.

Sy seyd gans boe noch ba, in't alderminste niet.
Ick sprack: mijn Heer, Joffrouw, hem in u dienst ghebiedt.
't Was 't ouwe deuntje weer, sy sey al weer-an niet.
Maar moght ick mijn Heer een hallif jaar eens zijn,
En dat ghy soo langh waart inde plaats van mijn,
Ick souw haar niet schryven, niet segghen, niet groeten,
Niet wenschen, niet vloecken, niet dienen, niet moeten,
Niet prysen, niet laken, niet lieven, niet willen, niet koopen,
Voor en al eer dat sy my selfs quam na loopen.

ALPHONSUS.

Hout op ghy grooten Sot, ick raadt u dat ghy swijght,

Eer ghy den Deeghen om u Kinnebacken krijght.
Helas! hij slooft vergheefs, soo ick nu kan anmercken,
Die d'ondanckbare dient, doet al verloren wercken.
Ay my, my werdt soo bangh. Hoe flauwt ghy soo mijn hert?
In onmacht valt hy.

GERALDUS.

Hy sijght in onmacht door 'therdencken van sijn smert.
Loopt, haalt wat Water kout, ick sal hem wat doen open
Op dat sijn swacke gheest verstercket na mijn hopen.
Hoe ist gheliefde Heer? Hoe ist gheliefde Vriendt?

ALPHONSUS.

Ach! Geraldus ach! u jonst heb ick niet verdient.
De hope van mijn Min die gheef ick gantsch verloren.
Geralde, treckt met my inden krijgh, na de Mooren.
Ick ben dit leven wars, mijn siel dorst na de Doodt,
Die ick daar veyligh can winnen met eeren groot.

GERALDUS.

Het is mijn wil, mijn Vrunt! laat ons door't moedigh stryen
Vergheten ons ghequel, en 'tsterven 'tbitter lyen.

ALPHONSUS.

Nieuwen Haan, gaat te huys, bereydet my mijn Paart,
En watter meer van noodt·mach zijn op dese vaart,
Die ick wensch dat na lust ons beyden mach ghelocken.
Mijn Vader brenght de weet hoe dat wy zijn vertrocken.
Binnen. Wat rust.

RODDERICK MET ELISABETH UYT.

Voorwaar, mijn Lief, voorwaar, ick hebbe gantsch gheen rust,
Soo dwinght my alle uurs een overgrooten lust
Om Alphonsus weldaadt na waarde te verghelde,
Op dat my niemandt voor ondanckbaar en beschelde.
Daar neffes smacht ick van d'onsterffelijcke brandt,
Die uwe goude deught in myne ziele plant:
Soo'k de tweelinghde lust, of een van beyd' moet derven,
So roep ick om de doodt en om 'tghewenste sterven.

ELISABETH.

Mijn Suyckertje hoe ist? hoe ist mijn lieve helft?
Nu temt u woede wil door vroetheyt of door't selft,

Daar ick my met betem, my doende ghehoorsamen
Van mijn gheneghentheydt met een eerbiedigh schamen.
Ach! weet ghy niet mijn Lief! als ghy soo treurigh spreeckt,
Dat dan mijn jongher hert van medelyen breeckt?
Wildy dan niet om dy dit kommer spreecken stillen,
Laat het ten minsten dan nu eens om mynent willen.
Ghedenckt Lief dat ick ben een wieckhertighe Vrouw,
En u verslaghen druck bequijnt mijn hert met rouw!

RODDERICK.

My deert u tederheyt, die my soeckt te vertroosten;
Maar ick sal nu veel eer vant suyen tot int oosten
Gaan trecken na mijn Vrunt, soo ben ick beraatslaaght.

ELISABETH.

Is dit de Liefde laas! die ghy tot mywaarts draaght?

RODDERICK.

De Liefde ach! mijn hert, daarom ben ick beladen.
Ghy doet my Lief te kort met my dit of te raden!
Ick docht dat ick daar toe souw werden meest gheport
Van u, om dat mijn schandt bedeckt souw zijn int kort.
Alphonsus wan den strijt, wilt hem de eere gheven.
Ach waar ick sonder hem! soo waar ick sonder leven,
Sonder winst, sonder eer; sijn lof doch niet en rooft.
Waart dat ick tonghen had als hayren op mijn hooft,
Ick souwse al te saam met dwangh daer toe an leyden
Om mijn Alphonsus naam ter werelt te verbreyden.

ELISABETH.

Ghy looft u Vrunt ghenoegh, soo ghy hem danckt int hert,
'tAnder is vruchteloos, want hy is nu te vert.

RODDERICK.

Troost gheeft my doch verlof, wilt u daer toe verkloecken,
Dat ick mijn groote Vriendt navolghen mach en soecken.

ELISABETH.

Ick sal u Liefde sien: 'kstel u de keur, verkiest,
Wie dat ghy liever, of Alphons, of my verliest.
Soo Liefde, die'ck u draagh, 'tby-zijn niet mach verwerven,
Sal ick van hertseer haast in dorre teeringh sterven.

RODDERICK.

U Liefde doot mijn Lief! en mijn beroert ghepeys
Dat staackt om uwent wil de zeer begheerde reys.
Ick spartel inden brandt daar ick hier legh int midden.
Goddin, ghy bidt van my dat ick behoor te bidden.
Goddin, het is mijn schuldt, ick bid vergheeftet my,
Of stelt my op een straf, die'k voor mijn doorheyt ly.

ELISABETH.

Lief, het is my ghenoegh, blijft hier in't Hof met vreden;
Ghy hebt om mynentwil meer als te veel gheleden,
Al-waarde Jonghelingh, die't al in my vermeught,
Ach waarden danck soo groot als den lof van u deught!
Of als u dienst verdient, die an my is ghebleecken,
Waar van de grootheyt my niet mogh'lijck is te spreecken.

RODDERICK.

Ghy prijst my te hoogh, doch u heusheyt ist ghewoen
Wt u beleefden aart an yeghelijck te doen.
Beminde Edel-vrouw, so haast mijn oogjes vielen
Op dit Hemels Aanschijn, den Spieghel van u ziele,
Besloot mijn ziel terstonts te overschepen juyst;
In die ooghenblick tijdts ben ick in u verhuyst:
Maar misnoeght uwe ziel met my in een te wonnen,
Soo gheeft my weer de mijn, maar 'kacht ghy sult niet konnen,
Om dat s'in een gheroert door Liefd' ghesmolten zijn;
Want ick ben inde u, en ghy zijt inde mijn.

ELISABETH.

Verkoren Rodderick, ghy zijt so net in't raden,
Als ghy Manhaftigh bent in Ridderlijcke daden.
'tVerklickent soet ghesicht, dat my uyt jonst ontsnapt,
'tBegheeren van mijn hert in uwe ooghen klapt.
Hoe dickwils scheent (helaas!) mijn suchten tot u spraacken:
Komt Rodd'rick, mijn troost! Mijn eenigh soet vermaacken.
Hoe dickwils scheent (helaas!), wanneermen van u sprack,
Mijn aanschijn gloeyden als het Vermillioen en Lack,
't Welck in een ommesien versturrif met verbliecken,
Na apend' door 'tgheswijm een gans bloosloose siecken.
Mijn schaamte is verheert, ontvoochdet is mijn sin,

Ick heb u Rodd'rick lief met ongheveynsde Min;
Maar ay! mijn Eerbaarheyt doet teghens het behooren.

RODDERICK.

Vervreughdet u mijn ziel, ghelucksalighe ooren,
Ontsluyt u Poorten nu, op dat mijn gulsigh hert
Van haar Enghelse stem nu eens versadet wert.
Mijn hertsen Lief! Mijn hoop!

ELISABETH.

Mijn liefste wel behaghen,
Dees gulde Braselet wilt my te jonste draghen;
Niet om haar waarde slecht, maar op dat ghy ghedenckt
An myn verwonnen hert, dat u haar selven schenckt.

RODDERICK.

Ay schoone Dagheraat! verdaaghster van mijn daghen!
Wel op stoey-siecke vreught, wilt banghe druck verjaghen,
Een krioel blye Feest mijn hert door u bedrijft.
My wondert dat mijn Gheest in sijn arm hutje blijft.
Mijn Siel juyght door u jonst, mijn hert lacht dat het schatert
Int holle van mijn lijf, waar van mijn tongh noch klatert.
Lief, het ontbreeckt an macht mijn ringhe aartsche Mensch,
Maar gheensins ande gunst, die u al't myne wensch.
Mijn wenschen is te laagh, wat sal ick mijn Lief gheven?
De trouwe van mijn hert en diensten van mijn leven.

ELISABETH.

Ick twijffel door de vreught of ick hier by u ben.

RODDERICK.

'K ben soo verheught dat ick mijn selven nauw en ken.

ELISABETH.

Vervrolijckt u mijn hert! Ghij sult u Rodd'rick erven.

RODDERICK.

Ach Lief! dat wy nu niet van groote blyschap sterven,
Als d'onverwachte Soon siende Romeynse Vrouw,
Wiens doodt sy had beweent met Moeders droeve rouw.
Ghelieftet u mijn Lief, met believen vanden Koningh,
Te reysen uyt het Hof, na u Heer Vaders woningh,
Om te beweghen haar tot onsen Echten staat?
Tis voegh'lijck voor de Jeught te volghen Ouders Raadt.

ELISABETH.

Eelhertigh ist besluyt van u voornemen pryselijck,
Voorsichtigh siet ghy 'tEndt met rype sinnen wyselijck.
Komt, laat ons gaan mijn Lief den Coningh vraghen of
Den Majesteyt ghelieft te gheven ons verlof.

Binnen.

NIEUWEN HAAN MET GRIET SMEERS UYT.

Vaar is uyt, Moer is uyt, het heck is vanden Dam;
Vry Hof, vry Broot, vry Bier, vry struyf, vry Bout, vry Ham;
Mijn Miester is van huys, O bloemer herten hoe wil ick
[smullen,
Met ien moy lecker Vysioen sal ick mijn darmen vullen.
'Khem sick houw, poep, 'khem sick houw, wie staat daar
[soo van veers?
Alle sien. Hoor hier wat, goen dagh Juffrouw Griet Smeers,
Nouw komt wat by de Luy, hoe sta gy dus en dreutelt?

GRIET SMEERS.

Wel Nieuwen Haan hoe dus, hoe leghdy so en preutelt,
Sta ick jouw inde weegh, segh op eens soete Vaar?

NIEUWEN HAAN.

Speul op een reys Moer, wel hoe hebbe wij't met mekaar?
Hoe bingje dus ienkent? Benje vervaart voor Menschen?
Ach Grietje, ick wouw gy hadt dat ick jouw wel sou wenschen.
Jemeny, ick heb jouw soo besuckt onwetend' lief.

GRIET SMEERS.

By get Nieuwen Haan, hoe verbrancxst stel gy den Dief.

NIEUWEN HAAN.

Grietje, mijn hertje branckt, och komt en sietet brangden,
Jemy ick ben so hiet, betastme toch met jouw hangden,
Ick moet hylicken, of ick weet my selver ghien raadt,
Om dat my mijn Pols so hartigh kittelt, jaaght en staat.
Ick word hiel speuls Moer, as ickje koom t'aanschouwen.

GRIET SMEERS.

Men selje, binje broets, met het gat in 't water houwen.
Wat rijdt me dese Geck, staat stil, hoe staje dus?

NIEUWEN HAAN.

Gheeft my dan maar een soen.

GRIET SMEERS.

Wel an, maar wacht tot vlus.

NIEUWEN HAAN.

Grietje, gy bint mijn al, mijn soet, mijn goet, mijn grillen,
Mijn hooft, mijn hals, mijn borst, mijn buyck, mijn struyck,
[mijn lijf, mijn billen.

GRIET SMEERS.

Hoe dus Nieuwen Haan? mijn dunct datje hoe langer hoe
[grover praat.

NIEUWEN HAAN.

Ay Grietje, komt soentme iertmen over gaat.

GRIET SMEERS.

't Het niet een vygh om 'tlyf, daar gy dus ruygh om blaackert,
Al koeltges Nieuwen Haan, hoe ben gy nouw dus hiet ghe-
[baackert;
Ay lieve staat stil, wel wat wildy my nu lieren gaan?

NIEUWEN HAAN.

Maar hoor hier, laat ongs ien half uurtje uyt ongs klieren gaan,
Wy sellen met me kaar dan wat beter kennis maacken.

GRIET SMEERS.

Daar houw ick mijn geck me, ick souw in de schennis
[raacken.
Ja wel, ja wel, dat's een vraagh, dats mijn leven niet gheboort.

NIEUWEN HAAN.

Grietje, ghy maackt mijn tuychje soo schelms bremstigh hiet
[bekoort.
Nu wil gyt doen of niet, ick sal't jou hier na niet meer
[vraghen?

GRIET SMEERS.

Neen Nieuwen Haan, ick moet sorgh voor mijn eer draghen.

NIEUWEN HAAN.

Nu laat mijn betien, nou segh ick, laat mijn gaan.

GRIET SMEERS.

Mijn Gouden Nieuwen Haan, Ay Sulverde blijft staan!
Waar heen mijn beckje, wel hoe ben gy nouw so jachtigh?
Wel ga gy dan so deur? ja siet hy loopt warachtigh;

Het is mijn schuldt struyf-monckt, wel wildy dan gheen peys?
Hier segh ick, wel an komt nouw Mallert, gy selt een reys.

NIEUWEN HAAN.

Nouw laat mijn los segh ick, ick wil niet by jouw slapen;
As me jouw pap biedt, versta gy dat wel, soo selje gapen.
Ick hebber den dril van.

GRIET SMEERS.

Hoor hier wat sipsa.

NIEUWEN HAAN.

Slief.

GRIET SMEERS.

Hoeje wilt, loopt Geck loopt: maar wat het die Knecht een Brief.

Binnen.

RODDERICK MET ELISABETH VOOR DEN CONINGH.

Gordynen open.

CONINGH.

Nu rijst goey Lieven rijst, nu stopt dit snickent weenen.
Grijpt moet en gheeft aamtocht u zeer ghepijnde Gheest,
Een noodeloose zorgh maackt u onnut bevreest,
Als of ick Godes raadt quaadt-aardigh souw benenen.
Neen dats mijn wyse niet; nu rust u, wilt niet schricken,
Ghy proeft eer langh het soet naa't meer als leyde suur,
Ick siet in mijn ghemoet dat Hemel en Natuur
Door reyne Liefd' en Min u twee te samen schicken.
Ick voel met vreughden nu een strijdt in mijn ghedachten,
Die mijn kennis vernielt en mijn vernuft verwert:
Vereende Liefjes siet ick twijffel in mijn hert,
Wien dat ick van u sal de zeghen-rijckste achten!
Natuur heeft met voordacht ghelijck u willen proncken
Met gheest, met schoonheydt, met haar alderhooghste kunst,
U Ouders tot vermaack; My tot een waarde gunst;
't Hof tot eer; de Wereldt tot verwond'ringh gheschoncken.
Edele Jonghelien, mijn naaste bloetverwanten,
Van outs her Keysers bloedt, van afkomst en van stam:
't Verjeughden my mijn hert, als ghy ten Hove quam,
Sienden mijn Maaghschap met veel machtighe Ghesanten.

Verknochte hertjes hoort; de bede van u beyden
Zy u bewillight, doch met den bedinghe, dat
Twee hoopen Ros-volck u tot d'eerste Slot of Stadt
(Of soo veer't u ghelust) u zeeckerlijck gheleyden.
Rodderick, verwittight my den Eerdagh van u trouwen,
Op dat ick u begift na u verdienst en staat,
En ick u Feest vereer met mijn pompeus cieraat
Van Vorsten, Princen eel, en hooghe staat-Joffrouwen.

RODDERICK.

Mijn Heer, al schonckt ghy niet dees aangheboden gaven,
Wy blyven lijckewel u Dienst-verbonden slaven.
Ick sterf u trouwe Knecht, soo veel als my angaat.

ELISABETH.

Den Hemel, Prins! ick u tot een verghelder laat,
O Christen Koningh, ick sal eeuwelijck met vresen
Verstricket met mijn hert u reyne Dienst-maeght wesen.

BODE UYT.

Doorluchtigh, Grootmachtich, en Ghenadighste Heer,
Wijt het mijn last of spoet, soo'k u niet waardigh eer:
Laat my nu wat verdraghs u hooghe deucht ontsmeecken,
Hoordt met ghedult en stilt mijn jaghtigh hap'rend spreecken.

CONINGH.

Wat eyscht ghy Bode? spreeckt, niemandt sal u beletten,
U wensch zy u ghegunt, gheeft sijn reden ghehoor;
Op dat gheen wilt gheraas my dommelt in mijn oor,
Wil ick een swyghen strack, mijn woorden zijn mijn Wetten.

BODE.

Mistroostigh ende swack
Alphonsus van hier track
In woeste eensaamheyde,
Waar hy treurigh beschreyde
Sijn innerlijck verdriet,
Daar hy 'tHof om verliet.
De doodelijcke twisten
Vanden Moor en den Christen
Gaf hem een oorsaack doe
En reysen daer na toe.

Dies met wanhoop en tooren
Bestreed hy doen de Mooren,
En socht een eerlijck Graf
Voor al sijn moeyten straf.
Als wy den Velt-slagh sloeghen,
Den Vyant wy verjoeghen,
Naar Krijchsghebruycke wreet.
Alphonse, hittigh heet,
Bezayde daar de Landen
Met menschen, hoofden, handen,
Met stucken van Gheweer:
Wat hy trof vil ter neer.
Hy heeft soo seer gheentert,
't Velt klonterigh beklentert,
Met nat, swart, purper bloedt
Van het Maraans ghebroet,
Soo dat sijn treden misten,
En slibberigh uytglisten.
Dus werdt den vromen Helt
Ghevanghen en ghestelt
In een seer droeven Kercker,
Ick en sagh noyt schier stercker.
Maar na dit ongheval
Is 'tquaatste noch van al,
Dat hy heeft hoogh ghesworen
Te blyven by de Mooren.
Dit is den last mijn Heer, die my is opgheleydt
Om te verkunden aan u groote Majesteyt,
Op dat u kloecken raadt de saack alsoo beslechte,
Dat Alphonsus (met lief) magh raacken weer te rechte!

CONINGH.

Boo, dits een leyde Maar! Sal ick om sijn verkiesen
Hier derven dan het hooft en 'tmunster van mijn Hof,
Den Vechter voor mijn Eer, den Trompet van mijn lof?
'kWil om sijn sotheyt niet so braven Man verliesen.

RODDERICK.

Den middel alderbest weet ick daar toe te gheven,

Dat is dees Capiteyn, daar'k veel voor heb ontseyt.
Lost hem daar tegens nu: 'tis my een kleynicheyt,
Moght ick ontsetten maar den Vader van mijn leven.

CONINGH.

Rodd'rick, dien raat is goet, nu draaght u smert gheduldigh,
Sy sullen om dees Moor hem willigh man'glen wel.
Bode, ghebiedt Alphons' te volghen mijn bevel,
Op de ghehoorsaamheyt, die hy sijn Prins is schuldigh.
Haast u ghy Bode flucx, u reys wildt niet verlenghen,
Maar rotst en reyst, ick wilt, met d'aldersnelste post,
Op dat ghy 'tVorstenbloedt uyt syne ketens lost.
Ghy meught de kosten op mijn reeckenkamer brenghen.
Ghy jonghe Lien, ick heb met u een medelyen:
Ick oorlof uwen wil, maackt u nu voorts bereydt.

RODDERICK.

Het voeghd' ons dan mijn Heer te nemen ons af-scheydt.

ELISABETH.

God spaar den Coningh langh, en doet hem steets verblyen
Wy sullen dan by nacht, mijn Heer, op reyse tyen;
Om't branden vande Son met voordacht te vermyen.

CONINGH.

Mijn Kinders, de Heer laat de reys u wel ghedyen.

Binnen. Gordynen toe

DE VIERDE CHOOREN.

Den Mensch die kruyst sich selven meest,
En pynight fel zijn swacke Gheest
Door 'tgundt uyt lust eerst is gheboren.
Om 'tblinckend' Goud, of schoone Vrouw,
Coopt menigh duur zijn groote rouw.
De Tijdt die werdt in ydelheyt verloren.
Wat heeft al moeyten d'arme Aart,
Al eer sy weer ten grave vaart?
Hy moordt zijn selfs en zijn Naasten;
Deur't quade Beest van haat en nijdt,
Pooght hy spoor-slaaghs met snelle vlijt,
Om tot zijn vlugghe doodt te haasten.
Maar so een windt van voorspoedt blaast,

Kitteligh hy van vreughden raast,
Grenickt, handtklopt, spartelt met verschurcken.
Doch soo't ghelucx lichtvaardigheydt
Hem sendt haar weder-waardigheyt,
Gaat hy betreurt dan sacken op sijn hurcken.
  Alphons' is uyt den Kercker los,
Beschrijt sijn Appel-grauwe Ros,
Die zijn scherpe sporen schrickt met beven.
Al draaft na eer sijn hoogh ghemoedt,
Het waar misschien voor hem so goedt
Dat hy in stock ghekluystert waar ghebleven.
  Hy swiert seer vreesselijck om de Kaars,
En soeckt zijn doot met veel ghevaars
Int onbezorght swervend' dolen.
Hy vindt villicht zijn levens endt,
Maar hoe, is yeg'lick onbekendt;
Want God houwt elcx sterf-dagh verholen.
  't Selschap, dat nu met vreuchde reyst,
't Naackend' ongheluck niet en peyst,
Door diense in weelde swemmen.
Onder 'tgroen dack vant hoogh gheboomt
Ist niet dan blijdtschap datmen droomt,
Wie kan zijn dartel lust betemmen?
  Achter de grijns van 't bly gheluck
Berght sich u aldergrootste druck,
Die ghy onghehoopt sult verwerven.
Ach! wist de onbedachte Ieught,
Hoe hy in stee van soete vreught
Benaarstight staagh sijn droef bederven.
  Maar ghy, die u op 't meest vermaackt,
Als ghy een ander 't zijn ontaackt,
Na langh laagh legghent loeren,
Siet dat ghy niet het leven laat
Voor die eerloosen eyghen-baat,
Die gh'in u roof-nest waant te voeren.
  Dees God-vergheten Schelmery
Staat nu soo 't schijnt de Werelt vry;

Want elck steelt na zijn believen.
Godt sal met straf daar in versien,
En slaan de goet beglanste lien,
De Roovers en Fockers vande Dieven.

Vijfde Deel.

DEN INDIAANSCHEN ORONDATUS MET VYF MOOREN.

By gord, gans velten swijght, swijght dat jou de Moort [steeckt,
Ick ra niemandt soo koen dat hy nu eens een woort spreeckt.
O bloemer herten! sus. pots hondert en twijntigh luyster.
Wat Duyvel sie ick daar soo schemeren int duyster?
Gangs wongden loopt niet; maar treet tot de Man an,
Levert hem eerst een slagh, en wijckter soo dan van.
O blaffers! durf ghy niet? Komt hier ghy bloote loeren,
't Is maar wint, die 'tgheboomt doet dwarlen en beroeren.
Komt nu ghesellen duyckt, bockt proper, houwt u laagh,
Verberght u alhier achter dees ruyghen Haagh,
Van waar ghy 't platte Landt wel listigh kundt bespieden,
Bespringhen met een set de reysende Kooplieden,
Den buurtloosen Boer bespringhen inde Nacht,
Of eenigh Jagher, die vermoeyd' komt van Jaght,
Of wie wy vinden hier die sullen wy af-setten;
Gants sacker venten wilt op u gheweer wel letten.

ELISABETH MET HAAR DIENST-VROUWEN UYT.

De Reysighers, die ons den Koningh had besteldt,
Ons hebben tot dit slot seer waardelijck verselt,
Die wy van d'eer en jonst, die sy ons rijck'lijck jonden,
Op 'thooghst hebben bedanckt, na 'tbeste dat wy konden.
Terwijl mijn Lief wat ruwt,
Soeck ick hier inde luwt
Wat koelte of vervarsens
Van mijn vermoeyde harsens.
Mijn Lief die heeft met lust
Een mackelijcke rust,

Daar d'onrust my maackt swacker,
Mijn Liefde houwt mijn wacker:
Wiens onsien'lijcke vlam
Den Hemel hoogh beklam,
En spuwt sijn heete stralen
Op berghen en op dalen:
Ja 'taartrijck voelt mijn brandt
In haar diep inghewant.
Mijn Liefde die drooghd' uyt de seer visch-rijcke stroomen,
En zijn verkronckelt haast de dicht-beblade boomen.
Als zijn hetsighe kracht
Dees schepselen versmacht,
Wat weerstandt souw dan doen een menschelijcke vrucht,
Die oorsprong neemt uyt Aard', uyt Water, Vuyr en Lucht?
Ick groey in het verderf, dat anderen druckt t'onder.
Het gheen een ander let, dat salft my, ist niet wonder?
Ick leef als den Salmander,
Bedooven in mijn vyer,
Daar ick niet in verander;
Maar 't is mijn voetsel schier.
Ach Rodd'rick! waart ghy hier,
By my die lusten raapt,
In 't gheen mijn oogh begaapt,
Dewijl ghy vaack'righ slaapt.
De Schaapjes sabb'rend knabb'len
Het groene Grasjen of,
Die met haar woelend' drabb'len
Bewolcken hun in 't stof,
Beswadd'ren 't lustigh Lof.
Want siet de dorre Hey
Is stuyf-zandt en droogh kley
Vol steentjes veelderley.
De Son met vinnigh branden
Backt d'Aarden in een korst;
Dies d'uytghepompte Landen
Die lyden drooghe dorst,
Verstickent in haar borst:

Het nutte voedsaam Graan
Dat vruchteloos blijft staan
Heel uytgheput vergaan.
  Siet de bewelde Waghen
Raackt met sterck dringhen voort,
Door des Menners anjaghen
Van sweep of ouwd' spoet-woort.
Als sijn Ghespan dat hoort,
Het bruyckt uyt vrees sijn kracht,
Tot dat het lost sijn vracht,
Daar rust haar last versacht.
  Seer soet laat hem hier hooren
'tVoghels ghetierelier.
Hoe lieff'lijck rieckt den Dooren.
Gehouwelijckt aan den Lier,
Vermaaghd' met d'Eglentier,
Die nu op 't schoonste bloeydt,
En so langh jeugdich groeyt,
Tot hy sijn selven snoeyt.
  De mag're Geytjes dringhen
Het sap uyt het gheknauw,
Haar dorstighe Suyghelinghen
Licken van 't Gras den Dauw,
Haar armoed' maackt haar gauw,
Niet droomigh, slecht of vies;
Sy leeren door 't verlies
Niet lecker zijn, noch kies.
  Behalven dese lusten,
Sie ick een Herder stouwt
By sijn Lief lodd'rend' rusten,
Die hy met vreught bedouwt,
't Welck schaamte my onthouwt,
Door 't ghebiedt vande eer,
So derf ick mijn begheer,
Van u mijn Lief, mijn Heer.

Ach Rodd'rick, saaghdy noyt mijn yverigh verlanghen?

De Roovers uyt.

ORONDATUS.

Val an Ghesellen, houwt, sta vast, gheeft u ghevanghen.

KAMENIER.

Ick bidd' om Goods-wil! laat mijn lieve Vrouw toch hier.

ORONDATUS.

Ick segh u bintse, flucx! by d'ander Kamenier.

ELISABETH.

Ach Rodd'rick Lief! sal ick u nu dus moeten derven?
Ach mijn verlies sal u van herten-rouw doen sterven.

ORONDATUS.

Nu Mannen, haast u wat, hout daar is noch een touw.

ELISABETH.

Ach! goede Goden helpt een teed're jonghe Vrouw.
Hoe knaaght den Worm van mijn innerlijck gheweten:
Soo ick Alphonsus mat, soo werd ick weer ghemeten.

ORONDATUS.

Nu voort, mijn Mackers, voort! treedt an en wilt u spoen;
Wy kryghen eer yet langh van haar een groot rantsoen.

ELISABETH.

Ghy doet kracht en gheweldt, ghy onbeschaamde guyten!

ORONDATUS.

Fluck an en stoutse voort, of vatse by de tuyten.

ELISABETH.

Ach God beschermt mijn eer!

ORONDATUS.

Mijn Maats doet dat ick sech.
Dits na onse Galey de allernaaste wech.

BINNEN EN WEER UYT. ALPHONSUS EN GERALDUS UYT.

GERALDUS.

Het stille Wout dat davert door't jammerlijck gheluyt,
En 'tschijnt an't naar gheroep veroverheerste Vrouwen.

ALPHONSUS.

Gans bloedt, siet daar van veers die haar vermeestert houwen.
Laat ons kloeckmoedigh haar ontweldighen den buyt.

ORONDATUS.

Alkoran, ghy moet voor den roof goe sorghe draghen.
Siet hier sent ons 'tgheluck noch meerder buyt.

ALPHONSUS.

Of slaghen.

Hier gheschiedt het ghevecht, drie doodt, de rest vlucht.

ELISABETH.

Ach! ist Alphonsus? Jaa't: 'tis daar mijn hert voor vreest.
Hoe strijdt de hoop en sorgh in mijn verschoten Gheest.
Ick ducht dat hy hem sal als kittel-oorigh wreecken;
Of mijn eer door de spijt uyt wan-hoop schendigh breecken.
En soo ick by gheval hier voor al wiert bewaart,
Soo vind'ick my in angst soo schuldigh en beswaart,
Dat my Alphonse niet te voren en sal legghen,
Daar in ick eerlijck hem souw kunnen van ontsegghen.
Het scheen ontset; maar laas! my dunckt na langh beraadt,
Dat ick nu ben gheraackt in een veel argher staat.

ALPHONSUS KNIELT.

Mijn Vrouw! ick bidd' u niet om tot deernis te trecken,
Want het versoeck van Liefd' tot droefheyt u souw strecken.
De doodt, ach! die souw my veel behaghelijcker sijn,
Als dat ick u bedruckt souw sien, en dat om mijn.
Maar wel soo bidd' ick u met ootmoedighe sinnen,
Nu my 'tgheval berooft van't gheluck van u Minne,
Dat ghy ten minsten wilt verlichten mijn ellendt,
Door het bevord'ren van mijn ongheluckigh endt.
't Is my een groot gheluck, en een rust in mijn Gheest,
Als dat ick voor mijn doodt noch nut u ben gheweest.
Maar siet dit is het laatst, en 'tmeest van mijn begeeren,
Daar ick my uyt wan-lust mistroostigh moet toe keeren.
Heb ick hier toe mijn lijf beschermt ende bewaart,
Om staagh te leven sien u stuer en wreeden aart?
Die mijn hert stucken stampt met nuw' versierde pynen,
Die niet voor 's Werelts eynd' te eynden sullen schynen.
Wat kan ick beters dan, of soeters doch verwachten,
Als 't afgherolde endt van mijn bedroefde klachten?
Daarom, o schoon jonck-vrouw! wilt doch bedencken gaan,
Of ick u huyden heb eenighe dienst ghedaan?
'Twelck ick by u ja gheacht te zijn vertrouwe:
Want u seer waarde Eer hebt ghy door mijn behouwen.

Wilt voor mijn daadt dit swaart, van 's Vyandts bloedt [bespat,
Oock verwen in het mijn, met speelent luyster glat,
Op dat ghy in een dagh van al die wert ontslaghen,
Die u gheest en ghesicht bedroeven en wan-haghen.
Soo sterrift oock mijn smart, die'k door u Liefd' ontfang,
Na dat u vast opset streckt tot mijn ondergang.
Maar laat mijn trouwe dienst u strafheyt soo versoeten,
Dat met mijn korte doodt ghy u sult lyen moeten.
Laat u verbidden van mijn dwinghende gheklagh,
Ghy, die my duysentmaal doet sterven in een dagh.
Neemt dese wraack van mijn; gheeft mijn de laatste slagh,
Op dat u stalen hert sich stout beroemen magh,
Dat het heeft in een uur van d'Aarden kring doen vlooten
Die 't wuft, doch schoon ghesicht soo gruwelijck verdrooten.
Of soo ghy voor mijn doodt van mijn begheert noch yet,
't Sal my een glory zijn te volghen u ghebiedt,
Mits dat ick voor mijn dienst tot loon sal beverwaarden,
Dat ghy mijn droeve Ziel sult helpen vander Aarden.
Als ick volkomen heb u wenschen uytghericht,
Soo jont my dees verdienst voor myn ghetrouwe plicht.
U Liefde, of de Doodt, wilt my Princesse gheven;
Want sonder die ist my niet moghelijck te leven.
  Ick heb dan an u Liefd' tot noch niet konnen raken;
Nu hoop ick door mijn doodt verlichtenis te maken
Voor mijn seer banghe herts onlydelijck verdriet.
Wat magh u letten Vrouw? Waarom en stemdy niet
Tot de verheughde doodt van mijn bedroefde mensche,
Die sonder leven ghy soo dickwils pleeght te wenschen?
Volbrengt nu uwen wil, 'tis lang ghenoegh verschoont;
Siet hoe bequaam dat hier gheleghentheyt vertoont.
  Helaas! de stemme schreumt 'therts wreetheyt uyt te spuwen.
Ghy veynst weemoedigh nu soo straffen daadt te schuwen.
Maar niet te min ick merck u meer als wreede wil,
Die drijft my tot de mijn, al swijght u tonghe stil.
Ghy sult my, noch ick u, na dees tijdt niet meer quellen.
Siet hier verharde Vrouw! ick gase in't werck stellen.

ELISABETH.

Ach, Alphonsus! ghy gheeft my doch spade en vroegh
Helaas! tot sterven my een oorsaack groot ghenoegh,
Sonder nu door u Doot als behoeftigh te meeren
Mijn wrede levens haat en stervens groot begheeren.
't Staat my bedroefde Vrouw te haacken na mijn endt,
Na dien ick dag'lijcks blijf midden in mijn ellendt.
'k Heb veel te langh gheleeft, dewijl ick niet kan myen
Een plaagh, die my meer prangt als 'tdoodelijckste lyen.
Ten is gheen leven, neent, voor die in pyne woelt,
En 'tleven als de doot, de doot als 'tleven voelt.
Helaas! mijn quaat gheluck armt my op't onghesienste,
Ach! ick laat onbeloont soo veel ghetrouwe dienste,
Bezonder desen daadt, daar u kloeck teghen-weer
Soo rustigh heeft beschut mijn hoogh gheachte eer.
Voorwaar dits my een doodt in't droevigh na bedencken.
Den loon die ghy begheert en kan ick u niet schencken,
Want ick heb sulcken eedt belooft den geen by wien
Ick noyt so grooten proef van Liefden heb ghesien,
Als ick nu doe an u, vroomhertigh en daat-vaardigh;
Waar door ghy (ick bekent) mijn jonst oock bet zijt waardigh;
Maar siet de selfste Liefd', die u tot mywaarts dringht,
My oock gheduerighlijck hem te beminnen dwinght.
Wat wildy dat ick doe? seght op en wilt niet swyghen.
Siet daar moghen gheen twee een eenigh dingh verkryghen,
Daarom ist beter dat ick door het sterven mijn
U beyd' vernoeghe, sonder d'een of d'aar te zijn.
Och oft Gods wille waar beminde Alphonso dat
Ick met mijn leven moght voldoen u wenschen wat,
Ick souw in sulck gheval vry sterven met behaghen.
't Souw my met minder pijn oock lichter zijn om draghen,
Als u te gunnen dat ghy nu op mijn versoeckt,
Na dien een ander heeft de Liefde onderkloeckt,
Die ghy voor u begeert. Maar siet, ick moet ontdecken,
Ick sturf so lief, als hem die wed'rom te ontrecken.
Dan so met reden ghy wouwt matighen dees smert,
Die gheen meer macht en heeft op het verliefde hert,

Als wy met vrye wil haar gheven in ons sinnen,
En dat ghy sonder leyt my eerlijck wouwt beminnen,
Mijn leven souw ick dan noch wel begheeren yet,
Om u te loonen van de dienst, aan my gheschiedt.
'Ksouw u door reyne Liefd' als opper-vooght bevesten,
Die van my het beleyt moght stueren soo ten besten,
Als van u eyghen goet: Maar doch behalven van
Die'k door beloften ben schuldigh mijn echte Man.
Van 'slevens swaar verlies souw'ck weynigh wercx maacken,
Alphonsus, als het maar besteet wiert in u saacken.
Maar ghy zijt onvernoeght met mijn gunstigh aanbien,
En wildt meer als de macht van mijn vermoghen sien.
Derhalven staat het my bedruckte teere vrouw
Te roepen om de Doodt, die my sal van mijn rouw
En van de vlecke des ondanckbaarheyts bevryen.
Hier sult ghy immers deur ten minsten dan belyen,
Dat ick int leven had de wil om u ghemoet
Te loonen soo ick mocht met mijn onnosel bloedt.
Alphonsus waarde Heer! ontfanght van mynen handen
Dit jonghe leven soet, een deerlijck offerhande!
Al is de gifte kleyn, helaas! de leyde Tijdt
En mijn snoot ongheval gheeft die hier van de wijt:
Want die druckt trots ter neer mijn hooghhertigh begheeren.
Het deert my dat ick u niet waarders kan vereeren.
Leent my dit felle Swaart, op dattet na u sin
Eens koelt sijn scherpe dorst int bloet van u Vriendin,
Die niettemin ghy voor een Vyandin gaat houwen.

ALPHONSUS.

Ten zijn gheen Reden, neent, mijn overschoone Vrouwe,
Dat d'onschuldighe lijdt voor een recht misdadighen.
'tWaar onbehoorlijck dat ghy u souwt beschadighen,
Die niet misdaan, (maar) hebt ghesorght voor u eer.
Waarom wilt ghy de straf, die my betreffet meer?
Want ick heb steets ghepooght met bidden en met smeecken
U volstandighe trouw en kuysche wil te breecken.
Neen, neen Elisabeth! ick liefden noyt met vreught
Soo seer u schoonheyt niet als u ghekroonde deught.

Al mach ick u niet zijn, ick sal tot u vernoeghen
Vervormen stracx mijn wil om na den u te voeghen.
Deur dient u Geest behaaght, ist my oock aanghenaam,
Te legghen af mijn smert verdraagh'lijck en lijdtsaam,
Wil ick met reden gaan al mijn verdriet versachten,
En leven nu op hoop van beter te verwachten.
Gelieftet u mijn Vrouw dat ick u t'huys gheley?

Rodderick uyt.

Hier zijn de Mooren, wijckt, op dat ick my berey.

RODDERICK.

Ick sal u vinden Lief, die my is laas! ontstolen,
Al soud'ick d'aarden kreyts rampspoedigh ommedolen.
Ha Dieven zydy daar? nu toe ghy Ridders stout,
Hier zijn de Roovers van het onbewoonde Wout.
Dringht tot den Vyandt aan, op dat wy hun benauwen.
Volght my u Heere na, doorstoot dees twee rabbauwen.

Alphonsus werdt doorsteecken.

ALPHONSUS.

Waarom Heer Ridder, ist dat ghy langher wtstelt
Te nemen wraacke na de Wetten van het Veldt?
Wat let u kloecke hant dat sy my niet beneemt
Mijn droevigh leven, dat van blijdtschap schijnt vervreemt,
Soo dat ick meerder vreucht hoop door den doot te erven.
Volbrenght, volbrenght u wil, want ick sal dit mijn sterven
Niet reeckenen voor mijn ghelijck een wreede zaack,
Maar voor een luckigh en gheneuchelijck vermaack.
Het leven wallicht my, het lust my doodt te wesen,
Ick socht dees blyen dagh in hondert duysent vresen.
Nu moet Godt zijn ghedanckt, die my hier door bereydt
Den wegh en haven van mijn zielen zalicheydt.

RODDERICK.

Ghy sterft Alphonso braaf met g'luck en eere groot,
Daar al de werelt my sal last'ren in mijn doodt,
Om dat k'in ste van danck, gantsch reuckeloos beraden,
Dus deerlijck heb vermoort den Vader van mijn daden.
O ghy nydighe Goon! Ay wrede Heem'len ghy!
Fy eeuwigh droef besluyt, by gord kom ick u by!

Soo sal't mijn rasery daar boven so opschicken,
Dat ghy verkleumt van vrees meught lillen, beven, schricken.
O onmensch'lijck gheluck met u lichtvaardigh rat,
Wat houwt my dat ick u niet byde beenen vat,
En toets eens aan de Rots u kranckheyt en mijn krachten,
Na woesten op-loop van mijn dolle wree ghedachten?
Ha valsche wapens, die van 'tleven hebt berooft
Den gheen, die om u eer in sijn bloedt heeft gheslooft.
Moest ick dus langhe hier in't snoode leven blyven,
Om een soo grouw'lijck stuck moordadigh te bedryven?
De sneuvel is te groot, die ick te laat beken.
Ick heb ghedoodt de gheen, waar door ick levend' ben.
Maakt sich bekendt.
Eylaas! Alphonso, siet de droefste mensch ellendigh,
Die voor u weldaadt, laas! u hier doet sterven schendigh.
Ick ben Rodd'rick u Vrunt, soo ghy bekennen meught.
Hoe slim vergheld' ick u onschattelijcke deughd,
Die'ck met lijf, goedt en eer an u socht te verdienen;
En koom u onverhoets een harde doodt verlienen.
G'hebt moghelijck beschermt de eer van die ick soeck,
Soo't hier ghenoeghsaam blijckt an uwe daden kloeck,
En an dees groene disch van drie zielloose aassen,
Daar het ghevoghelt haast sal om verhonghert raassen.
Och mijn beminde Vrunt! die soo ghetrouw betoont
U vyer'ghe vruntschap, laas! hoe heb ick die beloont?
Ach-harm! seer Goddeloos tot mijn eeuwighe schanden,
Door mijn bloedtstordigh hert en ondanckbare handen.
Helaas! om dat ghy my veel beter anestondt,
Als eenigh dingh, dat hier verschijnt op 's Werelts rondt,
Soo haddet my betaamt te hoeden en te weeren
U jeughdigh jonghe lijf voor al die't wilde deeren,
En uwe doodt veel eer te wreecken stout bestaan
Op't vreemde Volck, die teghen onse voeten gaan,
Eer dat die onghestraft van my souw zijn ghebleven.
Wat straffe hoort my dan, die't selfs heb bedreven?
Waarom kan ick de Doot niet hondertmale lyen
Om myne misdaad' groot na wille te kastyen?

Eer ick die stel int werck, soo bid ick u en laat
De ouwde Vruntschap niet om eenen nieuwen haat,
En wilt de Misdaad' niet, maar d'eer en jonst ghedencken,
Die Alphonso Rodd'rick uyt Minne plach te schencken.
Vergheeft de breucke my, die self op mijn de schult
Sal wreecken alsoo strengh, dat ghy ghenoeghen sult.
Oorloft my dat ick u wt Liefde ondertusschen
Voor den adieuw, helaas! eens hertelijck mach kussen.
Reeckent het deerlijck feyt, dat onverdocht ghevil,
Des Hemels wreetheyt toe, en niet mijn eyghen wil.
Maar O gloorjose Vrundt, die ducht ick moet ontslapen,
Ontfanght, ontfanght van my dit seer bloedighe wapen.
'Tis 'tselfste, dat ghy eerst van schanden hebt bevrijdt,
Als ghy door Liefden wont den sorghelijcken strijdt.
Die my het leven bracht, die maack ick, laas! af-lyvigh.
Ontfanght mijn Vrundt, ontfanght van my arm en katyvigh,
Ja troosteloose Mensch het gheen dat ghy mijn gaf.
Ach! ick heb waarders niet te off'ren op u graf.
Hoe wel ghy meer verdiendt, soo salt my nochtans passen
Met dit mijn dunne bloedt de schantvleck af te wassen.

ALPHONSUS.

Ach! Rodderick doet wech dit schrickelijck opset,
En leeft voortaan gherust met u Elisabeth.
Het ongheweten stuck, dat hier is nu bedreven,
Wert u met dese kus van herten gantsch vergheven.
Maar denckt doch gheensins my te peyen met een wraack
Over u selven, ach! dats een vervloeckte saack,
Teghen sijn eyghen Lijf te bruycken eyghen handen.
Ach my! wee my! oy my! De doot komt op mijn tanden.
Ach Vrient! ick bid dat ghy een Pater Noster leest.
In uwe handen Heer beveel ick mynen Gheest.

Hy valt op hem uyt het Bosch.

ELISABETH.

Wat sie ick, ist mijn lief? neen 'tis qualijck ghegist.
Het is: ten doet: Siet wel; seecker segh ick, hy ist.
Hoe ben ick doch so Sot, souw hy sijn Vrundt verdrucken?
Hy ist noch, soo't schijnt aan al sijn wapen-stucken.

Ick ga daar stout na toe. ach! wat is hier ghebeurt?
Hier leyt mijn Lief, eylaas! die sijn Vrunts doodt betreurt.
Ach! Rodd'rick, wat mocht u kennis soo bedwelmen?

Rodderick verkomt.

RODDERICK.

Wie heeft mijn Vrundt ghemoort, vermaledyde Schelmen?
Ick sal u kappen met dit ysselijck gheweer.

ELISABETH.

Siet voor u, ach! mijn Lief.

GERALDUS.

Besadight u mijn Heer.

RODDERICK.

Ghy Moorders, wijckt van my.

GERALDUS.

Heer, wy zijn u Ghesellen.

RODDERICK.

Ghy zijt struyck-roovers, of de Duyvel vander Hellen.
Nu laat mijn handen los, eer ick u keel af-bijt.

GERALDUS.

Ach Rodd'rick, weest gherust.

RODDERICK.

Is Alphons' uyt sijn Tijdt?
Haast u Atropos, wilt met uwe wisse schichten
Mijn zeer beswaarde ziel van sijn last wat verlichten.

ELISABETH.

Mijn Vrunt, vertrouwt in Godt.

RODDERICK.

Wat wil dit helsch ghespuys?
Flucx segh ick, gaat van hier na 'teeuwigh doncker huys.
Of ist u om mijn ziel dat ghy hier dus gaat sweven?
Ick salse u terstont uyt wanhoop garen gheven.

ELISABETH.

Bedaart U Rodd'rick, hout! eer ghy u meer besmet.

RODDERICK.

Zijt ghy daar? ach mijn Lief! zijt ghy't Elisabeth?

ELISABETH.

Ja ick, mijn hertsen Lief, ach! hoe hebdy ghespronghen.

RODDERICK.

Wel Liefste, wat is dit, hoe koom ick dus ghebonghen?

ELISABETH.

Ach Lief! u rasery is daar de oorsaack van.

RODDERICK.

Het is meer (o mijn troost) als ick bedencken kan.
Wapen! wat sie ick hier, hoe komt Alphons verslaghen?

GERALDUS.

Mijn Heer, wy wetent niet.

RODDERICK.

Eylaas 'tis te beklaghen!
Och leghdy hier mijn Vrunt! mijn toevlucht inder noot!
Sijn leden zijn al stijf, en gants beweghelоos.
Het freytsem ciert sijn Mont met een snee-witte roos,
Sijn wanghen zijn al kouwt, O vernielende Doot!
Wat moght my meerder quaat van u als dit gheschieden.
Ach! wie heeft dit ghedaan, seght uytverkoren Lieden,
Spreeckt of ick sterf van rouw?

ELISABETH.

Eylaas! ghy Rodderick.

RODDERICK.

Niemandt sal dan de straf meer draghen nu als ick.
Stant op en maackt ruym-baan, ick sal 't op my gaan wreecken.

GERALDUS.

Mijn Vrundt, ghy zondight met soo roockeloos te spreecken.

RODDERICK.

Den Moorder van sijn Vrundt behoordt noch heyl noch heul,
Ick sal scherp-rechten 't quaat en zijn mijn eyghen Beul.

ELISABETH.

Ach Rodd'rick! dats Heydens sijn selven dus te krencken.

GERALDUS.

Een Kristen die betaamt de snootheyt niet te dencken.
't Is vreemt dat ghy u wil soo los den breydel gheeft.

RODDERICK.

Wie weet wat Godt met mijn hier van besloten heeft.

ELISABETH.

Ach! God en wil gheen quaadt, ghy oordeelt onverduldigh.

RODDERICK.

Na de Mensch'lijcke Wet ben ick de doot doch schuldich.

GERALDUS.

Maar niet mijn waarde Heer, dat ghys' u selven doet.

ELISABETH.

Hoe zijt ghy doch soo mildt al van een anders goet?
Het leven dat ghy hebt is niet uyt u ghesproten.
Maar ghy hebt het te leen dus langh van Godt ghenoten.

GERALDUS.

Ja al wat ghy ghebruyckt dat komt u vanden Heer,
Twist ghy nu teghens Godt, nu hy't komt halen weer?
U Vrunt, u Lief, u self, u Ouders hoogh van waarden,
Zijn al Afgodekens, die ghy hier dient op aarden.
Nu kijfdy teghen God, dies' u om 't best ontreckt,
Die u hier wacker uyt den slaap der sonden weckt,
Op dat ghy 't hert door Liefd' ten Hemel hoogh sout stuuren
Na 't lieve Vaderlandt, dat eeuwelijck sal duuren.

RODDERICK.

Mijn Ghewisse klaaght staagh den aldergrootsten Godt
Dat ick sijn Volck ontsiel en breeck sijn strengh ghebodt.

GERALDUS.

Dit doet des Duyvels list, die u ziel soeckt te schenden.
Wilt u ghebedt tot God aandachtelijcken zenden,
Met leetwesen van 'tquaat uit een verslaghen Gheest.
In sulcken voorspraack heeft Godt sijn behaghen meest.
Besittet voort u Vat in reynheyt en in vreden.
Luystert naa't roepen van de Goddelijcke Reden,
Die an u herte vaack met groot gherommel klopt,
Daar ghy moetwilligh voor het doove oore stopt.
Wilt in u boos opset doch langher niet volherden.

RODDERICK.

Het valt te troosten licht, maar swaar ghetroost te werden.

ELISABETH.

Godt heeftet u, mijn Lief! ten besten toegheschickt.

RODDERICK.

Leefdy noch? O mijn hert! so word ick wat verquickt.

ELISABETH.

Bedwinght u droefheyt wat, en leeft voortaan doch statigh,
U spieghelt troost aan my, die my met reden matigh.

GERALDUS.

Wel op mijn Heer, wel op, met dese jonghe Maaght.
En leeft gheluckigh, soo't de hooghe Godt behaaght.
Ghedenckt dat hier op aard' den mensche werdt ghegheven
Voor een dierbare saack het langh en zaligh leven,
Tot onse vreught en nut, en tot des Heeren lof,
Die't dan alst hem belieft ons weer doet legghen of.

RODDERICK.

O Heere Godt, hoe moght u goedtheyt doch ghehenghen,
Dat ick mijn lieve Vrunt als vyand gingh ombrenghen?
Vader, vergheeft doch mijn dees onghemeende Moordt.

ELISABETH.

Bidt met vertrouwen, ghy werdt seeckerlijck verhoort.
Bidt, hoopt, ende ghelooft, den Heere ist aanghenamer,
Niet op de straat, maar in u herte, u slaap-kamer.
Schijn-heyligh huychelry zijn Godtheydt noyt beviel;
De recht aanbidders zijn van binnen inde ziel.

RODDERICK.

Ach Lief! ick swemme in mijn droeve moey'lijckheden.

ELISABETH.

Ghy kundt met kermen niet verwecken d'overleden.
Sijn doodt jammert my zeer, ja meerder dan ghy waant;
Maar ick heb Lief om u van tranen my ghespaant.

RODDERICK.

Eer wy dit schoone Lijf ter aarde gaan besteden,
Met een soo hooghen eer, alst van my wert ghedacht,
Soo vind ick het gheraan, datmen an sijn gheslacht
De bitt're bootschap met rechtschapen onschult deden.
Voort dat sy vriendelijck ten Groef werden ghebeden,
Aldaar het leyde Lijck ten grave wert ghebracht,
Verselschapt met een sleep, heerlijck van staat en pracht,
Op dat sy sijn Wt-vaart selfs vercieren mede.
Laat stracx in die Kappel een tomb' van Marber bouwen,
Daar kunst en kostelheyt als wonder zijn t' aanschouwen,

Doet hem eerwaardigh daar ghebalsemt inne legghen,
Laat op sijn Sarck gheswind' met nette letters houwen
Een Graf-schrift kloeck en fray, dat an Mannen en Vrouwen
Zijn Liefd', zijn Deughd', zijn Doodt, in't openbaar magh
[segghen.
Mijn Vrunden, laat my toe, en wilt toch soo lang wachten,
Dat ick over hem doe dese mijn laatste klachten.
Sluyt my, ick biddet u, mijn Vrunden in Gods naam,
In een diep donker Graf mit dit schoone Lichaam,
Op dat ick inde doodt magh omhelsen en strelen,
Ghelijck ick voormaals plagh uyt Liefd' daar met te spelen.
O Lichaam! 'tmagh niet zijn.
Adieu, o huys van Deughd'!
De blijtschap is mijn pijn.
De droefheyt is mijn vreughd'.

GERALDUS.

Laat ons het Lichaam gaan nu uyt zijn ooghen draghen,
Eer't hem veroorsaackt meer soo jammerlijck te klaghen.
Hy heeft sijn tijdt vervuldt, die hy ghenoodt van Godt.
Dragent binnen.

ELISABETH.

Hier zijn wy, sien ick, recht voor mijn Heer Vaders slot.
De Feest, daar ick met vreucht mijn Vrunden wouw op
[nooden,
Ach! die is nu verkeert in stacy van een Dooden.
Het gheen den sotten Mensch tot vrolijckheyt besluyt,
Ach! dat komt menighmaal op een droef Treur-spel uyt.

E Y N D E.

SLOT-REDENEN.

O ghy sin-rijcke Gheesten hoogh!
Scheurt op u slap'righ sluymer-oogh,
Verjaaght u huyv'righe grillen,

Ster-ooght en siet met ernst in
Wat wy met d'inhout of de sin
Van't droeve treur-spel segghen willen.
  Des Menschen leven is een strijdt,
Een Water, dat snel henen lijdt,
Een pluym-licht vlieghent dinghe,
Een Bloem, een Roock, een Wint, een Bel,
Een groote Niet, besietment wel,
Een Schouw-spel vol veranderinghe.
  De Werelt is een vuyle Hoer,
Sy liefd' den Eellingh, oock den Boer,
Sy looft een yeder te verheffen,
Sy stroockt, sy streelt, sy lockt, sy troont;
Maar die sy 'tsoetse wesen toont,
Gaat sy int eynd' op 'tfelste treffen.
  Siet yemant al een anders schaa,
Hy leert daar an noch laat niet na
Sijn bremstigh bortellent rasen,
Om 'tschijn-soet van dees valsche Vrouw,
Al steeckt haar staart vol spa-berouw,
Noch laat hem willigh elck verdwasen.
  Voor Alphons wilt de Ziel verstaan,
Neemt Rodd'rick voor het Lichaem aan,
En noemt Elisabeth de Werelt.
Die door't aantreckend' wesen soet
Haar van een yeder minnen doet;
Soo gracelijck is sy beperelt.
  Hier door soo twist dan menigh reys
De goede Gheest, en 'tweelligh Vleys,
Die doch van jongs soo vast vereende,
Dat inde tijdt van jaar en dagh
An haar men gheen verschil en sagh,
Soo datmens' in als eens te wesen meende.
  Dan doen 'tghesicht van Lijf en Ziel
Op die ghe-eerde Werelt viel,
Die elck wou na zijn wil ghebruycken.
De Werelt haat altijt de Gheest,

En lieft het Lichaam aldermeest:
Dies moest de Ziel vertoorent duycken.
  Doch siet de Ziel 'tLijf in ghevaar,
Hy brengt zijn oude jonst in't klaar,
Bestrijdt des Lijfs trotsche Vyanden.
De *Snoo begeert*, en *'t Valsch onrecht*
Die werden int kort neer-ghelecht
Door sijn ontsichchelijcke handen.
  Soo haast het Vleys de werelt trouwt,
Vertreckt de Ziel, en treurt int wouwt,
Gaat fel de wanhoop swart bevechten.
Hy stronckelt endtlijck en hy valt,
Sy vanghen hem: uyt haar ghewalt
Helpt hem den hooghsten weer te rechten.
  Dewijl het Lijf met lusten slaapt,
Soo werdt sijn Lief ter sluyck betraapt,
Verklipt van d'arghe schalicke zonden.
De Ziel en Deught zijn d'ander trouw,
En losten dees verwonnen Vrouw
Op het spoedighste dat sy konden.
  Het jalours Lijf dit wacker siet,
In rechten ernst wist anders niet
Dan sijn Lief was van haar gestolen.
Dus hy met een breyn-loose handt
Stort d'edel ziel in't zoore zandt,
Dats door een onverbeterlijck dolen.
  Dan merckt het Lijf (maar doch te laat)
Sijn onvoorsicht en boose daadt,
Gaat droef de meeste rouw bedryven.
Hy klaaght, hy vloeckt, hy smeeckt, hy kust;
Maar als de ziel reyst in sijn rust,
Laat hy het lichaam inde aarde blyven.
  Tot hier ist van ons uyt gheleydt.
Doch tot besluyt d'History seydt,
Dat 'tHouwelijck sy aanginghen.
De barre doodt en vlugghe Tijdt
Hem maackten sijn Elijsbeth quijt:

O licht-verkeerde aartsche dinghen.
Rodderick bleef doorwieckt ind'druck,
Beschreyde staagh sijn ongheluck,
Heeft in een Klooster sich begheven,
Al waar dat hy voleynde voorts
Door een quynende strenghe koorts
Zijn seer ramsaligh droevigh leven.
Nu hoort ghy Heeren, hoort; heeft u dit spel vermaackt,
Vervrolijckt of beweeght, of anders wel ghesmaackt,
So klapt eens in u hant, en doet my alle na,
En roept ghelijck met my eenstemmigh louter Ja!

TOE-GIFT.

Meesters der Reden-rijcke Kunst,
Royt uyt u oordeel, haat en gunst,
En daar ghy schoon ons feylen siet,
Ghedencktse doch ten quaatsten niet.
Niemand kan meerder als hy magh,
Hoe wel ment liever beter sagh.
Wy hebben met ons ringhe kracht
Ons swack vermoghen voort ghebracht.
Dus doet nu so ghy billigh souwt,
Het slechtst verwerpt en 'tbest behouwt,
Soo 'tnutte Bijtje Honigh pluyckt,
Daar Spinne quaat fenijn wt suyckt.
De lebbighe verdurven Lien
Al 'tgoed met snoode ooghen sien,
En trecken uyt een zoet vermaack
Een droefheyd en een bitt're smaack.
Den dwarsen Soyl' stouwt misprijst,
Dat elck voor braaf vonnist en wijst.
Op Venus dans hy spytigh sprack,
Om dat haar muyl slech gaf een krack.

Het is den noesten schemper pijn
Dat yets souw onghelastert zijn.
Soo yemand in het minste faalt,
Sijn schotse Tongh dat steets verhaalt.
Het gheen voor Vrienden is ghemaackt,
Wat schaad dat, oft den Vyandt wraackt?
Het blijft lijckwel in sijn ghestalt.
Alst maar den Vromen wel ghevalt,
Soo hebben wy ghetroffen 'tpunt,
Daar wy 't op hadden recht ghemunt:
Want selden vintmen eenigh Man,
Die 't elck te pas wel maacken kan.
Den Schelder is seer ongherust,
En lastert veel uyt schempens lust;
Ghelucktet dan dat hy't eens raackt,
Daar blijft gheen dinghen onghelaackt.
Hy oordeeldt dan heel onbeleeft
Van 'tgheen hy gantsch gheen kennis heeft.
Die soo verkeert berispt en smaalt,
Wert met sijn eyghen wel betaalt.
De wetenschap tot hooghmoedt drijft,
En soo't de stoute rijckdoom stijft,
De eyghen-liefd' hem soo vergrimt,
Dat hy op elck bits schrolt en schimpt.
Ghemeene Lien en acht hy niet,
Maar op het groots sijn hoogh-hert siet.
Brenght yet sijn minder gheestighs voort,
'tWerdt met onlust van hem ghehoort.
Juyst of Natuur met groot onrecht
Den armen had gheschapen slecht:
Maar 'tstrengh gheweldt verdruckt, verbluft,
Het Kunst-vondrijck vruchtbaar vernuft.
Want om sijn Bloed den Rijckaart bouwt,
Den wysen Kalis selschap schouwt,
Van dit hovaardigh trots gheslacht,
Wert goed-aarts raat met smaat veracht.
Den kieschen kan men niet voldoen,

Maar bleef een yder byde schoen,
Of by 'tgheen dat hy wel verstaat,
Hy sprack met wyser rijp beraat.
Maar menigh pocht met sijn verstant,
Int klappen van een anders schant:
Daar 't swetsen hy soo fijn bekleedt,
Dat 'tschijnt dat hy't al beter weet.
Dits der gheleerden Narrery,
Den Gaaren-wat sijn hovaardy,
Den snorckers alderweytste pracht,
Den slappen al haar sterckste kracht,
De mientemans daagh'lijcksche kouwt,
De arme 'tgift, dat hy uyt-spouwt:
Doch elck, hoe nauw hy 'tquaat bemerckt,
Eerder lachtert dan beter werckt.
De Wijsheyt duydt het quaadt int goet,
De Liefde alle smaat versoet,
De Reden keurt uyt veel het best,
En houwt na waarden al de rest.
Siet, leest, merckt, verstaat, onthouwt,
'tBeste niet roemgierigh wraackt,
Toont, als ghy 'tghebreck aanschouwt,
Dat ghy 'tselfde beter maackt.

Ghedicht en voleyndt int Jaar sesthien-hondert en elf

Door G. ADRIAANSZ. BREDERO.

't Kan verkeeren.

BOEREN-CLUCHT [1]).

Stem: *Eylaes amour wat gaet my aen.*

Maerten Aepjes, eer je gaet,
So blijft hier noch ien kleyn beetje,
Ick rae je neefje dat je staet
Noch een lutje by jou peetje.
Gaet dan vry by Branckjes Brecht,
Datsen vryer, datsen knecht.

Gaet benierlijck over wegh,
Liert jou woordtjes wel belegghen,
Hoort mijn seun wat ick je segh,
Ierstin, as je wat wilt segghen,
Siet dat je ghenavent seght,
Datsen vryer, datsen knecht.

De noom en ick de sin al klaer,
Gae je moeytjes na jou vrijster,
Datsen man, wat soo mijn vaer,
Trouwe vriendt, je keunt te bijster.
Heer! je gaet soo reghel recht,
Datsen vryer, datsen knecht.

Tis ien wereld vannen man,
Van lijf en leen uytghelesen,
Hy speult soo aertigh mit de kan,
Dat hy't puyckjen plegh te wesen
Van Diemen, en van Duvendrecht.
Datsen vryer, datsen knecht.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in *Apollo of Ghesangh der Musen*, 1615, bl. 49 vg.

Wel neefjen, wilje dan soo voort?
Lustje noch niet wat te eten?
Hem sick Maerten! noch een woort,
Jou slonckslen heb je noch vergeten,
Wel mijn kijndt, dat is te slecht,
Datsen vryer, datsen knecht.

Maerten segh ick, koomt in huys,
Benje al vry van Simens Sijtjen,
Van scheele Trijn, van Griete Gruys,
Van Claertje Klonters en van Fijtjen,
Sin jer oock mee in den echt?
Datsen vryer, datsen knecht.

De jongens hebben lankt noch goet,
Daerom schat ick bin je scheyen.
Tot Brechtjens is kley aen de kloet,
Ick sie een hijlick uyt jou beyen,
Gaet mijn seun, en maeckt het hecht,
Datsen vryer, datsen knecht.

Macht met Brechtjen niet geschien,
Of en keunjet soo niet muyren,
Ick sou niet mier na heur omsien,
Maer ick sou na stee gaen kuyren,
Doet soo Maerten, als je pleght,
Datsen vryer, datsen knecht.

Al quam in stee soo plompen Boer,
Als ien Kinckel oyt mocht maken,
Al quam Mal Oene met sijn Moer,
Had hy goet, hy sou an raken,
Siet Maerten dat jey't wel beleght,
Datsen vryer, datsen knecht.

G. A. BREDERO.

'tKan verkeeren.

BOERINNE-CLUCHT[1]).

Stemme: *Eylaes amour wat gaet my aen.*

Nifje, Nifjen, o je dingh!
Wilje noch niet aen het knechje?
Klufje Klonters susterlingh
Sprack my lestent: hoort iens Brechje!
Wat hoe legje staech en neyt?
Datsen vryster, datsen meyt.

Soo mijn moer, wel immers kint,
Klufje kalde veul van Maerten,
Tis wonder saeghje hoe hy't pijnt,
Soo lief het y jou van haerten,
Brechje sit hy staech en seyt,
Datsen vryster, datsen meyt.

Heer! de knecht is soo e stelt,
En sijn hooft dreyt assen meulen,
Sijn Peet het mijn soo veul vertelt,
Spullen soumer wel of speulen,
Brechje leyt hy snachs en greyt,
Datsen vryster, datsen meyt.

Is Maerten muruw, tis gien noot,
Hy het Aapen en Meer-katten,
Sijn Peet het mijn sijn goet e groot,
Tis een bom vol Spaense matten.
Iae jy nifjen? eer hy e scheyt[2]),
Datsen vryster, datsen meyt.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in *Apollo of Ghesangh der Musen*, 1615, bl. 50 vg.

[2]) In de uitgave van 1621 (in het *Geestigh Liedt-Boecxken*) luidt deze regel „Gaeje Niffje, ierje scheyt?"

Seght Kees Iongh-kees en Claes Kloet,
Datser spillen vry op steeken.
Van Pros, van Praal en van Iaep soet
Daer wil ick niet iens van spreeken,
Siet dat jyer jou uyt dreyt,
Datsen vryster, datsen meyt.

Ie hebt op Baert jou sin e stelt,
Wat sou jyer me beginnen?
Maerten die het lankt en gelt,
Dat behoeft me niet te winnen,
Ick rayje dat je noch wat baeyt,
Datsen vryster, datsen meyt.

Baertje seghje is ien gheest,
Die sijn weetje weet, te weten,
Dat hy moeytjens schrijft en leest,
Gaet daer iensjes wat of eten!
Nifje bestuurt jou sinlijckheyt,
Datsen vryster, datsen meyt.

Brechje, volgh je mijne leer,
Laet jou Baertje niet bekallen,
Wijsheyt, Gods vrucht, deucht en eer
Is by rijckdom niet met allen.
Siet dat niemant jou verleyt,
Datsen vryster, datsen meyt.

In de stadt of op het lankt
Wordt de rijckdom miest e presen.
Ter werelt is gien mierder schankt
Dan beroyt van gelt te wesen.
Geeft Maerten tavent goet bescheyt,
Datsen vryster, datsen meyt.

G. A. BREDERO.

'Tkan verkeeren.

EEN OUDT BESTEVAERTJE, MET EEN IONGH MEYSJEN. [1])

Stem: *Pots hondert duysent slapperment.*

L. O Iannetje mijn soete beck!
Ey lieve blijft wat staen.
I. Wat schortje? seght gy [2]) ouwe geck?
Ick raetje laetme gaen.
L. Al 't gelt, dat ghy hier leggen siet,
Dat is voor u al ree.
I. Wech kael-kop, ick en soeck u niet,
Dat ghy soeckt, soeck ick mee.

L. Van landen, zanden, ghelt en goet
So ben ick machtich rijck.
I. Dat acht ick niet, o suffe bloedt!
Ick wacht na mijns gelijck.
L. Het goet is 't daermen wel of vaert,
Dus Meysjen weest ghedwee.
I. Ghy sijt myn al te out bejaert:
Dat ghy soeckt, soeck ick mee.

L. Ock kijntjen geefje mijn een soen,
Ick geefje al dit gelt.
I. Dat sal ick wel een ionger doen,
Al gaf hy niet en spelt.
L. Ghelooft, lief, dat ick u versoeck
Ter eeren en ter Ee.
I. Wech, wech, wech Hansjen Hangebroeck:
Dat ghy soeckt, soeck ick mee.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Geestigh Liedt-Boecxken, door G. A. Bredero, Amsterdammer. t'Amsteldam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1621, bl. 83 vgg.

[2]) In de uitgave van 1622 (in het *Boertigh, Amoreus, en Aendachtigh Groot Lied-boeck;* Afdeeling: *Boertigh Liedt-boeck*, bl. 10 vg.) leest men „jy". Daar luidt de laatste regel van ieder couplet dan ook „*Dat jy soeckt*" enz. Verder leest men daar in vs. 28 „dientme."

L. Ick sel iou koopen watje lust,
En doen wat jy ghebiet.
I. Ey Lammert Vaertje houtje rust,
Want jy en dient men niet.
Waer jy maar twintich iaren out,
Misschien of icket dee;
Maer nou so sydy out en kout:
Dat ghy soeckt, soeck ick mee.

Dit is een Lansjen na mijn sin,
Vol vrolijckheydt en vreucht,
Die ick niet om sen goet bemin,
Maer om sijn ionghe ieucht.
U krachten die zijn out en af,
Dus laetmen in mijn vree,
En vryt gheen Vryster, maer een Graf:
Dat jy soeckt, soeck ick mee.

L. Mijn Dochter laet dees mellick-muyl,
En neemt een deftich man.
I. Och nam ick sulcken ouwen uyl,
Wat raedt gingh my dan an?
'k Sou immers by u levend' lijf
(Waer vintmen meerder wee?)
U Maecht sijn, en u Weeuw', jou Wijf:
Dat jy soeckt, soeck ick mee.

Vaert wel dan ouwe Rochelaer,
Ick blijf by mijns ghelijck.
Weet jy niet salighe Bestevaer,
Dat *Wie genoeght* is rijck?
L. Ey staet toch stil, God segen ongs,
Verhoort doch dees mijn bee.
I. Ay Lammert-vaer, jy soeckt wat iongs:
Dat jy soeckt, soeck ick mee.

LIEDT[1]).

Stemme: *Ick heb de groene straten, etc.*

Die sonder hoop moet minnen,
Dien isser ellendich aan,
Die dwarlen al sijn sinnen
In Idelheyt en waan.

Ick spreeck laas! uyt versoecken,
Want ick hebt selfs versocht:
Dus mach ick wel vervloecken
Mijn dwaesheyt onbedocht.

Soumen wel sotheyd vinden
Soo groot (helaes!) als mijn,
Die min, en langh' beminde
Die my niet eygen kan sijn?

Ick min en heb verkoren
Die'ck met behaghen sach;
En ick weet van te voren
Dat ickse niet krijghen en mach.

Nochtans voel ick myn drijven
Van seecker tocht tot haer,
De welcke my doet blijven
Een hoopeloos minnaar.

Want veel, die my wel gunden,
Ten minsten inden schijn,
In plaats van waare vrunden
Laas! mijn vyanden zyn.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Brederode, Amsteldammer. t'Amstelredam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1622. Afdeeling: *Boertigh Liedt-boeck*, bl. 45 vg.

Daerom waart wel van nooden
Dat ick myn doorheyt quaat
Met reden eens gingh dooden.
Maar ach! myn hert wat raat?

Geen dwang en kan afschricken
Mijn al verwonnen sin.
De lusten my verquicken
In mijn bespotte min.

Die wijslijck niet can delven
Syn sotten yver snood,
Die martelt, laes, sijn selven
Met een langsame dood.

Die hier sijn sinlijckheden
Den toom gheeft volle ruymt,
Of die mint sonder reden,
Sich selfs met my versuymt.

't Kan verkeeren.

LIEDEKEN [1]).

Stem: *Nu spreyt u kapjen nedere,*
Het is so moyen wedere, etc.

Mocht ick verwerven 't geen ick wouw,
Of soo 't na wensch gevil,
Ick kreegh een schoone wyse Vrouw:
Maer hoewel dat ick niet en trouw,
't Schort my niet aen de wil.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Geestigh Liedt-Boecxken, door G. A. Bredero, Amsterdammer. t'Amsteldam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1621, bl. 144 vgg.

De anxst die in 't verkiesen leyt
Beswaert myn hart so seer,
Dat mijn arme genegentheyt
Seer selden siet gelegentheyt,
Soo ick die wel begeer.

Sie ick een aanschijn lief en soet,
Slecht, nedrich, ongeacht,
Doch vroom, en eerbaar van gemoet,
Maar sonder eenigh haaf of goet,
De liefd' en heeft geen kracht.

So ick dan nae een rijcker sie
Van schat, van pracht, en staet:
't Is noodigh dat ick dan van die
So seer als van de arme vlie,
Wil ick niet zijn versmaet.

Verkies ick dan een schoone Maeghd,
Bevalligh, hups en snel,
Die my in alles wel behaecht:
So ist oock al om niet gevraecht,
Geval ick haer niet wel.

So ick (als veel) om 't loose ghelt
Een leelijck wijf ansla,
So sie ick staegh 't geen dat my quelt:
De liefde door af-keer versmelt,
Geen treck heb ick daer na.

Vaert wel die ouwe weeuwen vrijt,
Ick bender voor vervaert:
En die sijn soetste jonghe tijdt
Met sulcken ouwe queen verslijt,
Die is geen eere waert.

Vry ick een jeuchdich wacker dier,
Die ben ick schier te ouwt,

Want die waent in haer sinnen schier,
Dat in my al het minnen-vier
Is uytgedooft en kouwt.

De quade die begeer ick niet,
Het by-zijn is onsoet,
Van die met een wellust aensiet
Haer goede vrome mans verdriet,
Voor die ben ick te goet.

Maer hoort deuchd-rijcke Vrouw, beleeft,
Voorsichtich, goet en wijs,
Mijn hart u alles overgeeft,
Door dien het u genomen heeft
Voor sijn aertsch Paradijs.

Die mijn hier voor neus-wijs beschempt,
Of lastert trots met lust,
Die doet noch goed, al luyd het vreemd,
Want t'wijl dat hy mijn eer beneemt,
So heeft een ander rust.

LOFF-LIEDEKEN[1]).

Stemme: *Aenhoord doch mijn geklagh*, *ghy Ruyters*, *etc.*

O Roem van Amsterdam!
O Trots van alle Steden!
O Hooft-tack van u Stam!
O Dochter! die daer quam
Van Phœbus! en die nam
U voedsel uyt de vlam
Van zyne Godd'lijckheden.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Boertigh*, *Amoreus*, *en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Brederode*, *Amsteldammer*. *t'Amstelredam*, *Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1622. Afdeeling: *Boertigh Liedt-boeck*, bl. 97.

O Schoon! ja Sonne schier,
Die mildelijck laet dalen,
Wt jonsten, goedertier
Op my, u Dienaer hier,
Met sulcken soeten swier,
Dat ick brand van een vier,
Geboren uyt u stralen.

Wanneer u klaerheyd groot
Met blixem en met blaken
Haer voor mijn oogh ontbloot,
Ick schaem mijn in mijn doot:
't Hart word so kouwt als loot:
Nochtans een bloosend' root
Dringt door mijn wang' en kaken.

Als ghy (o mijn Vriendin!)
U levendige lichten
My slaet ter zielen in,
So schrickt mijn hart en sin:
Doch met een lieve min,
Door dien ick groot bevin
De kracht van u gesichten.

O kracht! die alle kracht
Mijns lichaems kan verplanten,
Van waer komt u die macht?
Of heeft u Venus, sacht,
Wt het kleed vande nacht
Twee Starren schoon gebracht,
U hooft tot Diamanten?

O Licht van onse Tijd!
O Gloor voor duysend Eeuwen!
O Glans, gebenedijd!
Wie u siet, hem verblijd,
En werd zijn selven quijt:
Att'lanta werd gevrijd
Van Hollanders en Zeeuwen.

Wie dat u eens aenschouwt,
En kan de dood niet vresen:
Maer werd moedigh en stouwt,
Om met u in het Wouwt
Te loopen, ick vertrouwt
Hadd'ick 't bekoorlijck gouwt
Ick sou verwinner wesen.

't Kan verkeeren.

LIEDEKEN[1]).

Stemme: *Ick kan nu niet bedwinghen mijn uytgelaten vreught*, *etc.*

Hoe lustigh is't te spreken
Met verstandighe Lie'n!
Die geen ooghen gebreken,
Noch kennis om te sien
Op yder dingh
Soo sonderling,
Als 't mooghlijck kan geschie'n.

Want die gemeene wetten
Van een scherp-sinnigh hooft,
Is, met op-merck te letten,
Eer't toe-stempt, of gelooft
Der boosen vond,
Of loosen mond,
Die't sot hart licht gelooft.

De Kloeckaarts onderscheyden
Het wesen vande schyn.
Geen schaduw kan haar leyden
Van het waarachtigh zyn.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Brederode, Amsteldammer. t'Amstelredam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1622. Afdeeling: *Boertigh Liedt-boeck*, bl. 103. De titel is er door mij boven geplaatst.

Haar oordeel sift,
Het schilt, het schift,
En schuymtet grof van 't fyn.

Naar een beslepen schrand're
Heb ick alt'sints bespeurt,
En, onberoemt, uyt and're
Een sulcken een gekeurt,
Die mijn gemoed
So heel voldoet,
Als 't nau van duysent beurt.

Myn Sappho kan stracx mercken
De grontvest en het wit
Van alle ed'le wercken,
De zenuwen, en 't pit,
En waar de kracht
Van het gedacht
In rauwe bolster sit.

Haar snelle geest kan dringen
Tot in het ingewant
Van d'alderfynste dingen,
Diemen op aarden vant,
Of vinden sal.
't Sy van wat stal,
Sy kleynstet door 't verstant.

O spits-zinnige zinnen!
Geleerd, en op-gevoed
Om zielen t'overwinnen
Van 't alder-klaarste bloed.
Hoe haast naamdy
U heerschappy
Over mijn swack gemoed?

U gesicht doet beswymen,
Men sach't aan mijn geschie'n.

Ghy toovert met u rymen
De voor-barighste lie'n,
Die ghy versuft,
Als zy 't vernuft
Van u besinnigh zien.

Ghy puft de school-geleertheyd
Met u vloeyend gedicht,
Want 't is niet dan verkeertheyd
Dat dwinght, en niet en sticht.
U Poësy
Of rymery
Is innerlijck verlicht.

Ons vriend'lijck redeneren
Vol heusheyd, sonder maat,
Dat sal, noch *Kan verkeeren*,
Het gaat hoe dattet gaat.
Maar siet, dat ghy,
O Sappho! my
U Phaon niet verlaat.

't Kan verkeeren.

AEN JAN JACOBSZ. VISSCHER [1],

SCHILDER EN GLAES-SCHRYVER.

Stemme: *vanden xxiiij Psalm*, *De aerd is onses Gods voorwaer*, *etc.*

Die op het Rus-land stil
Leyd zijn vernoeghde leven,
Werd dees brief (so God wil)
In eygen hand gegeven.
Met vriendt die God bewaer.

U vraegh ontfaen, gesien, bedacht,
Heeft in een twyffel gebracht,

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Boertigh*, *Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Brederode*, *Amsteldammer. t'Amstelredam*, *Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1622. Afdeeling: *Boertigh Liedt-boeck*, bl. 108 vg.

Die schielijck stoof in mijn gedachten:
Te weten, of ick uwe kunst,
Of uytgenome goede gunst
Voor 't grootst sal oordeelen en achten.

Cort om, ick wil pluymstrijcken niet,
't Is gulle gunst 't geen ghy hier ziet,
Geen diep verstant noch schrand're spreucken,
Maer ondervinden, niet uyt waen,
Dan seecker weten, en verstaen
Van waere en van valsche breucken.

Waerom het *Eglentiertjen* ach!
Niet bloeyt gelijck het voormaels plach?
Is Vrundt u vriendelijcke Vrage.
De meeste mangel, die ick weet,
Dat is: dat elck zijn plicht vergeet,
Want niemant wil den ander dragen.

Dies d'Eendracht vlucht nu voor de twist,
De Eenvoud' voor de schalcke list,
De oude trouw is gantsch gebroken,
De Liefde van de kunst is sieck,
Of yver-loos door spijt of pieck
En wert gedicht noch rijm gesproken.

Daer d'Overheyt niet wel en staet,
En d'ongeregeltheyt toe-gaet
Van bengels woest, en grootse gecken,
Daer ellick voert het hooghste woort,
Daer niemandt doet als hy behoort,
Daer moet het al ten quade strecken.

Dies wertmen wette-loos en slof,
De goede zeden raecken of,
En die't hem schoon te recht wil moeijen,
Die wert beguygelt en belacht,
Gelastert, en smaedlijck veracht,
Hoe sou den *Eglentier* dan bloeijen?

Heeft yemant nu een Spel gemaeckt,
Daermen (doch lachend' niet) aenraeckt
Met moeyten, en met tijdt verliesen,
Alsmen de rollen dan uyt-deelt,
Den een die wrockt, d'ander krackeelt,
Elck souse selfs wel willen kiesen.

And're brengen haer rollen weer.
And're willen niet spelen meer.
't Valt swaer veel hoofden te besturen.
And're willen, en kunnen niet.
Zo hier geen beterschap geschiet,
Zo mach ons Rijck niet langer duren.

Ghy *Princen* rijck van goed verstant,
Die 't *Eglentiertjen* hebt geplant,
Wilt inden noot niet van ons wijcken.
Mijn Vriendt, God geef u blije rust,
Laet ons te samen, als't u lust,
Met stichtingh geest'lijck Reden-rijcken.

De feylen, die, helaes! op onse Kamer groeijen,
Heb ick, met krancke kunst, bewesen en geseyt;
Nu wacht ick van mijn Heer op dese vaers bescheyt,
Dan sal de Reden-Rijck in ware Liefde bloeijen.
't Kan verkeeren.

Hier siedy 't werck
Van een jong Klerck,
Doch 't is uyt jonst gheschreven.
Soo ghy hier siet,
't Geen u verdriet,
Mijn slechtheyt wilt toe-geven.
U vriendt blijft al zijn leven

G. A. BREDERO.

KLAEGH-LIEDT[1]).

Stem: *Van d'Engelsche Fortuyn.*

Edele siel verheven, groots en schoon,
Die u cieraet en huysingh stelt ten toon
Voor 't brave volck van ongemeen verstant,
Dat u aenbidt als Goddin van ons landt.

Gheluckich, ach! gheluckich zijn de lien,
Die u schoonheyt gestadich moghen sien.
Niet salich slecht, maer heylich was de dach,
Doen ick u geest eerst door sijn vensters sach.

Diens Godlijckheyt heeft my terstont ontroert
En uyt zyn troon mijn siel tot slaaf vervoert,
Ja gants berooft, daer en bleef niets in mijn
Als d'yle romp of d'uyterlijcken schijn.

Mijn siel-loos lijf, dat eerst te voorschijn quam
In 't Graefrijck groot vermaerde Amsterdam,
Leyt nu ghescheept recht voor de schans, en beeft,
Vermits mijn siel so arm in 't Tessel leeft.

Wat ist of elck het schip-rijck Eylandt prijst,
Mijn arme siel en wert daer niet ghespijst
Als slechts met sien: oft nauwelijcks ter noot
Met water brack, en sober daghelijcks broot.

De Vader grijs, den grooten Oceaen,
Komt ongevraecht myn schip aen stucken slaen.
Daer is gheen hoop! ick wend' 't wel vande wal,
Maer ick ben, laes! aldaer ick sterven sal.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Geestigh Liedt-Boecxken, door G. A. Bredero, Amsterdammer. t'Amsteldam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1621, bl. 188 vgg.

Een ander lijt schip-breuck van gelt en goet,
Dan ick laet meer, ick laet haer mijn ghemoedt,
Tijd'lijcke schat daer geef ick weynich nae,
Want siel verlies is wel de grootste scha.

Daer sinck ick del, gebooren is mijn tijdt,
Ick raeck mijn siel, mijn lijf, mijn leven quijt,
Helaes! ick smoor, mijn adem gaet so flauw,
Van anxst en sorgh sijn nu mijn hayren grauw.

Ghy Visschers, die de dooden pluyst op 't strant,
Vindt ghy mijn lijf gheworpen op het landt,
Wascht my van 't sant, en graeft my inden schoot,
In 't Tessel selfs, de oorsaeck van mijn doot.

Vint ghy mijn rif, of d'uytgebrande asch,
Soo 't yet ghelijckt van dat ick voormaels was,
En brenghdy 't voor niet datelijck by heur,
Soo sal mijn geest staech waaren voor u deur.

Goddinnen rijck van 't schreyer hoeck en Ty,
Verhaelt mijn doodt aen al de werelt vry,
't Sy waer ghy treckt, het sy met schip of vloot,
Vereert mijn lijck ten minsten met een schoot.

Velt-Nymphjens, die ten Burrich op de plaets
Te samen singht u deuntjens met de Maets:
Ghedenckt mijn doot, gedenckt mijn groote pijn,
En hoe dat ick verscheyden doch moet sijn.

AMOUREUS-LIEDTJEN [1]).

Op de Voys: *Phebus die is lang over die Zee.*

Nu dobbert myn Liefje op de ree,
Op de woelende springhende baaren
Vande wytluchtighe groote Zee,
Dien hy elacy! nu sal bewaren.
Vaart heen, vaart heen, vaart voorde windt,
En denckt altoos waar datje sint [2])
Op haar, die u bemindt.

Och had ick twee ooghen als de Son,
Die de gantsche Werelt beschouwen,
Of dat ickje troosje volghen con,
Ick souw u steets gheselschap houwen.
Maar of 't lichamelijck niet gheschiet,
Vermits de eerbaarheyt 'tmijn verbiedt,
Mijn Ziel en latet niet.

En al mis ick Dedalus kunst,
Die door de Lucht syn Lief con draghen,
Ick sal u gheleyden met mijn gunst,
Mijn waarste Lief, mijn wel behaghen.
Waar ick ontslaghen vant lodsich vleys,
Myn Geest trock met u op de reys;
Nu doetet mijn ghepeys [3]).

Waar ick versien met Stentors stem,
Ick souw ghedurich met u spreecken,
Maar laas! mijn keeltjen te cleen by hem

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Brederode, Amsteldammer. t'Amstelredam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse,* 1622. Afdeeling: *De Groote Bron der Minnen*, bl. 11 vg.

[2]) In vs. 55 „bint", wat ook hier zal moeten staan.

[3]) In de uitgave van 1622 staat „ghepeyns."

Kan door de Wolcken soo niet breecken.
Dan doch al vaardy noch eens soo vart,
Ick sal nochtans u [1]) druck en smart
U spreecken met mijn hart.

Had ick Medeas Tovercracht,
Ick sou Aeolus in syn Klippen
Bekollen met syn volle macht,
Dat niet een wintje hem sou ontslippen.
Of borster een stoocker uyt syn sack,
Die sou ick in u seylen strack
Gaan stuuren met ghemack.

De winden, 'twater, en de vloet,
Hipplende Starren en vaste Polen
Die worden nu mijn hoochste goet,
Mijn Lief, mijn licht, mijn leven bevolen.
O goedertieren Gode vermaart,
O regheerders van Hemel en aart,
Mijn waarde Ceyx bewaart.

Alcyone u lieve Bruyt die schreyt,
'tHaar wil heur van droefheyt scheuren;
Om dattet dus buldert, stormt, en wayt,
Doet u Tortelduyfje niet dan treuren.
O Ceyx! o Ceyx! waardighen Man!
Wat hartseer gaat u Vroutjen an,
Die van u niet syn en can.

Nu dobbert mijn Liefje op de ree,
Op de woelende springhende baaren
Vande wytluchtighe groote Zee,
Die hy Elacy! nu sal bewaaren.
Vaart heen! vaart heene! vaart voorde wint,
Maar denckt altoos waar datje bint
Om haar, die u bemindt.

't Kan verkeeren.

---

[1]) Aldus in de uitgave van 1622. Moet het „in" zijn?

KLAGH-LIEDT [1]).

Stem: *Hoe lang sal ick met heete tranen, etc.*

Moy Aaltjen, is 't so haest vergeten,
Mijn lang vervolgh van dagh en nacht?
De schoone tijd, die ick [2]) heb versleten,
En met u wil heb door-gebracht,
In vriendlijckheyt,
In vrolijckheydt,
In vryicheyt,
En soeticheyt van praet,
Van 's nachts tot 's morghens en des avonts laet?

Mijn Vrunden smaet, en 's Vaders toren,
Die heb ick om u, in 't begin,
Met sware dreyging moeten hooren.
Maar 't gingh so haest my uyt als in,
Dat bleeck so dick,
Wanneer als ick
Een blinck of blick
Van u schoon ooghen sach,
So bleef ick by u den geheelen dach.

Hoe dick nam ick u ted're handen,
En drucktens' aen myn slincker borst?
Daer my het binnenst' scheen te branden
Van 't geen dat ick nauw spreken dorst.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Geestigh Liedt-Boecxken, door G. A. Bredero, Amsterdammer. t'Amsteldam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1621, bl. 160 vgg. — Zie over dit gedicht Jonckbloets *Gesch. der Ned. Lett.*, III[3], 90.

[2]) In de uitgave van 1622 (in het *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck;* Afdeeling: *De Groote Bron der Minnen*, bl. 13 vg.) leest men „die'k". Verder vindt men daar nog als varianten: vs. 5 „vriendelijckheydt"; vs. 10 „Vrienden"; en vs. 72 „Versteurt my".

Daer wenst' ick mijn
Een vensterkijn
Van Kristalijn,
Of van fijn spieghel glas,
Dat ghy mocht sien hoe ick te moede was.

So 'k by myn hart had konnen komen,
Ick hadd' het met eerbiedicheydt
Stracx uyt sijn legher-stee genomen,
En in u lieve schoot gheleyt,
So lief waerdy
De siel van my.
Docht ick dat ghy
So wulleps waert van sin,
En so lichtvaerdich oock in uwe min?

Daer ick ter Werelt heb genoten
De vrucht, diemen verkryghen kan,
Daer wert mijn nu de deur ghesloten,
En men hout daer een ander an.
Hoe sydy nuw
Voor my so schuw?
Of wien heeft u
So schandelijck gheraen,
Dat ghy my hebt dees trots en spijt ghedaen?

Wat moochdy in u selven dencken,
Wanneer als ghy eens oversiet
Mijn leurtjens en kleyne gheschencken?
Of 't geender by ons is gheschiet?
So hier, so daer,
Ghy weet wel waer,
Met wat gebaer,
En gantsch verslingert hert,
Was ick ghestaech in uwe min verwert.

Wat woorden sijnder wel ghesproken,
Bedencktse eensjens in uw geest?

Wat Eden hebje mijn ghebroken?
't Is wonder datje niet en vreest,
Dat ick u eens,
Met vry wat reens,
Yet ongemeens
Sal spelen op een tijd,
Is dat myn liefde noch verkeert in nijdt.

Gaet heen, geveynsde Kourtesane,
Begogelt d'oogen en het breyn,
Met uwe Kokedriele trane,
Van den verdwaesden Kapiteyn,
Dien blooten bloet,
Van wien ghy 't goet
Meer als 't gemoet,
En dat met [1]) reden acht.
Versteurt mijn niet. vaart wel en voort genacht.

L I E D T [2]).

Op de Wyse: *O schoonste Parsonagie.* Ofte *Si ianto Gratiose.*

Ha! licht vervlooghen wyllen,
't Herdencken van u weelde maact my druckig.
Wat nyt doet u soo yllen?
Laas! tot mijn ramp, daer ick scheen soo gheluckich,
Ja soo verweent,
Dat de ghemeent

---

[1]) In de uitgaven van 1621 en 1622 staat „men."

[2]) Afgedrukt naar den tekst in het *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Brederode, Amsteldammer. t'Amstelredam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1622. Afdeeling: *De Groote Bron der Minnen*, bl. 14 vgg.

My Loffelijck verhieven,
Als ick met Dichten
Een yder soght te stichten
En believen.

Doe was my d'Hemel gunstich,
De Werelt loegh op my soo Vriendelijcke,
Ghy Lief, noemde mijn kunstich,
Om dat myn lust een reeden te verrijcke.
U heusheydt wast,
Die wel, en vast,
Mijn harde Rymeryen
Wist te versmeden,
En op syn rechte steeden
Juyst te vlyen.

Daar mijn de vroome wenschen
De troost van Lief, met ontelb're ghelucken,
Het schuymsel van de Menschen
Soeckt daar myn Heyl nu nydich te ontrucken,
Want Out en Jongh
Met gifte tongh
Mijn Eere my berooven;
Seer licht de lieden
Het goed ten quaaden dieden
En ghelooven.

Dit pynnight mijn mit smarte,
En martert laas! mijn afgemende Ziele.
Lief, magh dit van u harte
Dat ghy u Vrient onschuldich laat vernielen,
Om s'vollicx praat
Of ymants haat
Vol enckel snoode looghen?
Mijn troost, mijn vreughde,
Ach! hebben nu de deughde
Gheen vermoghen?

Soo g'lijck ghelijck doet Minnen,
Wat doetse dan my van u deur afwysen?
Helaas! d'eedele sinnen,
Die ghy voor sulcx uyt jonsten pleeght te prijsen,
Sullen sy mijn
Een oorsaack syn
Van ballingh steets te blyven?
Soo magh ick vloecken
Pampieren, Pen, en Boecken,
En het schrijven.

Want had ick niet gheschreven,
Soo sou mijn naam nu niemant met [1]) Trompetten.
Ick waar oock niet verheeven,
Noch niemant sou op my soo nauwe letten.
De achterclap,
Noch lachtertap,
En sou my nu niet quellen.
Men sou mijn treeden,
Mijn passen, noch myn schreeden
Dus niet tellen.

'tSchijnt dat de groote Gooden
(Vermoeyd van mijn haer troetelkint te speelen)
Deese strenghe ghebooden
En leyder wet u lieve Mont beveelen.
Om dat mijn druck
En ongheluck
Te lichter my sou vallen.
Nu't can verkeeren,
Want Boeren werden Heeren,
Berghen dallen.

'tGheluck dat stuurt in staaten
Weet-nieten Rijck, en overstoute plompen.
Haar onbescheyden maaten

---

[1]) Aldus in de uitgave van 1622. Moet men „niet" lezen?

Doet dees mijn Borst met diepe suchten pompen
De traantjens al,
Die by gheval
Bevroosen van mijn schieten,
Als fijne Parlen,
Die ick hou voor het dwarlen
Van Margriete.

Vaart wel, vaart wel, Joffrouwe.
Ick dool op't Lant by't hooghe Huys te Muyen.
Mijn Liefd' sal niet verkouwen,
Al loost de Wint stormwinden, Haghelbuyen,
Ja vlocken grijs
Jaght Sneeu en Ys
Smelt voor my vier met schande.
Kunt ghy niet rusten,
Soo denckt onder u lusten
Op Garbrande.

't Kan verkeeren.

DEN DROEVIGEN VRYER [1]).

Stem: *Arent Pieter Gysen, met Mieuwes, Iaep en Leen.*

Wat baat my den dranck, daer ellick vreughd uyt suyghd?
En dit lief gheselschap, dat nu dus singht en iuyghd
Met bly en soet gelach?
Als 't oogh hier niet
De liefste siet,
Die ick so gaeren sach.

Speelt ghy, en danst vry de lieve lange nacht,
Laet my mijn selven vermaken met mijn klacht,

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Geestigh Liedt-Boecxken, door G. A. Bredero, Amsterdammer. t'Amsteldam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1621, bl. 157 vgg.

Die 't hart uyt droefheyt dicht.
Ick sal in myn
Smart vrolijck sijn,
Of ten minsten wat verlicht.

Ach! daer een ander gheluckich hem bevindt,
Nevens de gene, die hy van herte mint,
Daer sit ick hier alleen.
Diens groot gheluck
Vermeert mijn druck
Met droeve treuriche'en.

Niet dat ick yemant sijn voorspoet hier beny,
Maer ick beklaegh het wreet geval, dat my
Dus dompelt in 't verdriet.
Hierom ben ick
Niet in mijn schick,
So ghy hier merck'lijck siet.

Gaet hene Speelnoot, verheucht de jonge lien,
Ick sal mijn selven van binnen wat besien,
En dromen van mijn Vrouw.
Al ist bedroch,
Het sal my noch
Verquicken in mijn rouw.

Gaet hene, gaet hene, wat hebdy noch al praets,
Misschien sal u een ander afwinnen nu de plaets,
En 't Meysjen oock daer by.
Ick danck u seer
Van al de Eer,
Die ghy bewijst aen my.

Helaes Princesje! helaes! waer sydy nu?
Helaes mijn leven! wat ben ick sonder u?
Een schaduw' en een schijn,
En geen ding min,
Als die ick bin,
Als ick by u mach zijn.

AMOUREUS-LIEDT [1]).

Op de Voys: *Ick bender een arme Pellegrim siet.*

De Minne, die in mijn hartje leyt,
Die sal niet eynden noch sterven,
Al schijntet dat ick door teghenheyt
Mijn Lief sal moeten derven.

Al reys ick te Landt, en over Zee,
En swerf in vreemde Steede,
Mijn Liefs Beeltenis draach ick mee
In mijn gheneeghenthede.

Al ben ick daer my veel jonst gheschiedt,
Het buycht gheen van mijn crachten,
Maar als 'thart op mijn Lief eens siet,
Soo juyghen mijn ghedachten.

Al syn meer andere schoon en Rijck,
Sy kunnen my niet verwinnen,
Doch als ic mijn Jufvrous duechd' bekijc,
Aanbidden haar mijn sinnen.

Tsint dat mijn oogh op haar schoonheyt viel,
So socht ick haar te behaaghen,
En heb met eerbaerheydt in mijn Ziel
Haer reyne jonst ghedraghen.

Heylich en eerelijck syn gheweest
Ons Minne, kusjes, boerteryen,
Want haar ghesuyverde goede Gheest
Gheen dorperheyt kan lijen.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Brederode, Amsteldammer. t'Amstelredam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse,* 1622. Afdeeling: *De Groote Bron der Minnen,* bl. 29.

Haar heusheyt en ooc mijn Liefde groot,
Ons Vrientschap daer beneven,
Die sullen duuren tot de doodt,
Ja mueg'lijck na ons leven.

Of by ghevalle dees rasery
Mijn Liefjen quam in handen,
Haar Wysheyt reden kavelt my
Ten konfer of ten branden.

Mijn ruwer begrip, en stompe styl,
Verwerckt die, o mijn Goddinne!
Met die sneedighe scharpe vyl
Van u gheleerde sinnen.

't Kan verkeeren.

NIEU LIEDEKEN[1]).

Stem: *Phœbe qui ce mesme Iour*, etc.

Als ick in mijn ghedacht
Der schepsels[2]) aart deur-schouw,
'k En vind geen meerder macht,
Als 't vermogen vande Vrouw,
Die met haer ghesicht
's Mans moeden verlicht, Die met, etc.
Van haer last, van haer leyt,
Van haer smart, van haer smaet,

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Geestigh Liedt-Boecxken, door G. A. Bredero, Amsterdammer. t'Amsteldam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1621, bl. 153 vgg.

[2]) In de uitgave van 1622 (in het *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck;* Afdeeling: *De Groote Bron der Minnen*, bl. 36) leest men in vs. 2 „scheps'len"; in vs. 6 „moed"; en in vs. 16 „minlijcke."

Van haer quael, van haer quaet,
Van haer hoon, van haer haet,
Die sick ter vlucht verspreyt
Door een swenckje van haer vriendelijckheyt.

O Vrouw! o 's werelts pracht!
O Aerd-rijckx prael en pronck!
Ghy smoort der Reusen kracht
Met een minnelijcke lonck.
De moedichste Heldt,
Of man in 't velt, De moedichste, etc.
Die verschrickt, die verschiet,
Die verblickt, die verblauwt,
Die verloomt, die verlauwt,
Die verflouwt, die verflaauwt,
En sackt in soet verdriet,
So haest als hy u schoone ooghen siet.

De Koningh vol ghewelt,
Of d'aldergrootste Prins
Van moghentheyt en gelt,
Is nietich, kleyn, en kints,
Al schijnt hy verwoet,
Of groots van moet, Al schijnt hy, etc.
Op sijn macht, op 't gebien,
Op sijn staf, op sijn staet,
Op zijn rijck, op zijn raed,
Op zijn deughd', op zijn daed,
Op zijn land, en op zijn lien,
Hy word gedweegh door 't Vrouwe-Beeld te sien.

Ist te verwond'ren dan
Dat ick verwonnen ben,
Daer dwinger noch Tyran
Geensins bestaen en ken?
Al waer ick een Graaf,
Ick wierd een slaaf, Al waer ick, etc.
Van de Vrouw, die ick min,

Die ick lief, die ick loof,
Die ick stroock, die ick stoof,
Die ick huys, die ick hoof
In mijn ziel, en in mijn sin:
Want in mijn hart daer woont een Jongvrouw in.

EEN LIEDT[1]).

Op de Wijse: *Het was een Rijck Burgers kint.*

Ach strenghe Liefd, ghy schijnt seer soet
En lieff'lijck int beginne,
Maer die u vind in teghespoet,
Die moet met smarte Minne,
Soo ghy aen my mach't leeren,
Die door te seer begheeren
Van Liefde sterf,
Om dat ick derf
Mijn Lief soo menich werf.

Als ick des daachs verby haar gaa
En meen in Huys te snappen,
Een yghelijck die siet my naa,
Dies vrees ick dan voor 't klappen.
Mijn opset moet verand'ren,
En ick gaa dan vast wand'ren,
Ja gins en weer
Op ende neer,
Tot dat ick 'thuys waarts keer.

Wil ick des avens by haar gaan
Om met haar wat te spreecken,

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Brederode, Amsteldammer. t'Amstelredam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1622. Afdeeling: *De Groote Bron der Minnen*, bl. 65 vg.

Soo sie ick imant by haar staan,
Of wert van die bekeeken.
't Doet mijn wel heele nachten
In een stoep sitten wachten,
Ghekreuckt, ghekromt,
Wel dicht vermomt,
Tot dat dander uyt komt.

Als ick in mijn eenigheyt streef
In mijn bedroefde klachten,
Och 't is gheen leeven, dat ick leef,
Maar swaare doot te achten,
Want mijn Liefgiens afweesen
Doot mijn door duysent vreesen,
Dus 't herte raast,
En denckt verbaest:
Een ander is de naest.

Wel opentlijck ick hier beken
Dat ick haar niet kan laaten,
En als ick schoon al by haar ben,
'K en kan niet metter praaten.
Noyt kunst sy van myn hoorden,
Maar veel ghebrooken woorden.
Daer Liefde, siet,
't Vernuft ghebiet,
Is de reden te niet.

Och Lief, hoe dick heb ick versocht
Mijn Minne te bedecken,
Dus nam ick voor te doen een tocht
Om buyten t'Slans te trecken.
Doen ick de Zee aenschoude,
Terstont het mijn beroude,
Ick kreech berou
Dat ick soo sou
Verlaaten mijn Jonckvrou.

Als ick haer bruyne Oghen sie,
Soo moet ick mijn vergaapen
In haar soo schoone schoonscheyt, die
Soo Heerlijck is gheschaapen,
Die my niet kan verveelen
Het ghesicht of het streelen
Van haar aenschijn.
Och wou sy mijn
Soo trou, als ick haer syn.

En of't mijn schoon na wensche ghingh
Na langhe trouwe proeve,
Dat sy my tot haar Lief ontfingh,
Een dingh sou ons bedroeven,
Want siet ons ghesintheyden
Syn int gheloof verscheyden.
Dit maeckt altijdt
Een harden strijdt,
Op 't laatst of haat en nijt.

Al wat de Heere heeft versien,
Kan gheen mensche beletten,
En ist Goods wil, het sal gheschien
Na schickingh syner wetten.
Wat wil ick mijn dan quellen?
'K sal mijn betrouwen stellen
Op God, diet al
Best schicken sal
In allerley gheval.

't Kan verkeeren.

EEN LIEDT[1]).

Op de Wijse: *Nu leef ick in't verdriet.*

Goddin, o Venus schoon,
Verwect in mijns Liefs hert
Een soet gherechte loon
Voor mijne droeve smart,
Ick kan doch langher niet leeven in dit ellent,
Ick brant, ick brant int vier der minne sonder ent.

Eer ick u schoonheyt kon,
Of oyt met Ooch aensach,
So docht mijn nieuwers Son
Ter werelt scheen geen dach,
De Lucht was sonder Gout of sonder braef cieraat,
Daar sy, daar sy nu op het hoochst verheeven staat.

De Nevel en de Mis
De dagheraat verjoech,
Dampen en duysternis
De schoone middach sloech,
Het aarderijck dat lach ghewentelt in een klomp,
Ten had gheen ooch, het scheen een maxselloose romp.

Het Hemels vier, docht mijn,
Was doof en gans ontgloort,
Het scheen wel doot te syn,
Of gans en al versmoort.
De vlammen sterck vol schyn, vol leevens, en vol brands
En sagh ick niet, of nau wat flick'ring van haer glands.

En 't waater, wel eer bly,
En quix en snel ter loop,

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Brederode, Amsteldammer. t'Amstelredam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1622. Afdeeling: *De Groote Bron der Minnen*, bl. 67.

Dat stont bedroeft ter sy
Ghestaapelt over hoop,
Met Wolleken en wint verselschapt en doorsprenght,
Want Aart, want Lucht en vier was t'eenemaal vermenght.

Maar even alsoo vaack,
Als ghy o Son verscheen,
De groote Heemel brack,
't Licht quam met u beneen,
De aarde neech en stroyde Lovers en groen kruyt
En waar ghy gingt of stond, quam een versch Bloempjen uyt.

De wyde lucht ghekleet
Met Starren, Son en Maan
Die stelden haar ter zeet,
Om op u dienst te staan,
Doch eer sy sitten gingh, soo schonck sy u dat licht,
Dat licht, dat licht, dat my betoovert int ghesicht.

Het heyligh vier bevreest,
Doch suyverlijck en reyn,
Vereerden met syn Geest,
U Lichaem en u breyn.
Dus quam de wackerheyt in u verheeven Ziel,
Daar eerst mijn Oogh en mijn ghenegentheyt op viel.

De wilde blancke Zee,
Aenziende dit ghebruyck,
Die quam oock seer ghedwee
Aenbieden u de Pruyck,
Die op u eedel Hooft soo hel en glinstrich straalt,
Dat noch Goddin, noch Nimph int minste by u haalt.

O Lief! o nieuwe Son!
Ick Offerden u op
Mijn Zieltje, soo ick kon
Met deese Goude Kop,
Drie *Roemers* dronck ick uyt, hoe kranck oock dat ick schijn;
Als ick dan mocht u slaaf en u lijfeyghen zyn.

't Kan verkeeren.

LIEDEKEN[1]).

Stem: *Als ick uyt wandelen gae, etc.*

Goddinne, die de naam van 't schip-rijck Eylant voert,
Die met geen Tooverkracht Hemel en aart beroert,
Maar die met u ghesicht en Goddelijcke kunst
De grootste man beweegt doet snacken na u gunst.

De grootheyt van u macht ick noyt soo hooch en hiel,
Als ick de hoocheyt doe van u verheven ziel,
Die op den top des Lofs ten pronck des werelts staat,
Sulcx dat de Zon beschaamt syn ooghen neder slaat.

Als hy eerbiedich u eerwaerdicheyt aenschout,
Hy schimmert en hy staart, en 'tciert syn hooft met gout,
En bromt soo voor u deur, daer hy een lonckje pracht,
Waar met dat hy volnoecht voldoet syn groote jacht.

Smorgens voor dauw voor dach, en in den dagheraat,
Wanneer hy opghetoyt uyt syn slaepkamer gaet,
Als ghy noch legt en slaapt met al u Huysghesin,
Dan komt den brallert aen door glasen Vensters in.

Hy kyckt, hy wederkyckt, en siet u schoonheyt door,
U Silverblancke vel vergult hy met syn gloor;
Ghy voelt de luwte van syn straalen soet en sacht,
En toont hem al het 'tgunt hy meest op Aarden acht.

Hy doet al wat hy wil en wat hem best behaaght,
Dan gaet den snoepert deur, hy schent so menich Maagt,
Waer dat die Vrouwe Man maer steelwys eens insluypt,
Hy vint gheen Vrouwtje, die hy niet in slaap bekruypt.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Brederode, Amsteldammer. t'Amstelredam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1622. Afdeeling: *De Groote Bron der Minnen*, bl. 82.

De leste reys, Goddin, als hy u wel besach,
Doen ghy in diepe rust en onbekommert lach,
Doen stal hy uyt u Hooft op 't aardichst dat hy kon
U ooghen, en hy liet voor elcken Ooch een Son.

Soo komet by, Goddin, dat ick en alle lien,
Die dese Majesteyt vol Heerlijckheden sien,
Door 't blincken van u snel en weesselijck ghesicht,
Waar met dat ghy myn siel inwendich noch verlicht.

Dit is myn hooghste vreucht, daer ick my in verbly,
Dat ghy u ooghjens slaet uyt goetheyt eens op my.
Als u ghenade my eens vriendelijck aensiet,
Ick ruylden dat gheluck om al de Werelt niet.

't Kan verkeeren.

VOOR-SANGH.[1])

Stem: *Hansje sneed dat Kooren was*, etc.

Ick sieje wel,
Al gaeje snel
U in het bosch vertrecken,
O Maechdekijn!
U klaar aenschijn
En kundy niet bedecken.

Voor die u mint,
Mijn Lief! ick bint,
Ay! went u snelle voetjes.
En ist u wil,
So staet wat stil,
Of gaet ten minsten soetjes.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Geestigh Liedt-Boecxken, door G. A. Bredero, Amsterdammer. t'Amsteldam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1621, bl. 139 vgg.

Laet mijn doch yet
Verwerven, siet,
Op mijn lieve gebeetjes,
En schort u gang,
Die my te langh
Valt, door u vlugge treetjes.

Komt, vlyt u weer
By my hier neer,
In dese groene blaatjes,
Als wy verle'en
De Sondach de'en,
Des avonts al wat laetjes.

Als ick noch denck
Om het ghewenck,
Om al ons blye kuurtjes
Van ons ghevry,
En hoe dat wy
Vertelden avontuurtjes,

Daer wy den tydt
Met wierden quyt,
En van de nieuwe dansjes,
En was daer geen,
Dan ghy alleen,
Die wan de Roose-Kransjes.

Komt, weest niet schuw,
't Is hier so luw,
Vol dichte Eglentiertjes.
Myn hart verheught
Hier door de vreucht
Van die vrolijcke diertjes.

't Wildt danst en springt,
't Gevoghelt singt,
't Is hier vol blije lusjes.

Waert ghy hier nu,
Ick segget u,
Ghy kreecht wel duysent kusjes.

Ick gis ghy vliet
Uyt vreese niet
Voor dese dreygementjes:
Maer wilt misschien
Na hooger sien,
Of na de ionge ventjes,

Die ghy bekoort,
En licht verdoort
Door u beveynsde grilletjes,
Daer ghy uyt suycht
U lust, en buycht
Haer hartjes na u willetjes.

Wie eens aenschout
U hayr als gout,
Of u ghebloosde wanghen,
En roode mont,
Die is terstont,
Aleer hy 't weet, gevanghen.

Want u gesicht
Boeyt ons seer licht
In onsichtbaere kluysters.
En u schoonheyt
Ons voort verleyt
Door haer besond're luysters.

't Hert, dat ghy neemt,
Ghy flucx vervreemt
Van alle sijn vriendinnetjes,
Mits ghy ons stelt
In 't soet ghewelt
Van uwe lichte sinnetjes.

Die troertigjes
En boertigjes,
Vloeyen van soete kluchtjes,
Daer ghy wel weet
Dat ghy me smeet
So veel verliefde suchtjes.

Nu 't is genoech,
Ick hijgh en swoegh.
Mijn uytverkooren Troosje!
Ick ben so moe,
Doet als ick doe,
En rust u hier een poosje.

Hoe moochdy mijn
So hatich sijn,
So strafjes, en so fiertjes?
Ick sieje wel,
Al gae-je snel,
't Zijn u dreutsche maniertjes.

GEESTIGH LIEDT [1]).

Stem: *Ick schou de Wereld an.*

Wat dat de wereld is,
Dat weet ick al te wis

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Brederode, Amsteldammer. t'Amstelredam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1622. Afdeeling: *Aendachtigh Liedt-Boeck*, bl. 6. — Zie over dit gedicht Jonckbloets *Gesch. der Ned. Lett.* III³, 91.

(God betert) door 't versoecken,
Want ick heb daer verkeert
En meer van haer geleerd
Als vande beste boecken.

Want of ick schoon al las
Het geen soo kunstich was
Als Goddelijck geschreven,
Ten gingh ter ziel, noch sin
Soo nyver my niet in,
Als 't eygen selfs beleven.

Nu heb ick 't al versocht:
Soo dol, als onbedocht,
Soo rauw, als onberaden.
Och Godt! ick heb te blind
En al te seer bemind
De dingen, die my schaden.

Een hooft vol wind en wijn,
Een hart vol suchts en pijn,
Een lichaem gants vol qualen
Heeft Venus, en de kroes,
Of selfs die leyde droes,
My dickwils doen behalen.

Och! een bedroeft gemoet,
En een hert seer verwoet
Van duysent na berouwen,
Van overdaet en lust,
Met een ziel ongerust,
Heb ick in 't lest behouwen.

Hoe strengh breeckt my dit op:
Mijn kruijfde krulde kop
Die brenght mijn voor de jaren,
In mijn tijds Lenten, voort
Op 't swart en 't swetigh swoort
Veel gryse graeuwe hayren.

Wanneer een ander leyt
Gestreckt en uytgespreyt,
En rust met lijf en leden,
Dan plaeght my aldermeest
De quellingh van mijn Geest
Met beulsche wredicheden.

Dan dringht my door de huyt
Het bange water uyt
Door kommerlijcke sorgen,
Dies my het herte barst,
En wenscht alsoo gheparst
Den ongeboren morgen.

En nimmer ick den dagh
Alsoo geluckich sagh
Dat sy my vol verblyden.
Voorwaer, 'k heb uur noch tijd,
Of ellick heeft syn strijd,
Sijn lief, zijn leed, zijn lyden.

Al 't gene, dat de Lie'n
Ter Wereld mogen sien,
Of immermeer verwerven,
En wensch ick niet soo seer,
Als saligh inden Heer
Te leven en te sterven.

't Kan verkeeren.

FEEST-LIEDEKEN [1]).

Stemme: *Yets moet ick u Laura vragen*, etc.

Geliefkens, eer ghy waert geboren,
Sydy van den Heer verkoren,

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Brederode, Amsteldammer. t'Amstelredam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1622. Afdeeling: *Aendachtigh Liedt-Boeck*, bl. 51.

Om te samen wesen een.
Gaat en doet na zijn gebieden,
Wat hy wil dat moet geschieden,
Daer en zijn geen tegen-re'en.

Wilt ghy God en mensch behagen,
Leert malkander toch verdragen,
Gaet den ander te gemoet
Met bescheyde, wyse reden,
Tracht doch na de rijcke vrede,
Dat 's het beste Bruylofts-goet.

Wilt uw' kinders met uw' leven
Deughdelijcke lessen geven:
Goede voor-gangh leert so soet,
Meerder als de straffe dingen.
Die zijn selven kan bedwingen,
Dunckt my dat niet qualijck doet.

Leert haer, eer dat sy gaen slapen,
Waer toe dat sy zijn geschapen,
Dat 's tot lof van God den Heer.
Brenghtse op tot synder eeren,
Gaet met haer in 't huys des Heeren,
Tot de ongevalschte Leer.

Recht gelijck de steene kruycken
Nae de vetticheyd sal ruycken,
Die men eerst-mael daer in doet,
Soo gaet het met onse sinnen;
Soo wy met de jeughd beginnen,
Soo gedytet quaed of goedt.

Even als van goede boomen
Nimmer quade vruchten komen,
Soo is 't oock in een geslacht,
Die den Heer Godvruchtigh vresen,
En niet anders willen wesen
Als sy willen zijn geacht.

Reyn van herten en van wandel,
Trou, en recht in haren handel,
Sullicken die zeghent Godt
Met veel tijdelijcke have,
Met gewenschte schoone gaven,
Die haer soo vallen te lot.

Een gheluckich salich leven
Wil de goede Godt u geven,
Met al wat men wenschen mach,
Dat geoorloft is te wenschen
Voor de alderbeste menschen,
Tot in, en na haer sterref-dagh.

't Kan verkeeren.

LIEDEKEN [1]).

Stem: *Esprit qui souspirez.*

O Ghy neus-wyse hoop! ghy nauw ghesette lieden,
Die 't buytenste verheft, en binnenste veracht,
Ghy raet uyt waen, en schijn, te minnen of te vlieden
Yemant, om naem, of graet, van kleen of groot geslacht.

De voorsichtige sorgh wert van my niet ghelastert,
Noch die Registers, noch de tafels van de vroomst,
Maer 'k haet den rijcken Guyt, en wese-loose Bastaert,
Die door sijn wangelaet verloochent sijn afkomst.

Van oud Raets-heerlijck volck, en staet-waerdighe menschen,
Naemaftich, en daed-rijck, uytstekende van deught,
Te wesen afghedeelt, is prijs'lijck, en te wenschen,
Tot spiegel en tot spoor voor d'eergierige jeught.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Geestigh Liedt-Boecxken, door G. A. Bredero, Amsterdammer. t'Amsteldam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1621, bl. 206 vgg.

Waer ydel en onnut is 't pochen en het roemen
Van 't hoog-doorluchtig huys, of't Adelijcken lijn,
Al mocht hier yemant schoon de beste Maechschap noemen,
En deucht hy selven niet, wat voordeel mach 't hem zijn?

Wat mach het letten oock, die van verachte boelen
Bevrunt is, en verwant met bloet on-edel slecht,
Als hem sijn eygen deucht en dapperheyt noch voeren
Tot kroon, tot staf, tot staet, of voor-plaets in het recht?

Geen namen, tytels, noch geen-wapen, noch gheen mercken,
Noch het behelmde schilt en fockt den Edelingh.
De deucht maeckt edele lien, want sonder d'ed'le wercken
So is den Adel maer een slecht niet waerdich ding.

Het Erentfeste saet van Maegden, en na-neven,
Van verre broederschap, en groote swagery,
Van d'Hemel tot den kruyn des steylen luchts verheven,
En brenght den armen man gheen nut, maer droefheydt by,

Als hy hem vindt versmaedt van die Godloose rijcken,
Die ruggelingh hem gaet, en smalt sijn aensicht af;
Die inde hoogste noot niet eens na hem sou kijcken,
Noch hem doot zijnde nau gheleyden in het graf.

Doch ghy verwaende lien (van veel ghenaemt de besten,
Om dat u out-Oom, of groot-Vader heeft beheert
Met wijsheyt, en gesorgh die Vaderlijcke vesten)
Ghy wert om ander lien (niet om u deucht) ge-eert.

O Vaders liefde-loos! wat wet doet u toch bannen
Den deughdelijcken man om sijn vernedert bloet?
Ghy scheurt de harten vaeck, ghy Beulen! ghy Tyrannen,
Ghy moort de sielen, en ghy martert het gemoet

Der ghener, die met min, en met gheneghentheden,
Door eenicheyt des geests grilhartich sijn vereent.
O voochden vroom! (maer vreck) die buyten recht en reden
Mijn lieve liefje dwinght en strengelijck verpeent,

Om dats' uyt minne gheeft haer minder uytverkoren,
Doch die haer meerder mint als wel haer meerder sou:
Want ick acht mijn alleen ter werelt maer geboren
Tot last, tot nut, tot dienst van mijn beminde vrou.

Ghy Kooplien van den Echt, en Dinghers in het geven
Van Huw'lijckx goet, ghy gluurt op ghelt, op haef, op winst:
Op welstant vande trou, noch op het vreed'lijk leven
Van Jonghelingh en Maecht en ooghdy op het minst.

AENDACHTIGH GESANGH [1]).

Wie dat zoo dol als onbedacht
Zijn lusten wil najaghen,
Die werdt int lest als onverwacht
Van Godes hant gheslaghen,
Wt alle weelden onbewaant,
Waar door de mensch vaak werdt vermaant,
Dat hy met goet opmercken
Moet matighen zijn wercken.

Het is een zalighende deught
Van Goddelijcke krachten,
Datmen van in zijn jonghe jeught
Zent opwaarts zyn ghedachten
Na den volmaackten hooghen throon,
Daar alle dinghen zyn zoo schoon,
Van binnen en van buyten,
Als wy niet kunnen uyten.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in den *Stommen Ridder*, uitgave van 1619 (Amsterdam, C. L. vander Plassen). Het gedicht wordt ook gevonden in het *Boertigh, Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G. A. Brederode, Amsteldammer. t'Amstelredam, Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1622; Afdeeling: *Aendachtigh Liedt-Boeck*, bl. 60 vg. Uit die uitgave is hier de titel overgenomen.

Ghy moet, o sterffelycke lien!
Aan't aartsch u niet vergapen,
Maar zelfs de groote Schepper zien
In 't gheen hy heeft gheschapen:
Zoo en vindy ter Werelt niet
Daar ghy gheen Godheyt in en ziet,
Zoo zalt u al bevallen,
Want Godt ist al in allen.

Maar menich spreeckt wel met de mont
Van Godvruchtighe zaecken,
Die hem niet eensjes aen de gront
Der zielen zelfs en raacken.
Maar die bedrieghelycke gheest
Bedriecht zyn zelven aldermeest:
Hoe heylich datse schynen,
De Heer die kan de zynen.

De vromen komt wel tot een val,
En diet noch houden staande,
Die weet niet of hy vallen zal,
De duyvel is nagaande.
Een yeghelijck die heeft zijn strijt,
Wy kunnen in een kleene tijdt
Zoo menichmaal verkeeren,
Ghelijck wy daghelijcks leeren.

Maar die hem reuckeloos vergheet
In eenen slaap der zonden,
Die zent God een schynent leet,
Dat na werdt lief bevonden.
Het schranckel, wanckel avontuur
Dat went zijn raden alle uur,
God laat, om best, de vromen
Veel ramps en drucks opkomen.

Maar den ghetroosten hoop op Godt,
Hem kan gheen quaat doen zuffen,

Daar is gheen so rampsalich lot,
Dat hy niet kan verbluffen.
't Ghemoet is onbeweeght en vast,
Het draaght zijn lief ghelijck zijn last,
Het ziet altijdt een open,
Om 't beste te verhopen.

EEN SIECKENS KLAECH-LAYDT [1]).

Stem: *O waerde soete lieveken!*

Ghy Maechden en Jongelinghen,
In stede van yet quaets,
So hoort mijn droevich singhen,
En geeft de reden plaets.
U spiegelt, o mijn Maets!
Met wien ick plach te swerven
In grondeloos verderven,
Als woeste onverlaets.

Die volcht en dient sijn lusten,
Die wert met my geplaecht,
En sonder tijttelijck [2]) rusten
Van sijn schult-worm geknaecht.
Och! dat my heeft behaecht
Des werelts ydelheden,
Die Godts ghebodt en reden
Wt ellick bant en iaecht.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in het *Geestigh Liedt-Boecxken*, *door G. A. Bredero*, *Amsterdammer. t'Amsteldam*, *Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse*, 1621, bl. 254 vgg. — Zie over dit gedicht Jonckbloets *Gesch. der Ned. Lett.*, III³, 89.

[2]) In de uitgave van 1622 (in het *Boertigh*, *Amoreus*, *en Aendachtigh Groot Lied-boeck;* Afdeeling: *Aendachtigh Liedt-Boeck*, bl. 61 vg.) leest men „tijdelijck".

Ick plach wel eer te wesen
Bly-geestich en verheucht,
En heb alsints [1]) gepresen
De schijn-vluchtige vreucht.
Dies ick oock al mijn ieucht
Door 't al te licht bekoren
In dwaesheyt heb [2]) verloren,
Soo ghy aenschouwen meucht.

In 't luchtich singhen en springhen
Heb ick my vaeck verblijt,
In niet-waerdige dinghen
Heb ick myn seer verblijt.
Mijn kostelijcke tijdt
Heb ick tot quaet begeven,
Dies 't beste van mijn leven
De wraeck der straffe lijdt.

Wijn, lust, en wil van Vrouwen,
Het werelts suycker soet,
Die 't innerlijck aenschouwen,
Ist gal en bitter roet.
Verdwaest is sijn gemoet,
Die om so snoode dinghen
Versuymt en laet ontspringhen
Het alderwaertste goet.

Wat mijn lief plach te schynen,
Is mijn nu dootlijck leydt.
Mijn quellingh eet met pynen
Mijn Rif en ingeweydt.
Mijn siel haer nu bereydt
Om d'aertsche vrolijckheyden
Te schiften en te scheyden
Wt al mijn sinlijckheydt.

---

[1]) In de uitgave van 1622 „alsins".
[2]) In de uitgave van 1621 staat de drukfout „hebt".

O Mensch! wilt aen mijn leeren
Hoe dat die boosheyt snoot
Godts goetheyt *Kan verkeeren*
In rechte gramschap groot.
Mijn iammerlijcke noot
Doet my, bedroefde Mensche,
So menich-maele wensche
Na die verlanghde doodt.

Ick verwacht met verlanghen
De doodt, die ellick vreest
Met schricken te ontfanghen;
Maer mijn benauwde gheest,
Die voormaels heeft gheweest
Verheucht in sotternijen,
Verhoopt sich te verblijen
Na dit mijn leven meest.

Ghy, die met schreyen, klaghen
Beweenen mijn verdriet,
En die met een behaghen
U wellust daar aensiet,
Of singhers van dit liedt,
Leert door mijn droeve klachten
U doch voor doolen wachten,
Eer u dit oock geschiet.

O ionckheyt, wilt aenmercken,
Met Godts vrees en aendacht,
U seer onsuyvre wercken,
Door lust des vleeschs volbracht,
U loopen dach en nacht.
Vermaent en sticht malkanderen:
Wie sich spieghelt aen anderen
Die spiegelt hem wel sacht.

JAN JANSZEN STARTER.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, III[3], 98—103.

JEUGHDIGE NIMPHEN [1]), enz.

Stemme: *Phœbus is langh over de Zee etc.*

Jeughdige Nimphen, die 't boerten bemind,
Vrolike herten, hoe mach het doch komen,
Datmen in plaetse van 't singen begind
Stil, en hoe langer hoe meerder te dromen?
Is de genuchte dan so besnoeyd,
En uyt u ieughdige harten geroeyd,
Dat die niet weder en bloeyd?

De tijd sal u vallen soo veel te lanck.
Laet ons wat lacchen, wat mallen, wat deunen,
Singhen en springhen, ja maecken een klanck,
Datter de kamer begind van te dreunen.
Hey, wie weet wanneer het ghebeurd
Datmen 't geselschap dus t' samen bespeurd.
Waer toe dan nu ghetreurd?

D'ouderdom komt ons doch op de hand,
En ons ontslippen de ieughdige jaren,
't Wellick de vreughden dan steld aen een kant,
Voorts soo beginnen wy dan te bedaren.
Dus wild doch in u luchtige ieughd
Niet laten te bruycken in eeren en deughd
De blye bequame geneughd.

Sult ghy dan niet beginnen een reys?
Waer na begeert ghy doch langer te beijen?

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in den eersten druk van Starters *Frieschen Lust-hof*, Amsterdam, Dirck Pietersz. Voscuyl, 1621, bl. 9 vg. Het opschrift is er door mij boven geplaatst.

Naeste gebuurtje, voldoet ghy myn eys,
Heft op een Liedtjen, men sal u geleijen.
Zyt ghy beschaemd? ey houd doch u k'leur,
Meught ghy wat wachten, ick sing u wel veur,
Soo niet, ick geef u de keur.

NIEU LIEDEKEN TOT LOF VAN VRIESLANDT [1]).

O Vriesland! so vol Deugden, als ick een Landschap weet,
Vercierd met duysend Vreugden, u bodem is bekleed
Met Korenrijcke Velden, u Steden syn voorsien
Met Wallen en met Helden, die wijslijck u gebie'n.
O Friesche Aerd! Recht Edel Landt,
Die door het swaerd u Vryheyd wandt.

U wel beboude landen zijn rijckelijck vercierd
Met vruchten veelderhande, en gras voor u ghediert,
Het welck den Heer laet groeyen soo vruchtbaerlijck, dat elck
Sou segghen daer te vloeyen Kaes, Butter, Honigh, Melck.
O Friesche Aerd! recht edel Land,
Die met het swaerd u vryheyd wand.

Ghy siet u land bolwercken met steden, schanssen sterck,
Van dorpen, torens, kercken, ick uws ghelijx niet merck.
In u roem-waerde wetten ghy van gheen reden wijckt,
Jae, als men 't recht sal setten, Athenen ghy ghelijckt.
O Friesche Aerd! recht edel Land,
Die met het swaerd u vryheyd wand.

U grensen die besluyten de dijcken hoogh en vast,
Waerop de zee moet stuyten, gheen Coningh u belast.
O Princelijcke rijcke! gheleghen in het Noord,

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in den eersten druk van Starters *Frieschen Lust-hof*, Amsterdam, Dirck Pietersz. Voscuyl, 1621, bl. 55 vgg.

Wie heeft van uws ghelijcke zijn leven oyt ghehoord?
O Friesche Aerd! recht edel Land,
Die met het swaerd u vryheyd wand.

d'Inwoonders, heusch van zeden, geneygd tot eer en deugd,
Die hebben inde vreden en stilheyd haer gheneughd.
Den armen goedertieren, barmhertigh, mild, soo dat
Gheen Eeuw heeft in manieren oyt uws ghelijx ghehad.
O Friesche Aerd! recht edel Land,
Die met het swaerd u vryheyd wand.

U Adel, soo manhaftigh als oyt de Wereld droegh,
Bewoond het land eendrachtigh, en send oock wonder vroegh
Haer kinderen ten stryde, die met gheweer in d'hand
Te sterven niet en myden tot dienst van 't vaderland.
O Friesche Aerd! recht edel Land,
Die met het swaerd u vryheyd wand.

Noyt schoonder Vrous personen de blonde Son bescheen,
Als in 't vry Friesland wonen, so wel gesteld van le'en,
So rijck van eerbaerheden, so kuysch, so soet van aerd,
So vriendelyck van reden, so statigh noch bedaerd.
O Friesche Aerd! recht edel Land,
Die met het swaerd u vryheyd wand.

Ryck van geleerde mannen, de Dienaers van Gods woord
Eendrachtigh t'samen spannen, en brengen vruchten voord,
Die tot geen twisten strecken, maer tot de saligheyd,
En om elck te verwecken tot ware' Eendrachtigheyd.
O Friesche Aerd! recht edel Land,
Die met het swaerd u vryheyd wand.

Wie kan u lof verkleynen? de Friesen in een stryd
Verwonnen de Romeynen, in Keyser Carels tyd,
Jae sy bestormden Romen, en namen 't in, dat 's meer,
Dies hebben sy bekomen de gulde Vryheyd we'er.
O Friesche Aerd! recht edel Land,
Die met het swaerd u vryheyd wand.

Door haer manhaftigheden De Keyser Carel braef
Hun Vryheyd, en oock mede syn halven wapen gaef
Te voeren in haer schilden, met Privilegi van
Te leven so sy wilden, en so 't hun best stond an.
O Friesche Aerd! recht edel Land,
Die met het swaerd u vryheyd wand.

O Friesland, wild beschutten u Vryheyd tot de dood,
Laet niemand u ontnutten u Privilegien groot,
Wild u als mannen weeren, blyft stadigh by 't Gebodt
Van u wel-wyse Heeren, maer boven al van Godt.
O Friesche Aerd! recht edel Land,
Die met het swaerd u vryheyd wand.

HET GLAS VAN MYN GENEUGHD [1]).

Stemme: *La sorte ma pigljar, etc.*

Het glas van myn geneughd
Is afgelopen,
Ick wil niet meer na vreughd
Noch blydschap hopen;
Nu ick myn liefstens gonst niet kan verwerven,
Wil ick niet springen meer,
Noch vrolick singen weer,
Maer droevigh sterven.

O Hemelen! betreckt
U blauwe Zalen,
Met Wolcken droef bedeckt
Haer blyde stralen.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in den eersten druk van Starters *Frieschen Lust-hof*, Amsterdam, Dirck Pietersz. Voscuyl, 1621, bl. 98. Het opschrift is er door mij boven geplaatst.

Stort al u stromen uyt, helpt myn beschreijen
Myn ongeluck en rouw,
Midts ick van myn Juffrouw
Bedroefd moet scheijen.

O soete Phyllida!
Born van myn suchten,
U volght geen vyand na,
Waer toe dan 't vluchten?
Merckt wien ghy schuwt, en queld met duysend smarten,
't Is Tyter, die u diend,
't Is Tyter, die u miend,
En mind van harten.

't Is hy, die op u boud
Syns levens ruste,
't Is Tyter, die u houd
Voor al syn luste,
't Is Tyter, dien ghy kond alleen vermaken.
't Is Tyter, die u vrydt,
't Is Tyter, die u vlydt
In alle saken.

Dus Phyllida, myn schoon,
Vervormt u sinnen,
Gund Tyter Tyters loon,
Dat 's wederminne:
Maeckt Tyter (dien 't so bang is) doch niet banger,
Maer Tyter eens verblyd,
Lyd niet dat Tyter lyd
U strafheyd langer.

DRINCK-LIEDEKEN [1]).

Datmen eens van drincken spraeck,
Sou dat syn so vreemden saeck?
Ick denck wel neen, of 't so gevil,
Want al de glasen staen hier stil.

Wel dit neem icker eerst by op.
Ha! dat edele klare sop,
Wist ick wie my bescheyd doen wou,
So wist ick wien ick het brengen sou.

Dit syn de tranen, die Bacchus schreyd,
Als hy (door het parssen) scheyd
Van de druyf syn bolle Moer,
Die in vaten herwaerts voer.

Als dese traen leyd daer sy hoord,
Soo brengtse vreemde kluchten voort,
Den een die praet, den ander springht,
De derde soete deuntjes singht.

Men sal noch tavond een van drien
(Acht ick) van myn sien geschie'n:
Dus wysheyd duyckt, ick ben u moe,
Adieu tot morgen ochtend toe.

Wy willen doch t'avond by de Wyn
Onbeveynsd en vrolick syn.
Wie weet of wy weer in een Jaer
Dus vergaren by melkaer.

Buurman, weet ghy wat dit beduyd?
Maer, dat geld u schoontjes uyt,

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in den eersten druk van Starters *Frieschen Lust-hof*, Amsterdam, Dirck Pietersz. Voscuyl, 1621, bl. 99.

Ey setter u kleyne vinger aen,
En siet eens wat ick heb gela'en.

Ruymt wat op myn huysgesin,
Daer med' komter een Fransman in. (drinckt)
Ho, ho, hy leyd al in myn huyd,
Dies de klock van vreughde luyd. (keerd om)

Datmen het nu soo vol weer schonck,
Als het was eer ick het dronck,
Waer nodigh: want myn med' gesel
Sou 't hem anders belgen wel.

O het is geen nobele geest,
Die voor sulcken Roemer vreest.
Ons Ouders over honderd iaer
Maeckten sulcken geut wel klaer.

Dus Buurman, tast het vrolyck aen,
Doet gelyck ick heb gedaen,
Hiet het glaesjen wellekom,
Drinckt het leegh, en keerd het om.

HARDER-LIEDT [1]).

Stemme: *La Chime.*

Cluchtige, tuchtige Harderin,
Toertige, boertige, vrolicke Maeghd,
Seght, hoe lang sult ghy noch voor my de min
Veynsen, die ghy in 't harte draeghd?

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in den eersten druk van Starters *Frieschen Lust-hof*, Amsterdam, Dirck Pietersz. Voscuyl, 1621, bl. 165.

Of ghy u quaet
Op myn gelaet,
'k Weet dat ghy myn nochtans bemind,
Want het betoond
My al watter woond
In u Valley, dat ghy myn besind.

Als myn u hondtje, dat plat-beckje, siet,
't Wiggeld, het waggeld, het wispeld syn staert,
't Hippeld van vreughden, het strax na myn schiet,
't Weet nau wanneer het sich selven bedaert;
'1 Steeckt louter op
Syn geestige kop,
Sonder dat ick 't aenroer of hou,
En 't siet my an,
Niet anders dan
Of het met vlyt my seggen wou:

Meend ghy dat Silvia quaed van u peynst?
O neen, haer hartje dat brand als een vyer,
Maer dat sy haer nu dus voor u veynsd
Doetse quansuys om de manier.
Dit syn de re'en:
Een Maeghd wil gebe'en
Wesen, en lang van haer Harder gevryd,
Maer weet gewis,
Hoe schuw s' oock is,
Dat ghy haer seer behaeghlyck syt.

Och kon ick spreken! of konde ghy maer
't Waggelen van mijn startje verstaen!
Wat soud' ick u al verhalen van haer
Gluurtjes en suchjes, die naer u gaen!
Titer, ick sou
Strax al u rou
Wenden in soete vrolicheyd,
Wist ghy het geen,

Dat sy alleen
Dickwils met tranen in d'oogen seyd.

Titer is (seydse) myn hooghste vermaeck,
Titer is al myns levens vreughd,
Titer bemin ick, ick slaep of ick waeck,
Altyd gedenck ick aen Titertjes deughd.
Titertje, vriend,
Die myn dus diend!
Ach! wat is 't my een groote smart,
Dat ick myn veyns
Aers als ick peyns!
Want ick bemin u in myn hart.

Silvia, waerom schept ghy dan geneughd
In u en myn te quellen beyd?
Keerd doch, en doet wat ghy wesen meughd,
Soo sal in blydschap verkeeren ons leyd,
Soo sullen wy
Dan zy aen zy
Leven in alle soete lust.
Nu seght eens ia,
Myn Silvia,
Daer op word ghy van Titer gekust.

BESO LOS MANOS [1]), enz.

Stemme: *Maeyken myn Lief wat sullen wy maken? etc.*

Spangiaerts.

Beso los manos, myn soete schelmtje,
Myn lieve Liefken, como le va?

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in den eersten druk van Starters *Frieschen Lust-hof*, Amsterdam, Dirck Pietersz. Voscuyl, 1621. Daar vindt men het bij de „Boertigheden."

Het is nu tyd dat ick myn helmtje,
Myn kruyd, myn lood weer halen ga.
Alarm, alarm, tsa Boeren tsa,
De kans is nu eens weer verkeerd,
Bevamos Vino,
Laet druck verdwyne,
Los Espagnoles syn weer begeerd.

Italianen.

O Bella figlia, ô amor mia!
Myn hoop, myn troost, myn Koningin,
Wilt u met myn, u Lief, verblijen;
A poco, poco, recht naer myn sin,
Neemt nu de krygh weer een begin.
Beviamo bene koele vocht,
Laet ons bedryven
By Boere wyven
De oude Italiaensche nocht.

Françoisen.

Tire le Vin, sa spoelt de glasen,
Faictes grande chere, laet droefheyd staen.
En laet ons roepen, tieren, rasen,
Vive la guerre, de krygh gaet aen,
Tsa lustigh tsa, laet 't glas omgaen,
Ick moet nu pooijen, want ick sal weer
De Boeren plagen,
't Kan nu niet dragen
Of ick een daeldertje meer verteer.

Engelschen.

En ghy ô Nobel English Souldiers,
Die garen siet een pretty wench,
O Gentelmen! wiens stercke schouders
Het Nederland diend voor een trench.
Set nou your swiethart uppon a bench,
And kiss her, kiss her vry dagh en nacht.

Laet nu iou pycken
Niet slaplyck wycken,
Want de krygh is op de iacht.

Hooghduytsche.

Meyn liebste schatseleyn, last ons nich trauren,
Dan der krieg fangt wieder ohn,
Hael mich ter Teubel, die loose Bauren
Wil ich ytsunder fexieren thun,
Bis ich bekom eyn guten lohn,
Dan die Fried hat yts ein loch.
Nun last ons laufen,
Fressen und sauffen,
Die Bauren mussens betzalen noch.

Nederlanders.

Ghy Nederlandsche Bootsgesellen,
Geboren kryghs-luy te zee, te land,
Wilt u met ploegen niet langer quellen,
Maer neemt de wapenen by der hand.
Het vuyr des kryghs is inde brand,
Dies raed ick dat ghy lustigh laet
De Spaensche boelen
U handen voelen,
En weerd het heymelyck verraed.

Friesen.

Myn leave Bauckje, myn swiete Famke,
Het bruyt ons 't jylt, as ick 't fersin?
Het deale, Gabbe barstu dus jamke?
Is dy de holle heel op de rin?
Ja Bauckje liæf, ick sis, ick bin
So bly, dat ick korts riucht opsprong,
Het tusin kroone,
De krieg gaet oone,
Dat mecket dat ick van freughde siong.

Latinisten.

Vos studiosi, genaemt Studenten,
Die u geld vast hebt verteerd
Met danssen, springen, met batementen,
En niet een kruym daer voor geleerd,
Qui per plateas des nachts grasseerd,
Verkoopt u boecken, koopt goed geweer,
En wilt met d'andre
Nae 't oorloogh wandren,
De boeren quellen van boven neer.

DOEN ICK WAS IN 'T BLOEYEN [1]), enz.

Stemme: *Balletti d'Alckmaer.*

Doen ick was in 't bloeyen van mijn tyd, in 't groeyen van
[mijn Iaren,
In 't groenst, in 't soetst, in 't sotst, in 't boertighst van myn
[Jeught,
Docht ick noyt myn selven met een vrou, of vrous gelijcx
[te paren,
Maer te leven vry, onghebonden in de vreught.
Och, ick wurpt soo veer,
En docht altyd weer,
Die een vrou heeft, heeft in 't gemeen een heer.

Al 't geloop, 't gevry, 't gevlay, 't gesoen, dat andre vryers
[deden,
't Schilwacht staen by nacht voor des dochters dove poort,
Dochten my uytdruckelijck te zijn de grootste sottigheden,
Diemen oyt ghesien had, of immer van ghehoort.
d'Ed'le vryigheyd,
Heb ick vaeck gheseyd,
Gaet veer boven de gonste vande meyd.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in den tweeden druk van Starters *Frieschen Lust-hof*, Amsterdam, Wed. Voscuyl, bl. 199 vgg.

Hoe verçierd, hoe prachtich opghepronckt, met stricken,
[kanten, koorden,
d'Alderschoonste Maeght was, ick achten 't niet een haer.
Ick en vond noyt Iuffrou, die soo schoon was datse my be-
Tot de alderminste min door haer ghebaer. [koorde
Want ick docht altijd:
Hy is geck die vryd,
En syn tijd met die groenigheyd verslijt.

Maer helaes! 't is wel met my verkeerd: een blixem uyt de
Van een nimmer-hoogh-genoegh-ghepresen Maeght [ooghen
Is onlancx op mijn ys-koude borst met sulcken brand ghe-
[vloghen,
Dat my niets ter werld nu als haer ghesicht behaeght.
Nu en doen ick niet
Als bedencken yet,
Waer door ick doch haer weder-min gheniet.

Even als de *Persianen* sterck de gulde Son aenbaden,
Bid ick aen de glans van haer hemelsche ghesicht.
Want haer deught, haer eerbaerheyt, haer gheest, haer aer-
[dighe çieraden,
Hebben alder eerst dese brand in my ghesticht.
Ach! haer kloeck beleyd,
Haer groot-achtbaerheyt,
Is een hemel vol alle lieflijckheyd.

Dus Goddin, soo veer ghy eenighsins wilt hooren nae mijn
Sal mijn lijf en ziel met blijdschap zijn vervult, [klaghen,
En ghelooft dat noyt des werelds rond heeft trouwer vriend
[ghedraghen,
Als ghy my in als wat ghy wenscht bevinden sult.
Daerom, lief, gund my,
Dat ick vrolijck vry,
En my naer u wil ghewilligh vly.

GEDICHT

OVER

'T ONTSET VAN BERGEN OP DEN ZOOM[1]),

Gheschied den derden October Anno 1622.

Des Vyands machtigh Heyr, sijn macht, sijn trots, sijn room,
Verneert, vernielt, verjaeght voor Berghen op den Zoom.

Waer heen, o Spaensche Vos! door hoovaerdy verblindt,
Van vele seer gevreest, van niemand recht bemindt?
Meend ghy het moedigh hooft der vrye Batavieren
(Dat sy staegh zijn gewoon met Lauw'ren te verçieren)
Te drucken met het jock van uwe dienstbaerheyd,
Dat ghy so menigh hebt Tyrannigh op geleyd?
So zijt ghy wel verdoold. Laet, Koningh der Maranen,
De Roomsche Nederlaegh tot af-stant u vermanen,
Dien d'oude Bataviers (hoe wreed oock Nero knarst)
De vryheyd hebben met hun Wapens afgeparst.
Civilis was den Held, veer boven al te loven.
Die eerst het Roomsche Jock heeft van zijn hals geschoven,
En al zijn Landsluy tot de Wapenen vermaend,
Waer door hy hun de wegh tot vryheyd heeft gebaend,
Den hooghmoed en de macht der machtige Romeynen,
Monarchen van de werld, so dapper doen verkleynen,
Dat sy hun (na 't verlies van mennigh millioen
Ervaren Krijghsluy, in 't gewapent Legioen
Door so veel Oversten so mennigh jaer bestreden)
Gelaten hebben by haer eerste vryicheden.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in den derden druk van Starters *Frieschen Lust-hof*, Amsterdam, Wed. Voscuyl, bl. 175 vgg. — Zie over dit gedicht Jonckbloets *Gesch. der Ned. Lett.*, III[3], 100.

Dit heeft na haren tijd so mennigh Vorst besuurt,
Door hooghmoed (als ghy zijt) verwaendelijck vervuurt,
En 't sal u oock so gaen: Ghy mooght en sult haer Landen
Bespringen tot haer eer, maer ruymen tot u schanden.
Gelijck als Xerxes het vermaerde Griecken dee,
Die door sijn Schepen scheen te decken d'heele Zee,
En nauwelijcks zijn dood met beven en met suchten
In een kleyn Visschers schuyt in 't ende kond ontvluchten.
Dat is u oock geschied. Leyd u noch in 't gedacht
De Vloot so toe-gerust in 't jaer van tachtigh acht?
Waer meed ghy d'heele werlt schier meende te bedwingen
En over steck en haegh van onse Thuyn te springen,
Maer ghy kreeght nauw'lijcx een daer van t'huys ongeschend,
Die u de tydinge mocht brengen van haer end.
Dat selfde saeght ghy oock tot Turnhout en in Vlaend'ren,
Daer uwe stalen Heyr gehouden wierd aen spaend'ren;
En 't selfde sult ghy meer bevinden, by so veer
Ghy onse vryheyd krenckt, of terght ons krachten weer.
Want d'Hemel vecht voor ons, zijn macht u macht sal keeren,
Als God ons Staet beschut, gheen Vyand mach ons deeren.
  Wanneer ghy, ô Maraen! door list, verradery,
Of door geweld kruypt in een nieuwe heerschappy,
Daer ghy u selven vind by overwonnen lieden,
Die door geweld u macht niet machtigh zyn t'ontvlieden,
Daer gaet ghy dapper grof; wat Nero, Phalaris
Voor wreetheyd oyt bedocht, gantsch niet by d'uwe is.
Dat kan so menigh Land, dat konnen d'Indianen
Beseg'len met haer dood, getuigen met haer tranen,
Dat weet so menigh mensch in 't bondigh Nederland,
Tot Pylaers van ons eer, tot bakens van u schand.
Dat is 't, dat noch onlangs den Palts so bitter smaeckte,
Daer ghy meer met verraed, als door geweld in raeckte,
En tegens eer en eed daer d'Heydelberchsen parst:
(Gaet kruypt nu in haer Ton, en suypt daer dat ghy barst.)
Maer hier, hier vind ghy volck in 't krygen op-getogen,
Wiens Veld-Heer ghy niet eens derft komen onder d'oogen.
Dat is der blooden aerd: te heersschen en te slaen

Die, die niet machtigh sijn haer macht te wederstaen.
Maer daer ghy Krijgsluy siet, weet ghy met schand te wijcken,
O rechte Hasekop! daer laet ghy d'hielen kijcken,
Veel slimmer als een Hond, of Boere-rekel vlucht,
Die snaeut, die baft, die bijt. ghy maeckt niet eens gerucht,
Maer sluypt sluigh-startigh heen. Dies roep ick tot Gods eere,
Als God ons Staet beschut, *geen Vyand mach ons deeren.*
Nu ghy in Duytsland siet u saken wel gelocken,
Meend ghy ons insgelijcx al t'samen op te slocken.
't Verwinnen maeckt u trots, de trots u so ontroert,
Dat ghy niet eens gedenckt hoe ghy hier eertijds voerd.
Doen ghy, *Of nu of noyt*, in d'eerste winst dorst schryven:
Maer schreeft, *Noch nu noch noyt*, doen ghy niet kond bedry-
O schrijft dat vry weerom! u eer heeft nu een kreuck, [ven.
Die on-uytwischbaer is: Blijft by u leste Spreuck.
Ghy spand u krachten in; al wat de Indianen,
Wat Spagnien, Portugal, Sicilien, Milanen,
Wat Romen, Polen, en wat and're Landen meer,
Die ick niet noemen wil, om haerder Prinçen eer,
Wat Paus, wat Knunnick, Non, wat Jesuwijt, wat Papen
Door 't uyterst van haer macht te samen konden schrapen,
Dat brenghtmen nu te Veld. De bergen swellen op,
Wat komt er voor den dagh? Een Muys, een Hasekop.
O aldergrootsten hoon, die yemand oyt vertelde!
Vier Legers te gelijck brenght de Maraen te velde,
Waer mede hy sich roemt te willen 't gantsche Land
Bedwingen binnen 't jaer; en is 't geen bitt're schand?
Hy heeft tot noch toe staegh het honde-pad genomen,
En moet het gat weer uyt, daer hy is ingekomen.
Gelijck het wel voor Sluys, Cadsand, en Vriesland bleeck,
Daer hy met sulck verlies van Volck en Wapens weeck;
En doet so met zijn schaed en schand ons lof vermeeren.
Als God ons Staet beschut, *gheen Vyand mach ons deeren.*
Maer nu, nu sweert hy by sijn Coninghlijcke Croon,
Dat hy ons dier genoegh vergelden wil den hoon,
Die wy in 't voor-jaer hem met blakeren en branden
In Braband deden aen; vernielende sijn landen,

Bedwingende zijn volck te staen tot ons bevel,
In 't aensien des Marquis, jae selfs van Isabel.
Die schade denckt hy weer op Vriesland te verhalen,
Hy send zijn Krijgers heen, om buyt daer uyt te halen.
Maer och! men geeftse niet als slagen tot een buyt,
En sendse 't honde-pad, als jongens, daer weer uyt,
Met stockjes inde hand, elck moet syn wapens laten,
En geven noch rantsoen tot nut van ons Soldaten.
Maer Bergen op den Zoom (dat Parma had so vast
Voor vier en dertigh jaer beleght en aengetast
Om al de schade, by de groote Vloot geleden,
In 't selfde jaer te Land te sien weer uyt te smeden:
Hoe wel 't al kreefte-winst was, die te rugge vlied,
Want hy dat stracx met schand en groote schaed verliet)
Dat wil hy wederom beleggen en bestryden,
Dan soud het Land Ter Goes en van Tertolen glyden.
Wie sou dit richten uyt? maer, Spinola, dien Held,
Die Duytsch-land in 't bedwang des Keysers had gesteld,
Dien niemand weer kon staen, die beyd door gras en koòren
Gingh, en die tot geluck en winnen scheen geboren,
Dat was de rechte Man. Die heeft zijn gantsche macht
Voor Bergen op den Zoom gelyckelijck gebracht,
De Stad met loutre kracht beklommen en bestreden,
Gelyck men seyd, dat eens de Reusen d'Hemel deden.
Hy recht oock bergen op: maer 't dond'ren uyt ons Stadt
Verbrieselt al zijn macht en schiet zijn wercken plat.
Gelijck als Ætna spuwt zijn vlocken vyers om hooge,
Heeft ons geschut op hem haer vlammen uytgespogen.
Hy hiet ons insgelijcx gestadigh wederom
Met schieten sonder rust en vyer-werck wellekom.
Maer wat vervordert hy? wat wint hy? wind en veeren.
Als God ons Staet beschut, gheen Vyand mach ons deeren.
Nu tracht hy ons by daegh, dan soeckt hy ons by nacht
Te krencken door sijn list, te buighen door sijn macht.
Hy doet by duysenden sijn krijghsluy op ons jagen,
En krijght by duysenden die wederom verslagen.
Maer noch en rust hy niet, hy woeld, hy graeft, hy wroet,

Hy schiet, hy vecht, hy stormt; al wint hy niet een voet,
Noch doet hy tot de strijd met kracht sijn krijghsluy dwingen,
En steld sijn Mynen toe, die meest al vruchtloos springen,
Ja barsten achter uyt (door wille vanden Heer)
En vellen duysend van sijn eigen volck ter neer.
G'lijck by de Machabeen de wreede Oliphanten,
Die Philopater had doen op de Ioden kanten,
Hun selven keerden om, en met hun beenen grof
Self Philopaters volck verpletterden tot stof.
Het welck een straffe Gods was, waerdigh aen te mercken,
En machtigh om berou in eenigh Turck te wercken,
Dewijl 't een teycken was, waer uyt men voor gewis
Kan speuren, dat den Heer staegh by de synen is.
Die Heyden, door dees straf, liet sijnen toren dryven;
Maer dit tyrannigh volck wil noch hartneckigh blyven,
En soecken met bedroch van Godsdienst door het vuyr
Sijn Krijghsluy half gebraen te dryven op ons muyr,
Hun sweerend, dat elck sal, gelijck de Martelaren,
Het Vagevuur voorby, recht na den Hemel varen,
En sterven salighlijck: Het welck des Paus Legaet
Hun daetlijck, in den naem des Paus, toe-seggen gaet.
Dit geeft hun dappren moed, sy komen aengedreven,
Verheught in hare ziel, niet achtende haer leven.
Maer 't helpt al min als niet, sy springen inde Lucht,
Of vallen in de gracht, of stellen 't op de vlucht.
Wat meught ghy, ô Maraen! u langer noch verweeren?
Als God ons Staet beschut, *gheen Vyand mach ons deeren.*
Maer dat bespott'lijckst is, *Prins Maurits van Nassouw*,
Verselschapt met een Heyr van Helden kloeck en trouw,
Begeeft hem te Breda by d'andere Krijghs-scharen,
Die daer van langer hand met vlijt vergadert waren,
Om in sijn eigen nest dees Snorcker stijf-gekaeckt
Te komen vinden, en besien wat dat hy maeckt.
Maer doen hy dat verstond (door spijen uytgesonden)
Was den vertsaeghden haes gheen kar aen 't gat gebonden.
Hy vlucht gelijck een uyl, in 't midden vande nacht,
Bevreest voor d'heele val van hem en al syn Jacht,

Nalatende veel buyt, maer noch veel meerder schande,
Syn Tenten in het vuyr, syn siecken in het branden,
Volkomen wapenen voor ruym drie duysent man,
En hondert dingen meer, die ick niet noemen kan;
En vlucht beangst, bevreest, met suchten, 't jancken, weenen,
Gelijck een rekel met de start tusschen de beenen,
Gelijck een schuwen uyl, gelijck een blooden haes.
Waer bleef doen al syn macht, syn snorcken en geraes?
Juyst dien dagh, doen met schand Baldeus vloot van Leyden,
Moet Spinola nu weer met schand van Bergen scheyden.
Morgan was Gouverneur, doen Parma Bergen liet,
Morgan is Colonel, nu hy van Bergen vliedt,
Waer toe dan al syn roem? 't is kenlick, dat hy merckte,
Dat in end' om Breda ons Krijghsvolck sich versterckte,
Hy kon wel dencken dat sy dochten hem te slaen.
Nu, had hy macht gehadt om haer te wederstaen,
Hy hadde tijds genoech om die by een te brengen,
Gelijck hy Cordua deed met sijn Krijghsvolck mengen.
Maer 't is maer snorckery; der Papen kist is leegh,
Sijn Krijghsvolck blyft verswackt, sijn Wissel achterweegh.
God wil tot onse troost sijn prachtich hart verneeren,
Als God ons Staet beschut, gheen Vyand kan ons deeren.
So het hem niet ontbrack aen Krijghsluy en aen geld,
Waerom doch ruymden hy so schandelick het veld?
Waerom ontloopen hem by duysenden Soldaten,
Die hun so elders als te Gennip vinden laten,
Bereyd om dadelick te soecken op syn Land
Al hun betalingen met rooven en met brand?
Verfoeyende den dagh, vervloeckende de tyden,
Wanneer sy gingen met die wreede Wolf te stryden,
Die haer als honden op de vleys-banck heeft gesteld,
En laet haer nu half dood versmachten in het veld,
By duysende gequetst, verlamt, vol sware qualen,
Alleenigh om dat hy haer dienst niet sou betalen.
O wreede Tyranny! wat mensch sou hem gesond
Begeven in de dienst van sulcken wreeden hond?
Gaet Koopman, geeft u weer tot uwe koopmanschappen:

U eer is nu geweest op d'alderhooghste trappen.
En ghy, ô Crœsus rijck! o Koningh grootsch en groot,
Noemt oock u selven niet geluckigh voor u doot.
Denckt doch om Solon eens, daer kan Cyrus komen,
Waer door u moed en goed, ja 't leven werd benomen.
O steigert niet te hoogh! 't geluck is als een bal,
Hoe hooger op den bergh, hoe vreesselijcker val.
Set verder niet u stock, als ghy vermooght te springen,
Ghy meend als een Monarch de wereld te bedwingen,
En nu en kond ghy niet met al u groote schat
Noch machtige geweld verwinnen eene Stadt.
Gelijck als Gideon verjoegh de Midjaniten
Met lampen in sijn hand, met blasen en met kryten,
Gelijck den Assyrier, door syne Veld-Heers dood,
Bethulia verliet, en gantsch verslagen vlood,
So sietmen nu u Heyr (alleenigh door 't geruchte
Van onses Princes komst) van onse bodem vluchten.
Wat is dit anders, als Gods hand, die u verflaeuwt,
Die u hoovaerdigh hart met angst en vrees benaeuwt?
Iehova vecht voor ons: want wy al ons betrouwen
Niet op ons eigen macht, maer op de syne bouwen,
Hem komt alleen de eer, de glory vande strijt,
Hy werckt door onse Prins, en zegent synen vlijt.
Dies wild ons ondergang so lichtlijck niet weer sweeren:
Als God ons Staet beschut, gheen Vyand kan ons deeren.

LOF-ZANGH [1]) VAN SIJN PRINCELIJCKE EXCtie MAURITIUS VAN NASSOU.

Stem: *Kits Alemande.*

Weest nu, ô *Bataviers!* niet slof
In 't singen van u Veld-Heers lof:
Want ghy (naest God) u hoop meught bouwen
Op de vlijt van de *Prins van Nassouwen*,
Die u eert, die u hoed, die u helpt, die u diend,
Die u toeft, die u troost, die u mind, die u miend,
Die u schut, die u stut, die u vrijd
Inde strijd, inde storm, vande list, vande macht,
Vande roem, vande roep, vande trots, vande pracht,
Vande vrees, vande spot, vande spijt,
Dien u uw' Vyand wreed
Hooghmoedigh eertijds deed,
Daer hy nu met smaed, met schemp, met schande
Moet ontruymen uwe Landen.

Ghy siet, door Godes groote gonst,
En door sijn moed, sijn vlijt, sijn konst,
Sijn naerstigheyd by nacht, by dagen
Uwe Vyand met schande verjagen,
Dien hy noopt, dien hy prangt, dien hy parst, dien hy queld,
Dien hy schrickt, dien hy stuyt, dien hy treft, dien hy veld,
Dien hy terght, dien hy wacht, dien hy daeght,
Dien hy klopt, dien hy kleunt, dien hy plaegt, dien hy weerd,
Dien hy toomt, dien hy temt, dien hy dwingt, dien hy keerd,
Dien hy krenckt, dien hy licht, dien hy jaeght
(Tot u geluck en eer)
Van uwen bodem veer,

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in den derden druk van Starters *Frieschen Lust-hof*, Amsterdam, Wed. Voscuyl, bl. 187 vgg. — Zie over dit gedicht Jonckbloets *Gesch. der Ned. Lett.*, III[3], 100.

Om u land in weelde te doen bloeyen,
En in alle voorspoed groeyen.

U Vyand komt hoogmoedigh aen,
En doet sijn Legher neder-slaen,
Beset een van u beste Steden,
Daer hy al sijn geweld op dede,
En hy delft, en hy mijnd, en hy stormt, en hy raest,
En hy drieght, en hy vloeckt, en hy pocht, en hy blaest,
En hy snorckt, en hy snuyft, en hy schroeft.
Maer hy vlucht, en hy loopt as een Hart, as een Hind,
Als een Uyl, as een Haes, as een Wicht, as een Kind,
As een Schaep, as een Kreeft, en hy toeft
In 't alderminste niet,
Tot hy de *Prince* siet:
Maer hy vlied so haest hy had vernomen
Dat de *Prins* begon te komen.

Daerom, Neerlanders, weest verheught,
En roemt u Veld-Heers groote deught,
Wiens vlijt u rust, wiens strijd u vrede
Baerd vol alle voorspoedigheden.
Dat hy is niet te straf, niet te strengh, niet te wreet,
Niet te flaeuw, niet te stout, niet te koel, niet te heet;
Maer wel vroom, loos, kloeck ende trouw,
Baerd u vreughd, uwe rust, uwe heyl, u geluck,
En u Vyand de spot, schand, schaed, pijn en druck,
Angst, vrees, ramp, leet ende rouw.
Daerom danckt God alsins,
Die u met sulcken *Prins*
Heeft voorsien in u benaude dagen,
Om voor u sorgh te dragen.

Die loflijck in al wat hy doet
Voor u, niet tot sijn voordeel wroet:
Want God heeft hem genoegh gegeven
Om heel Princelijck van te leven.

Maer hy wenscht, en hy hoopt, en hy soeckt, en hy tracht
Dat de rust, dat de vreed, dat de schat, dat de macht
Van 't Land voorspoedigh blijft;
En hy let, en hy siet, en hy merckt, en hy acht
Dat geen list, dat geen macht, door verraed, of qua wacht
Haer voorspoed weer verdrijft.
Daerom bid God den Heer
Dat sijn geluck vermeer,
Ende roept tot ondergang van Spangien:
Lang leve de Prins van Orangien.

VIVE LE PRINCE [1]).

Stemme: *Gesegend zijn mijn Liefs bruyn oogen*, etc.

Vive le Prince de Orange.
Viv' ons Bescherm-Heer teghen *Spange.*
Vive ons Vryheyds vaste *Borch.*
Vive de *Baeck*, daer wy nae zeylen.
Vive de *Lootsman* van ons peylen.
Vive ons alderhooghste *Sorgh.*

Vive den Oorsprong van ons blyheyd.
Vive d'Handhaver van ons Vryheyd.
Vive die schrijft *Ie Maintiendray.*
Vive die onse Saeck houd staende.
Vive die onse Weeld houd gaende.
Vive dat groene Pluym-geway.

Vive de Voorste van *Nassouwen.*
Vive den Held, daer wy op bouwen.

---

[1]) Afgedrukt naar den tekst in den derden druk van Starters *Frieschen Lust-hof*, Amsterdam, Wed. Voscuyl, bl. 202. Het opschrift is er door mij boven geplaatst. — Zie over dit lied Jonckbloets *Gesch. der Ned. Lett.*, III[3], 100.

Vive naest God ons Toeverlaet.
Vive den Geessel der Vyanden.
Vive den Troost der Nederlanden.
Vive den Stuurman van ons Staet.

Vive ons Roem in kloecke Daden.
Vive ons Sorgh in wijse Raden.
Vive de Waker voor ons Rust.
Vive ons Hoop in bange tijden.
Vive de Leydts-man van ons strijden.
Vive de Vinder van ons lust.

Vive de Spiegel aller Deughden.
Vive de Schild van onse Vreughden.
Vive daer Elck voor sterven sou.
Vive de Veld-Heer inde velden.
Vive ô Roem van alle Helden.
Vive Maurice de Nassou.

O HEER! DE PRINCE [1]), enz.

Stemme: *Jo canto, jo sonno, jo Ballo.*

O Heer! de Prince d'Orange,
Dien wijt-vermaerden Held,
Die ons van 't juck van Spange
Heeft los en vry gesteld,
Wilt geven
Te leven
Gestadigh,
Ons genadigh,

[1]) Afgedrukt naar den tekst in den derden druk van Starters *Frieschen Lust-hof*, Amsterdam, Wed. Voscuyl, bl. 206. Het opschrift is er door mij boven geplaatst. — Zie over dit lied Jonckbloets *Gesch. der Ned. Lett.*, III^{3}, 100.

En de banden
t' Houden vande
Vereende Nederlanden.
Vereende Nederlanden.

Op dat wy mogen tuyghen,
Dat ghy door zynen hand
Wild Spaengiens hooghmoed buyghen,
Verlossen 't Vaderland
Van lasten,
Die tasten
In goeden
En gemoeden
Vande Vromen,
Die volkomen
Nu den Tyran niet schromen.
Nu den Tyran niet schromen.

Dus laet elck trou gesworen
Van onsen Vrijen staet
Zijn vreughd nu laten hooren,
Die hem ter harten gaet.
En vieren,
En cieren,
En eeren
d'Edel Heere,
Wiens kloeckheden
Land en Steden
Stelden in vryicheden.
Stelden in vryicheden.

En d'een so wel als d'ander
Van blydschap varen uyt,
En seggen met malkander
Jae singen overluyt:
Wy Menschen,
Wy wenschen

Te duyren,
't Aller uyren,
Spijt van Spangien,
Spijt van Spaengien,
't Lang leven van Orangien.
't Lang leven van Orangien.

Een yeder aen zijn mond leyd
Een glaesjen voor den dorst,
Wy drincken de gesontheyd
Vanden Nassauschen Vorst,
En schreeuwen,
Als Leeuwen
Getrouwe,
Voor Nassouwe,
Spijt van Spaengien,
Spijt van Spaengien,
Vive le PRINCE d'ORANGE.
Vive le PRINCE d'ORANGE.

TOE-GIFT.

Gelijcken als malkander
Dees klare druppels Wijn
Den eenen nae den ander
Alhier gevolget zijn,
Wy hopen,
Sal lopen
Gedurigh,
Nimmer trurigh,
Spijt van Spaengien,
Spijt van Spaengien,
't Lang leven van Orangien.
't Lang leven van Orangien.

INHOUD.

GETTY CENTER LIBRARY
3 3125 00956 8912